Mötesbok: Kommunfullmäktige (2025-09-29)

Kommunfullmäktige

Datum: 2025-09-29

Plats: Fullmäktigesalen, Rådhusesplanaden 6

Kommentar:

Dagordning

Upprop, val av justerare och fastställande av dagordning

159/25 KF Val av justerare och fastställande av dagordning 2025-09-29 3

Interpellationer och frågor

160/25 Interpellation: Vilket stöd ger Umeå kommun till de som drabbas av Israels folkrättsbrott i Palestina? Bore Sköld (V) 4

161/25 Interpellation: Spårvagnar i Umeå – för hur många miljarder kronor? Anders Ågren (M) 8

162/25 Interpellation: Hur ställer sig S till samarbete med Äldreplutonen? Rebecca Sellstedt (V) 11

163/25 Interpellation: Vilken beredskap finns för skolövergång för elever med npf? Anders Norqvist (L) 14

164/25 Interpellation: Hur är kunskapen i organisationen gällande klimakteriet? Hanna Lundin Jernberg (L) 18

165/25 Interpellation: Gratis vaccination för förskolans lärare; Anders Norqvist (L) 20

166/25 Interpellation: Vad är nästa steg för att garantera bostad för studenter i Umeå? Hanna Lundin Jernberg (L) 23

167/25 Interpellation: Utköp av personal inom äldreomsorgen – omfattning, kostnader och ansvar;Veronica Kerr (KD) 27

168/25 Interpellation: Hur säkerställer vi att Umeås skolor inte anställer kriminella? Anders Ågren (M) 30

169/25 Interpellation: Framtiden för visselblåsarfunktionen; Davis Kaza (AP) och Patrik Brännberg (AP) 33

170/25 Fråga: Hur säkerställer Ultra att deras förare kör tryggt så att passagerare inte råkar ut för olyckor? Hanna Lundin Jernberg (L) 37

Ärenden

171/25 Motion 18/2024: Förläng serveringstiden i Umeå; Joline Göttfert (M) 39

172/25 Motion 21/2024: Kräv utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal; Elmer Eriksson (M) 53

173/25 Motion 25/2024: Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet; Anders Ågren (M), Mattias Larsson (C), Hanna Lundin Jernberg (L) och Veronica Kerr (KD) 74

174/25 Motion 5/2025: Tillgång till snabbt och fritt bredband samt IT-coachning på äldreboende; Solveig Granberg och Fredrik Rönn (C) 87

175/25 Motion 10/2025: Lätta på lärares administrativa börda; Anders Norqvist (L), Hanna Lundin Jernberg (L) 103

176/25 Byte av upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst - kompletterat efter minoritetsåterremiss 113

177/25 Länsgemensam strategi för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030 244

178/25 Ändring av vägnamnen Blå vägen, Umeå/Holmsund 302

179/25 Inbetalning av kapitalinsats till Kommuninvest Ekonomisk förening 313

180/25 Fyllnadsval; ledamot och vice ordförande i kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott, ledamot i fritidsnämnden; Solveig Granberg (C) 362

181/25 Anmälningsärenden 2025-09-25 365

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-09-25
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00031

KF Val av justerare och fastställande av dagordning 2025-09-29

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att till justerare av dagens protokoll utse Mikael Berglund (S) och Joline Göttfert (M)

att digital justering äger rum senast måndag 6 oktober kl. 15.00

att fastställa dagordning för mötet.

Beredningsansvariga
Tomas Jakobsson, kommunsekreterare
Olov Häggström, nämndsekreterare/utredare

Beslutet ska skickas till

Förnamn, Efternamn	Olov Häggström
Befattning	Utredare

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-08-14
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00689

Interpellation: Vilket stöd ger Umeå kommun till de som drabbas av Israels folkrättsbrott i Palestina? Bore Sköld (V)

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

Bore Sköld (V) har inkommit med en interpellation till kommunstyrelsens ordförande.

Vilket stöd ger Umeå kommun till de som drabbas av Israels folkrättsbrott i Palestina?
I snart två år har Israel kraftigt eskalerat den fruktansvärda situationen som råder i Palestina. Vad som tidigare var en illegal ockupation av palestinsk mark på Västbanken, samt en fullskalig blockad av Gaza, har nu blivit en total förstörelse av hela Gaza och en aggressiv folkfördrivning och terrorisering av palestinskt liv på Västbanken. Det står bortom allt rimligt tvivel att de värsta former av folkrättsbrott pågår - brott mot mänskligheten inklusive etnisk rensning och folkmord.

Såväl vår regering som EU har länge stått handfallna inför situationen. På grund av press från USA och det nyliga inträdet i NATO har Sverige bidragit till att situationen har förvärrats snarare än det motsatta. Men de senaste månaderna har överträdelser skett från Netanyahus högerextrema regim som fått även de mest borgerliga styren att tänka om. Allt fler nationer erkänner nu Palestina, och allt fler regeringar i väst inför sanktioner och stoppar handel med Israel. Det är dags att vi sätter press på Sveriges regering att göra detsamma.

Många palestinier bor idag i Sverige och i Umeå. Dessa palestinier såväl som andra kommuninvånare med nära anhöriga i regionen lever idag i en fruktansvärd situation. Umeå kommun har en skyldighet att ta väl hand om sina invånare, och vi som politiker har en moralisk plikt att se till så att de som drabbats och drabbas av folkmordet såväl direkt som indirekt får stöd och hjälp här i Umeå.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00689

Vänsterpartiet ställer därför följande frågor till kommunstyrelsens ordförande Hans Lindberg (S).

Frågor:

1. Är du beredd att samla Umeås partier för en gemensam skrivelse till regeringen om att agera för att avbryta allt samarbete med Israel?
2. Vilka åtgärder kan Umeå vidta för att ge stöd åt kommuninvånare som direkt eller indirekt påverkas av de brutala brott som Israel utsätter den palestinska civilbefolkningen för?
3. Är du beredd att, likt det Svenska kyrkan gjorde den 10 augusti då de ringde klockorna för Palestina, till exempel låta Umeå kommun flagga med Palestinas flagga för att visa solidaritet med de kommuninvånare som påverkas av folkmordet?

Hans Lindberg (S), kommunstyrelsens ordförande lämnar följande skriftliga svar:

Jag vill börja med att tacka interpellanten för en viktig interpellation som lyfter en mycket angelägen fråga. Vi socialdemokrater är tydliga med var vi står, såväl lokalt som nationellt - krigsförbrytelserna och lidandet i Gaza måste få ett slut. Socialdemokraterna har uttalat att EU omedelbart måste frysa handelsavtalet med Israel och att sanktioner måste införas mot de ledare i den israeliska regeringen som är särskilt ansvariga för det urskillningslösa dödandet.

Under lång tid i svensk utrikespolitik har det varit viktigt att tala med en röst så att ingen kan tvivla på vilken linje Sverige har. Detta har varit så pass viktigt att olika regeringar förankrat den svenska linjen över blockgränserna, i särskilt viktiga frågor. Detta för att Sveriges röst ska vara tydlig och hålla över tid. Nu har vi dock haft en situation efter sommaren där regeringen har fastställt en linje samtidigt som olika regeringsföreträdare har gått ut och torgfört andra motstridiga linjer. Det skadar naturligtvis Sveriges trovärdighet när olika stadsråd säger motsatta saker och omvärlden inte kan lita på vad som är den svenska linjen. Allt detta har dock med svensk utrikespolitik att göra och inte kommunal politik i Umeå kommun.

Svar på fråga 1

Även om jag delar interpellantens förfäran över det som händer i Gaza är handlingsutrymmet för kommuner begränsat i utrikespolitiska frågor. Jag har, i egenskap av kommunalråd tillsammans med regionrådet Peter Olofsson, tidigare försökt påverka SKR i just denna fråga genom att tillse att en skrivelse gick iväg gällande bojkott, men fick till svar att det krävs

nationella riktlinjer för sanktioner av olika slag. Jag bedömer därför att den bästa vägen framåt består i ett aktivt arbete från oss som politiska partier gentemot våra nationella och europeiska företrädare.

Svar på fråga 2
Att navigera komplexa och känsliga frågor är en utmaning, särskilt när det gäller hur kommunen på bästa sätt kan stötta invånare inom de verksamheter vi som kommun råder över. Skolan är en sådan verksamhet, och den spelar en avgörande roll för kommunens barn och unga. Alla barns rätt till utbildning är grundläggande för att främja utveckling, lärande och en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla respekt för mänskliga rättigheter och de demokratiska värderingar som samhället vilar på. I en samtid präglad av konflikter och krig är det viktigare än någonsin att skolan står upp för sitt demokratiska uppdrag. Under 2024 genomfördes därför en utbildningsinsats för lärare, socialpedagoger och elevhälsopersonal i Umeå kommun, med syftet att ge dem goda förutsättningar att föra svåra samtal med elever kring situationen i Israel och Palestina.

På varje kommunal grundskola i Umeå kommun finns elevhälsoteam som är en del av skolans trygghetsskapande arbete för alla elever. Inom elevhälsan finns kurator, psykolog, specialpedagog och skolsköterska, viktiga professioner som stödjer elever såväl på individ- som gruppnivå utifrån behov. Det kan handla om skolrelaterade frågor, men också frågor som rör familj, vänner eller omvärlden, som på ett eller annat sätt påverkar barns och ungas trygghet och upplevelse av mående. Elevhälsoteamet och skolans lärare arbetar tillsammans för att stödja elever, så även när det handlar om svåra omvärldsfrågor som berör eleverna.

Svar på fråga 3
I samband med ett besök från Palestinas ambassadör i juni vajade den palestinska flaggan utanför stadshuset i enlighet med kommunens flaggpolicy. Policyn fastställer att det vid utländska officiella besök, till exempel vid ambassadörsbesök eller motsvarande, flaggas med nationsflagga. Flaggningen är en del i kommunens värdskap. Utifrån flaggpolicyn har kommunen annars varit restriktiv med att flagga internationella flaggor om det inte är en del i kommunens värdskap.

Umeå kommun
Kommunfullmäktige

Protokollsutdrag
2025-08-25

§ 143

Diarienr: KS-2025/00689

Interpellation: Vilket stöd ger Umeå kommun till de som drabbas av Israels folkrättsbrott i Palestina? Bore Sköld (V)

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att på grund av tidsbrist bordlägga interpellationen till nästa sammanträde 29 september.

Ärendebeskrivning

Bore Sköld (V) har inkommit med en interpellation till kommunstyrelsens ordförande. *Vilket stöd ger Umeå kommun till de som drabbas av Israels folkrättsbrott i Palestina?*

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-08-28
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00737

Interpellation: Spårvagnar i Umeå – för hur många miljarder kronor? Anders Ågren (M)

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

Anders Ågren (M) har inkommit med en interpellation till kommunstyrelsens ordförande.

Spårvagnar i Umeå – för hur många miljarder kronor?
En fungerande kollektivtrafik är viktig för Umeå. Vi har sett en mycket god utveckling av resandet med kollektivtrafik. Viktiga satsningar där vi har varit överens politiskt, med en genomtänkt strategi för busslinjesträckningar och annat. Mellan 2009 och 2019 fördubblades antalet resande och 2024 sattes ett nytt resanderekord i lokaltrafiken. Vår kollektivtrafik ligger i Sverigetoppen när det gäller såväl kundnöjdhet som trygghet. Det ska vi vara stolta över.

En sak som oroar, är däremot de framtida planerna på att satsa på bl.a. spårvagnstrafik. I Åtgärdsprogrammet för Umeå kommuns miljömål som antogs hösten 2022 beslutades att prioritera bl.a. BRT-system (Bus Rapid Transit) innanför ringleden. Införandet av BRT är i sig kostsamt och Moderaterna yrkade avslag på detta, bl.a. för att det saknades kostnadsbedömningar.

I Umeå kommuns antagna Kollektivtrafikplan 2025-2028, så går de styrande partierna Socialdemokraterna och Miljöpartiet flera steg längre. När det gäller åtgärder i närtid, så vill man säkerställa *”långsiktigt spårbunden trafik längs de största stråken – i första hand linjerna 1 och 8.”* Man vill bl.a. se en framtida BRT- eller spårvagnslösning i Umeå tätort, efter linjerna 1 (Umedalen - Centrum – Östra Ersboda) och linje 8 (Tomtebo – Centrum - Östra Ersboda). Totalt är det, enligt uppgifter från UKF, en sträcka på 31,5 km. Moderaterna yrkande avslag på detta, när det var uppe i kommunstyrelsen i april.

För om det är dyrt med BRT-system, så är det inget i jämförelse med de astronomiska summorna som det kostar att investera i spårvagnssystem. I

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00737

Uppsala ska 17 km spårväg byggas, till en bedömd investeringskostnad på 9 miljarder kr. Varje projekt har ju såklart sina förutsättningar, så det kan vara svårt att jämföra.

Men Umeå kommun ska alltså förbereda för att bygga spårbunden trafik på en nästan dubbelt så lång sträcka.

Mot bakgrund av detta har jag följande frågor till kommunstyrelsens ordförande Hans Lindberg (S):

1. Hur mycket kommer det kosta att bygga spårvagnssystem utmed linjerna 1 och 8?
2. Anser du att det är ekonomiskt försvarbart att satsa på spårvagnar för att utveckla Umeås framtida kollektivtrafik?
3. Spårvagnar orsakar också bullerproblem. Hur avser ni att hantera detta utmed linjerna 1 och 8?

Hans Lindberg (S), kommunstyrelsens ordförande lämnar följande skriftliga svar:

Jag vill börja med att tacka för interpellationen då det innebär en möjlighet att få ge en lite mer kompletterande bild än vad som kanske framkommit hittills i den mediala debatten.

Umeå kommun har ett långsiktigt mål om 200 000 invånare och att Umeå ska växa på ett hållbart sätt. En viktig förutsättning för att kunna nå målet är att kollektivtrafiksystemet i Umeå kommun är ett attraktivt alternativ för kommuninvånarna.

Kommunfullmäktige har därför, genom antagande av planeringsstrategin 2024, beslutat att inleda en principiell utredning om kapacitetsstark kollektivtrafik. Syftet är att undersöka förutsättningarna för ökad kapacitet i Umeås kollektivtrafiksystem för att möjliggöra Umeås fortsatta tillväxt på lång sikt. Ökad kapacitet i kollektivtrafiksystemet, kan antingen ske genom införande av Bus Rapid Transit (BRT) eller spårbunden trafik.
Det finns alltså inga skrivningar om spårbundentrafik i Umeå kommuns kollektivtrafikprogram. Det finns dock en kort skrivning i UKF:s kollektivtrafikplan. På s. 4 står: ”*Säkerställ att gatuutrymmet i första hand rymmer 21-metersbussar men också långsiktigt spårbunden trafik längs de största stråken i första hand linjerna 1, 2 och 8*”. På UKF:s sammanträde hade vi en diskussion om tolkningen av meningen.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00737

Som belystes på mötet handlar det i grund och botten om att säkerställa att gatuutrymmet räcker till och ger handlingsfrihet för att framtidens umebor ska kunna bestämma vilken kollektivtrafik de behöver när staden växer och när fler måste samsas om en mindre yta. I planen hänvisas också till BRT som anses vara en del av lösningen till en attraktivare kollektivtrafik.

Det innebär, i korthet, att försöka jobba för rakare linjesträckningar, hög turtäthet, egna körfält på vissa ställen, samt prioritet vid trafiksignaler och tydlig identitet för kollektivtrafiken. Det är primära delar i en fullödig BRT-lösning. Kommuner som jobbat med BRT-linjer är Helsingborg, Malmö och Karlstad, och fler exempel finns.

Svar på fråga 1
Som bekant finns det inga ärenden eller beslut att ta ställning till. Det finns heller inga kostnadsberäkningar eller underlag framtagna för vad konsekvenserna för att anlägga ett spårvagnssystem i Umeå skulle vara då frågan helt enkelt inte har diskuterats på det sätt som interpellanten ger sken av. Vi vet inte idag vilka transportslag som kommer att använda i framtiden, är det bussar, linbana, spårvagn eller drönarflyg? Det gäller att ge förutsättningar för olika transportslag i översiktsplanen då vi inte vet vilka behov Umeå har i framtiden. Kollektivtrafiken ska vara fossilfri och ekonomiskt hållbar.

Svar på fråga 2
Som framgår av svaret på fråga 1 så finns det inga underlag och alltså inget att ta ställning till.

Svar på fråga 3
Oavsett vilket transportslag kommunen i framtiden väljer för kollektivtrafiken ska det skötas inom ramen för plan- och bygglovsprocessen där även buller är en faktor som hanteras. Skulle således framtida förtroendevalda bedöma att detta är något som behövs i Umeå får frågor kring buller och kostnader utredas i förhållande till eventuell nytta.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-09-01
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00744

Interpellation: Hur ställer sig S till samarbete med Äldreplutonen? Rebecca Sellstedt (V)

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

Rebecca Sellstedt (V) har inkommit med en interpellation till äldrenämndens ordförande.

Hur ställer sig S till samarbete med Äldreplutonen?
Under det senaste året har allvarliga missförhållanden inom äldreomsorgen i Umeå kommun uppmärksammats, både genom media och genom vittnesmål från anhöriga och personal. Händelser som vanvård, bristande patientsäkerhet och till och med övergrepp har skadat förtroendet för kommunen som huvudman för äldrevården.

I augusti 2025 fick politiker i kommunen ta del av rapporten ”Äldrevården i Umeå kommun – reflektioner utifrån en pensionerad omvårdnadsprofessors perspektiv” av Britt-Inger Saveman. Rapporten bygger på intervjuer, studiebesök och erfarenheter från både personal och anhöriga. Den pekar på ett antal strukturella problem i kommunens äldreomsorg, däribland att hälften av personalen saknar relevant vårdutbildning, att språkliga brister och bristande ledarskap försvårar arbetet, att visselblåsarfunktionen inte fungerar som avsett samt att byråkratin riskerar att dölja allvarliga fall av vanvård. Rapporten föreslår även nya lösningar, bland annat etablerandet av en så kallad äldrepluton – en resurs av pensionerade sjuksköterskor och vårdlärare som kan bidra med utbildning, handledning och tillfälliga insatser i verksamheten. Kort därefter rapporterade Folkbladet (25/8-2025) att en sådan äldrepluton nu har bildats i Umeå. Gruppen, ledd av Britt-Inger Saveman, samlar pensionerad vårdpersonal som vill bidra konkret till att höja kvaliteten i äldreomsorgen.

Vänsterpartiet delar rapportens uppfattning att pensionerad vårdpersonal kan utgöra en stor resurs för den kommunala omsorgen i form av kompetens och erfarenhet och vi har tidigare ställt oss bakom initiativ för mentorskapsroller för seniora medarbetare. Vi ser också att rapporten kan

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00744

utgöra en viktig och konstruktiv grund för vidare diskussioner om hur vi ska lösa de många utmaningar som äldreomsorgen står inför.

Mot bakgrund av detta vill Vänsterpartiet ställa följande frågor till äldrenämndens ordförande Carin Nilsson (S):

1. Hur ser Socialdemokraterna på innehållet i Britt-Inger Savemans rapport, och delar ni den bild som rapporten förmedlar?
2. Avser kommunen att vidta några konkreta åtgärder i äldreomsorgen som en direkt respons på de synpunkter och förslag som lyfts i rapporten?
3. Hur ställer sig Socialdemokraterna till att utveckla ett samarbete med den nybildade Äldreplutonen, i enlighet med de förslag som presenteras i rapporten?

Carin Nilsson (S), äldrenämndens ordförande lämnar följande skriftliga svar:

Svar på fråga 1: Savemans rapport är ett viktigt tillskott till den genomlysning av missförhållanden och brister som vi politiskt beslutat om. Som interpellanten känner till pågår arbetet med externa granskningar av äldreomsorgen för att lägga alla på problem på bordet och ge underlag för åtgärder. I det arbetet behövs alla goda krafter och därför välkomnar jag Savemans och äldreplutonens engagemang. Det är också därför jag och Veronica Kerr nyligen träffat Saveman, tillsammans med representanter för förvaltningsledningen, för att påbörja en dialog om hur vi kan samla alla goda krafter mot det gemensamma målet om en trygg äldreomsorg. Vid äldrenämndens sammanträde den 26:e september lade vi, från Socialdemokraterna och Miljöpartiet, också ett uppdrag till förvaltningen om att utveckla dialogen med pensionärsorganisationerna och äldreplutonen för att stärka arbetet för framtidens kvalitativa äldreomsorg.

Svar på fråga 2: Det pågår ett utvecklingsarbete som svarar mot delar av det som tas upp i rapporten och detta arbete ska kontinuerligt förstärkas. Det handlar bland annat om utveckling av samarbetet mellan enhetschefer och verksamhetschefer för omvårdnadspersonal och hälso-och sjukvårdspersonal, förstärkt utbildningsorganisation, brottsförebyggande åtgärder i form av tydligare rutiner och samarbete med polisen. Politiskt har vi inför nästa år gjort en tydlig prioritering av äldreomsorgen i budgeten för Umeå kommun. Förutom att äldrenämnden får en ökad tilldelning ur kommunens reformutrymme görs särskilda satsningar på kvalitets-USK:or, ramtid, bättre arbetsförhållanden och stärkt medarbetarinflytande. I äldrenämnden har vi under våren tagit initiativ till externa granskningar för att ge underlag för fler åtgärder. Vi har

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00744

också tagit initiativ till att satsningen på kvalitets-USK:or ska inledas redan i år. Efter sommaren har vi följt upp detta med nya politiska förslag. Bland annat genom ett lokalt äldreomsorgslyft för att stärka kompetens och trygghet. Vi har också gett förvaltningen i uppdrag att säkerställa att nämndens överskott för 2025 används för att öka tryggheten, kvalitén och trivseln för både brukare och personal. En viktig del i att stärka äldreomsorgen är också att säkerställa att våra skattemedel går till det de är avsedda för. Som vi alla kunnat läsa om i tidningen har miljonbelopp försvunnit genom fusk i hemtjänsten. När vi nu ökar kontrollen över skattefinansierad verksamhet och skyddar seriösa utförare från osund konkurrens från oseriösa eller i värsta fall kriminella aktörer, kommer resurserna att kunna användas bättre för att stärka äldreomsorgen. Men vi är inte nöjda. Det kommer att krävas fler åtgärder och satsningar framåt.

Svar på fråga 3: Jag har, som tidigare nämnts, tillsammans med Veronica Kerr och representanter från äldreomsorgens ledning haft ett möte med Britt-Inger Saveman. Där lämnades beskedet att de seniorer med vård- och omsorgskompetens som engagerats av Saveman i äldreplutonen är välkomna till verksamheten. Hur det fortsatta samarbetet ska ske mer konkret kommer förvaltningen att återrapportera till äldrenämnden.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-09-04
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00762

Interpellation: Vilken beredskap finns för skolövergång för elever med npf? Anders Norqvist (L)

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

Anders Norqvist (L) har inkommit med en interpellation till för- och grundskolenämndens ordförande.

Vilken beredskap finns för skolövergång för elever med npf?
Byte av skolstadier, mellan lågstadiet till mellanstadiet och från mellanstadiet till högstadiet kan vara utmanande för många elever. Särskilt utmanande kan det vara för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (npf), som t ex ADHD, Asperger eller autism.

Viktigt här är också att möta behovet av specialister redan tidigt i förskolan.

Vanliga problem vid skolövergång för elever med npf kan vara:
- Brist på kontinuitet i stödinsatser, t ex genom att elevens tidigare anpassningar eller stödstrategier inte följer med till den nya skolan eller stadiet.
- Ökad kravbild och självständighet pga att det på högre stadier finns ökade krav på självständigt arbete, vilket kan vara svårt för elever med npf.
- Miljöombyte och social stress i form av nya klasskamrater, nya rutiner, fler lärare och nya lokaler som kan skapa oro och förvirring.
- Otillräcklig överlämning som tar sig uttryck genom bristande samverkan mellan avlämnande och mottagande skolor kring elevens behov.
- Emotionell påfrestning då många elever med npf är känsligare för förändringar och kan reagera med ångest, nedstämdhet eller skolvägran.

Mottagande skola har säkert en god ambition att ta emot elever med npf men det finns säkert situationer då det krävs extra insatser för att skolövergången ska fungera så smidigt som det bara går.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00762

Jag har därför följande frågor att ställa till för- och grundskolenämndens ordförande Moa Brydsten:

1. Finns det utarbetade riktlinjer som kan användas av avlämnande och mottagande skolor för skolövergångar för npf-elever?
2. Finns det någon särskild central specialistfunktion som skolorna kan vända sig till vid skolövergångar för npf-elever?
3. Ser du att det finns olika problematik mellan skolövergångar låg- till mellanstadiet respektive mellan- till högstadiet?
4. Vilka insatser görs idag inom förskolan gällande användandet av specialistkompetens?

Moa Brydsten (S), för- och grundskolenämndens ordförande lämnar följande skriftliga svar:

Svar på fråga 1
Utbildningsförvaltningen har rutiner för övergångar, samverkan och överlämningar inom och mellan skolformerna. Det finns en rutin för övergången mellan förskola och förskoleklass och en rutin för överlämning av elevinformation mellan och inom grund- och gymnasieskolor. Utöver dessa rutiner finns också rutin för mottagande i anpassad skola.

Rutinerna följer aktuell lagstiftning och läroplanerna för de olika skolformerna. I rutinen för förskolan tydliggörs att det vid en övergång ska barn i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd särskilt uppmärksammas.

I rutinen för överlämning av information inom och mellan skolor framgår att elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd särskilt ska beaktas. Vidare att om en elev har särskilt stöd kan skolan behöva lämna över information om vilka stödinsatser eleven har samt lämna över aktuellt åtgärdsprogram och eventuellt också utredningen som ligger till grund för behov av beslut om särskilt stöd för eleven. Information som lämnas över ska ske i kommunikation med vårdnadshavare.

I rutinen för mottagande av elev i anpassad grundskola finns ett team som stödjer elev och vårdnadshavare i mottagandeprocessen baserade på Skolverkets allmänna råd om mottagandet i anpassad skola.

Svar på fråga 2
Inom den samlade elevhälsan för grundskolan finns det fyra pedagogiska stödteam som arbetar med att stödja skolors arbete med elever i behov av anpassningar och särskilt stöd. Tre av teamen arbetar på skolor med elevgrupper, arbetslag och rektor. Ett team stödjer, på önskemål av rektor,

skolans arbete för elever som har stora behov av anpassade lärmiljöer och särskilt stöd.

Svar på fråga 3
Övergångar inom och särskilt mellan årskurser och skolformerna har varit ett prioriterat område för nämnden de senaste åren. 2021 beslutade nämnden att *säkerställa att det finns likvärdiga rutiner för förskolor och skolor gällande arbetsgången för överlämning mellan förskola och förskoleklass samt vid byte av skola för barn eller elev med stora behov av anpassningar* (SK 2020/00162).

Mot bakgrund av nämndens beslut har det i förskolan tillskapats ett specialpedagogiskt stöd på övergripande nivå i syfte att stödja förskolor att tillskapa tillgängliga lärmiljöer för barn som är i behov av det.

I grundskolan har det inom den samlade elevhälsans utarbetats ett likvärdigt stöd vid överlämning och övergångar samt uppföljning av ny skolplacering för elever med stora behov av anpassningar i lärmiljön, där elever med NPF återfinns. Stöd ges av specialpedagoger inom den samlade elevhälsan.

Vid överlämningar följer dokumentation med barn och eleven från avlämnande förskola/skola till mottagande förskola/skola genom det digitala systemet (Prorenata) för hantering av elevkänsliga uppgifter. Det i sig säkerställer såväl en likvärdig som en rättssäker hantering.

Övergångar är ett område som följs upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet och summeras i huvudmannens kvalitetsrapport. Det är ett viktigt område som fortsatt är prioriterat.

Svar på fråga 4
Förskolans specialpedagoger arbetar nära rektorer och förskolans arbetslag och där behov finns stöttar de med till exempel handledning, kompetensutveckling och att ta fram handlingsplaner för barn som behöver extra stöd.

När det gäller övergång och samverkan mellan förskola och förskoleklass finns utarbetade rutiner för att övergången ska bli så smidig som möjligt för såväl barn, vårdnadshavare och mottagande skola.

För förskolan finns inte några bestämmelser om åtgärdsprogram. Dock ska barn som behöver särskilt stöd i sin utveckling ges det stöd som deras speciella behov kräver. *(25 kapitlet 2 § skollagen)*.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00762

Inom Umeå kommuns förskolor dokumenteras särskilt stöd i Prorenata i en handlingsplan. För de barn som har en handlingsplan genomförs alltid en särskild överföring (om vårdnadshavare godkänner det). Vid den särskilda överföringen ges information om vad som varit framgångsrikt i förskolan samt vilka utmaningarna är.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse

Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00765

Interpellation: Hur är kunskapen i organisationen gällande klimakteriet? Hanna Lundin Jernberg (L)

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

Hanna Lundin Jernberg (L) har inkommit med en interpellation till kommunstyrelsens ordförande.

Hur är kunskapen i organisationen gällande klimakteriet?
Klimakteriet är en naturlig fas i livet som berör hälften av befolkningen, men det är fortfarande ett ämne som ofta är tabubelagt och osynligt i arbetslivet. För många kvinnor kan symtom som värmevallningar, sömnsvårigheter, nedstämdhet och koncentrationssvårigheter påverka både hälsa och arbetsförmåga under flera år. Att kommunen som arbetsgivare lyfter frågan om klimakteriet är därför avgörande. Det handlar om jämställdhet, arbetsmiljö och möjligheten för medarbetare att kunna arbeta fullt ut genom hela yrkeslivet.

För 1,5 år sedan erbjöd Umeå kommun sina chefer att lyssna på en föreläsning med Mia Lundin, specialistsjuksköterska och expert på kvinnohälsa. Förhoppningen var att det skulle leda till att man skulle prata mer om klimakteriet i organisationen.

På flera håll i landet görs satsningar för att öka kunskapen om klimakteriet och dess påverkan på arbetslivet. Ett exempel är en unik satsning i Partille kommun där en föreläsning gavs om klimakteriet, precis som för cheferna i Umeå kommun, men också för alla kvinnor mellan 40-60 år i organisationen. Därefter kunde man välja att träffa en sjuksköterska som var specialiserad på klimakteriet. De som behövde fick även träffa läkare. Allt på betald arbetstid. Satsningen är nu permanent och föreläsningen erbjuds nu till alla män och kvinnor i deras organisation och detta har normaliserat klimakteriet. Dessutom har man sett en minskad sjukfrånvaro bland kvinnor i ålder 40-60 år.

Med anledning av detta vill jag ställa följande frågor till kommunstyrelsens ordförande:

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00765

1. Efter att föreläsningen erbjöds till alla chefer i organisationen våren 2024, har några ytterligare satsningar gjorts i likhet som Partille kommun gjort?
2. Om inte, bör Umeå kommun införa samma satsning som Partille kommun inom ramen för kommunens?
3. Finns det några nya planer på att hålla en föreläsning för inte bara kommunens chefer utan alla kvinnor i organisationen 40-60 år?

Hans Lindberg (S), kommunstyrelsens ordförande överlämnar besvarandet till personalnämndens ordförande Tomas Wennström (S) som lämnar följande skriftliga svar:

Svar på frågorna 1, 2 och 3
Föreläsning för kommunens chefer 2024 om klimakteriet och hälsa, var en del i det förstärkta stödet genom kunskap och systematik som Umeå kommun som arbetsgivare nu erbjuder våra anställda. Basen i det arbetet är nytt stöd till medarbetare och arbetsplatser i klimakteriерelaterade frågor i företagshälsovårdsavtalet.

I det nya avtalet med start 2024, ställdes krav på kunskap och stärkta rutiner för stöd till individ och arbetsplatser i klimakteriерelaterade frågor. Det inkluderar kunskapskrav kring symtom och vägledning.
Det är viktigt att medarbetare som upplever nedsatt arbetsförmåga med tex sömnsvårigheter, nedstämdhet och koncentrationssvårigheter också kan få rätt stöd. Oavsett om måendet är arbetsrelaterat eller inte så påverkar det arbetsförmåga och arbetsmiljö, därför erbjuder Umeå kommun stöd genom vår företagshälsovård.

Detta innebär att en rad anställda och arbetsplatser löpande får råd och stöd gällande klimakteriet. Både i kunskapshöjande insatser genom föreläsningar men främst genom individuell rådgivning och stöd.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-09-09
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00771

Interpellation: Gratis vaccination för förskolans lärare; Anders Norqvist (L)

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

Anders Norqvist (L) har inkommit med en interpellation till för- och grundskolenämndens ordförande.

Gratis vaccination för förskolans lärare
Förskolan är en av landets sjukaste arbetsplatser. Arbetsmiljöverkets senaste arbetsmiljöundersökning visar på att mer än hälften av personalen i förskolan inte tror att de kommer att kunna jobba fram till pensionen pga hälsoskäl. Umeå är inte något undantag i denna statistik när det gäller sjukfrånvaro för förskolepersonal.

Hur ska vi som arbetsgivare försöka möta detta och förebygga sjukfrånvaron.

Vi vet att virusinfektioner som influensa och covid-19 inte bara orsakar kortvarig sjukdom utan kan påverkaimmunförsvaret negativt och öka risken för andra sjukdomar. Forskningen är tydlig med att vaccination ger ett säkrare och mer långsiktigt skydd än att genomgå själva infektionen. En hög sjukfrånvaro kostar inte bara den enskilde läraren i form av sämre hälsa och förlorad arbetsglädje, utan drabbar även barnens trygghet, kontinuiteten i verksamheten och samhället i stort genom ökade kostnader för vikarier, vård och produktionsbortfall.

Förebyggande åtgärder är därför både humana och samhällsekonomiskt kloka.

Jag har därför följande frågor att ställa till För- och grundskolenämnden ordförande Moa Brydsten:

1. Finns det statistik över hur stor andel av förskolepersonalens frånvaro som beror på säsongsrelaterade infektionssjukdomar?
2. Om så är fallet - vilka sjukdomar är vanligast förekommande?

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00771

3. Till vilken kostnad uppskattas den årliga sjukfrånvaron kopplad till säsongsrelaterade infektionssjukdomar vara.
4. Är kommunen beredd att verka för att ett gratis och frivilligt vaccin mot influensa och covid-19 erbjuds förskolans lärare varje höst?
5. Vilka andra åtgärder anser du behövs för att minska sjukfrånvaron i förskolan pga säsongsrelaterade infektionssjukdomar rent generellt.

Moa Brydsten (S), för- och grundskolenämndens ordförande lämnar följande skriftliga svar:

Svar på fråga 1
Nej vi har ingen statistik över sjukfrånvaroorsaker.

Svar på fråga 2
-

Svar på fråga 3
Då vi inte kan särskilja säsongsrelaterade influensa som sjukorsak går det inte att schablonmässigt uppskatta kostnaden.

Svar på fråga 4
Ja, erbjudandet finns redan för alla månadsanställda medarbetare i Umeå kommun, erbjudandet gäller inte enbart lärare i förskolan utan alla medarbetare Gratis och frivilligt vaccin erbjuds varje höst mot säsongsinfluensa utifrån beslut i Kommunfullmäktige år 2017. Den som väljer att vaccinera sig mot influensa får ersättning för kostnaden av arbetsgivaren. Vaccinering är frivillig och beslutas av den anställde och genomförs på fritiden vid hälsocentral eller annan inrättning. Information till chefer och medarbetare om erbjudandet genomförs varje år i samband med att säsongsinfluensavaccinering erbjuds allmänheten. Påfyllnads doser av vaccin mot covid-19 rekommenderas av Folkhälsomyndigheten enbart till personer i riskgrupp och är för dom gratis. Umeå kommuns erbjudandet om gratis och frivillig vaccination gäller inte vaccination mot covid-19 en avgränsning som bygger på rekommendation från Region Västerbottens smittskydd.

Svar på fråga 5
Spridningar av infektioner går inte helt att undvika i småbarnsgrupper, men med kunskap om smittvägar och förebyggande åtgärder går spridningen att begränsa. Goda hygienrutiner och att väva in hygienarbetet i den dagliga pedagogiken med barnen är exempel på förebyggande arbete. Det finns riktlinjer från Folkhälsomyndigheten kring krav på hygienrutiner och förebyggande av smittspridning i förskolor. Riktlinjerna har våra förskolor arbetat med under senaste åren. Övergripande rutiner,

kompetensutveckling och stöd till rektorerna i detta arbete har genomförts. Det arbetet följs systematiskt upp för att säkerställa att vi har rutiner som efterlevs.

Det är också viktigt att fortsätta arbeta med uppföljning av all typ av sjukfrånvaro för att undersöka orsaker till ohälsa, sätta in individuella åtgärder samt dra lärdomar av vad vi kan jobba förebyggande med för att minska sjukfrånvaro i förskolan.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-09-18
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00791

Interpellation: Vad är nästa steg för att garantera bostad för studenter i Umeå? Hanna Lundin Jernberg (L)

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

Hanna Lundin Jernberg (L) har inkommit med en interpellation till kommunstyrelsens ordförande.

Vad är nästa steg för att garantera bostad för studenter i Umeå?
Umeå universitet har denna höst antagit rekordmånga studenter – drygt 38 000. Samtidigt är bostadssituationen för nyantagna studenter akut. Sveriges förenade studentkårers (SFS) bostadsrapport för 2025 rödlistar återigen Umeå, vilket innebär att det tar längre än en termin att få en bostad. Inför terminsstarten rapporterar både studentkårer och media om studenter som riskerar att tvingas tacka nej till sin utbildning eller till och med överväga att bo i tält.

Detta skadar inte bara enskilda individers möjligheter till utbildning och trygg start i livet, utan också Umeås attraktivitet som studentstad och vår långsiktiga kompetensförsörjning. Vi är medvetna om det viktiga arbete som sker genom akutrumsförmedlingen, där kommunen är involverad tillsammans med studentkårerna, men kapaciteten räcker inte på långa vägar för att möta behovet. Liberalerna har därför lämnat in en motion om att snabbt utöka kapaciteten genom boendemoduler – en beprövad och tidsmässigt genomförbar lösning som redan använts i andra studentstäder.

Mot bakgrund av detta vill jag ställa följande frågor till kommunstyrelsens ordförande:

1. Hur ser kommunen på sitt ansvar för att säkerställa att studenter har en rimlig chans till tryggt boende vid terminsstart?
2. Vilka omedelbara åtgärder planerar kommunen för att öka tillgången till akut- och korttidsboenden för studenter?

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00791

3. Är kommunen beredd att i dialog med universitetet, studentkårerna och privata aktörer pröva temporära lösningar, såsom boendemoduler, för att snabbt öka bostadskapaciteten?
4. På vilket sätt tänker kommunen arbeta långsiktigt för att undvika att Umeå även framöver rödlistas i SFS bostadsrapport?

Hans Lindberg (S), kommunstyrelsens ordförande överlämnar besvarande till kommunstyrelsens andre vice ordförande Janet Ågren (S) som lämnar följande skriftliga svar:

Jag vill börja med att tacka för interpellation som är högst aktuell med anledning av terminsstart på universiteten.

Svar på fråga 1: Kommunen försöker jobba för att bostadsmarknaden har den bredd som behövs för att matcha efterfrågan och därmed se till så att det finns små, prisvärda bostäder i centrala lägen. Det är också viktigt att notera att Umeå har en ojämnhet till följd av att studenter påbörjar sin utbildning vid olika tidpunkter under året. Den största tyngdpunkten är dock under höstterminen. Det leder till att det finns vakanser bland studentlägenheterna under vårterminen medan det är svårt att få tag i en studentbostad under höstterminen.

Kommunen arbetar även planeringsmässigt med att tillföra bostäder på och kring campus. Ett exempel är Akademiska hus som har färdiga byggrätter för uppemot 450 bostäder inom campusområdet (detaljplanen vann laga kraft i februari i år) och vi hoppas på ett snabbt genomförande då det skulle gynna både studenter och forskare. Även utbyggnad av första etappen av Olofsdal är under uppstart och där första kvarteret markanvisas nu i höst. Lägenheter som färdigställts under våren/sommaren i år och som är campusnära är Barnmorskan 2 på Tvistevägen på 233 lägenheter. Därtill är i nuläget ca 80 studentrum åt gången under ombyggnad till studentlägenheter i AB Bostadens bestånd.

Svar på fråga 2: Kommunen försöker i första hand jobba långsiktigt och brett med bostadsfrågan, inte enbart med akutlösningar. Kommunen är dock med och finansierar den lösning som studentkårerna tillhandahåller genom akutrumsförmedlingen tillsammans med Umeå universitet. Rum genom akutrumsförmedlingen är dock ett tillfälligt och inte permanent boende vilket är en del i kommunens rödlistning. Det går vanligen att få bostad under terminen men den bostaden är ofta inte vad studenten vill ha i första hand. De flesta vill ha studentlägenheter före korridor, vilket har inneburit att AB Bostaden omvandlar många av sina korridorsrum till lägenheter. Men som påpekats ovan så i grund och botten handlar det om att fler permanenta bostäder måste komma på plats, vilket

är ett långsiktigt arbete som kommunen arbetar med. Fler bostäder på och omkring campus måste tillföras.

Svar på fråga 3: Det finns vissa risker med att jobba med temporära bostäder i större skala. Det ena är att temporärt betyder att bostäder och etableringskostnader måste skrivas av med kort avskrivningstid, vilket gör att det blir dyrt. Ofta blir utemiljöer, materialval med mera av sämre kvalitet, vilket i sin tur kan leda till dåliga och icke attraktiva boendemiljöer. Om bostäderna upplevs som icke attraktiva medför det i sin tur högre omsättning i boendet och därmed ökat slitage, vilket leder till minskad trivsel och sämre trygghetskänsla. Detta utgör kända riskfaktorer ur ett socialt hållbarhetsperspektiv, med ökad risk för social oro och sociala problem. Ett annat skäl är att temporärt tenderar att bli permanent. Umeå har exempel på temporära bostäder som har blivit kvar. I en växande stad behövs det hela tiden fler bostäder och det kommer vara hart närt omöjligt att ta bort befintliga temporära lösningar. Därför är det bättre att bygga bra direkt.

En annan utmaning är att det behöver finnas lämpliga platser, oavsett om det är temporära eller permanenta bostäder. På alla ytor som identifierats som lämpliga för någon form av bostadsbyggande planeras redan för permanent bebyggelse. Några exempel är Lilljansberget, Tomtebo strand och Olofsdal. Alla tre är exempel på projekt som tillsammans kommer ge uppemot 5000 tillkommande bostäder nära universitetsområdet. Att ta värdefull yta i anspråk för temporära bostäder skulle tränga undan permanenta lösningar med den standard som Umeås studenter förtjänar. Slutligen, även om temporära bostäder i större skala skulle tillföras (exempelvis moduler) så riskerar det att Umeå även fortsättningsvis rödlistas[1] då det enligt kriterierna klassas som tillfälligt boende. Sammantaget blir denna typ av lösning således både dyr och av sämre kvalitet.

Svar på fråga 4: Delvis har frågan redan besvarats, dvs, hur kommunen jobbar långsiktigt. Det som därutöver kan tilläggas är att det eventuellt är intressant att göra studenter till en särskild grupp i kommande bostadsförsörjningsprogram, vilket de inte är idag. I kommande revidering bör frågan analyseras ytterligare då studenter utgör en stor del av kommunens inflyttning varje år, samtidigt som de inte är en köpstark

[1] Kriterierna för SFS:s rödlistning innehåller flera olika saker: 1. Hur snabbt studenter får tag i en bostad (under en månad = grönt, mer än en termin = rött). 2. Hyran i relation till studiemedel. MAX 35% av studiemedlet som för närvarande är = 4725/månad. (13500kr är CSN). 3. Bostadens kvalitet och standard (standard får inte skilja sig från andra bostäder) etc.

grupp. Sen ska tilläggas att bostadsbyggandet idag i huvudsak sker på marknadsmässiga villkor och för att stimulera ökat byggande skulle en tydligare nationell politik underlätta där stimulanser för ökat byggande (snarare än renoveringar genom ROT) ge större effekt på ökad produktion.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-09-18
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00792

Interpellation: Utköp av personal inom äldreomsorgen – omfattning, kostnader och ansvar; Veronica Kerr (KD)

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

Veronica Kerr (KD) har inkommit med en interpellation till personalnämndens ordförande.

Utköp av personal inom äldreomsorgen – omfattning, kostnader och ansvar

Utköp av personal är en åtgärd som används inom kommunal verksamhet för att hantera svåra personalsituationer. Det kan röra sig om bristande prestationer, samarbetssvårigheter eller mer allvarliga skäl. Även om utköp i vissa fall kan vara det minst skadliga alternativet, innebär de alltid en ekonomisk belastning för kommunen och ytterst för skattebetalarna.

I en tid då äldreomsorgen redan står inför stora ekonomiska och personalmässiga utmaningar är det därför nödvändigt att granska hur ofta utköp används, vad de kostar och vilka konsekvenser de får. När en anställd får en ekonomisk ersättning för att avsluta sin tjänst, trots allvarliga skäl till att personen inte kan vara kvar i verksamheten, kan det väcka frågor om etiken i att på detta sätt i praktiken belöna ett problemskapande beteende. Dessutom är det viktigt att den arbetsrättsliga processen inte frångås, då den finns till för att säkerställa en tydlig och rättssäker hantering.

Det är avgörande att Umeå kommun kan visa transparens, ansvarstagande och ett starkt skydd för våra mest utsatta medborgare. Förtroendet för äldreomsorgen försvagas allvarligt om det upplevs som att ekonomiska uppgörelser går före rättssäkerhet och trygghet.

Med anledning av detta vill jag ställa följande frågor:

1. Hur många anställda har köpts ut av Umeå kommun under de senaste fem åren?

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00792

2. Hur många av dessa utköp har skett inom äldreomsorgsförvaltningen?
3. Vilken totalkostnad har dessa utköp inneburit för kommunen, uppdelat på verksamhetsområde?
4. Hur säkerställer kommunen att personal som köps ut av allvarliga skäl inte riskerar att fortsätta arbeta med sårbara grupper i andra kommuner eller verksamheter?

Tomas Wennström (S), personalnämndens ordförande lämnar följande skriftliga svar:

Överenskommelser om avslut av anställning gjorda de sista 5 åren
I Umeå kommun gör vi per definition inte utköp av medarbetare. Det är viktigt att påminna sig om att en överenskommelse om att avsluta ett pågående anställningsförhållande är just en överenskommelse. Anledningen till varför en överenskommelse om avslut ingås varierar men i det fall en överenskommelse ingås har arbetsgivaren tillsammans med medarbetaren gjort en bedömning att det är den bästa, eller den minst dåliga lösningen för just den medarbetaren. En överenskommelse om avslut är för arbetsgivaren en möjlighet att i samförstånd med berörd medarbetare ta ansvar.

Att det vid en överenskommelse om avslut av en anställning uppkommer en kostnad är korrekt. Det är dock inte givet att den kostnad som en överenskommelse innebär blir större än i de fall lösningen skulle vara att anställningsförhållandet skulle kvarstå eller i förekommande fall hanteras inom ramen för en rättsprocess. Det är oavsett, i alla lägen viktigt att genomföra en kostnadsanalys på rimliga åtgärder. Arbetsgivaren är mån och verkar för en rättssäker hantering.

Svar på fråga 1: Totalt antal ingångna överenskommelser I Umeå kommun under det senaste 5 åren (sep 2021-sep 2025) är 239 stycken.

Svar på fråga 2: I äldrenämndens verksamheter har det de senaste fem åren ingåtts 44 stycken individuella överenskommelser om avslut av anställning motsvarande en total kostnad av 5 831 274 kr.

Svar på fråga 3: I Umeå kommun har den största nämnden, vilket är för- och grundskolenämnden träffat flest individuella överenskommelser om avslut av anställning de senaste fem åren. I antal, 82 stycket, vilket motsvarande en totalkostnad om 8 044 646 kronor.

Inom individ och familjenämndens verksamheter har 77 stycken överenskommelser ingåtts motsvarande en totalt kostnad om 7 685 347 kronor.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00792

Övriga nämnder har senaste åren haft mellan en till tio överenskommelser om avslut vilket motsvarar en total kostnad om 7 612 717 kr exklusive PO.

Den totala summan för detta är 29 173 984 kronor.

Svar på fråga 4: I Umeå kommun arbetar vi vid anställning efter den kommungemensamma rekryteringsriktlinjen. Den omfattar alltid steg för kontroller inför anställning. Kontrollerna omfattar bland annat registerkontroller där det finns lagstöd för det. Kontroll av intyg gällande förkunskaper såsom examina, utbildnings och arbetsintyg samt tidigare arbetsplatser. En annan viktig kontroll är referenstagning inför anställning. Vid dessa kontroller uppmärksammas arbetsgivaren på tidigare händelser som ligger till grund för bedömning om personen skall gå vidare till anställning eller inte. Kontrollarbetet är omfattande inför anställning och för att stärka anställande chefers förutsättningar på området finns sedan några år tillbaka rekryteringsstöd i form av enheter inom för och grundskoleverksamhet, äldreomsorg och individ och familjenämndens verksamheter.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-09-18
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00807

Interpellation: Hur säkerställer vi att Umeås skolor inte anställer kriminella? Anders Ågren (M)

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

Anders Ågren (M) har inkommit med en interpellation till för- och grundskolenämndens ordförande

Hur säkerställer vi att Umeås skolor inte anställer kriminella?

En högprioriterad fråga i Umeå kommun sedan några år tillbaka är att motverka framväxande gängkriminalitet. Vi har sett att även i Umeå rekryteras barn och unga in i kriminella nätverk i ganska stor omfattning, där narkotikahandeln har en framträdande betydelse. Barn i mellanstadieåldern luras in i gängens hantering av narkotikaförsäljning.

Rekryteringen sker enligt Umeås kommuns Nulägesanalys 2025 allt snabbare och på många platser: ”En annan aspekt som bekräftats under de senaste två åren är att rekrytering sker på alla de platser där barn och unga befinner sig i Umeå. Det kommer rapporter om misstänkta eller bekräftade rekryteringsförsök på skolgårdar, i skolor, i centrum, vid olika mötesplatser utomhus – överallt där barn och unga rör sig utan vuxen tillsyn.”

Då är det ju extra viktigt att Umeå kommun inte själv agerar på ett sådant sätt att man riskerar att utsätta Umeås skolelever för fara, eller för risken att komma i kontakt med de kriminella som säljer narkotika.

VK avslöjar nu (16/9) att person som upprepade gånger dömts för narkotikabrott under senare år får alltså fast anställning på en lågstadieskola, trots varningar från Polisen. Hans arbetsuppgifter bl.a. ”en slags resurs för barn som behöver extra hjälp i skolan.”

Den aktuella skolan anställer personen trots att det inte följer gällande krav och rutiner, och trots att han bl.a. dömts för narkotikainnehav och tingsrätten bedömt att han hade för avsikt att sälja narkotikan vidare.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00807

Mot bakgrund av detta har jag följande frågor till för- och grundskolenämndens ordförande Moa Brydsten (S):

1. Vad anser du om avslöjandet att en lågstadieskola i Umeå anställt en person som dömts för upprepade narkotikabrott och fått fast anställning trots varningar från Polisen?
2. Vilka riktlinjer och krav finns för att säkerställa att Umeå kommuns skolor inte anställer kriminella?
3. Finns det anledning att skärpa riktlinjerna, eller uppföljningen av hur dessa följs, ute på skolorna?

Moa Brydsten (S), för- och grundskolenämndens ordförande lämnar följande skriftliga svar:

Jag vill inleda med att tacka Anders Ågren för en viktig interpellation. Den allvarliga samhällsutvecklingen med gängkriminalitet och narkotikabrottslighet gör att det aktuella fallet väcker en berättigad stor oro. Samhället och inte minst skolan måste hela tiden flytta fram positionerna för trygghet och säkerhet. I det fall vi nu diskuterar har den aktuella skolan misslyckats, även om förvaltningen agerat snabbt när fallet blev känt för dem.

Därför begärde vi från presidiet att vi och hela nämnden omgående skulle få information från förvaltningen om vad som hänt, vad misslyckandet beror på och vad förvaltningen kommer att göra för att förhindra att det händer igen. Vi har också begärt fortsatt avrapportering till nämnden om vilka åtgärder som vidtas. Vi utesluter inte heller fler politiska åtgärder. Skolan i Umeå har en nära samverkan med polisen som i de flesta fall fungerar väldigt bra. Men på grund av det som hänt har vi också begärt att förvaltningen omgående sätter sig ned med polisen för att klarlägga vad respektive myndighet kan göra ytterligare för att stärka säkerheten tillsammans. Samtidigt som vi måste göra allt i vår makt på lokal nivå har det inträffade också blottat stora brister i lagstiftningen. Därför måste också regeringen leverera den nya lagstiftning som utlovats. Inte minst anser jag att regeringen måste lyssna på Umeå kommun och införa en rätt till registerkontroller löpande under anställning. Samt att registerkontrollerna måste omfatta betydligt fler brottsrubriceringar än idag.

Svar på fråga 1. Denna anställning borde aldrig gjorts, vilket kommunicerats internt och externt av utbildningsdirektör och anställande chef. Inför beslut om anställning ska alltid barns och elevers säkerhet och trygghet väga tyngst. Beslutet om anställning borde ha grundat sig på fler

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00807

överväganden och bedömningar, även om den obligatoriska registerkontroll som genomfördes inte gav någon vägledning.
Inför anställningen kontrollerades registerutdrag i enlighet med 2 kap. 21 § skollagen. Lagstiftaren har dock begränsat vad sådana utdrag visar. De visar inte om personer är dömda för vapenbrott och narkotikabrott, vilket jag tycker är otroligt anmärkningsvärt. De brott som fångas upp är framförallt vissa grova brott som mord, dråp, grov misshandel, grovt rån, sexualbrott och barnpornografibrott. Därför var registerutdraget blankt i det aktuella fallet.

Ett ytterligare problem är att lagstiftaren inte tillåtit att skolan gör löpande registerkontroller under anställningen. I samband med att regeringens utredning om utökade registerkontroller var ute på remiss yttrade vi från Umeå kommun att framtida lagstiftning måste ge rätt till löpande kontroller. Regeringens utredare hade inte föreslagit detta och vi hoppas därför att regeringen hörsammar Umeå kommuns krav och går längre än sin utredare. Tyvärr har lagstiftningsprocessen dragit ut på tiden. Regeringen lovade ny lagstiftning för flera månader sedan. Det senaste budet är att det kommer senare i höst. Det hoppas jag verkligen, för det behövs.

Svar på fråga 2: Skolan omfattas av den kommungemensamma riktlinjen för rekrytering. Den är känd av alla kommunens chefer och regelbundna utbildningar genomförs. Skolan genomför också, som nämnts, obligatoriska registerkontroller vid rekrytering. Vi vill nu också att skolan ska förstärka samverkan med polisen för att se om mer kan göras i samarbete mellan myndigheterna.

Svar på fråga 3: Ja, vi har från presidiets sida begärt att förvaltningen förstärker insatserna för att säkerställa att rutinerna fungerar. Vi vill också att man ser över hur samverkan mellan kommun och polis kan förstärkas. Vi har också under lång tid efterfrågat att bristerna i lagstiftningen åtgärdas av regeringen. Utdragen för anställning i skolan måste omfatta fler brottskategorier och fler befattningar måste omfattas av lagkrav på registerutdrag. Vi anser också, som jag varit inne på, att skolhuvudmän bör ges rätt att besluta om registerkontroller under pågående anställning.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-09-18
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00809

Interpellation: Framtiden för visselblåsarfunktionen; Davis Kaza och Patrik Brännberg (AP)

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

Davis Kaza (AP) och **Patrik Brännberg (AP)** har inkommit med en interpellation till kommunstyrelsens ordförande

Framtiden för visselblåsarfunktionen

Den 13 mars avsatte tidigare stadsdirektör de fyra ”behöriga personer” som utgjorde kommunens del av den visselblåsarfunktion som trätt i kraft i juni 2024. I samband med intervjuer i media uppgav tidigare stadsdirektör att de avsatta inte begått några fel. Motivet var att de fyra belastats så av visselblåsarfunktionen att arbetsmiljöproblem uppstått. De fyras problem påstods vara så omfattande att risk fanns för ett skyddsstopp för stora delar av kommunens verksamhet. Detta agerande från tidigare stadsdirektör har ifrågasatts bl a av professorn i förvaltningsrätt vid Uppsala universitet Olle Lundin.

Denna bakgrund till avsättningen av de fyra var för tunn. Den måste förändras. I den nya versionen var det istället agerandet från de fyra avsatta som hade orsakat risken för skyddsstopp. Vitt hade alltså blivit svart. De fyra skulle nämligen, i samband med utredningar rörande eventuella missförhållanden, ha intervjuat personer i syfte att klarlägga om missförhållanden verkligen förelåg. I den nya versionen uppgavs att några som intervjuats, bl a chefer, tagit illa vid sig. Så hade arbetsmiljöproblemen och risken för skyddsstopp uppstått – och tvingat tidigare stadsdirektör att avsätta de fyra.

Hade då intervjuerna varit hårda eller kränkande? I en skrivelse som CRD skickade till kommunstyrelsen den 28 april erbjöd sig CRD bl a att svara på frågor rörande innehållet i nämnda skrivelse. I juni träffade flera partier, bl a Arbetarpartiet, CRD. En av de saker som kom upp på träffen handlade om intervjuerna. Utifrån en inspelad anonymiserad intervju, och CRD:s svar på

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00809

ställda frågor, anser Arbetarpartiet att det saknas anledning att tro att de fyra avsatta har genomfört intervjuer, eller i övrigt agerat, på hårt eller kränkande sätt i samband med utredningar om ifall det förekommer missförhållanden inom kommunen.

På ett möte med KSNAU den 6 maj fick ekonomidirektören uppdraget att upphandla en ”oberoende” granskning/utvärdering av kommunens visselblåsarfunktion. I den ingick, bl a, att lämna en *”rekommendation om hur Umeå kommuns visselblåsarfunktion bör fungera och organiseras framgent”* och ”ge svar på skrivelsen som tillsänts kommunen” (CRD:s skrivelse 28 april). Den som informerade politikerna inför beslutet (innehållande uppdragsbeskrivning) var den tidigare stadsdirektören – trots att hon var direkt berörd!

För att klarlägga framtiden för visselblåsarfunktionen ställer vi följande frågor:

1. 2016 fick direktören för samhällsbyggnadskontoret utreda sin egen verksamhet trots avslöjanden av bl a stötande nöjesresor – statsvetare har kallat detta för *värre än jäv*.
Fråga: Förordar du modellen från 2016 då höga chefer tilläts utreda sin egen verksamhet – eller ska visselblåsarfunktionen få fortsätta att utreda allvarliga frågor som vanvård?

2. De avsatta ”oberoende personerna” i den tidigare styrgruppen var fyra (4) till antalet.
Fråga: Varför har det endast tillsatts två (2) nya oberoende personer med tanke på den ackumulerade arbetsbelastningen (vilken instans är ansvarig för denna halvering)?

3. **Fråga:** Med tanke på halveringen – har någon politisk instans haft regelbunden kontakt med de två (2) behöriga personerna för att kolla att visselblåsarfunktionen fungerar bra idag?

4. Granskningen ska ”ge svar på skrivelsen som tillsänts kommunen” från CRD.
Fråga: PWC ska alltså hjälpa till med att besvara en skrivelse som vissa politiker och chefer i kommunen tolkat som kritik – hur kan PWC:s granskning bli ”oberoende” med sådana riktlinjer?

5. **Fråga**: Kommer PWC:s ”oberoende” granskning/utvärdering att offentliggöras?

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00809

Hans Lindberg (S), kommunstyrelsens ordförande lämnar följande skriftliga svar:

Tack för en viktig interpellation! Jag är glad över att vi är eniga över partigränserna om att Umeå kommun måste säkerställa en stark, självständig och välfungerande visselblåsarfunktion. Det var också därför vi från partierna i KSNAU tog ett gemensamt initiativ i maj till en extern och oberoende granskning av visselblåsarfunktionen och hur den bör organiseras framåt.

Svar på frågorna 1-4

Visselblåsarfunktionen ska vara en robust organisation. Eftersom det har framkommit att det funnits brister har KSNAU alltså lagt ett uppdrag om en extern granskning av visselblåsarfunktionen. Den oberoende granskningen är upphandlad och vi inväntar resultatet. Ekonomidirektören har också till uppdrag att i dialog med CRD säkerställa en tillfällig lösning för visselblåsarfunktionen i väntan på att den oberoende granskningen är klar.

Den externa aktören upphandlats och arbetet med granskningen leds självständigt av den upphandlade aktören utifrån fyra fokusområden:

- Utvärdering av nuvarande organisering och roll- och ansvarsfördelning
- Omvärldsanalys, hur andra kommuner organiserat sin visselblåsarfunktion
- Rekommendationer framåt
- Underlag till svar på det som framförs i skrivelsen.

Den upphandlade aktören är PWC Forensic Services. De arbetar med att hjälpa organisationer att förebygga, upptäcka och utreda korruption, cyberbrott och andra oegentligheter, inkluderat visselblåsarfunktioner. Oberoendet säkras genom att PWC självständigt inhämtar de uppgifter och faktaunderlag de behöver för sin granskning, detsamma gäller för de intervjuer som genomförs under granskningen.

Utifrån sin granskning lämnar PWC slutsatser och rekommendationer till Umeå kommun. PWC:s slutsatser och rekommendationer ska lämnas ograverade i rapporten till kommunen. Ingen av de inblandade aktörerna i granskningen ges möjlighet att ta del av eller bemöta dessa slutsatser och rekommendationer innan utredningen är färdigställd.

Delar av de frågor som interpellanten i övrigt efterfrågar har KSNAU inte diskuterat i detalj utan lagt ett uppdrag om att få en genomlysning så att vi

därefter kan ta ställning till hur en stark visselblåsarfunktion ska kunna säkerställas framåt.

Svar på fråga 5
Som utgångspunkt är den här typen av rapporter och utredningar offentliga. Det följer av tryckfrihetsförordningen. En sedvanlig sekretessprövning görs dock i enlighet med offentlighets- och sekretesslagen.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-08-22
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00712

Fråga: Hur säkerställer Ultra att deras förare kör tryggt så att passagerare inte råkar ut för olyckor? Hanna Lundin Jernberg (L)

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

Hanna Lundin Jernberg (L) har inkommit med en fråga till kommunstyrelsens ordförande.

Hur säkerställer Ultra att deras förare kör tryggt så att passagerare inte råkar ut för olyckor?

Tidigare i augusti råkade Melani Pettersson ut för en allvarlig olycka på en av Ultras bussar i Umeå. Vid rondellen vid sjukhuset slungades hon ur sin rullstol och svimmade. Västerbottens-Kuriren rapporterade om händelsen den 16 augusti. Melani uppgav att chauffören körde så kraftigt att hon kastades ur – och detta var inte första gången, hon har drabbats av flera olyckor på Ultras bussar.

Som småbarnsförälder känner jag igen problemet. Körningen är ofta ryckig, och vi som kliver på med barnvagn delar utrymme med rullstolsburna. När vi kliver in genom dörrarna i mitten av bussen kan jag inte riktigt förstå att jag med barnvagn förväntas lämna barnvagnen med bebis i och gå fram och blippa biljetten när bussen så fort jag stiger på bussen börjar köra fort och ryckigt. För just det, Ultra har av någon anledning tagit bort blippgrejen vid de andra dörrarna i bussen så att alla måste gå fram i bussen och blippa biljett. Det känns både orimligt och osäkert.

Min fråga till kommunstyrelsens ordförande är därför:

Hur säkerställer Ultra att deras förare kör tryggt så att passagerare inte råkar ut för olyckor? Och ska rullstolsburna eller föräldrar med barnvagn riskera böter om de väljer säkerhet framför att gå fram och blippa biljett?

Umeå kommun
Kommunfullmäktige

Protokollsutdrag
2025-08-25

§ 147

Diarienr: KS-2025/00712

Fråga: Hur säkerställer Ultra att deras förare kör tryggt så att passagerare inte råkar ut för olyckor? Hanna Lundin Jernberg (L)

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att bordlägga frågan till nästa sammanträde 29 september 2025 på grund av att frågeställaren inte närvarar vid ärendets behandling.

Ärendebeskrivning

Hanna Lundin Jernberg (L) har inkommit med en fråga till kommunstyrelsens ordförande. *Hur säkerställer Ultra att deras förare kör tryggt så att passagerare inte råkar ut för olyckor?*

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse

2025-08-25

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2024/00958

Motion 18/2024: Förläng serveringstiden i Umeå; Joline Göttfert (M)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

Att avslå motionen i enlighet med yttrandet från miljö- och hälsoskyddsnämnden

Ärendebeskrivning

Joline Göttfert, Moderaterna, har lämnat in en motion och föreslår kommunfullmäktige att besluta;

- att uppdra till Miljö – och hälsoskyddsnämnden att förlänga serveringstiden till kl. 03.00 för serveringstillstånd.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har yttrat sig och föreslår att kommunfullmäktige avslår motionen. Nämnden hänvisar i sitt yttrande till kommunens riktlinje för serveringstillstånd men även yttrandet från Polismyndigheten.

Jämställdhetsutskottet har också yttrat sig och föreslår att motionen ska avslås.

Beslutsunderlag

Motion 15/2024
Miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande
Jämställdhetsutskottets yttrande

Beslutet ska skickas till
MHN, Motionären

Elin Pietroni
Stadsdirektör

Sofia Gustafsson
Nämndsekreterare

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott 2025-06-05

§ 33

Diarienr: KS-2024/00958

JUSK yttrande på motion 18/2024: Förläng serveringstiden i Umeå

Beslut

Jämställdhetsutskottet beslutar

Att stycke 6 och 7 i tjänsteskrivelsens yttrande utgår och ersätts med texten *" I Umeå kommun är vi positiva över den utvecklingen vi ser i Unga enkäten och ser därför inget behov av att utöka serveringstiden*."

Att föreslå kommunfullmäktige att avslå motionen

Ärendebeskrivning

Joline Göttfert, Moderaterna, har lämnat in en motion som föreslår kommunfullmäktige att besluta att uppdra till Miljö – och hälsoskyddsnämnden att förlänga serveringstiden till kl. 03.00 för serveringstillstånd.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har yttrat sig på motionen och föreslår kommunfullmäktige att den avslås.

Jämställdhetsutskottets yttrande

Bestämmelserna om serveringstid syftar främst till att motverka olägenheter i fråga om ordning och nykterhet samt störningar i omgivningarna runt serveringsställena. Det har också en rent folkhälsopolitisk betydelse eftersom ökad tillgång till alkoholdrycker ofta leder till ökad alkoholkonsumtion och därmed ökade skadeverkningar. Det är kommunen som beslutar under vilka tider alkoholdrycker och alkoholdryckslikna preparat får serveras. Om inte kommunen beslutar om andra tider, får andra alkoholdrycker än folköl och alkoholdryckslikna preparat serveras enligt alkohollagens normaltid, det vill säga påbörjas tidigast klockan 11.00 och avslutas senast klockan

01.00. Kommunen kan besluta om såväl utvidgade som mera inskränkta serveringstider utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet. När kommunen ska besluta om serveringstider ska den särskilt ta hänsyn till var serveringsstället har sin geografiska belägenhet. Vissa områden är mer känsliga för störningar och olägenheter vad gäller ordning och nykterhet. Servering i vissa i områden kan också innebära en särskild risk för människors hälsa. Det kan exempelvis vara vissa bostadsområden eller där det finns skolor eller fritidsgårdar. Områden där det finns institutioner för missbrukare eller liknade verksamhet kan också vara känsliga. Miljö – och hälsoskyddsnämnden lyfter i sitt yttrande att den svenska alkoholpolitiken bygger på kunskapen om att tillgängligheten till alkohol är av betydelse för konsumtionen och omfattningen av de skador alkoholen kan orsaka. Nämnden lyfter vidare att åtgärder som begränsar tillgängligheten till alkohol därav är grundläggande i det förebyggande arbetet och att en av dessa åtgärder är reglerade öppettider för serveringsställen.

Folkhälsomyndighetens statistik från de senaste 20 åren visar att bland befolkningen 16–84 år har andelen riskkonsumenter av alkohol minskat årligen från 18,1% 2004 till 15,5% 2024, och andelen som inte dricker alkohol har under samma period ökat från 13% till 18,4%. Umeå kommuns egna UNGA – enkät (åk 7 – åk 3 gymnasiet) visar att andelen ungdomar som aldrig druckit alkohol fortsätter öka. 62% av tjejer och 69% av killar uppger att de aldrig druckit alkohol (UNGA 2024). Nästan nio av tio högstadieungdomar dricker inte alkohol. Av de som druckit alkohol är det majoriteten, 12 av 15 procent, som har provat någon eller några gånger. Andelen som dricker någon gång i månaden har minskat sedan år 2014 och är nere på tre procent. Cirka en procent dricker varje helg eller oftare. På gymnasiet är det 42 procent av ungdomarna som aldrig har druckit alkohol. Andelen som inte dricker har ökat med tio procentenheter sedan år 2014. En femtedel av ungdomarna på gymnasiet säger att de provat alkohol någon eller några gånger. Sex procent av ungdomarna på gymnasiet dricker varje helg eller oftare. Från 2014 till 2024 har andelen ungdomar som dricker varje helg legat på 3–4 procent medan andelen som aldrig druckit alkohol ökat med tio procentenheter. Två procent av tjejerna och fyra procent av killarna har använt narkotika under de senaste 30 dagarna eller de senaste tolv månaderna. Två procent använde narkotika för mer än tolv månader

sedan. Totalt sett har 95 procent av tjejerna och 93 procent av killarna aldrig använt narkotika. En minskad användning av narkotika har skett sedan 2014. Sammanfattningsvis har det generella användandet av alkohol bland unga gått ner under den senaste tioårsperioden, även användandet av narkotika har gått ner. Samtidigt ligger siffran relativt stabilt (ca 3 - 4%) vad gäller ungdomar som dricker alkohol varje helg eller oftare.

Umeå kommuns lägesbild från 2023 ”Brottsligheten i Umeå” visar att det sker färre fall av misshandel i offentlig miljö på helgkvällar i samband med krogbesök. Rapporten visar på en intervju med polis som bekräftar bilden att antalet fall av misshandel minskat i Umeå över tid vad gäller våld utomhus i den offentliga miljön. Minskningen kan kopplas till samhälleliga förändringar när det gäller tolerans för fysiskt våld, men också användning av alkohol. Unga idag dricker inte på samma sätt och i samma utsträckning som för tio år sedan. Polisen lyfter också ett aktivt arbete mot våld i krogmiljö som en möjlig framgångsfaktor.

En jämförelse med andra större kommuner visar att Umeå har mer restriktiva serveringstider. Flera kommuner har tillåtit servering till kl. 02.00 eller senare, ofta med villkor om ordningsvakter och andra säkerhetsåtgärder.

I Umeå kommun är vi positiva över den utvecklingen vi ser i Unga enkäten och ser därför inget behov av att utöka serveringstiden.

Beslutsunderlag

Motion 18/2024
Miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande

Beredningsansvariga

Linda Gustafsson, jämställdhetsstrateg
Annika Dalén, utvecklingsstrateg

Jämställdhetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Charlotta Westerlund (S) för Socialdemokraterna och Tobias Holmbom (V) – avslag till motionen och att stycke 6 och 7 utgår och ersätts med

texten ” I Umeå kommun är vi positiva över den utvecklingen vi ser i Unga enkäten och ser därför inget behov av att utöka serveringstiden.”

Josefin Gustafsson (M), Alireza Mosahafi (M) och Lucas Nilsson (KD) - bifall till tjänsteskrivelsens förslag (bifall till motionen)

Propositionsordning som godkänns
Ordförande ställer tjänsteskrivelsens förslag mot Socialdemokraterna och Vänsterpartiets ändringsförslag. Jämställdhetsutskottet beslutar enligt Socialdemokraternas och Vänsterpartiets förslag. Votering begärs.

Ja-röst för bifall till Socialdemokraterna och Vänsterpartiernas förslag.
Nej-röst för bifall till tjänsteskrivelsens förslag

Omröstningsresultat

Ledamot/tj.ersättare	**Ja**	**Nej**	**Avstår**
Charlotta Westerlund (S)	X		
Josefin Gustafsson (M)		X	
Ari Leinonen (S)	X		
Mehrana Bassami (M)	X		
Alireza Mosahafi (M)		X	
Tobias Holmbom (V)	X		
Lucas Nilsson (KD)		X	
Summa	**4**	**3**	**0**

Med 4 ja-röster mot 3-nej röster beslutar jämställdhetsutskottet enligt Socialdemokraterna och Vänsterpartiets ändringsförslag.

Beslutet ska skickas till
Motionären
Miljö- och hälsoskyddsnämnden

§ 32
Ärendenr: 2024-5153

Yttrande över motion 18/2024 Förläng serveringstiden i Umeå

Beslut
Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslår kommunfullmäktige att avslå motionen.

Reservation
Mikael Thyni (M), Mats Granath (M), Julia Algotsson (C) och Emil Bayat (L) reserverar sig till förmån för förslaget att föreslå att motionen bifalls.

Jäv
Gabriel Farrysson (M) har anmält jäv och deltar inte i handläggningen av detta ärende.

Ärendebeskrivning
Joline Göttfert, kommunfullmäktigeledamot (M), har lämnat en motion ”Förläng serveringstiden i Umeå” till Umeå kommunfullmäktige. Joline Göttfert föreslår fullmäktige att besluta att uppdra till miljö- och hälsoskyddsnämnden att förlänga serveringstiden till kl. 03.00 för serveringstillstånd.

Målet med Sveriges alkoholpolitik är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Den svenska alkoholpolitiken bygger på kunskapen om att tillgängligheten till alkohol är av betydelse för konsumtionen och omfattningen av de skador alkoholen kan orsaka. Därför är åtgärder som begränsar tillgängligheten av alkohol grundläggande i det förebyggande arbetet. En av dessa åtgärder är reglerade öppettider för serveringsställen.

Enligt alkohollagen är det kommunen som beslutar under vilka tider alkoholdrycker får serveras. Vid bestämmande av tiden för servering ska särskilt beaktas vad som sägs i 8 kap. 17 § ifråga om befarade olägenheter avseende ordning och nykterhet eller särskild risk för människors hälsa. Om inte kommunen beslutar annat, får servering av alkohol inte påbörjas tidigare än klockan 11.00 och inte pågå längre än till klockan 01.00.

I Umeå kommuns riktlinjer för serveringstillstånd, som antogs år 2023, framgår att serveringstillstånd inte ska beviljas tidigare än kl. 11 eller senare än kl. 02.00. Det motiveras med att serveringstiden har mycket stor betydelse för graden av berusning och att kopplingen till antalet misshandelsfall i restaurang- och nattklubbsmiljöer är tydlig. Vid revideringen av riktlinjerna remitterades Polismyndigheten som i sitt yttrande framförde;

Vid utökning/ändringar av befintliga serveringstider så föreligger risker för ökad berusningsgrad och misshandelsfall/brott kopplat till både offentlig plats och restaurang- och nattklubbsmiljöer. I nuläget och tidigare innan pandemin har miljön kring Umeås nattklubbar och restauranger varit mycket god, detta ser vi att tidigare riktlinjer (serveringstillstånd) från kommunen och förebyggande arbete bidragit till.

Mot bakgrund av yttrandet från Polismyndigheten och alkoholpolitikens syfte att begränsa alkoholens skadeverkningar anser miljö- och hälsoskyddsnämnden att motionen ska avslås.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2025-03-06
Motion 15/2024, Förläng serveringstiden i Umeå, 2024-10-31
Riktlinjer för serveringstillstånd i Umeå kommun, 2023-10-30

Beredningsansvariga

Jenny Wallin, alkohol- och tobakshandläggare

Yrkanden på sammanträdet

Mikael Thyni (M), Julia Algotsson (C) och Simon Mattsson (MP) yrkar bifall till motionen och därmed avslag till tjänsteskrivelsen.

Andreas Sjögren (S), Dennis Larsson (S) och Mattias Nilsson (V) yrkar bifall till tjänsteskrivelsen.

Beslutsgång

Ordförande ställer yrkandet från Thyni (M), Algotsson (C) och Mattson (MP) om avslag till tjänsteskrivelsen mot yrkandet från Sjögren (S), Larsson (S) och Nilsson (V) om att bifalla tjänsteskrivelsen. Ordförande finner att nämnden beslutar enligt tjänsteskrivelsen.

Omröstning begärs

De som bifaller tjänsteskrivelsen röstar ja och de som avslår tjänsteskrivelsen röstar nej.

Omröstningsresultat

Med 6 ja-röster mot 5 nej-röster beslutar nämnden att bifalla tjänsteskrivelsen.

	Ja	Nej
Andreas Sjögren (S)	X	
Julia Algotsson (C)		X
Dennis Larsson (S)	X	
Jari Prosi (S)	X	
Anna Forss (S)	X	
Anna Selberg (S)	X	
Mikael Thyni (M)		X
Mats Granath (M)		X
Mattias Nilsson (V)	X	
Simon Mattsson (MP)		X
Emil Bayat (L)		X

Beslutet ska skickas till

KS Diarium

Motion till Umeå kommunfullmäktige

Förläng serveringstiden i Umeå

I Umeå kommun har krogarna öppet som längst till kl. 02.00, vilket gör att staden utmärker sig med sin restriktiva serveringstid. Många andra kommuner i Sverige erbjuder längre öppettider. I studentstäder som Uppsala, Linköping och Luleå får krogarna ha öppet längre än i Umeå. Städer som Stockholm, Malmö, Helsingborg och Västerås tillåter till och med serveringstillstånd till kl. 05.00.

I Västerbottens-Kurirens nyhetspodd från oktober 2024 diskuteras frågan om serveringstider i Umeå. En lokal krögare lyfter en viktig punkt: Varför måste krogarna stänga kl. 02.00 i Umeå när andra större kommuner har längre öppettider? Han uttrycker: "Det förminskar lite, tycker jag. Lillebrorsan Umeå klarar inte av att ha öppet längre än 02.00."

Det finns en stark efterfrågan på utökade serveringstider från många håll. För att Umeå ska utvecklas till en ännu bättre turist- och studentstad är det viktigt att politikerna lyssnar på de önskemål som uttrycks, inte bara av besökare och studenter, utan även av övriga invånare och företagare.

Det finns ingen anledning för Umeå att ha mer restriktiva serveringstider än andra kommuner. Restauranger och krogar bör självklart kunna få serveringstillstånd fram till kl. 03.00. Att införa längre serveringstider innebär inte att restaurangerna måste ha öppet längre, utan ger dem möjlighet att välja. Detta är ett steg i rätt riktning för att stärka mångfalden och valfriheten för besökare, invånare och företagare.

En annan positiv aspekt av att tillåta längre öppettider är att en variation av stängningstider kommer att uppstå, vilket skulle kunna leda till att gästerna sprids ut över tid. Detta kan resultera i mindre trängsel och färre bråk vid stängning.

Det är hög tid för Umeå kommun att ta ett steg mot ett friare uteliv och tillåta serveringstillstånd till kl. 03.00.

Med anledning av ovanstående föreslår jag fullmäktige att besluta

att uppdra till miljö- och hälsoskyddsnämnden att förlänga serveringstiden till kl. 03.00 för serveringstillstånd

Umeå 2024-10-31

Joline Göttfert, kommunfullmäktigeledamot (M)

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

§ 154

Diarienr: KS-2024/00958

Motion 18/2024: Förläng serveringstiden i Umeå; Joline Göttfert (M)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionen i enlighet med yttrandet från miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Reservation
Anders Ågren (M), Lena Andersson (M) och Lars Forsgren (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för egna yrkanden om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

Joline Göttfert, Moderaterna, har lämnat in en motion och föreslår kommunfullmäktige att besluta;

- att uppdra till Miljö – och hälsoskyddsnämnden att förlänga serveringstiden till kl. 03.00 för serveringstillstånd.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har yttrat sig och föreslår att kommunfullmäktige avslår motionen. Nämnden hänvisar i sitt yttrande till kommunens riktlinje för serveringstillstånd men även yttrandet från Polismyndigheten.

Jämställdhetsutskottet har också yttrat sig och föreslår att motionen ska avslås.

Beslutsunderlag

Motion 15/2024
Miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande
Jämställdhetsutskottets yttrande

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) och **Bore Sköld (V)** – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen).

Anders Ågren (M) och **Mattias Larsson (C)** – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att avslå motionen.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) och **Bore Sköld (V)** – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottet förslag (att avslå motionen).

Anders Ågren (M), Mattias Larsson (C), Lars Forsgren (SD), Hanna Lundin Jernberg (L), Veronica Kerr (KD) och **Mariam Salem (MP)** – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att kommunstyrelsen bifaller näringslivs- och arbetsutskottets förslag att avslå motionen.

Reservation

Anders Ågren (M), Lena Andersson (M) och Lars Forsgren (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för egna yrkanden om bifall till motionen.

Beslutet ska skickas till

MHN, Motionären

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-09-09

§ 253

Diarienr: KS-2024/00958

Motion 18/2024: Förläng serveringstiden i Umeå; Joline Göttfert (M)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionen i enlighet med yttrandet från miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

Joline Göttfert, Moderaterna, har lämnat in en motion och föreslår kommunfullmäktige att besluta;

- att uppdra till Miljö – och hälsoskyddsnämnden att förlänga serveringstiden till kl. 03.00 för serveringstillstånd.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har yttrat sig och föreslår att kommunfullmäktige avslår motionen. Nämnden hänvisar i sitt yttrande till kommunens riktlinje för serveringstillstånd men även yttrandet från Polismyndigheten.

Jämställdhetsutskottet har också yttrat sig och föreslår att motionen ska avslås.

Beslutsunderlag

Motion 15/2024
Miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande
Jämställdhetsutskottets yttrande

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-09-09

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) och **Bore Sköld (V)** – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen).

Anders Ågren (M) och **Mattias Larsson (C)** – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att avslå motionen.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Beslutet ska skickas till

MHN, Motionären

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-08-14

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2024/01060

Motion 21/2024: Kräv utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal; Elmer Eriksson (M)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att anse motionen besvarad enligt yttrande från personalnämnden, individ- och familjenämnden och äldrenämnden.

Ärendebeskrivning
I en motion väckt i kommunfullmäktige yrkar Elmer Eriksson (M) att uppdra till äldrenämnden och individ- och familjenämnden att kräva utdrag från belastningsregistret vid rekrytering av personal till hemtjänst, äldreomsorg och funktionshinderomsorg, samt att utdraget ska utgöra en bedömningsgrund vid nyanställning.

Individ- och familjenämnden, äldrenämnden och personalnämnden har yttrat sig och föreslår att kommunfullmäktige beslutar att anse motionen besvarad.

Beslutsunderlag
Personalnämnden 2025-05-13, § 27.
Individ- och familjenämnden 2025-04-23, § 81
Äldrenämnden 2025-04-24, § 58
Motionen.

Beslutet ska skickas till
Motionären
IFN
ÄN
PN

Elin Pietroni
stadsdirektör

Tomas Jakobsson
kommunsekreterare

Umeå kommun
Personalnämnden

Protokollsutdrag
2025-05-13

§ 27

Diarienr: PN-2024/00029

Motion 21/2024: Kräv utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal; Elmer Eriksson (M)

Beslut

Personalnämnden beslutar

att anse motionen besvarad.

Reservation
Mikael Thyni (M) och Gabriel Farrysson (M) reserverar sig mot beslutet.

Ärendebeskrivning

Motionen anses besvarad då det som motionären föreslår redan genomförs för omnämnda nämnders verksamheter genom tidigare beslut i personalnämnden. Uppdrag lämnades i samband med hantering av yttrande kring ny lagstiftning om kontroller inför anställning. Uppdraget lämnades till HR-direktören att förbereda för kontroller inför anställning, bland annat i de verksamheter som omnämns i motionen. Förberedelse pågår i samspel mellan berörda nämnders förvaltningar och återrapporteras till personalnämnden senast maj 2025.

Umeå kommun är nöjd med att lagstiftaren nu ger kommunala arbetsgivare utökade möjlighet att genomföra kontroller inför anställningen genom förändrad lagstiftning. Kommunerna bedriver verksamhet för och med grupper som kan ha svårigheter att skydda sig mot brott såsom barn, personer med funktionshinder och äldre. Tryggheten och tilliten i och till verksamheten är även en avgörande faktor för tilltron till det gemensamma som en grundförutsättning för demokratin. Kommunen ser generellt positivt på utökade möjligheter om registerkontroll vid arbete med äldre och personer med

funktionsnedsättning och den utökning av uppgifter vid registerkontroll inför arbete med barn, som nu införs.

Äldre och personer med funktionsnedsättning kan ofta ha ett skyddsbehov utifrån nedsatt fysisk, psykisk eller intellektuell förmåga och kan ha svårigheter att skydda sig mot brott. Dessa grupper är särskilt utsatta genom sin beroendeställning i relation till vård- och omsorgspersonal. Särskilt framträdande är skyddsbehovet när insatser sker i den enskildes hem. Umeå kommun välkomnar därför att kommunerna genom ny lag nu få författningsstöd för att kunna göra registerkontroll av den som erbjuds anställning för att utföra vissa insatser i hemmet åt äldre eller personer med funktionsnedsättning. Det är bra att kontrollen ska omfatta en kontroll av både misstankeregistret och domar, beslut eller strafföreläggande brottsbalksbrott i 3 kap. (liv och hälsa), 4 kap. (brott mot frihet och frid), 6 kap. (sexualbrott), 8 kap. (stöld, rån och andra tillgreppsbrott), 9 kap. (bedrägeri och annan oredlighet) samt 16 kap. (brott mot allmän ordning). Det är även positivt att brott i vapenlagen, brott mot narkotikastrafflagen och lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor omfattas.

Vi har även gemensam samsyn om att det utöver att kräva utdrag ur belastningsregistret är viktigt med gedigna bakgrundskontroller, att ta referenser och göra ordentliga intervjuer vid nyanställning av personal. Men vi är samtidigt fortsatt starkt kritisk till att utredning och lagstiftaren helt utelämnade området om kontroller under anställning. Behovet i våra verksamheter är stort för verktyg och vägledning för att kunna hantera risker i verksamheten av redan anställda personer där brottslighet kan förekomma under anställningen. Att regeringen helt utelämnar det området skapar fortsatt villrådighet i ett mycket svårt rättsläge för Sveriges kommuner som arbetsgivare och våra verksamheter.

Beslutsunderlag

Motion 21/2024: Kräv utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal; Elmer Eriksson (M)

Beredningsansvariga

Karin Ahnqvist, HR-direktör

Personalnämndens beslutsordning

Yrkanden

Tomas Wennström (S) – bifall till tjänsteskrivelsens förslag; att anse motionen besvarad.
Mikael Thyni (M) – bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns
Ordföranden ställer bifall till tjänsteskrivelsens förslag mot Thynis yrkande. Personalnämnden beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag; att anse motionen besvarad.
Votering begärs.

Ja-röst för bifall till tjänsteskrivelsens förslag.
Nej-röst för bifall till Thynis yrkande.

Omröstningsresultat

Ledamot/tjänstförande ersättare	**Ja**	**Nej**	**Avstår**
Tomas Wennström (S)	x		
Mikael Thyni (M)		x	
Carin Nilsson	x		
Moa Brydsten (S)	x		
Gabriel Farrysson (M)		x	
Lennart Arvidsson (V)	x		
Åke Gustafsson (C)		x	
Summa	4	3	0

Med 4 ja-röster mot 3 nej-röster beslutar personalnämnden enligt tjänsteskrivelsens förslag; att anse motionen besvarad.

Reservation
Moderaterna reserverar sig mot beslutet till förmån för eget förslag att bifalla motionen.

Beslutet ska skickas till
ksdiarium@umea.se
Elmer Eriksson

Umeå kommun
Personalnämnden

Protokollsutdrag
2025-05-13

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2025-04-24

§ 58
Diarienr: ÄN-2024/00210

Yttrande över motion - Kräv utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal

Beslut
Äldrenämnden yttrar sig till kommunfullmäktige i enlighet med yttrande 2025-03-19 och föreslår att fullmäktige anser motionen besvarad.

Ärendebeskrivning
Moderaterna (M) har i en motion till Umeå Kommunfullmäktige yrkat att uppdra till äldrenämnden och individ- och familjenämnden att kräva utdrag från belastningsregistret vid rekrytering av personal till hemtjänst, äldreomsorg och funktionshinderomsorg, samt att utdraget ska utgöra en bedömningsgrund vid nyanställning.

Äldreomsorgsförvaltningen och stöd- och omsorgsförvaltningen har tillsammans med stadsledningskontoret formulerat ett svar på motionen. Motionen anses besvarad då det som motionären föreslår vad gäller krav på utdrag ur belastningsregister vid rekrytering av omsorgspersonal genomförs redan för omnämnda nämnders verksamheter genom tidigare beslut i personalnämnden.

Äldrenämndens beslutsordning
Yrkanden
Carin Nilsson (S) yrkar bifall till förvaltningens yttrande och föreslår att fullmäktige anser motionen besvarad.
Mia Winroth (M) yrkar bifall till motionen.

Propositionsordning
Ordföranden ställer sitt eget yrkande mot Mia Winroths förslag under proposition och finner att Äldrenämnden beslutar i enlighet med ordförandens förslag.

Beslutsunderlag

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2025-04-24

Yttrande 2025-03-19
Motion 21/2024 - Kräv utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal

Beredningsansvariga

Rebecca Andersson, HR-chef

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen

UMEÅ KOMMUN

Yttrande

2025-03-19 Dnr: ÄN-2024/00210-3

Kommunfullmäktige

Motion 21/2024 - Kräv utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal

Moderaterna (M) har i en motion till Umeå Kommunfullmäktige yrkat att uppdra till äldrenämnden och individ- och familjenämnden att kräva utdrag från belastningsregistret vid rekrytering av personal till hemtjänst, äldreomsorg och funktionshinderomsorg, samt att utdraget ska utgöra en bedömningsgrund vid nyanställning.

Äldreomsorgsförvaltningen och Stöd- och omsorgsförvaltningen har tillsammans med Stadsledningskontoret formulerat ett svar på motionen vilket redovisas nedan.

Svar på motion

Motionen anses besvarad då det som motionären föreslår redan genomförs för omnämnda nämnders verksamheter genom tidigare beslut i personalnämnden. Uppdrag lämnades i samband med hantering av yttrande kring ny lagstiftning om kontroller inför anställning. Uppdraget lämnades till HR-direktören att förbereda för kontroller inför anställning, bland annat i de verksamheter som omnämns i motionen. Förberedelse pågår i samspel mellan berörda nämnders förvaltningar och återrapporteras till personalnämnden senast maj 2025.

Umeå kommun är nöjda med att lagstiftaren nu ger kommunala arbetsgivare utökade möjlighet att genomföra kontroller inför anställningen genom förändrad lagstiftning. Kommunerna bedriver verksamhet för och med grupper som kan ha svårigheter att skydda sig mot brott såsom barn, personer med funktionshinder och äldre. Tryggheten och tilliten i och till verksamheten är även en avgörande faktor för tilltron till

Umeå Kommun

Postadress 901 84 Umeå
Besöksadress Skolgatan 31A
Tel växel 090-16 10 00 (växel)

Ledning och stab ÄN

Rebecca Andersson

rebecca.andersson@umea.se

det gemensamma som en grundförutsättning för demokratin. Kommunen ser generellt positivt på utökade möjligheter om registerkontroll vid arbete med äldre och personer med funktionsnedsättning och den utökning av uppgifter vid registerkontroll inför arbete med barn, som nu införs.

Äldre och personer med funktionsnedsättning kan ofta ha ett skyddsbehov utifrån nedsatt fysisk, psykisk eller intellektuell förmåga och kan ha svårigheter att skydda sig mot brott. Dessa grupper är särskilt utsatta genom sin beroendeställning i relation till vård- och omsorgspersonal. Särskilt framträdande är skyddsbehovet när insatser sker i den enskildes hem. Umeå kommun välkomnar därför att kommunerna genom ny lag nu få författningsstöd för att kunna göra registerkontroll av den som erbjuds anställning för att utföra vissa insatser i hemmet åt äldre eller personer med funktionsnedsättning. Det är bra att kontrollen ska omfatta en kontroll av både misstankeregistret och domar, beslut eller strafföreläggande brottsbalksbrott i 3 kap. (liv och hälsa), 4 kap. (brott mot frihet och frid), 6 kap. (sexualbrott), 8 kap. (stöld, rån och andra tillgreppsbrott), 9 kap. (bedrägeri och annan oredlighet) samt 16 kap. (brott mot allmän ordning). Det är även positivt att brott i vapenlagen, brott mot narkotikastrafflagen och lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor omfattas.

Vi har även gemensam samsyn om att det utöver att kräva utdrag ur belastningsregistret är viktigt med bakgrundskontroller, att ta referenser och göra ordentliga intervjuer vid nyanställning av personal. Men vi är samtidigt fortsatt starkt kritisk till att utredning och lagstiftaren helt utelämnade området om kontroller under anställning. Behovet i våra verksamheter är stort för verktyg och vägledning för att kunna hantera risker i verksamheten av redan anställda personer där brottslighet kan förekomma under anställningen. Att regeringen helt utelämnar det området skapar fortsatt villrådighet i ett mycket svårt rättsläge för Sveriges kommuner som arbetsgivare och våra verksamheter.

Pernilla Henriksson
Äldreomosrgsdirektör

Rebecca Andersson
HR-chef

Umeå kommun
Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag
2025-04-23

§ 81

Diarienr: IFN-2024/00291

Motion 21/2024 - Kräv utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal

Beslut

Individ- och familjenämnden yttrar sig till kommunfullmäktige i enlighet med yttrande 2025-03-19 och föreslår att fullmäktige anser motionen besvarad.

Ärendebeskrivning

Det som motionären föreslår vad gäller krav på utdrag ur belastningsregister vid rekrytering av omsorgspersonal genomförs redan för omnämnda nämnders verksamheter genom tidigare beslut i personalnämnden.

Arbetsutskottets beslutsordning

Yrkande

Andreas Lundgren (S) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Igor Hell (M) yrkar bifall till motionen.

Arbetsutskottets beslutsgång

Hanna Lundin Jernberg (L) och Andreas Sellstedt (V) deltar ej i beslutet.

Ordförande frågar om yrkandena är rätt uppfattade och finner så.

Ordförande ställer bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut mot bifall till motionen och finner att arbetsutskottet har bifallet tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Reservation

Igor Hell (M) reserverar sig till förmån för eget yrkande.

Individ- och familjenämndens beslutsordning

Yrkande
Andreas Lundgren (S) och Ahmed Hersi (MP) yrkar bifall till arbetsutskottets förslag till beslut.

Igor Hell (M) yrkar bifall till motionen.

Individ- och familjenämndens beslutsgång

Ordförande frågar om yrkandena är rätt uppfattade och finner så.

Ordförande ställer bifall till arbetsutskottets förslag till beslut att anse motionen besvarad mot bifall till motionen och finner att nämnden har bifallet arbetsutskottets förslag till beslut att anse motionen besvarad.

Beslutsunderlag

Yttrande 2025-03-19
Motion 21/2024

Beredningsansvariga

HR-chef Annica Lundin
HR-direktör Karin Ahnqvist

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen

UMEÅ KOMMUN

Yttrande

2025-03-19 Dnr: IFN-2024/00291-3

Kommunfullmäktige

Motion 21/2024 - Kräv utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal

Motionen anses besvarad då det som motionären föreslår redan genomförs för omnämnda nämnders verksamheter genom tidigare beslut i personalnämnden. Uppdrag lämnades i samband med hantering av yttrande kring ny lagstiftning om kontroller inför anställning. Uppdraget lämnades till HR-direktören att förbereda för kontroller inför anställning, bland annat i de verksamheter som omnämns i motionen. Förberedelse pågår i samspel mellan berörda nämnders förvaltningar och återrapporteras till personalnämnden senast maj 2025.

Umeå kommun är nöjda med att lagstiftaren nu ger kommunala arbetsgivare utökade möjlighet att genomföra kontroller inför anställningen genom förändrad lagstiftning. Kommunerna bedriver verksamhet för och med grupper som kan ha svårigheter att skydda sig mot brott såsom barn, personer med funktionshinder och äldre. Tryggheten och tilliten i och till verksamheten är även en avgörande faktor för tilltron till det gemensamma som en grundförutsättning för demokratin. Kommunen ser generellt positivt på utökade möjligheter om registerkontroll vid arbete med äldre och personer med funktionsnedsättning och den utökning av uppgifter vid registerkontroll inför arbete med barn, som nu införs.

Äldre och personer med funktionsnedsättning kan ofta ha ett skyddsbehov utifrån nedsatt fysisk, psykisk eller intellektuell förmåga och kan ha svårigheter att skydda sig mot brott. Dessa grupper är särskilt utsatta

genom sin beroendeställning i relation till vård- och omsorgspersonal. Särskilt framträdande är skyddsbehovet när insatser sker i den enskildes hem. Umeå kommun välkomnar därför att kommunerna genom ny lag nu får författningsstöd för att kunna göra registerkontroll av den som erbjuds anställning för att utföra vissa insatser i hemmet åt äldre eller personer med funktionsnedsättning. Det är bra att kontrollen ska omfatta en kontroll av både misstankeregistret och domar, beslut eller strafföreläggande brottsbalksbrott i 3 kap. (liv och hälsa), 4 kap. (brott mot frihet och frid), 6 kap. (sexualbrott), 8 kap. (stöld, rån och andra tillgreppsbrott), 9 kap. (bedrägeri och annan oredlighet) samt 16 kap. (brott mot allmän ordning). Det är även positivt att brott i vapenlagen, brott mot narkotikastrafflagen och lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor omfattas.

Vi har även gemensam samsyn om att det utöver att kräva utdrag ur belastningsregistret är viktigt med bakgrundskontroller, att ta referenser och göra ordentliga intervjuer vid nyanställning av personal. Men vi är samtidigt fortsatt starkt kritisk till att utredning och lagstiftaren helt utelämnade området om kontroller under anställning. Behovet i våra verksamheter är stort för verktyg och vägledning för att kunna hantera risker i verksamheten av redan anställda personer där brottslighet kan förekomma under anställningen. Att regeringen helt utelämnar det området skapar fortsatt villrådighet i ett mycket svårt rättsläge för Sveriges kommuner som arbetsgivare och våra verksamheter.

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Annica Lundin
HR-chef

Motion till Umeå kommunfullmäktige

Kräv utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal

Det saknas idag ett krav på att arbetsgivare ska begära utdrag ur belastningsregistret vid anställning inom omsorgen. När personer ska anställas inom verksamheter där barn finns är arbetsgivaren däremot skyldig att begära att den som erbjuds anställning lämnar utdrag ur belastningsregistret.

Under de senaste åren har det ofta rapporterats i media att äldre utsätts för allvarliga och grova brott av personal inom äldreomsorgen. Vissa kommuner gör redan idag kontroller i brottsregistret vid anställningar. Enligt en enkät som P4 gjort kontrollerar inte hälften av Sveriges kommuner arbetssökandes belastningsregister vid anställning inom äldreomsorgen. En av de kommuner som inte gör en sådan kontroll är Umeå.

Regeringen har nu gått ut med att man vill införa obligatoriska utdrag ur belastningsregistret i äldreomsorgen. Kommuner behöver dock inte vänta på att lagstiftningen ändras, utan kan redan nu börja begära utdrag ur belastningsregistret vid anställning inom äldreomsorgen.

Personer som har hjälp av omsorgspersonal ska aldrig behöva oroa sig för att utsättas för brott av den personal som har uppdraget att hjälpa dem. Det är därför viktigt att vi tar detta på allvar och ser till att göra allt vad vi kan från kommunens sida för att skydda både våra äldre och personer med funktionsnedsättning. En viktig del i att stärka tryggheten är att kräva utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal, på samma sätt som kommunen gör vid anställningar inom till exempel skolan. Utöver att kräva utdrag ur belastningsregistret är det viktigt med gedigna bakgrundskontroller, att ta referenser och göra ordentliga intervjuer vid nyanställning av personal.

Med anledning av ovanstående föreslår jag kommunfullmäktige att besluta:

att uppdra till äldrenämnden och individ- och familjenämnden att kräva utdrag från belastningsregistret vid rekrytering av personal till hemtjänst, äldreomsorg och funktionshinderomsorg, samt att utdraget ska utgöra en bedömningsgrund vid nyanställning

Elmer Eriksson (M)

Kommunfullmäktigeledamot

Umeå 2024-12-03

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

§ 155

Diarienr: KS-2024/01060

Motion 21/2024: Kräv utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal; Elmer Eriksson (M)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anse motionen besvarad enligt yttrande från personalnämnden, individ- och familjenämnden och äldrenämnden.

Reservation
Anders Ågren (M), Lena Andersson (M) och Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

I en motion väckt i kommunfullmäktige yrkar Elmer Eriksson (M) att uppdra till äldrenämnden och individ- och familjenämnden att kräva utdrag från belastningsregistret vid rekrytering av personal till hemtjänst, äldreomsorg och funktionshinderomsorg, samt att utdraget ska utgöra en bedömningsgrund vid nyanställning.

Individ- och familjenämnden, äldrenämnden och personalnämnden har yttrat sig och föreslår att kommunfullmäktige beslutar att anse motionen besvarad.

Beslutsunderlag

Personalnämnden 2025-05-13, § 27.
Individ- och familjenämnden 2025-04-23, § 81
Äldrenämnden 2025-04-24, § 58
Motionen

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden
Hans Lindberg (S) med instämmande av **Bore Sköld (V)** – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (anse motionen besvarad).

Anders Ågren (M) och **Mattias Larsson (C)** – bifall till motionen

Propositionsordning som godkänns
Ordförande finner att det finns två förslag till beslut. Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (anse motionen besvarad) mot bifall till motionen. Näringsliv- och arbetsutskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag. Votering begärd.

Voteringsproposition
Ja-röst för bifall till tjänsteskrivelsen.
Nej-röst för bifall till motionen

	Ja	Nej	Avstår
Lindberg Hans, Ordförande (S) ordf.	x		
Anders Ågren (M), vice ordf.		x	
Janet Ågren (S)	x		
Thomas Wennström (S)	x		
Lena Andersson (M)		x	
Bore Sköld (V)	x		
Mattias Larsson (C)		x	

Omröstningsresultat
Med 4 ja-röster (Hans Lindberg) mot 3 nej-röster (Anders Ågren) beslutar näringslivs- och arbetsutskottet att bifalla Hans Lindbergs förslag.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet med förmån för eget yrkande.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden
Tomas Wennström och **Mariam Salem (MP)** – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (att anse motionen besvarad).

Anders Ågren (M), Veronica Kerr (KD), Lars Forsgren (SD), Hanna Lundin Jernberg (L) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns
Bifall till näringslivs- och arbetsutskottet förslag (att anse motionen besvarad) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar att bifalla näringslivs- och arbetsutskottets förslag. Votering begärs.

Voteringsproposition
Ja-röst för näringslivs- och arbetsutskottets förslag (besvarad).
Nej-röst för bifall till motionen.

Omröstningsresultat

	Ja	Nej	Avstår
Hans Lindberg (S), ordf.	X		
Anders Ågren (M)		X	
Janet Ågren (S)	X		
Tomas Wennström (S	X		
Christina Bernhardsson (S)	X		
Andreas Lundgren (S)	X		
Carin Nilsson (S)	X		
Lena Andersson (M)		X	
Bore Sköld (V)	X		
Ellen Ström (V)	X		
Mattias Larsson (C)	X		
Lars Forsgren (SD)		X	
Mariam Salem (MP)	X		
Hanna Lundin-Jernberg (L)		X	
Veronica Kerr (KD)		X	
	10	5	

Med 10 ja-röster mot 5 nej-röster beslutar kommunstyrelsen att bifalla näringslivs- och arbetsutskottets förslag att anse motionen besvarad.

Reservation
Anders Ågren (M), Lena Andersson (M) och Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

Beslutet ska skickas till
Motionären
IFN
ÄN
PN

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-08-19

§ 240

Diarienr: KS-2024/01060

Motion 21/2024: Kräv utdrag ur belastningsregistret vid rekrytering av omsorgspersonal; Elmer Eriksson (M)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anse motionen besvarad enligt yttrande från personalnämnden, individ- och familjenämnden och äldrenämnden.

Reservation – Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M)

Ärendebeskrivning

I en motion väckt i kommunfullmäktige yrkar Elmer Eriksson (M) att uppdra till äldrenämnden och individ- och familjenämnden att kräva utdrag från belastningsregistret vid rekrytering av personal till hemtjänst, äldreomsorg och funktionshinderomsorg, samt att utdraget ska utgöra en bedömningsgrund vid nyanställning.

Individ- och familjenämnden, äldrenämnden och personalnämnden har yttrat sig och föreslår att kommunfullmäktige beslutar att anse motionen besvarad.

Beslutsunderlag

Personalnämnden 2025-05-13, § 27.
Individ- och familjenämnden 2025-04-23, § 81
Äldrenämnden 2025-04-24, § 58
Motionen

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden
Hans Lindberg (S) med instämmande av **Bore Sköld (V)** – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (anse motionen besvarad).
Anders Ågren (M) och **Mattias Larsson (C)** – bifall till motionen

Propositionsordning som godkänns
Ordförande finner att det finns två förslag till beslut. Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (anse motionen besvarad) mot bifall till motionen. Näringsliv- och arbetsutskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag. Votering begärd.

Voteringsproposition
Ja-röst för bifall till tjänsteskrivelsen.
Nej-röst för bifall till motionen

	Ja	Nej	Avstår
Lindberg Hans, Ordförande (S) ordf.	x		
Anders Ågren (M), vice ordf.		x	
Janet Ågren (S)	x		
Thomas Wennström (S)	x		
Lena Andersson (M)		x	
Bore Sköld (V)	x		
Mattias Larsson (C)		x	

Omröstningsresultat
Med 4 ja-röster (Hans Lindberg) mot 3 nej-röster (Anders Ågren) beslutar näringslivs- och arbetsutskottet att bifalla Hans Lindbergs förslag.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet med förmån för eget yrkande.

Beslutet ska skickas till
Motionären
IFN
ÄN
PN

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-08-19

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-08-25

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2024/01095

Motion 25/2024: Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet; Anders Ågren (M), Mattias Larsson (C), Hanna Lundin Jernberg (L) och Veronica Kerr (KD)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

Att motionen avslås med hänvisning till fritidsnämndens yttrande.

Ärendebeskrivning
M, C, L och KD har i kommunfullmäktige anmält motionen ”*Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet*” och föreslår att kommunfullmäktige beslutar;

- att uppdra till fritidsnämnden att konkurrensutsätta driften av nämndens badverksamhet, inklusive anslutande verksamheter som gym, café och relax.

I motionen skriver partierna att en av de främsta fördelarna med att konkurrensutsätta driften är möjligheten att dra nytta av den expertis som en privat aktör har, med såväl erfarenhet som spetskompetens inom området. En annan fördel är att verksamheten kan bli mer kostnadseffektiv.

Fritidsnämnden har yttrat sig och föreslår att motionen avslås. Av nämndens yttrande framgår sammanfattningsvis att kommunen levererar en ändamålsenlig verksamhet med personal utbildad enligt svensk standard för bad samt att fastighetskostnader, det vill säga hyra, värme, vatten, el, reinvesteringar och fastighetsskötsel, åligger fastighetsägaren oavsett driftsform av badverksamheten.

Beslutsunderlag
Motion 25/2025
Fritidsnämndens yttrande

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2024/01095

Beslutet ska skickas till
Motionären
FN

Elin Pietroni
Stadsdirektör

Sofia Gustafsson
Nämndsekreterare

Umeå kommun
Fritidsnämnden

Protokollsutdrag
2025-05-21

§ 33
Diarienr: FN-2024/00056

Motion 25/2024: Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet; Anders Ågren (M), Mattias Larsson (C), Hanna Lundin Jernberg (L) och Veronica Kerr (KD)

Beslut

Fritidsnämnden föreslår kommunfullmäktige

att avslå motion: *Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet*.

Reservation
Joline Göttfert (M), Roger Persson (M), Christer Lindvall (M) och Solveig Granberg (C) reserverar sig till förmån för eget yrkande (se Fritidsnämndens beslutsordning nedan).

Ärendebeskrivning

M, C, L och KD har lämnat in en motion till kommunfullmäktige med rubriken *Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet*.

Umeå kommun driver badanläggningar i Umeå, Hörnefors, Sävar, Obbola och Holmsund. Motionärerna anser att driften av badanläggningar har större likheter med kommersiell verksamhet än med annan offentlig verksamhet och det är därför vanligt att driften av simhallar läggs ut på entreprenad. Tidigare har driften av Umeå simhall varit utlagd på entreprenad till företaget Medley, men sedan anläggningen Navet byggdes sköts driften åter av kommunen.

Motionärerna menar att det finns flera fördelar med att låta en privat aktör ta över driften, bland annat möjligheten att dra nytta av privata aktörers expertis, erfarenhet och spetskompetens. Andra fördelar är att verksamheten kan bli mer kostnadseffektiv, då privata aktörer har ett

annat incitament än kommunen när det gäller att hålla ner kostnaderna och få ut maximal nytta.

Förutom bad driver kommunen också gym, kaféer och en relaxavdelning i anslutning till anläggningarna. Dessa verksamheter ses inte som kommunala kärnuppgifter och bör enligt motionärerna därför också kunna läggas ut på entreprenad, särskilt för att undvika osund konkurrens med privata företag.

Det är både dyrt och komplicerat att bygga, underhålla och driva badanläggningar. Umeå kommuns badverksamhet har länge haft svårt att hålla budget, med ett underskott på ca 6,5 miljoner kronor år 2023. För att förbättra ekonomin krävs ett omtag, menar motionärerna. Det finns redan företag som visat intresse för att ta över driften. Genom att konkurrensutsätta verksamheten kan både kvaliteten stärkas och kostnaderna minskas.

Med anledning av ovanstående föreslår M, C, L och KD att kommunfullmäktige beslutar

att uppdra till fritidsnämnden att konkurrensutsätta driften av nämndens badverksamhet, inklusive anslutande verksamheter som gym, café och relax.

Fritidsnämnden och jämställdhetsutskottet har beretts möjlighet att yttra sig över motionen.

Fritidsnämndens yttrande
Fritidsnämnden har tagit del av motionen.

Umeå kommuns badanläggningar har bedrivits på olika sätt historiskt. Fram till år 2014 drevs Umeå simhall av en privat aktör på entreprenad. Sävar simhall och Storsjöhallen Aquarena drevs på intraprenad och Vallabadet i Hörnefors av Hörnefors kommundelsnämnd. I samband med förändrad
organisation av den politiska styrningen i Umeå kommun upphörde kommundelsnämnderna och deras ansvarsområden fördes över till andra nämnder. Fritidsnämnden fick ansvar för verksamhetsdriften för samtliga

badanläggningar. När Navet byggdes beslutade fritidsnämnden att även den anläggningen skulle drivas i kommunal regi. Syftet var att utveckla ett samarbete mellan anläggningarna kring kvalitet, bemanning, utbildning, säkerhet, upphandling, etcetera genom en sammanhållen styrning av badverksamheten i Umeå kommun. I Sverige finns ca 390 badanläggningar och ca 85 procent av dessa drivs av kommunala enheter (källa: Föreningen Sveriges stadsbyggare, tidskriften Stadsbyggnad år 2021, nummer 3).

Fritidsnämnden ansvarar för verksamhetsdriften inom Umeå kommuns badanläggningar. Det omfattar att säkerställa innehåll och kvalitet i badverksamheten vilket innebär att genomföra lagstadgad simundervisning för grundskolans barn och ungdomar, skapa förutsättningar för förenings-verksamhet samt att erbjuda badupplevelser och motionsmöjligheter för allmänheten. I uppdraget ingår även att erbjuda olika former av vattengruppträning.

Ansvar och kostnader för etablering, underhåll och drift av badanläggningarnas fastigheter vilar på respektive fastighetsägare, det vill säga tekniska nämnden, INAB och Bostaden AB. Badpersonal inom verksamheten bistår fastighetsägarna i olika driftsrelaterade uppgifter utifrån sin yrkeskompetens.

I badanläggningarna finns ett enklare kafé- eller restaurangutbud som utgör en servicefunktion för besökarna. Tillgången till servicen är kopplad till anläggningarnas öppettider och bemannas inom den befintliga personalgruppen. Navets kafédel drevs av en annan aktör under de första åren efter Navets öppnande 2016 men avslutades efter några år på grund av låg lönsamhet.

Gym och gruppträningsverksamhet har sedan många år tillbaka bedrivits i kommunal regi på anläggningarna i Sävar och Holmsund då det tidigare inte fanns någon annan aktör som bedrev sådan verksamhet på dessa orter. Fritidsnämnden upprätthåller en konkurrensneutral prissättning för att undvika snedvridning av marknaden.

Personal inom kommunens badverksamhet besitter god kunskapsnivå inom sitt verksamhetsområde och är utbildade enligt svensk standard för bad.

Det ekonomiska underskottet som verksamheten redovisat de senaste åren beror till stor del på hyresavtalet för Navet där INAB är fastighetsägare och fritidsnämnden hyresgäst. Avtalet räknas årligen upp enligt konsumentprisindex, KPI, vilket på grund av hög inflation de senaste åren inneburit stora ökningar av hyreskostnader. Underskottet beror även på pandemin som gett långsiktiga effekter på intäkterna.

De intäkter som badverksamheten genererar genom försäljning ska balansera gentemot badens verksamhetdriftkostnader årsvis. De kommunala behoven i form av skolsimundervisning tillgodoses utan ersättning mellan nämnderna. Fastighetskostnader, det vill säga hyra, värme, vatten, el, reinvesteringar och fastighetsskötsel, åligger fastighetsägaren oavsett driftsform av badverksamheten.

Med hänsyn till ovan anses motionen besvarad.

Förslag till beslut
Fritidsnämnden föreslår kommunfullmäktige

att anse motion: Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet besvarad.

Beslutsunderlag

Motion 25/2024: Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet

Beredningsansvariga

Stefan Hildingsson, fritidsdirektör
Åsa S Boman, verksamhetschef Fritid bad
Thomas Savilahti, fritidskonsulent
Monia Sundelin, controller

Umeå kommun
Fritidsnämnden

Protokollsutdrag
2025-05-21

Fritidsnämndens beslutsordning

Yrkanden

Lennart Arvidsson (V) – avslag till motionen.

Joline Göttfert (M) – bifall till motionen.

Johan Asplund (MP) – avslag till motionen.

Olivia Lundgren (S) – avslag till motionen.

Solveig Granberg (C) – bifall till motionen.

Anders Hägglund (S) och **Ari Leinonen (S)** – avslag till motionen.

Christer Lindvall (M) – bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Ordföranden ställer avslag mot bifall till motionen och finner att nämnden avslår motionen. Fritidsnämnden föreslår därmed kommunfullmäktige att avslå motionen.

Reservation

Joline Göttfert (M), Roger Persson (M), Christer Lindvall (M) och Solveig Granberg (C) reserverar sig till förmån för eget yrkande om att bifalla motionen.

Beslutet ska skickas till

ksdiarium@umea.se, märk ämnesraden med diarienummer: KS-2024/01095

Motion 20241212

Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet

Umeå kommun driver badanläggningar i Umeå, Hörnefors, Sävar, Obbola och Holmsund. Driften av badanläggningar har större likheter med kommersiell verksamhet än med annan offentlig verksamhet. Det är därför vanligt att driften av simhallar läggs ut på entreprenad. Umeå kommun har tidigare upphandlat driften av en simhall, men gör det inte längre. Tidigare skötte företaget Medley driften av Umeå simhall, men när Navet byggdes beslutade fritidsnämnden att driften av anläggningen skulle skötas i kommunal regi.

En av de främsta fördelarna med att konkurrensutsätta driften är möjligheten att dra nytta av den expertis som en privat aktör har, med såväl erfarenhet som spetskompetens inom området. En annan fördel är att verksamheten kan bli mer kostnadseffektiv. En privat aktör har ett helt annat incitament än kommunen när det handlar om att hålla ner kostnaderna och få ut maximal nytta.

I anslutning till simhallarna bedriver Umeå kommun bland annat restauranger, caféer och gym. På Navet finns dessutom en relaxavdelning. Driften av dessa verksamheter, borde också läggas ut på en extern entreprenör, inte minst för att undvika osund konkurrens från kommunen gentemot privata företag. Det är inte en kommunal kärnuppgift att driva gym, caféer eller relax.

Det är både kostsamt och komplicerat att bygga, underhålla och driva badanläggningar. Under lång tid har badverksamheten inom Umeå kommun haft svårigheter att hålla budget. 2023 gjorde badverksamheten ett underskott på ca 6,5 miljoner kronor. Det krävs ett omtag för att på riktigt komma till rätta med ekonomin inom Umeå kommuns badverksamhet. Redan idag finns det företag som har aviserat att de är intresserade av att ta över driften av kommunens badanläggningar. Att konkurrensutsätta driften av badanläggningarna skulle kunna stärka kvaliteten samtidigt som man sänker kostnaden.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att kommunfullmäktige beslutar

att uppdra till fritidsnämnden att konkurrensutsätta driften av nämndens badverksamhet, inklusive anslutande verksamheter som gym, café och relax.

Anders Ågren (M) Mattias Larsson (C) Hanna Lundin Jernberg (L) Veronica Kerr (KD)

Umeå 2024-12-12

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

§ 156

Diarienr: KS-2024/01095

Motion 25/2024: Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet; Anders Ågren (M), Mattias Larsson (C), Hanna Lundin Jernberg (L) och Veronica Kerr (KD)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att motionen avslås med hänvisning till fritidsnämndens yttrande.

Reservation
Anders Ågren (M), Lena Andersson (M) och Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

M, C, L och KD har i kommunfullmäktige anmält motionen ”*Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet*” och föreslår att kommunfullmäktige beslutar;

- att uppdra till fritidsnämnden att konkurrensutsätta driften av nämndens badverksamhet, inklusive anslutande verksamheter som gym, café och relax.

I motionen skriver partierna att en av de främsta fördelarna med att konkurrensutsätta driften är möjligheten att dra nytta av den expertis som en privat aktör har, med såväl erfarenhet som spetskompetens inom området. En annan fördel är att verksamheten kan bli mer kostnadseffektiv.

Fritidsnämnden har yttrat sig och föreslår att motionen avslås. Av nämndens yttrande framgår sammanfattningsvis att kommunen levererar en ändamålsenlig verksamhet med personal utbildad enligt svensk

standard för bad samt att fastighetskostnader, det vill säga hyra, värme, vatten, el, reinvesteringar och fastighetsskötsel, åligger fastighetsägaren oavsett driftsform av badverksamheten.

Beslutsunderlag

Motion 25/2025
Fritidsnämndens yttrande

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) och **Bore Sköld (V)** – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen).

Anders Ågren (M) och **Mattias Larsson (C)** – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att avslå motionen.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S), Mariam Salem (MP) och **Bore Sköld (V)** – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottet förslag (att avslå motionen).

Anders Ågren (M), Veronica Kerr (KD) och **Hanna Lundin Jernberg (L)** – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att kommunstyrelsen bifaller näringslivs- och arbetsutskottets förslag att avslå motionen.

Reservation

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen 2025-09-16

Anders Ågren (M), Lena Andersson (M) och Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Beslutet ska skickas till
Motionären
Fritidsnämnden

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-09-09

§ 254

Diarienr: KS-2024/01095

Motion 25/2024: Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet; Anders Ågren (M), Mattias Larsson (C), Hanna Lundin Jernberg (L) och Veronica Kerr (KD)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att motionen avslås med hänvisning till fritidsnämndens yttrande.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Ärendebeskrivning

M, C, L och KD har i kommunfullmäktige anmält motionen ”*Konkurrensutsätt driften av Umeå kommuns badverksamhet*” och föreslår att kommunfullmäktige beslutar;

- att uppdra till fritidsnämnden att konkurrensutsätta driften av nämndens badverksamhet, inklusive anslutande verksamheter som gym, café och relax.

I motionen skriver partierna att en av de främsta fördelarna med att konkurrensutsätta driften är möjligheten att dra nytta av den expertis som en privat aktör har, med såväl erfarenhet som spetskompetens inom området. En annan fördel är att verksamheten kan bli mer kostnadseffektiv.

Fritidsnämnden har yttrat sig och föreslår att motionen avslås. Av nämndens yttrande framgår sammanfattningsvis att kommunen levererar en ändamålsenlig verksamhet med personal utbildad enligt svensk

standard för bad samt att fastighetskostnader, det vill säga hyra, värme, vatten, el, reinvesteringar och fastighetsskötsel, åligger fastighetsägaren oavsett driftsform av badverksamheten.

Beslutsunderlag

Motion 25/2025
Fritidsnämndens yttrande

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) och **Bore Sköld (V)** – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen).

Anders Ågren (M) och **Mattias Larsson (C)** – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (avslå motionen) *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag att avslå motionen.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande om bifall till motionen.

Beslutet ska skickas till

Motionären
FN

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-08-25

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2025/00112

Motion 5/2025: Tillgång till snabbt och fritt bredband samt IT-coachning på äldreboende; Solveig Granberg och Fredrik Rönn (C)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

Att avslå motionens första att-sats

att motionens andra att-sats anses besvarad mot bakgrund av redan befintlig möjlighet till IT-coachning via Frivilligcentralen.

Ärendebeskrivning
Centerpartiet har till kommunfullmäktige anmält motionen ”Tillgång till snabbt och fritt bredband samt IT-coachning på äldreboende” och föreslår;

- att berörda nämnder och bolag säkerställer tillgång till snabbt och fritt bredband på samtliga kommunala äldreboenden,
- att kommunen erbjuder regelbunden IT-coachning för de boende på äldreboendena för att underlätta deras användning av digitala verktyg och tjänster.

Äldrenämnden och tekniska nämnden har yttrat sig och föreslår att första att-satsen avslås och att andra att-satsen ska anses besvarad.

Nämndernas uppfattning är att nuvarande förutsättningar på de kommunalt drivna vård- och omsorgsboendena i Umeå kommun tillgängliggör snabbt och fritt bredband i boendenas allmänna ytor för de boende. Dessutom erbjuder Frivilligcentralen IT-stöd i hemmet med hjälp av deras IT-volontärer.

Beslutsunderlag
Motion 5/2025
Tekniska nämndens yttrande
Äldrenämndens yttrande

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00112

Beslutet ska skickas till
Motionären
ÄN
TN

Elin Pietroni
Stadsdirektör

Sofia Gustafsson
Nämndsekreterare

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2025-05-23

§ 79
Diarienr: ÄN-2025/00053

Yttrande över motion 5/2025 - Tillgång till snabbt och fritt bredband samt IT-coachning på äldreboende

Beslut

Äldrenämnden yttrar sig i enlighet med yttrande 2025-04-14 och föreslår att kommunfullmäktige avslår motionens första att-sats och att bedöma motionens andra att-sats som besvarad mot bakgrund av redan befintlig möjlighet till IT-coachning.

Ärendebeskrivning

Centerpartiet har lämnat in en motion angående tillgång till snabbt och fritt bredband på samtliga kommunala äldreboenden samt att kommunen erbjuder regelbunden IT-coachning för de boende på äldreboendena för att underlätta deras användning av digitala verktyg och tjänster.

Äldrenämndens beslutsordning

Förslag till beslut under överläggningarna

Carin Nilsson (S) föreslår att äldrenämnden yttrar sig i enlighet med yttrande 2025-04-14 och föreslår att kommunfullmäktige avslår motionens första att-sats och att bedöma motionens andra att-sats som besvarad mot bakgrund av redan befintlig möjlighet till IT-coachning.

Lotta Holmberg (M) yrkar bifall till Carin Nilssons förslag.

Veronica Kerr (KD) föreslår att äldrenämnden ska anse båda att-satserna i motionen som besvarade.

Badra Laajab (L) yrkar bifall till Veronica Kerrs förslag.

Åke Gustafsson (C) föreslår att äldrenämnden ska bifall till motionen

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2025-05-23

Propositionsordning
Ordföranden finner att äldrenämnden beslutar i enlighet med sitt eget förslag.

Beslutsunderlag
Yttrande 2025-04-14
Motion 5-2025

Beredningsansvariga
Mairon Sundberg, koordinator äldreomsorgens digitaliseringsenhet
Emil Forsberg, verksamhetschef äldreomsorgens digitaliseringsenhet

Beslutet ska skickas till
Kommunfullmäktige

Umeå kommun
Tekniska nämnden

Protokollsutdrag
2025-05-22

§ 53

Diarienr: TN-2025/00380

Yttrande Motion 5/2025 Tillgång till snabbt och fritt bredband samt IT-coachning på äldreboenden

Beslut

Tekniska nämnden beslutar

att föreslå Kommunfullmäktige besluta att avslå motionens första att-sats med nedan motivering.

att föreslå Kommunfullmäktige besluta motionens andra att-sats som besvarad mot bakgrund av redan befintlig möjlighet till IT-coachning via Frivilligcentralen.

Ärendebeskrivning

Centerpartiet har lämnat in en motion angående tillgång till snabbt och fritt bredband på samtliga kommunala äldreboenden samt att kommunen erbjuder regelbunden IT-coachning för de boende på äldreboendena.

I motionen föreslås att berörda nämnder och bolag säkerställer tillgång till snabbt och fritt bredband på samtliga kommunala äldreboenden samt att kommunen erbjuder regelbunden IT-coachning för de boende på äldreboende för att underlätta deras användning av digitala verktyg och tjänster.

Tillgång till snabbt och fritt bredband på samtliga kommunala äldreboenden

Beredningen av ärendet har skett i dialog mellan beredningsansvariga inom tekniska nämnden och äldrenämnden.

Det finns 19 kommunalt drivna vård- och omsorgsboenden i Umeå kommun. På alla 19 boenden erbjuds kostnadsfri trådlös

internetanslutning i boendets allmänna ytor med det trådlösa nätverket UK Guest. Uppkopplingen gör det möjligt för boende att surfa på internet för att konsumera nyheter, göra ärenden, hålla kontakten med närstående och på annat sätt vara delaktiga i samhället och med sociala kontakter.

För den boende vars behov inte tillgodoses av det internet som finns på allmänna ytor, till exempel vid användning av strömningstjänster så som Netflix, eller för behovet att använda internet mer avskilt, finns möjligheten för den boende att som hyresgäst teckna ett eget internetabonnemang för den egna hyresrätten. Detta går att jämföra med det basutbud av tv-kanaler som finns i gemensamhetslokalerna på alla boenden. Den som önskar tv i den egna hyresrätten eller ett utökat kanal-utbud tecknar ett eget abonnemang.

Om kommunen skulle bekosta fritt internet i alla hyreslägenheter i alla 19 vård- och omsorgsboenden skulle detta innebära en kostnad på ca 1,2 miljoner för hårdvara genom installation av ca 450 accesspunkter. Utöver denna kostnad tillkommer arbete för kabeldragning av elektriker för tillkommande nätverkstuttag (ca 3000 kr per uttag) samt eventuell arbetstid för montering av accesspunkterna om detta inte kan göras av elektrikerna i samband med att de monterar uttagen.

Tekniska nämnden delar motionärens bild av digitalisering som viktig del i ett modernt samhälle som kan skapa möjligheter för ett rikare socialt liv och ökad delaktighet i samhället och att äldre personer också ska få förutsättningar att ta del av detta.

Tekniska nämndens uppfattning är att nuvarande förutsättningar på de kommunalt drivna vård- och omsorgsboendena i Umeå kommun tillgängliggör snabbt och fritt bredband i boendenas allmänna ytor för de boende.

Regelbunden IT-coachning för de boende

För den boende på vård- och omsorgsboende som är i behov av handledning och hjälp och stöd för att känna sig trygga med tekniken och använda den i vardagen erbjuder Frivilligcentralen IT-stöd i hemmet med hjälp av deras IT-volontärer. Boende på äldreboende kan genom att

kontakta Frivilligcentralen boka in ett hembesök för hjälp med enklare IT-frågor.

Förslag på sammanträdet
Fredrik Rönn (C) yrkar på bifall till motionen.
Maria Edblom Tauson (KD) yrkar på bifall till motionen.
Stefan Nordström (M) yrkar på bifall till motionen.

Lina Farhat (S) yrkar på bifall till tjänsteskrivelsen.
Rebecka Dejby (MP) yrkar på bifall till tjänsteskrivelsen.
Johan Stål (V) yrkar på bifall till tjänsteskrivelsen.

Tekniska nämndens beslutsordning
Ordförande frågar om nämnden kan besluta i enlighet med tjänsteskrivelsen och konstaterar att så är fallet.

Votering begärd
Ja-röst för bifall till tjänsteskrivelsen.
Nej-röst för bifall till motionen.

Namn och parti	Ja	Nej	Avstår
Christina Bernhardsson (S)	x		
Stefan Nordström (M)		x	
Håkan Johansson (S)	x		
Lina Farhat (S)	x		
Tommy Stark (S)	x		
Karin Vincent (S)	x		
Johan Stål (V)	x		
Fredrik Rönn (C)		x	
Rebecka Dejby (MP)	x		
Marianne Löfstedt (M)		x	
Maria Edblom Tauson		x	
Summa:	7	4	

Omröstningsresultat
Med 7 ja-röster mot 4 nej-röster beslutar nämnden i enlighet med tjänsteskrivelsen.

Umeå kommun
Tekniska nämnden

Protokollsutdrag
2025-05-22

Beslutsunderlag

20250127_Motion_Tillgång till snabbt och fritt bredband samt IT-coachning på äldreboenden. Bilaga.
Checklista för handläggning av ärenden inför politiska beslut. Bilaga.

Beredningsansvariga

Thomas Molén, digitaliseringsstrateg, Digital omställning och IT
Nicklas Elvin, verksamhetsutvecklare IT, Digital omställning och IT

Beslutet ska skickas till
KSdiarum för vidarebehandling i KF

MOTION TILL KOMMUNFULLMÄKTIGE I UMEÅ KOMMUN

TILLGÅNG TILL SNABBT OCH FRITT BREDBAND SAMT IT-COACHNING PÅ ÄLDREBOENDEN

Digitalisering är en viktig del av ett modernt samhälle och bör också inkludera äldreomsorgen. För att stärka livskvaliteten för äldre och skapa möjligheter för ett rikare socialt liv och ökad delaktighet i samhället vill Centerpartiet i Umeå säkerställa att alla äldreboenden i kommunen har tillgång till snabbt och fritt bredband samt erbjuds IT-coachning.

Snabbt och stabilt bredband är idag en grundläggande infrastruktur, inte minst för att möjliggöra kontakt med anhöriga, tillgång till samhällstjänster och möjligheten att ta del av underhållning och information. För många äldre kan digital teknik också bidra till att minska ensamhet och ge ökad självständighet. Genom att erbjuda fritt bredband på äldreboenden kan Umeå kommun skapa en mer inkluderande och modern äldreomsorg.

För att säkerställa att den digitala tekniken verkligen kommer de boende till nytta är det dock avgörande att äldre får stöd i att använda den. IT-coachning, exempelvis i form av handledning eller utbildning, kan hjälpa äldre att känna sig trygga med tekniken och använda den i vardagen. Detta kan omfatta allt från hjälp med att använda en surfplatta eller smartphone till att lära sig hantera digitala vård- och omsorgstjänster.

Genom att investera i digital infrastruktur och coachning för äldreboenden visar Umeå kommun att vi tar ansvar för att inkludera äldre i den digitala utvecklingen. Det är ett steg mot en framtid där tekniken används som ett verktyg för att höja livskvaliteten och säkerställa en värdig ålderdom.

Centerpartiet föreslår därför kommunfullmäktige besluta:

att berörda nämnder och bolag säkerställer tillgång till snabbt och fritt bredband på samtliga kommunala äldreboenden,

att kommunen erbjuder regelbunden IT-coachning för de boende på äldreboendena för att underlätta deras användning av digitala verktyg och tjänster.

Umeå 27 januari 2025

Solveig Granberg, Centerpartiet
Fredrik Rönn, Centerpartiet

Centerpartiet
UMEÅ

UMEÅ KOMMUN

Yttrande

2025-04-14 Dnr: ÄN-2025/00053

Kommunfullmäktige

Motion 5/2025 - Tillgång till snabbt och fritt bredband samt IT-coachning på äldreboende

Centerpartiet har lämnat in en motion angående tillgång till snabbt och fritt bredband på samtliga kommunala äldreboenden samt att kommunen erbjuder regelbunden IT-coachning för de boende på äldreboendena för att underlätta deras användning av digitala verktyg och tjänster. I motionen föreslås att berörda nämnder och bolag säkerställer tillgång till snabbt och fritt bredband på samtliga kommunala äldreboenden samt att kommunen erbjuder regelbunden IT-coachning för de boende på äldreboende för att underlätta deras användning av digitala verktyg och tjänster.

Tillgång till snabbt och fritt bredband på samtliga kommunala äldreboenden

Det finns 19 kommunalt drivna vård- och omsorgsboenden i Umeå kommun. På alla 19 boenden erbjuds kostnadsfri trådlös internetanslutning i boendets allmänna ytor med det trådlösa nätverket UK Guest. Uppkopplingen gör det möjligt för boende att surfa på internet för att konsumera nyheter, göra ärenden, hålla kontakten med närstående och på annat sätt vara delaktiga i samhället och med sociala kontakter.

För den boende vars behov inte tillgodoses av det internet som finns på allmänna ytor, till exempel vid användning av strömningstjänster så som Netflix, eller för behovet att använda internet mer avskilt finns möjligheten för den boende att som hyresgäst teckna ett eget internetabonnemang för den egna hyresrätten. Detta går att jämföra med det basutbud av tv-kanaler som finns i gemensamhetslokalerna på alla boenden. Den som önskar tv i den egna hyresrätten eller ett utökat kanal-utbud tecknar ett eget abonnemang.

Om kommunen skulle bekosta fritt internet i alla hyreslägenheter i alla 19 vård- och omsorgsboenden skulle detta innebära en kostnad på ca 1,2 miljoner för hårdvara genom installation av ca 450 accesspunkter. Utöver

Umeå Kommun

Postadress 901 84 Umeå
Besöksadress Skolgatan 31A
Tel växel 090-16 10 00 (växel)

Ledning och stab ÄN

Mairon Sundberg

mairon.sundberg@umea.se

denna kostnad tillkommer arbete för kabeldragning av elektriker för tillkommande nätverkstuttag (ca 3000 kr per uttag) samt eventuell arbetstid för montering av accesspunkterna om detta inte kan göras av elektrikerna i samband med att de monterar uttagen.

Slutsats
Äldrenämnden delar motionärens bild av digitalisering som viktig del i ett modernt samhälle som kan skapa möjligheter för ett rikare socialt liv och ökad delaktighet i samhället och att äldre personer också ska få förutsättningar att ta del av detta.

Äldrenämnden uppfattning är att nuvarande förutsättningar på de kommunalt driva vård- och omsorgsboendena i Umeå kommun tillgängliggör snabbt och fritt bredband för de boende.

Regelbunden IT-coachning för de boende
För den boende på vård- och omsorgsboende som är i behov av handledning och hjälp och stöd för att känna sig trygga med tekniken och använda den i vardagen erbjuder Frivilligcentralen IT-stöd i hemmet med hjälp av deras IT-volontärer. Boende på äldreboende kan genom att kontakta Frivilligcentralen boka in ett hembesök för hjälp med enklare IT-frågor.

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Klicka här för att ange text.

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

§ 157

Diarienr: KS-2025/00112

Motion 5/2025: Tillgång till snabbt och fritt bredband samt IT-coachning på äldreboende; Solveig Granberg och Fredrik Rönn (C)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionens första att-sats

att motionens andra att-sats anses besvarad mot bakgrund av redan befintlig möjlighet till IT-coachning via Frivilligcentralen.

Reservation
Lars Forsgren (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Ärendebeskrivning

Centerpartiet har till kommunfullmäktige anmält motionen ”Tillgång till snabbt och fritt bredband samt IT-coachning på äldreboende” och föreslår;

- att berörda nämnder och bolag säkerställer tillgång till snabbt och fritt bredband på samtliga kommunala äldreboenden,
- att kommunen erbjuder regelbunden IT-coachning för de boende på äldreboendena för att underlätta deras användning av digitala verktyg och tjänster.

Äldrenämnden och tekniska nämnden har yttrat sig och föreslår att första att-satsen avslås och att andra att-satsen ska anses besvarad.

Nämndernas uppfattning är att nuvarande förutsättningar på de kommunalt drivna vård- och omsorgsboendena i Umeå kommun

tillgängliggör snabbt och fritt bredband i boendenas allmänna ytor för de boende. Dessutom erbjuder Frivilligcentralen IT-stöd i hemmet med hjälp av deras IT-volontärer.

Beslutsunderlag

Motion 5/2025
Tekniska nämndens yttrande
Äldrenämndens yttrande

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (att avslå motionens första att-sats och att motionens andra att-sats anses besvarad).

Särskilt uttalande
Anders Ågren (M) och **Mattias Larsson (C)** – Deltar inte i beslutet, återkommer i kommunstyrelsen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall mot avslag till tjänsteskrivelsens förslag. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag (att avslå motionens första att-sats och att motionens andra att-sats anses besvarad).

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) och **Mariam Salem (MP)** – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottet förslag (att avslå motionens första att-sats och att motionens andra att-sats anses besvarad).

Lars Forsgren (SD) – Bifall till motionens första att-sats och att anse den andra att-satsen besvarad.

Mattias Larsson (C) och **Anders Ågren (M)** – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag *mot* bifall till motionen *mot* bifall till motionens första att-sats och att anse den andra att-satsen

besvarad. Ordföranden finner att kommunstyrelsen bifaller näringslivs- och arbetsutskottets förslag (att avslå motionens första att-sats och att motionens andra att-sats anses besvarad).

Reservation
Lars Forsgren (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Beslutet ska skickas till
Motionären
ÄN
TN

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-09-09

§ 255

Diarienr: KS-2025/00112

Motion 5/2025: Tillgång till snabbt och fritt bredband samt IT-coachning på äldreboende; Solveig Granberg och Fredrik Rönn (C)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionens första att-sats

att motionens andra att-sats anses besvarad mot bakgrund av redan befintlig möjlighet till IT-coachning via Frivilligcentralen.

Särskilt uttalande
Anders Ågren (M) och Mattias Larsson (C) – Deltar inte i beslutet, återkommer i kommunstyrelsen.

Ärendebeskrivning

Centerpartiet har till kommunfullmäktige anmält motionen ”Tillgång till snabbt och fritt bredband samt IT-coachning på äldreboende” och föreslår;

- att berörda nämnder och bolag säkerställer tillgång till snabbt och fritt bredband på samtliga kommunala äldreboenden,
- att kommunen erbjuder regelbunden IT-coachning för de boende på äldreboendena för att underlätta deras användning av digitala verktyg och tjänster.

Äldrenämnden och tekniska nämnden har yttrat sig och föreslår att första att-satsen avslås och att andra att-satsen ska anses besvarad.

Nämndernas uppfattning är att nuvarande förutsättningar på de kommunalt drivna vård- och omsorgsboendena i Umeå kommun

tillgängliggör snabbt och fritt bredband i boendenas allmänna ytor för de boende. Dessutom erbjuder Frivilligcentralen IT-stöd i hemmet med hjälp av deras IT-volontärer.

Beslutsunderlag

Motion 5/2025
Tekniska nämndens yttrande
Äldrenämndens yttrande

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag (att avslå motionens första att-sats och att motionens andra att-sats anses besvarad).

Särskilt uttalande
Anders Ågren (M) och **Mattias Larsson (C)** – Deltar inte i beslutet, återkommer i kommunstyrelsen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall mot avslag till tjänsteskrivelsens förslag. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag (att avslå motionens första att-sats och att motionens andra att-sats anses besvarad).

Beslutet ska skickas till

Motionären
ÄN
TN

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-08-25

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2025/00273

Motion 10/2025: Lätta på lärares administrativa börda; Anders Norqvist (L), Hanna Lundin Jernberg (L)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

Att avslå motionen i enlighet med för- och grundskolenämndens yttrande.

Ärendebeskrivning
Liberalerna har till kommunfullmäktige anmält motionen ” Lätta på lärares administrativa börda och föreslår;

- Att Umeå kommun skyndsamt utreder förslag, tillsammans med arbetstagarorganisationer, med syfte att reglera lärares undervisningstid och att varje timmes undervisning minst ska motsvaras av en timmes tid till för- och efterarbete.

- Att Umeå kommun skyndsamt utreder förslag, tillsammans med arbetstagarorganisationer, med syfte att reglera att lärare i fritidshemmet och förskollärare i förskolan minst ska ha 5 timmar i veckan för planering och uppföljning av undervisningen

För- och grundskolenämnden har yttrat sig och föreslår att kommunfullmäktige avslår motionen. I yttrandet lyfter nämnden utredningen ”Tid för undervisningsuppdraget - åtgärder för en god undervisning och läraryrkenas attraktivitet” (SOU 2025:26) som bland annat innehåller förslag till reglering av arbetstid samt förslag inom andra områden med syfte att minska lärares administration, exempelvis minskad dokumentation. Nämnden menar att Umeå kommun inte ska föregå den nationella utredningen utan invänta lagstiftarnas beslut.

Beslutsunderlag
Motion 10/2025
För- och grundskolenämndens yttrande

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00273

Beslutet ska skickas till
Motionären
FGN

Elin Pietroni
Stadsdirektör

Sofia Gustafsson
Nämndsekreterare

Umeå kommun
För- och grundskolenämnden

Protokollsutdrag
2025-05-22

§ 43
Diarienr: SK-2025/00165

Yttrande på motion (L) 10/2025 - Lätta på lärares administrativa börda

Beslut

För- och grundskolenämnden beslutar att ställa sig bakom yttrande enligt nedan och föreslår kommunfullmäktige att avslå motion från Liberalerna, ”Lätta på lärares administrativa börda”.

Ärendebeskrivning

Motionen framhåller att lärare och förskollärare är den enskilt viktigaste faktorn för kvaliteten i utbildningen och är avgörande för barns och elevers lärande och utveckling. Därför är det av vikt att lärare och förskollärare får förutsättningar att kunna fokusera på sin huvuduppgift – att planera, genomföra och följa upp sin undervisning (se bilaga). Liberalerna yrkar på;

1. *Att Umeå kommun skyndsamt utreder förslag, tillsammans med arbetstagarorganisationer, med syfte att reglera lärares undervisningstid och att varje timmes undervisning minst ska motsvaras av en timmes tid till för- och efterarbete.*

2. *Att Umeå kommun skyndsamt utreder förslag, tillsammans med arbetstagarorganisationer, med syfte att reglera att lärare i fritidshemmet och förskollärare i förskolan minst ska ha 5 timmar i veckan för planering och uppföljning av undervisningen.*

Yttrande

Förvaltningen håller med om vikten av att lärare och förskollärare ges goda förutsättningar att upprätthålla sitt uppdrag. Detta uttrycks i kommunens arbetsmiljöpolicy samt i nämndernas kompetensförsörjningsplaner och verksamhetsplaner. Det uttrycks och

regleras i Huvudöverenskommelse med OFS:s förbundsområde Lärare, HÖK 24.

Förvaltningen påminner om att arbetstid och det administrativa uppdraget för lärare och förskollärare är under utredning på nationell nivå. Betänkandet om minskad administration och om reglering av förskollärares och lärares tid är under remissförfarande; ”Tid för undervisningsuppdraget - åtgärder för en god undervisning och läraryrkenas attraktivitet” (SOU 2025:26). Förslagen i motionen återfinns även i betänkandet. Där finns förslag till reglering av arbetstid samt förslag inom andra områden med syfte att minska lärares administration, exempelvis minskad dokumentation. Förvaltningen anser att Umeå kommun inte ska föregå den nationella utredningen utan invänta lagstiftarnas beslut.

Avtalsförhandlingar på arbetsmarknaden i enlighet med den svenska modellen pågår nu under våren. Nya centrala kollektivavtal och villkorsfrågor är föremål för parternas förhandlingar, där arbetstidsfrågan har ett särskilt stort fokus.

Inom ramen för förvaltningens arbete med organisatorisk och social arbetsmiljö är dessutom arbetsorganisation och arbetstidsfrågan av stor vikt och har prioriterats av förvaltningen över tid. Stöd och utbildning ges med systematik inom området i syfte att skapa goda förutsättningar och ett partsgemensamt arbete har inletts under våren vad gäller tjänsteplaneringsprocessen. Förvaltningen konstaterar att resultatet av medarbetarenkäten går i positiv riktning även om återhämtningsfaktorn fortsatt är ett utvecklingsområde som behöver arbetas vidare med. Motionen lyfter fram ett viktigt område där det idag pågår ett flertal insatser inklusive en nationell utredning och lagförslag.

Sammanfattningsvis bedömer förvaltningen att Umeå kommun ska invänta lagstiftarnas beslut och föreslår för- och grundskolenämnden att motionen avslås.

Beslutsunderlag

Bilaga: Motion från Liberalerna - Lätta på lärares administrativa börda

Umeå kommun
För- och grundskolenämnden

Protokollsutdrag
2025-05-22

Beredningsansvariga

Åsa Bergström, HR-chef
Lina Gullbrand, skolstrateg

Yrkanden

Socialdemokraterna, Moderaterna, Centerpartiet, Miljöpartiet och Maria Lindvall (-)(L) för bifall till tjänsteskrivelsen.

Inga motyrkanden finns.

Propositionsordning
Ordföranden prövar tjänsteskrivelsens förslag, bifall mot avslag, och finner att nämnden beslutar att bifalla tjänsteskrivelsen.

Beslutet ska skickas till
ksdiarium@umea.se, märk ämnesraden med diarienummer: KS-2025/00273

MOTION TILL UMEÅ KOMMUNFULLMÄKTIGE

Lätta på lärares administrativa börda

Rapporter från Skolverket visar att de flesta lärare anser att de har för lite tid till att planera och reflektera över sin undervisning. Enligt den internationella studien TALIS känner sig 45 procent av de svenska högstadielärarna ganska mycket, eller mycket stressade i arbetet. I Skolverkets undersökning *Attityder till skolan* som genomfördes 2024 anger nästan hälften av lärarna att de har övervägt att byta yrke under det senaste året.

Tiden för undervisning har inte varit reglerad sedan 1995. Det innebär att lärare ibland har så många undervisningstimmar, och andra uppgifter som inte hör till undervisningen, att de inte har tillräckligt med tid att planera och följa upp sin undervisning. Det gäller även lärare i fritidshem och förskollärare.

Lärare och förskollärare är den enskilt viktigaste faktorn för kvaliteten i utbildningen och är avgörande för barns och elevers lärande och utveckling. Därför är det mycket viktigt att de får förutsättningar att kunna fokusera på sin huvuduppgift – att planera, genomföra och följa upp sin undervisning.

Därför yrkar Liberalerna att kommunfullmäktige beslutar att:

1. Att Umeå kommun skyndsamt utreder förslag, tillsammans med arbetstagarorganisationer, med syfte att reglera lärares undervisningstid och att varje timmes undervisning minst ska motsvaras av en timmes tid till för- och efterarbete.

2. Att Umeå kommun skyndsamt utreder förslag, tillsammans med arbetstagarorganisationer, med syfte att reglera att lärare i fritidshemmet och förskollärare i förskolan minst ska ha 5 timmar i veckan för planering och uppföljning av undervisningen.

Umeå 2025-03-07

Anders Norqvist (L). Skolpolitisk talesperson.Umeå

Hanna Lundin Jernberg (L), gruppledare Umeå

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

§ 158

Diarienr: KS-2025/00273

Motion 10/2025: Lätta på lärares administrativa börda; Anders Norqvist (L) och Hanna Lundin Jernberg (L)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionen i enlighet med för- och grundskolenämndens yttrande.

Ärendebeskrivning

Liberalerna har till kommunfullmäktige anmält motionen ” Lätta på lärares administrativa börda och föreslår;

- Att Umeå kommun skyndsamt utreder förslag, tillsammans med arbetstagarorganisationer, med syfte att reglera lärares undervisningstid och att varje timmes undervisning minst ska motsvaras av en timmes tid till för- och efterarbete.

- Att Umeå kommun skyndsamt utreder förslag, tillsammans med arbetstagarorganisationer, med syfte att reglera att lärare i fritidshemmet och förskollärare i förskolan minst ska ha 5 timmar i veckan för planering och uppföljning av undervisningen

För- och grundskolenämnden har yttrat sig och föreslår att kommunfullmäktige avslår motionen. I yttrandet lyfter nämnden utredningen ”Tid för undervisningsuppdraget - åtgärder för en god undervisning och läraryrkenas attraktivitet” (SOU 2025:26) som bland annat innehåller förslag till reglering av arbetstid samt förslag inom andra områden med syfte att minska lärares administration, exempelvis minskad dokumentation. Nämnden menar att Umeå kommun inte ska föregå den nationella utredningen utan invänta lagstiftarnas beslut.

Beslutsunderlag

Motion 10/2025

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen 2025-09-16

För- och grundskolenämndens yttrande

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag (att avslå motionen).

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottet förslag (att avslå motionen).

Hanna Lundin Jernberg (L) – Bifall till motionen.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag *mot* bifall till motionen. Ordföranden finner att kommunstyrelsen bifaller näringslivs- och arbetsutskottets förslag (att avslå motionen).

Beslutet ska skickas till

Motionären
FGN

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-09-09

§ 256

Diarienr: KS-2025/00273

Motion 10/2025: Lätta på lärares administrativa börda; Anders Norqvist (L), Hanna Lundin Jernberg (L)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att avslå motionen i enlighet med för- och grundskolenämndens yttrande.

Ärendebeskrivning

Liberalerna har till kommunfullmäktige anmält motionen ” Lätta på lärares administrativa börda och föreslår;

- Att Umeå kommun skyndsamt utreder förslag, tillsammans med arbetstagarorganisationer, med syfte att reglera lärares undervisningstid och att varje timmes undervisning minst ska motsvaras av en timmes tid till för- och efterarbete.

- Att Umeå kommun skyndsamt utreder förslag, tillsammans med arbetstagarorganisationer, med syfte att reglera att lärare i fritidshemmet och förskollärare i förskolan minst ska ha 5 timmar i veckan för planering och uppföljning av undervisningen

För- och grundskolenämnden har yttrat sig och föreslår att kommunfullmäktige avslår motionen. I yttrandet lyfter nämnden utredningen ”Tid för undervisningsuppdraget - åtgärder för en god undervisning och läraryrkenas attraktivitet” (SOU 2025:26) som bland annat innehåller förslag till reglering av arbetstid samt förslag inom andra områden med syfte att minska lärares administration, exempelvis minskad dokumentation. Nämnden menar att Umeå kommun inte ska föregå den nationella utredningen utan invänta lagstiftarnas beslut.

Beslutsunderlag

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-09-09

Motion 10/2025

För- och grundskolenämndens yttrande

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag (att avslå motionen).

Beslutet ska skickas till

Motionären

FGN

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-09-01

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2025/00341

Byte av upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar
(efter förslag från individ- och familjenämnden respektive äldrenämnden)

att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst samt att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun inledde en försöksverksamhet med eget val inom hemtjänsten 2005. 2007 beslutade kommunstyrelsen att försöksverksamheten skulle övergå i ordinarie verksamhet och omfatta hela kommunen. Lag om valfrihet (LOV) trädde i kraft 2009 vilket tydliggjorde valet av externa utförare ytterligare och 2010 beslutade kommunfullmäktige att införa LOV inom hemtjänsten vilket är den form av upphandling som tillämpas idag.

Äldrenämnden och individ- och familjenämnden beslutade under våren 2024 att ge äldreomsorgsförvaltningen och stöd- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att studera riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOV-avtalets konstruktion och jämföra detta med riskerna för välfärds-kriminalitet inom ramen för LOU-upphandling, samt genomföra en omvärldsanalys av andra jämförbara kommuner. Under beredningen har även en rättslig analys av upphandlingsformerna genomförts och utredningen har kompletterats med material och data från Rådet för kommunala analysers (RKA) angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner, äldrenämndens respektive individ- och familjenämnden egna data gällande antal timmar och brukare fördelat på kommunal och extern hemtjänst samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården.

Individ- och familjenämnden respektive äldrenämnden föreslog efter ovanstående beredning kommunfullmäktige:

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00341

att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst.
att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.

Vid behandling av ärendet i kommunfullmäktige beslutade Kommunfullmäktige att återremittera ärendet (minoritetsåterremiss) med syftet att komplettera beslutsunderlagen utifrån följande riktlinjer:

1. att en beskrivning tas fram om hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system
2. att synpunkter inhämtas från berörda anhörigorganisationer samt kommunens pensionärsråd och funktionshinderråd
3. att synpunkter inhämtas från de privata utförare som idag utför hemtjänst inom ramen för LOV.

Beslutsunderlagen har nu kompletterats med beskrivning av hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system.

Beslutsunderlagen har även kompletterats med beskrivning av hur förankring sker och hur synpunkter från samtliga berörda intressenter/aktörer (anhörigorganisationer, pensionärsråd, funktionhindersråd, fackliga organisationer, brukare, befintliga och potentiella leverantörer, statliga och offentliga myndigheter etc.) inhämtas och nyttjas i fortsatt beredning.

Beslutsunderlag

Kompletterande beslutsunderlag återremiss LOV_LOU
Protokoll IFN 27 aug 2025 (§175)
Protokoll ÄN 28 aug 2025 (§101)

Beslutet ska skickas till
Individ- och familjenämnden
Äldrenämnden

Elin Pietroni
Stadsdirektör

Dan Gideonsson
Ledningskoordinator

Umeå kommun
Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag
2025-08-27

§ 175

Diarienr: IFN-2025/00216

Byte av upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst

Beslut

Individ- och familjenämnden beslutar att föreslå kommunfullmäktige att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst samt att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.

Jäv
Gisela Lindmark Eriksson (S) deltar på grund av jäv inte i handläggningen av ärendet.

Reservation
Hanna Lundin Jernberg (L) reserverar sig mot beslutet till förmån för allianspartiernas yrkande.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun inledde en försöksverksamhet med eget val inom hemtjänsten 2005. 2007 beslutade kommunstyrelsen att försöksverksamheten skulle övergå i ordinarie verksamhet och omfatta hela kommunen. Lag om valfrihet (LOV) trädde i kraft 2009 vilket tydliggjorde valet av externa utförare ytterligare och 2010 beslutade kommunfullmäktige att införa LOV inom hemtjänsten vilket är den form av upphandling som tillämpas idag.

Äldrenämnden och individ- och familjenämnden beslutade under våren 2024 att ge äldreomsorgsförvaltningen och stöd- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att studera riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOV-avtalets konstruktion och jämföra detta med riskerna för välfärds-kriminalitet inom ramen för LOU-

upphandling, samt genomföra en omvärldsanalys av andra jämförbara kommuner. Under beredningen har även en rättslig analys av upphandlingsformerna genomförts och utredningen har kompletterats med material och data från Rådet för kommunala analysers (RKA) angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner, äldrenämndens respektive individ- och familjenämnden egna data gällande antal timmar och brukare fördelat på kommunal och extern hemtjänst samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården.

Individ- och familjenämnden respektive äldrenämnden föreslog efter ovanstående beredning kommunfullmäktige:
att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst.
att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.

Vid behandling av ärendet i kommunfullmäktige beslutade Kommunfullmäktige att återremittera ärendet (minoritetsåterremiss) med syftet att komplettera beslutsunderlagen utifrån följande riktlinjer:

1. att en beskrivning tas fram om hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system
2. att synpunkter inhämtas från berörda anhörigorganisationer samt kommunens pensionärsråd och funktionshinderråd
3. att synpunkter inhämtas från de privata utförare som idag utför hemtjänst inom ramen för LOV.

Beslutsunderlagen har nu kompletterats med beskrivning av hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system.
Beslutsunderlagen har även kompletterats med beskrivning av hur förankring sker och hur synpunkter från samtliga berörda intressenter/aktörer (anhörigorganisationer, pensionärsråd, funktionhindersråd, fackliga organisationer, brukare, befintliga och

potentiella leverantörer, statliga och offentliga myndigheter etc.) inhämtas och nyttjas i fortsatt beredning.

Arbetsutskottets beslutsordning

Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar att ärendet går utan eget yttrande till individ- och familjenämnden.

Jäv
Gisela Lindmark Eriksson (S) deltar på grund av jäv inte i handläggningen av ärendet.

Individ- och familjenämndens beslutsordning

Yrkande
Andreas Lundgren (S) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Veronica Kerr (KD), Alireza Mosahafi (M) och Hanna Lundin Jernberg (L) yrkar för allianspartierna avslag på tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Individ- och familjenämndens beslutsgång

Ordförande frågar om yrkandena är rätt uppfattade och finner så.

Ordförande ställer bifall mot avslag avseende tjänsteskrivelsens förslag till beslut och finner att individ- och familjenämnden har beslutat att bifalla tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Votering begärs och verkställs.

En ja-röst innebär bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut och en nej-röst innebär avslag till tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Resultat av voteringen
Ja 7
Nej 4
Avstår 0

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämnden 2025-08-27

Ledamöter	Närvarande	Ja	Nej	Avstår
Ordf. Andreas Lundgren (S) Ers:	x	X		
V. ordf. Hanna Lundin Jernberg (L) Ers:	x		x	
Mehrana Bassami (S) Ers:	x	x		
Leif Berglund (S) Ers:	x	x		
Gisela Lindmark Eriksson (S) Ers: Pär Berglund (S)	- x	x		
Bo Johansson (S) Ers:	x	x		
Igor Hell (M) Ers:	x		x	
Alireza Mosahafi (M) Ers:	x		x	
Andreas Sellstedt (V) Ers: Matilda Forsberg (S)	- x	x		
Ahmed Hersi (MP) Ers:	x	x		
Veronica Kerr (KD) Ers:	x		x	

Jäv
Gisela Lindmark Eriksson (S) deltar på grund av jäv inte i handläggningen av ärendet.

Reservation
Hanna Lundin-Jernberg reserverar sig mot beslutet enligt följande:
Alliansen (M, C, L, KD) reserverar sig mot beslutet i ärendet om avskaffandet av LOV inom hemtjänsten.

Det beslutsunderlag som presenterats efter kommunfullmäktiges återremiss i maj uppfyller inte de krav som ställdes. Varken en tillräcklig beskrivning av hur ett nytt LOU-system skulle utformas eller de synpunkter som skulle inhämtas från anhörigorganisationer, pensionärsråd, funktionshinderråd och utförare finns med. Konsekvensanalysen är bristfällig och frågor om kvalitet, rättssäkerhet och valfrihet för brukarna lämnas obesvarade.

Alliansen anser att ett så avgörande beslut om framtidens hemtjänst måste vila på ett fullständigt och genomarbetat underlag och kan därför inte ställa sig bakom det förslag som nu lagts fram.

Beslutsunderlag

Kompletterande beslutsunderlag med anledning av minoritetsåterremiss

Beredningsansvariga

Anna Karlander, äldreomsorgsförvaltningen
Dan Gideonsson, stadsledningskontoret
Anna Nordström, stadsledningskontoret

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen

Umeå kommun **Sammanträdesprotokoll**
Äldrenämnden **2025-08-28**

---

§ 101

Diarienr: ~~ÄN-2025/00156~~ ÄN-2024/0012|-11
Rättelse 2025-09-02 // KT

Återremiss - Byte av upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst

Beslut

Äldrenämnden beslutar att föreslå kommunfullmäktige
att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst samt
att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.

Ärendebeskrivning

Anna Karlander, kanslichef föredrar i rubricerat ärende.
Umeå kommun inledde en försöksverksamhet med eget val inom hemtjänsten 2005. 2007 beslutade kommunstyrelsen att försöksverksamheten skulle övergå i ordinarie verksamhet och omfatta hela kommunen. Lag om valfrihet (LOV) trädde i kraft 2009 vilket tydliggjorde valet av externa utförare ytterligare och 2010 beslutade kommunfullmäktige att införa LOV inom hemtjänsten vilket är den form av upphandling som tillämpas idag.

Äldrenämnden och individ- och familjenämnden beslutade under våren 2024 att ge äldreomsorgsförvaltningen och stöd- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att studera riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOV-avtalets konstruktion och jämföra detta med riskerna för välfärds-kriminalitet inom ramen för LOU-upphandling, samt genomföra en omvärldsanalys av andra jämförbara kommuner. Under beredningen har även en rättslig analys av upphandlingsformerna genomförts och utredningen har kompletterats med material och data fr Rådet för kommunala analysers (RKA) angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner, äldrenämndens respektive individ- och familjenämnden egna data gällande antal timmar och brukare fördelat på kommunal och extern hemtjänst samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården.

2025-09-02

Individ- och familjenämnden respektive äldrenämnden föreslog efter ovanstående beredning kommunfullmäktige:
att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst.
att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.

Vid behandling av ärendet i kommunfullmäktige beslutade Kommunfullmäktige att återremittera ärendet (minoritetsåterremiss) med syftet att komplettera beslutsunderlagen utifrån följande riktlinjer:

1. att en beskrivning tas fram om hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system
2. att synpunkter inhämtas från berörda anhörigorganisationer samt kommunens pensionärsråd och funktionshinderråd
3. att synpunkter inhämtas från de privata utförare som idag utför hemtjänst inom ramen för LOV.

Beslutsunderlagen har nu kompletterats med beskrivning av hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system. Beslutsunderlagen har även kompletterats med beskrivning av hur förankring sker och hur synpunkter från samtliga berörda intressenter/aktörer (anhörigorganisationer, pensionärsråd, funktionhindersråd, fackliga organisationer, brukare, befintliga och potentiella leverantörer, statliga och offentliga myndigheter etc.) inhämtas och nyttjas i fortsatt beredning.

Beslutsunderlag

Kompletterande beslutsunderlag med anledning av minoritetsåterremiss

Beredningsansvariga

Anna Karlander, äldreomsorgsförvaltningen
Dan Gideonsson, stadsledningskontoret
Anna Nordström, stadsledningskontoret

Äldrenämndens beslutsordning

Förslag till beslut under överläggningarna

Carin Nilsson (S) med bifall av Åsa Bäckström (-)(V) - bifall till äldreomsorgsförvaltningens förslag till beslut

Veronica Kerr (KD) med bifall av Åke Gustafsson, Lotta Holmberg, Badro Laajab - avslag till äldreomsorgsförvaltningens förslag till beslut

Propositionsordning

Ordföranden ställer sitt förslag och Veronica Kerrs förslag under proposition.
Votering begärs och verkställs.
En ja-röst innebär bifall till äldreomsorgsförvaltningens förslag till beslut och en nej-röst innebär avslag till densamma.
Resultat av votering redovisas nedan.

Ledamöter	Ja	Nej	Avstår
Ordf. Carin Nilsson (S)	X		
V. ordf. Veronica Kerr (KD)		X	
2:e v. ordf. Åsa Bäckström (-)(V)	X		
Fredrik Valham (S)	X		
Anneli Andersson (S)	X		
Robin Enander (S)	X		
Jennifer Kungsman (S)	X		
Lotta Holmberg (M)		X	
Åke Gustafsson (C)		X	
Anneli Hägglund (MP)		X	
Badro Laajab (L)		X	

Resultatet av voteringen blev 6-ja röster och 5 nej-röster, ingen ledamot avstår från att rösta.
Ordförande finner därmed att nämnden beslutar i enlighet med sitt eget förslag.

Reservation

Veronica Kerr (KD), Lotta Holmberg (M), Åke Gustafsson (C) och Badro Laajab (L) reserverar sig emot beslutet med följande motivering:

"Det beslutsunderlag som presenterats efter kommunfullmäktiges återremiss i maj anser vi inte uppfyller inte de krav som ställdes. Varken en tillräcklig beskrivning av hur ett nytt LOU-system skulle utformas eller de synpunkter som skulle inhämtas från anhörigorganisationer, pensionärsråd, funktionshinderråd och utförare finns med. Konsekvensanalysen är bristfällig och frågor om kvalitet, rättssäkerhet och valfrihet för brukarna lämnas obesvarade. Vi anser att ett så avgörande beslut om framtidens hemtjänst måste vila på ett fullständigt och genomarbetat underlag och vi kan därför inte ställa sig bakom det förslag som nu lagts fram."

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

UMEÅ KOMMUN

2025-07-08

Kompletterande beslutsunderlag med
anledning av minoritetsåteremiss

LOV och LOU

Innehåll

1. Inledning/bakgrund ... 3
1.1. Bakgrund och ärendets hantering ... 3
2. Lagstiftning och av kommunfullmäktige antagen styrning ... 5
2.1. Kommunfullmäktiges exklusiva rätt att ta ställning i frågor av principiell karaktär ... 5
2.2. LoU – Lagen om offentlig upphandling ... 5
2.3. LOV – Lagen om valfrihet ... 6
2.4. Kommunfullmäktiges program för privata utförare ... 6
3. Beskrivning av process för övergång från LOV till LOU ... 8
3.1. Beslut om ändrad upphandlingsform – fråga av principiell karaktär ... 8
3.2. Beslut om modell för LOU-baserad hemtjänst – berörda nämnders ansvar/mandat ... 8
3.3. Planera och förbereda upphandling - berörda nämnders ansvar/mandat ... 9
3.3.1 Principer och modell för utformning av LOU-baserad hemtjänst ... 9
3.3.2 Förankring och kommunikation ... 10
3.4. Genomföra upphandling i enlighet med LOU - berörda nämnders ansvar/mandat ... 10
3.4.1 Utforma upphandlingsdokument ... 10
3.4.2 Beslut om upphandlingsdokument och annonsering ... 11
3.4.3 Anbudsvärdering ... 11
3.4.4 Beslut om tilldelning ... 11
3.5. Nämndens ansvar för realisering av ingångna avtal ... 11
3.5.1 Implementering av avtal ... 11
3.5.2 Uppföljning av avtal ... 12
3.5.3 Utvärdering av avtal ... 12
3.6. Beskrivning av nuvarande LOV-system ... 12
3.6.1 Jämförelse mellan LOU och LOV ... 13

1. Inledning/bakgrund

1.1. Bakgrund och ärendets hantering

Umeå kommun inledde en försöksverksamhet med eget val inom hemtjänsten 2005. 2007 beslutade kommunstyrelsen att försöksverksamheten skulle övergå i ordinarie verksamhet och omfatta hela kommunen. Lagen om valfrihet (LOV) trädde i kraft 2009 vilket tydliggjorde valet av externa utförare ytterligare och 2010 beslutade kommunfullmäktige att införa LOV inom hemtjänsten vilket är den form av upphandling som tillämpas idag.

Frågan om övergång till LOU som upphandlingsmodell för hemtjänst initierades redan 2018 då rapporten *Bland gungor och karuseller – en studie av valfrihetssystemet inom Umeå Kommun hanterades i kommunfullmäktige.* Rapporten innehöll förutom en beskrivning av tillämpning och erfarenheter i Umeå Kommun också en beskrivning av jämförbara kommuners erfarenheter av LOV samt några kommuner som övergått eller var på väg att övergå till en LOU-upphandlad hemtjänst.

Äldrenämnden och individ- och familjenämnden beslutade under våren 2024 att ge äldreomsorgsförvaltningen och stöd- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att studera riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOV-avtalets konstruktion och jämföra detta med riskerna för välfärds-kriminalitet inom ramen för LOU-upphandling, samt genomföra en omvärldsanalys av andra jämförbara kommuner. Under beredningen har även en rättslig analys av upphandlingsformerna genomförts och utredningen har kompletterats med material och data fr Rådet för kommunala analysers (RKA) angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner, äldrenämndens respektive individ- och familjenämnden egna data gällande antal timmar och brukare fördelat på kommunal och extern hemtjänst samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården.

Individ- och familjenämnden respektive äldrenämnden föreslog efter ovanstående beredning kommunfullmäktige:

> *att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst.*
>
> *att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.*

Vid behandling av ärendet i kommunfullmäktige beslutade Kommunfullmäktige att återremittera ärendet (minoritetsåterremiss) med syftet att komplettera beslutsunderlagen utifrån följande riktlinjer:

1. att en beskrivning tas fram om hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system
2. att synpunkter inhämtas från berörda anhörigorganisationer samt kommunens pensionärsråd och funktionshinderråd
3. att synpunkter inhämtas från de privata utförare som idag utför hemtjänst inom ramen för LOV.

Beslutsunderlagen har nu kompletterats med beskrivning av hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system.

Beslutsunderlagen har även kompletterats med beskrivning av hur förankring sker och hur synpunkter från samtliga berörda intressenter/aktörer (anhörigorganisationer, pensionärsråd, funktionhindersråd, fackliga organisationer, brukare, befintliga och potentiella leverantörer, statliga och offentliga myndigheter etc.) inhämtas och nyttjas i fortsatt beredning.

2. Lagstiftning och av kommunfullmäktige antagen styrning

2.1. Kommunfullmäktiges exklusiva rätt att ta ställning i frågor av principiell karaktär

Kommunfullmäktige ska i enlighet 5 kap 1§ i kommunallagen besluta i ärenden av principiell beskaffenhet. Ett av de specifika områden om anges vara av principiell beskaffenhet är nämndernas organisation och verksamhetsformer. Detta innebär att kommunfullmäktige fastställer vilka nämnder som ska finnas och vilka uppgifter dessa nämnder ska ha.

Av förarbetena till lagstiftningen framgår att det inte bör krävas att fullmäktige närmare bestämmer om hur förvaltningen organiseras.

I 10 kap 1 § i kommunallagen anges att *Fullmäktige i kommuner eller landsting får, om det inte i lag eller annan författning anges att angelägenheten ska bedrivas av en kommunal nämnd, besluta att lämna över skötseln av en kommunal angelägenhet till en juridisk person eller en enskild individ.* Med juridisk person avses alla former av juridiska personer som exempelvis stiftelser, aktiebolag eller handelsbolag.

Övergången från LOV till LOU bedöms även den vara en fråga av principiell karaktär, något som också har stöd i förarbetena till LOV. I propositionen (prop. 2008/09:29) anges uttryckligen att:

”Eftersom ett beslut om att tillämpa valfrihetssystem enligt denna lag påverkar hur en kommun eller landsting organiserar sin verksamhet, bör det fattas av fullmäktige.”

Detta är det tydligaste uttalandet i förarbetena som kopplar upphandlingsformens val direkt till fullmäktiges ansvar för kommunens övergripande organisation och verksamhetsformer, vilket enligt kommunallagen utgör ett område som ligger inom fullmäktiges exklusiva kompetens.

2.2. LoU – Lagen om offentlig upphandling

LOU är det övergripande regelverket för offentlig upphandling i Sverige och gäller för upphandlande myndigheter om inköpet inte omfattas av någon av de andra upphandlingslagarna. LOU bygger på fem EU-rättsliga principer:

- Likabehandling
- icke-diskriminering
- proportionalitet
- öppenhet
- ömsesidigt erkännande.

Dessa EU-rättsliga principer gäller oavsett det uppskattade värde av den konkreta upphandlingen och gör det möjligt (och nödvändigt) att:

- ställa tydliga kvalitet- och kompetenskrav (exempelvis språk- eller bemanningskrav)
- utesluta leverantörer med bristande seriositet (kap. 13)
- använda välfärdskriterier eller kvalitets- och innovationspremier i utvärderingen (kap. 16)

Hemtjänst omfattas av bilaga 2 a till LOU (”sociala och andra särskilda tjänster”) och upphandlas därför huvudsakligen enligt 19 kap. LOU, vilket medger ett flexiblare förfarande än de direktivstyrda kapitlen och ger kommunen stor frihet att utforma processen men samtidigt kräver annonsering, likabehandling och skriftliga avtal.

Vid sidan av de möjligheter som det förenklade förfarandet enligt 19 kap. LOU ger, kan kommunen överväga möjligheten att använda reserverad upphandling för icke-vinstdrivande aktörer i enlighet med 19 kap. 7 § LOU, eftersom det kan vara ett alternativ i vissa geografiska områden eller för specifika insatser.

2.3. LOV – Lagen om valfrihet

Lagen om valfrihetssystem (LOV) reglerar vad som ska gälla när upphandlande myndigheter konkurrensutsätter delar av sin verksamhet genom att inrätta ett valfrihetssystem där brukaren får välja bland leverantörerna i systemet.

Lagen om valfrihetssystem (LOV) trädde i kraft den 1 januari 2009. Lagen gäller för kommuner och regioner om/när de inrättar valfrihetssystem för hälsovård- och socialtjänster. Det är frivilligt för kommuner att införa valfrihetssystem men obligatoriskt för regionerna inom primärvården.

Alla utförare som uppfyller kraven i förfrågningsunderlaget ska antas löpande. Detta innebär:

- ingen fast upphandlingstidpunkt
- ingen volym- eller marknadsandelsgaranti för leverantörerna

2.4. Kommunfullmäktiges program för privata utförare

I enlighet med kommunallagens krav (KL 5 kap 3§) har kommunfullmäktige antagit *Riktlinjer för Styrning och uppföljning av verksamhet som utförs av externa utförare* (KF 2021-10-25 §220)[1].

I riktlinjerna tydliggör kommunfullmäktige de principer och krav som nämnd har att följa om kommunfullmäktige beslutat att nämnd ska nyttja privata utförare för att utföra verksamhet som nämnden ansvarar för enligt av kommunfullmäktige fastställt reglemente.

I riktlinjerna framgår att varje nämnd ansvarar för att i plan och avtal ställa krav på att externa utförare inom nämndens ansvarsområde bedriver verksamhet i enlighet med gällande lagar, förordningar och föreskrifter och att nämndens krav på externa utförare ska vara hållbara över tid, tydliga, relevanta, och tillräckliga. Kommunfullmäktige har därigenom gett nämnd befogenhet att utforma och ställa krav på de privata utförare nämnden anlitar och att dessa krav ska framgå i nämndens avtal med privat utförare.

I riktlinjerna framgår även kommunfullmäktiges krav på att nämnd som anlitar extern utförare ansvarar för att ställa krav på privat utförare som tydligt anger vilken information nämnden ska få ta del av samt när och hur nämnden kan få ta del av informationen. Syftet är att

[1] *Riktlinje för privata utförare är under revidering och kommer tillställas kommunfullmäktige för fastställande under hösten 2025. Förslag till reviderad riktlinje för styrning och uppföljning av privata utförare innehåller dock ej förslag som förändrar de hänvisningar som anges i detta beslutsunderlag.*

informationen ska göra det möjligt för nämnden att ge allmänheten insyn i hur uppdraget utförs. Kommunfullmäktige har därigenom gett nämnd ansvar för att inhämta och sprida information som ger allmänheten insyn i hur den privata utföraren genomför uppdraget.

Vidare anges i riktlinjerna att kommunfullmäktige gett nämnd ansvaret för att uppföljning och kontroll av externa utförare görs på ett strukturerat och systematiskt sätt. *Varje nämnd ska inom sin verksamhetsplan eller i en separat upprättad plan för styrning och uppföljning av externa utförare beskriva hur nämnden avser att följa upp och kontrollera hur externa utförare som nämnden anlitar följer ingångna avtal.* Kommunfullmäktige har därigenom tydliggjort nämnds ansvar för att strukturerat och systematiskt följa upp och kontrollera de privata utförare nämnden anlitat.

Sammantaget innebär befintlig lagstiftning och kommunfullmäktiges Riktlinje för styrning och uppföljning av externa utförare att kommunfullmäktige ska besluta om en kommunal verksamhet ska skötas av privat aktör och vilken upphandlingsform som ska tillämpas, respektive nämnd beslutar i enlighet med riktlinjen om de krav som ska ställas på dessa utförare, hur allmänheten ska säkras insyn i den verksamhet den privata aktören utför samt hur nämnden ska säkra en systematisk uppföljning och kontroll av den verksamhet som utförs av den privata aktören.

3. Beskrivning av process för övergång från LOV till LOU

Nedan beskrivs hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU kan utformas inklusive hur en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning upparbetas under ett LOU-system.

I avsnittet beskrivs även hur synpunkter från samtliga intressenter (anhörigorganisationer, fackliga organisationer, pensionärsråd, funktionhindersråd, brukare, befintliga och potentiella leverantörer, statliga och offentliga myndigheter etc) upparbetas och hur dessa synpunkter hanteras inför, under och efter genomförd upphandling.

Avsnittet avslutas med en beskrivning av och jämförelse med utformning av nuvarande LOV-system.

3.1. Beslut om ändrad upphandlingsform – fråga av principiell karaktär

I enlighet med kommunallagens 5 kap 1§ och 10 kap 1 § är beslut om att överlämna *skötseln av en kommunal angelägenhet till en juridisk person* en fråga för kommunfullmäktige att avgöra. Då upphandlingsformen LoV idag är reglerad i av kommunfullmäktige fastställt reglemente för äldrenämnd respektive individ- och familjenämnd krävs det att kommunfullmäktige fastställer en förändring från LoV till LoU och ger dessa nämnder mandat att besluta om upphandlingsdokumentation (förfrågningsunderlag), tilldelning och uppföljning av privata utförare enligt LOU.

I förarbetena till LOV (prop. 2008/09:29) anges även uttryckligen att:

”Eftersom ett beslut om att tillämpa valfrihetssystem enligt denna lag påverkar hur en kommun eller landsting organiserar sin verksamhet, bör det fattas av fullmäktige.”

3.2. Beslut om modell för LOU-baserad hemtjänst – berörda nämnders ansvar/mandat

I enlighet med av kommunfullmäktige fastställd riktlinje för styrning och uppföljning av externa utförare är det respektive nämnd som ansvarar för att i avtal ställa krav på de externa utförare nämnden anlitar. Om kommunfullmäktige beslutar att ändra upphandlingsform inleds arbete med att utforma modell för hemtjänst i enlighet med kommunfullmäktiges beslut om ändrad upphandlingsform. Detta innefattar att berörda nämnder utreder och under den fortsatta beredningen fastställer vägledande principer, kvalitetskrav, kravspecifikation, ersättningsmodell, avtalsvillkor, modell för uppföljning och kontroll samt plan för förankring och kommunikation.

Mot bakgrund av detta är det rimligt att den nämnd som haft ansvar för att tillämpa valfrihetssystemet enligt LOV – och därmed ansvarat för avtal, uppföljning och brukarinflytande – även får ansvaret för att hantera övergången till ett nytt system. Det säkerställer kontinuitet, verksamhetsförståelse och att brukarens perspektiv bibehålls även vid en förändrad upphandlingsform.

Det innebär att, givet ett beslut i kommunfullmäktige om att byta upphandlingsform, det fortsatta ansvaret för att utforma modell, kravställning och avtal enligt LOU vilar på respektive nämnd inom deras ansvarsområde. Detta ska dock ske i enlighet med kommunfullmäktiges

Riktlinjer för styrning och uppföljning av externa utförare (KF §220/2021), där det framgår att kraven som ställs ska vara hållbara över tid, tydliga, relevanta och tillräckliga.

3.3. Planera och förbereda upphandling - berörda nämnders ansvar/mandat

Med syfte att planera och förbereda upphandling ger berörda nämnder sina förvaltningar i uppdrag att:

- *Bemanna arbetsgrupp.*
  Arbetsgruppen sätts samman med lämplig kompetens (verksamhet, juridik, upphandling, ekonomi, säkerhet, kommunikation etc). Arbetsgruppen kan kompletteras med ny kompetens allteftersom arbetet fortskrider.

- *Ta fram förslag till tids- och aktivitetsplan*
  Planen ska ge en överblick över vilka aktiviteter som ska genomföras före, under och efter upphandlingen. En realistisk plan skapar förutsättningar för en transparent beredning och effektiv upphandling som håller hög kvalitet. Planen ska förankras i berörda nämnder.

- *Analysera och kartlägg behov*
  För att upphandlingen ska motsvara krav i lagstiftning och författning samt nämndernas och brukarnas behov ska en noggrann behovsanalys genomföras. I behovsanalysen undersöks och preciseras de behov som ligger till grund för upphandlingen. En viktig del i behovsanalysen är dialog med brukare och anhörigorganisationer.

- *Analysera marknad och genomför dialog med befintliga och potentiella leverantörer*
  Med utgångspunkt i behovsanalysen genomförs marknadsanalys. En viktig del av marknadsanalysen är att ha dialog med nuvarande och potentiella leverantörer. En förutsättning för sådan dialog är att samtliga leverantörer behandlas lika. Dialogen får inte leda till att någon enskild leverantör får otillbörliga konkurrensfördelar vid utformningen av upphandlingsdokumenten.

- *Analysera risker*
  I förberedelsearbetet ingår även att genomföra analys av finansiella risker, marknadsrisker (ex vis risk för oskäliga arbetsvillkor, korruption och välfärdskriminalitet) samt risker ur ett beredskaps- och kontinuitetsperspektiv. En viktig del i riskanalysen är dialog med andra offentliga och statliga myndigheter (region, polis, försvarsmakt etc)

Ovanstående analyser ska presenteras i berörda nämnder och kan med fördel ligga till grund för att identifiera vägval om principer/modell för utformning av LOU-baserad hemtjänst. Sådana vägval sker genom samråd i och fastställande av berörda nämnder.

3.3.1 Principer och modell för utformning av LOU-baserad hemtjänst

Mot bakgrund av ovanstående analyser ger berörda nämnder förvaltningen i uppdrag att upparbeta förslag till principer och modell för utformning av LOU-baserad hemtjänst. Förslag till principer utgår från väsentliga faktorer som identifierats under analys, kartläggning och dialog med berörda intressenter och kan exempelvis innefatta principer om valfrihet, kostnadseffektivitet, geografisk uppdelning, säkerhet/trygghet, beredskap, kontinuitet, ersättningsmodeller, miljöhänsyn, arbetsrättsliga villkor, mångfald etc. Detta arbete sker i

förberedelsefasen, innan den formella upphandlingsprocessen enligt LOU inleds, i syfte att säkerställa att upphandlingsdokumentationen vilar på tydliga och väl förankrade vägval.

Förslag till principer/modell bör kommuniceras och förankras brett med berörda intressenter (anhörigorganisationer, fackliga organisationer, pensionärsråd, funktionhindersråd, brukare, befintliga och potentiella leverantörer etc) innan upphandlingsdokument tas fram och fastställs av berörda nämnder. Av nämnderna fastställda principer ligger till grund för fortsatt förankring och kommunikation och utgör grund för utformning av kravspecifikation och avtalsvillkor.

3.3.2 Förankring och kommunikation

Under förberedelsefasen bör berörda nämnder och förvaltningar arbeta aktivt för att förankra och föra dialog med anhörigorganisationer, fackliga organisationer, pensionärsråd och funktionshindersråd, befintliga och potentiella leverantörer och andra intressenter.

En förutsättning för sådan dialog med befintliga och potentiella leverantörer är att samtliga leverantörer behandlas lika. Dialog och förankring får inte leda till att någon enskild leverantör får otillbörliga konkurrensfördelar.

3.4. Genomföra upphandling i enlighet med LOU - berörda nämnders ansvar/mandat

3.4.1 Utforma upphandlingsdokument

Med utgångspunkt i den planering och de förberedelser som genomförts i punkt 3.3 upprättas upphandlingsdokument (upphandlingsdokument inom LoU motsvarar förfrågningsunderlag enligt LOV). Upphandlingsdokumenten beskriver och fastställer innehållet i en upphandling. Upphandlingsdokumenten innehåller all relevant information för att leverantörer ska kunna lämna anbud som matchar det som efterfrågas. Upphandlingsdokumentationen innefattar:

- Information om upphandlingen och administrativa villkor
- Krav på leverantören och grund för uteslutning
- Krav på föremålet för upphandling
- Grund för utvärdering
- Avtalsvillkor
- Information om kontroll och uppföljning
- Krav på avvikelsehantering
- Information om sanktioner/sanktionstrappa

Upphandlingsdokument omfattas av sekretess till dess att nämnd godkänt dessa och annonsering sker. Om avtalsvillkor, kravspecifikation eller andra delar av upphandlingsdokumentation röjs kan befintlig eller potentiell leverantör få otillbörlig konkurrensfördel och upphandlingen som helhet komprometteras/ogiltigförklaras.

Sekretessen skyddar dels leverantörerna från osund konkurrens, dels minskar risken för otillbörlig påverkan och misstankar om bristande opartiskhet. En för tidig spridning kan skada både upphandlingens rättssäkerhet och förtroendet för processen.

Grunden för sekretessen finns i offentlighets- och sekretesslagen (OSL, 19 kap. 3 §), och syftar till att säkerställa en likvärdig, objektiv och transparent upphandling.

3.4.2 Beslut om upphandlingsdokument och annonsering

I enlighet med av kommunfullmäktige fastställt reglemente för äldrenämnden respektive individ- och familjenämnden har respektive nämnd mandat att fastställa förfrågningsunderlag (upphandlingsdokument). Äldrenämnden respektive individ- och familjenämnden har föreslagit att de ska tilldelas likartat ansvar/mandat för beslut om upphandlingsdokument, tilldelning och uppföljning vid byte av upphandlingsform från LOV till LOU.

Efter beslut genomförs annonsering av upphandlingen så att befintliga och potentiella leverantörer får vetskap om upphandlingen och kan lämna anbud. Gällande upphandlings-lagstiftning styr hur annonsering ska ske och hur länge annonsering ska genomföras. Under annonsering har leverantörer möjlighet att ställa frågor om upphandlingen. Svar ska lämnas skriftligen till alla leverantörer som deltar i upphandlingen. Alla leverantörer måste få samma information vid samma tidpunkt oavsett vem som begärt de kompletterande upplysningarna.

3.4.3 Anbudsvärdering

När anbudstiden löpt ut öppnas de anbud som inkommit och leverantörer och anbud prövas mot de krav som ställts i upphandlingsdokumenten. Därefter utvärderas respektive anbud för att utröna vilket/vilka anbud som bäst uppfyller tilldelningskriterierna. Absolut sekretess gäller tills beslut har fattats om tilldelning alternativt tills beslut fattats om att göra om upphandlingen eller avbryta upphandlingen.

3.4.4 Beslut om tilldelning

I enlighet med av kommunfullmäktige fastställt reglemente för äldrenämnden respektive individ- och familjenämnden har respektive nämnd mandat att besluta om tilldelningsbeslut. Äldrenämnden respektive individ- och familjenämnden har föreslagit att de ska tilldelas likartat ansvar/mandat för beslut om upphandlingsdokumentation, tilldelning och uppföljning vid byte av upphandlingsform från LoV till LOU.

Tilldelningsbeslutet ska meddelas skriftligen till anbudsgivarna snarast möjligt. När samtliga anbudsgivare har underrättats om beslut om tilldelning hävs den absoluta sekretessen.

Efter att tilldelningsbeslutet meddelats gäller en avtalsspärr på minst 10 dagar. Under den tiden får nämnden ej ingå avtal. Först när avtalsspärren har gått ut kan nämnd teckna avtal med leverantör/leverantörer.

3.5. Nämndens ansvar för realisering av ingångna avtal

3.5.1 Implementering av avtal

När avtal har tecknats med leverantör kan nämnderna starta upp, genomföra och börja använda avtalet i verksamheten. En viktig del i implementeringen är att nämnderna säkrar att förutsättningar och villkor under avtalstiden är tydliga för alla berörda parter. Detta sker dels genom uppstartsmöte med de leverantörer nämnderna ingått avtal med, dels genom kontinuerliga möten mellan nämnd/förvaltning, Stadsledningskontorets upphandlingsbyrå och respektive leverantör. En viktig del av implementering är att informera berörda brukare om vad avtalet innebär, hur de påverkas av avtalet, de krav nämnden ställt på leverantörerna och hur man som brukare ska agera vid eventuella avvikelser.

3.5.2 Uppföljning av avtal

Kommunfullmäktiges har i fastställda *Riktlinjer för Styrning och uppföljning av verksamhet som utförs av externa utförare* (KF 2021-10-25 §220) gett nämnd ansvaret för att uppföljning och kontroll av externa utförare görs på ett strukturerat och systematiskt sätt. *Varje nämnd ska inom sin verksamhetsplan eller i en separat upprättad plan för styrning och uppföljning av externa utförare beskriva hur nämnden avser att följa upp och kontrollera hur externa utförare som nämnden anlitar följer ingångna avtal.* Kommunfullmäktige har därigenom tydliggjort nämnds ansvar för att strukturerat och systematiskt följa upp och kontrollera de privata utförare nämnden anlitat.

En förutsättning för en god affärsrelation mellan nämnd och leverantör är att arbetet med uppföljning av avtalet sker kontinuerligt under hela avtalstiden. I enlighet med kommunfullmäktiges riktlinjer ansvarar nämnd för att uppföljning genomförs och att de krav som ställts i upphandlingen tillgodoses. Det innebär att nämnd ska säkra att:

- krav på leverantören (kvalificeringskrav)
- krav på utförd tjänst (upphandlingsföremålet)
- tilldelningskriterier
- övriga avtalsvillkor

kontinuerligt följs upp och tillgodoses under avtalstiden.

Nämnden behöver också säkra att avvikelser fångas och hanteras på ett korrekt sätt. Avtal med respektive leverantör bör innefatta krav på hur brister och avvikelser ska hanteras och beskrivning av de sanktioner/åtgärder nämnden har rätt att vidta. Åtgärderna som vidtas ska vara proportionella med avvikelsen.

3.5.3 Utvärdering av avtal

Inför beslut om eventuell förlängning av avtal eller i samband med att avtal upphör bör avtalet utvärderas. Detta sker genom sammanställning och värdering av genomförda uppföljningar samt genom dialog med berörda intressenter och leverantörer. Avtalsutvärdering utgör grund för beslut om förlängning eller beslut om att inleda ny upphandling. Vid ny upphandling är avtalsutvärdering en viktig utgångpunkt för arbetet med att planera och förbereda ny upphandling.

3.6. Beskrivning av nuvarande LOV-system

I Umeå Kommun finns idag (augusti 2025) 6 utförare av hemtjänst inklusive den kommunala hemtjänstutföraren. Avtal med de externa leverantörerna omfattar hemtjänst alla dagar kl 06.00 - 22.00. Nattinsatser samt trygghetslarm omfattas inte av LOV, dessa insatser sköts av kommunal utförare. Den kommunala hemtjänstutföraren är verksam i hela kommunen.

Externa leverantörer av hemtjänst har möjlighet att välja i vilket geografiskt område de vill vara verksamma. De har också möjlighet att justera geografiska områden - utöka eller minska – under avtalstiden. Kommunen är indelad i fem områden. Umeå Stad och omland (samtliga leverantörer), Sävar/Holmön (en extern leverantör), Hörnefors (en extern leverantör), Holmsund/Obbola (5 externa leverantörer) samt Tavelsjö (ingen extern leverantör). Externa

leverantörer kan också ange kapacitetstak (timmar) för hur mycket de anser sig ha möjlighet att verkställa. Även kapacitetstaket kan justeras under avtalstiden.

3.6.1 Jämförelse mellan LOU och LOV

I nedanstående avsnitt redovisas likheter och skillnader mellan ett LOV-baserat och ett LOU-baserat system.

Upphandlingsdokument och förfrågningsunderlag
Oavsett om en upphandlande myndighet gör en upphandling enligt LOU eller enligt LOV måste de krav och villkor som ska gälla fastställas i ett upphandlingsdokument (LOU) eller i ett förfrågningsunderlag (LOV).

Annonsering
I en upphandling enligt LOU ska upphandlingsdokumentet annonseras i en registrerad databas, och de leverantörer som vill konkurrera om uppdraget måste lämna ett anbud senast det datum som anges där. Av upphandlingsdokumenten ska det också framgå hur anbuden kommer att värderas. Den leverantör som lämnat det mest förmånliga anbudet vinner upphandlingen och tilldelas kontrakt.

I ett LOV-baserat system ska förfrågningsunderlaget löpande annonseras i Upphandlingsmyndighetens tjänst. Kontrakt tecknas således kontinuerligt med leverantörerna vartefter deras ansökningar blir godkända. Alla leverantörer som lämnar in en ansökan som uppfyller de krav och villkor som framgår av förfrågningsunderlaget ska godkännas och efter kontraktsunderskrift bli leverantör i valfrihetssystemet.

Val av utförare
I ett LOV-baserat system väljer den enskilde en av de tillgängliga leverantörer som är godkända och anslutna till systemet. Motsvarande möjlighet kan tillgodoses inom ramen för ett LOU-baserat system, då genom att den enskilde ges möjlighet att välja någon av de leverantörer som tecknat avtal med kommunen på aktuellt geografiskt område.

Kontroll och uppföljning
Båda systemen förutsätter att Umeå kommun i avtal anger tydliga nyckelindikatorer (brukarnöjdhet, kontinuitet, personaltäthet, språkkompetens osv.) och uppföljningsinsatser för att förebygga risker kopplade till välfärdskriminalitet, bedrägerier eller otrygghet i hemtjänsten.

Oavsett avtalsform bör kommunen även implementera en sanktionstrappa samt rätt till vite vid allvarliga brister. I nuvarande LOV-avtal saknas reglering av ekonomiskt vite och en tydlig reglering av ändringar under avtalstiden, vilket kan leda till rättsosäkerhet för båda parter.

Umeå kommun
Kommunfullmäktige

Protokollsutdrag
2025-05-26

§ 107

Diarienr: KS-2025/00341

Byte av upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att återremittera ärendet (minoritetsåterremiss) **med syftet att komplettera beslutsunderlagen utifrån följande riktlinjer:**

1. **att en beskrivning tas fram om hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system**
2. **att synpunkter inhämtas från berörda anhörigorganisationer samt kommunens pensionärsråd och funktionshinderråd**
3. **att synpunkter inhämtas från de privata utförare som idag utför hemtjänst inom ramen för LOV.**

Ärendebeskrivning

Äldrenämnden och individ- och familjenämnden beslutade under våren 2024 att ge äldreomsorgsförvaltningen och stöd- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att studera riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOV-avtalets konstruktion och jämföra detta med riskerna för välfärds-kriminalitet inom ramen för LOU-upphandling, samt i detta genomföra en omvärldsanalys av andra jämförbara kommuner. Utredningen innehåller en omvärldsbevakning och sammanfattning av dialog med ett antal kommuner.

En rättslig analys har gjorts av upphandlingsformerna med en sammanfattande bedömning att en övergång från LOV till LOU kan ge bättre möjligheter att öka transparens och rättssäkerhet i upphandlingsprocessen och underlätta ett förebyggande arbete för att försvåra arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet, men

brottsförebyggande åtgärder i form av kravställan, uppföljning och kontroll är kompatibla med både ett LOV– och ett LOU-förfarande.

I samband med presentation av omvärldsanalys och juridisk analys av LOV och LOU ur ett välfärdskriminalitetsperspektiv beslutade äldrenämnden respektive individ- och familjenämnden att ge förvaltningarna i uppdrag att skriva fram ett ärende till kommunfullmäktige med förslag att övergå till LOU inom hemtjänsten.

Respektive nämnd beslutade också att komplettera utredningen med Rådet för kommunala analysers (RKA) material och ekonomidata angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner, äldrenämndens respektive individ- och familjenämnden egna data gällande antal timmar och brukare fördelat på kommunal och extern hemtjänst samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården. Kompletteringen infogades som underlag för fortsatt beredningsprocess avseende förslag till förändrad upphandlingsform.

Individ- och familjenämnden respektive äldrenämnden har mot ovanstående bakgrund föreslagit kommunfullmäktige att

- att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst.

- att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.

Förslag till beslut (kommunstyrelsens förslag 2025-05-13)

Kommunfullmäktige beslutar

att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst.

att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.

att ge nämnderna i uppdrag att utreda förutsättningarna för att övergå till en modell med ramtid inom hemtjänsten, samt att ta fram förslag på

hur samplanering av hemtjänst på landsbygden kan utvecklas och i översynen se över fördelningsnycklarna för hemtjänst på landsbygd.

Beslutsunderlag

1. Utredning LOV/LOU - Omvärldsbevakning och rättslig analys utifrån ett välfärdskriminalitetsperspektiv
2. Utredning LOV/LOU – komplettering avseende ekonomi, hemsjukvård och digitalisering
3. Individ- och familjenämndens protokoll per 19 mars 2025 §57 (IFN-2024/00173)
4. Äldrenämndens protokoll per 27 mars 2025 §45 (ÄN-2024/00121)

Beredningsansvariga

Dan Gideonsson

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag samt följande tillägg: *Att ge nämnderna i uppdrag att utreda förutsättningarna för att övergå till en modell med ramtid inom hemtjänsten, samt att ta fram förslag på hur samplanering av hemtjänst på landsbygden kan utvecklas och i översynen se över fördelningsnycklarna för hemtjänst på landsbygd.*

Anders Ågren (M) och **Mattias Larsson (C)** – Avslag till tjänsteskrivelsens förslag.

Propositionsordning som godkänns

Bifall till tjänsteskrivelsens förslag och Lindbergs (S) tillägg *mot* avslag till tjänsteskrivelsens förslag. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag och Lindbergs (S) tillägg.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Janet Ågren (S) och **Bore Sköld (V)** – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Anders Ågren (M), Lars Forsgren (SD), Veronica Kerr (KD), Hanna Lundin Jernberg (L) och **Mariam Salem (MP)** – Avslag till näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Mattias Larsson (C) – I första hand återremittera ärendet med uppdrag till förvaltningen att utreda hur driftentreprenader, enligt lagen om offentlig upphandling (LOU), skulle kunna införas inom ett tjänsteområde där ett valfrihetssystem enligt lagen om valfrihetssystem (LOV) redan tillämpas, samt hur dessa system praktiskt kan samexistera i Umeå kommun. I andra hand avslag till näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Propositionsordning som godkänns
Ärendet ska avgöras idag *mot* att ärendet ska återremitteras.
Ordföranden finner att ärendet ska avgöras idag.

Bifall mot avslag till näringslivs- och arbetsutskottets förslag. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar enligt näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Hanna Lundin Jernberg (L) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Mariam Salem (MP) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Kommunfullmäktiges beslutsordning

Följande yttrar sig: Hans Lindberg, Anders Ågren, Veronica Kerr, Bore Sköld, Janet Ågren, Maria Lindvall, Davis Kaza, Hanna Lundin Jernberg,

Arvid Lundberg, Lars Nilsson, Patrik Brännberg, Elmer Eriksson, Mattias Larsson, Philip Westin, Anders Sellström, Mariam Salem, Mehrana Bassami, Carin Nilsson, Åsa Bäckström, Andreas Lundgren, Tomas Wennström, Lotta Holmberg, Jan-Olov Carlsson, Maja Westling Palmberg, Ellen Ström, Mikael Thyni, Emma Vigren, Lars Forsgren, Helena Smith, Liv Olsson Zetterberg, Lars Brännström och Robert Axebro.

Yrkanden
Hans Lindberg (S), Bore Sköld (V), Janet Ågren (S), Mehrana Bassami (S), Carin Nilsson (S), Åsa Bäckström (V), Andreas Lundgren (S), Tomas Wennström (S), Jan-Olov Carlsson (V), Ellen Ström (V), Emma Vigren (S), Helena Smith (S) och **Liv Olsson Zetterberg (V)** – Bifall till kommunstyrelsens förslag.

Anders Ågren (M), Veronica Kerr (KD), Maria Lindvall (-) (L), Hanna Lundin Jernberg (L), Arvid Lundberg (MP), Lars Nilsson (SD), Elmer Eriksson (M), Anders Sellström (KD), Mariam Salem (MP), Mikael Thyni (M), Mattias Larsson (C), Maja Westling Palmberg (C) och **Robert Axebro (C)** – Avslag till kommunstyrelsens förslag.

Davis Kaza (AP), Patrik Brännberg (AP) med instämmande av **Anders Ågren (M), Elmer Eriksson (M), Veronica Kerr (KD), Lars Forsgren (SD), Hanna Lundin Jernberg (L)** och **Maria Lindvall (-) (L)** – Återremiss med syftet att komplettera beslutsunderlagen utifrån följande riktlinjer:

1. att en beskrivning tas fram om hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system

2. att synpunkter inhämtas från berörda anhörigorganisationer samt kommunens pensionärsråd och funktionshinderråd

3. att synpunkter inhämtas från de privata utförare som idag utför hemtjänst inom ramen för LOV.

Mattias Larsson (C), Maja Westling Palmberg (C) och **Robert Axebro (C)** – I första hand återremittera ärendet med uppdrag till förvaltningen att

utreda hur driftentreprenader, enligt lagen om offentlig upphandling (LOU), skulle kunna införas inom ett tjänsteområde där ett valfrihetssystem enligt lagen om valfrihetssystem (LOV) redan tillämpas, samt hur dessa system praktiskt kan samexistera i Umeå kommun. I andra hand avslag till kommunstyrelsens förslag.

Lars Brännström (MP) – Återremiss för att klargöra hur systemet kommer att utformas. I andra avslag till kommunstyrelsens förslag.

Propositionsordning som godkänns
Ordföranden prövar samtliga tre återremissyrkanden var för sig.

Bifall mot avslag till återremiss från Arbetarpartiet m.fl. Ordföranden finner att kommunfullmäktige beslutar att avslå återremissen. Votering begärs.

Voteringsproposition
Ja-röst för avslag till återremissen (ärendet avgörs idag).
Nej-röst för bifall till återremissen.

Omröstningsresultat
Med 36 ja-röster, 27 nej-röster och 1 som avstår från att rösta och 1 frånvarande beslutar kommunfullmäktige att bifalla återremissen (minoritetsåterremiss). Voteringslista 1

Bifall mot avslag till återremiss från Centerpartiet. Ordföranden finner att kommunfullmäktige avslår återremissyrkandet. Votering begärs.

Voteringsproposition
Ja-röst för att avslå återremissen.
Nej-röst för att bifalla återremissen.

Omröstningsresultat
Med 42 ja-röster, 5 nej-röster, 15 som avstår från att rösta och tre frånvarande beslutar kommunfullmäktige att avslå återremissyrkandet.
Voteringslista 2

Bifall mot avslag till återremiss från Lars Brännström (MP). Ordförande finner att kommunfullmäktige beslutar att avslå återremissyrkandet.

Beslutet ska skickas till
Individ- och familjenämnden
Äldrenämnden

Utredning LOV/LOU -

Omvärldsbevakning och rättslig analys utifrån ett välfärdskriminalitetsperspektiv

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning 2
Inledning 3
Syfte 3
Avgränsning 3
Metod 3
Upphandling 3
Lagen om valfrihet (LOV) 3
Lagen om offentlig upphandling (LOU) 4
Upphandling av hemtjänst i Umeå kommun 4
Välfärdskriminalitet 4
Välfärdskriminalitet inom kommuner och regioner 5
Umeå kommun och arbetet mot välfärdskriminalitet 6
Omvärldsanalys 8
1. Utvalda kommuner 8
2. Sammanfattning omvärldsanalys 18
Juridisk analys: LOV vs LOU – *en översiktlig jämförelse av ramverk* 19
1. Bakgrund och syfte 19
2. Juridisk analys 19
3. Slutsats rättslig analys 29
Referenser 31

Inledning

Äldrenämnden och individ- och familjenämnden beslutade under våren 2024 att ge äldreomsorgsförvaltningen och stöd- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att studera riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOV-avtalets konstruktion och jämföra detta med riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOU-upphandling, samt i detta genomföra en omvärldsanalys av andra jämförbara kommuner och att i utredningsuppdraget samverka med kommunstyrelsen.

Syfte

Syftet med utredningen är att ge underlag för en djupare förståelse kring välfärdskriminalitet, för - och nackdelar med olika upphandlingsformer av hemtjänst samt att ge en inblick i några andra kommuners val av upphandlingsform och arbete med dessa frågor.

Avgränsning

I uppdraget ingår inte att presentera förslag till ny upphandlingsform. Utredningen har ej heller specifikt studerat risker eller undersökt om all hemtjänst skulle bedrivas i egen regi.

Metod

Utredningen har samordnats av äldreomsorgsförvaltningen som tillsammans med kommunstyrelsen har genomfört arbetet bestående av omvärldsanalys, rättslig analys och i dialog med kommunens säkerhetssamordnare. Arbetsgruppen har också inhämtat kunskap via Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och Sveriges kommuner och regioner (SKR) som presenteras i utredningen.

Upphandling

Nedan anges en kort beskrivning Lagen om valfrihet (LOV) och Lagen om offentlig upphandling (LOU) samt vilken upphandlingsform Umeå kommun idag tillämpar. En bredare beskrivning av LOV och LOU där skillnader och likheter mellan avtalsformerna speglas redovisas i den juridiska analysen.

Lagen om valfrihet (LOV)

Enligt Sveriges och regioner och kommuner (SKR) beskrivning reglerar en LOV upphandling vad som gäller för de kommuner och regioner som vill konkurrenspröva kommunala

verksamheter genom att överlämna beslutet om val av utförare av stöd, vård- och omsorgstjänster till den enskilde. Lagstiftaren ställer krav på likabehandling, konkurrensneutralitet och transparens. Ett valfrihetssystem innebär att den enskilde har möjlighet att välja och byta utförare av tjänster och att ersättningen till utföraren anpassas utifrån den enskildes behov. Detta förutsätter att huvudmannen (kommunen eller regionen) också beslutar om en ersättningsmodell.[1]

Lagen om offentlig upphandling (LOU)

LOU styr de upphandlingar som en kommun genomför, där olika företag ges möjlighet att lämna sina anbud. Kommunen bedömer sedan vilket företag som bäst lever upp till de angivna kraven och tillhandahåller det mest förmånliga priset eller högsta kvalitet. Ett avtal tecknas med det utvalda företaget, som därefter ansvarar för att tillhandahålla tjänsterna enligt avtalsvillkoren. Målet är att främja konkurrens mellan företagen för att säkerställa de bästa möjliga villkoren för kommunen.[2]

Upphandling av hemtjänst i Umeå kommun

Umeå kommun inledde en försöksverksamhet med eget val inom hemtjänsten 2005. 2007 beslutade kommunstyrelsen att försöksverksamheten skulle övergå i ordinarie verksamhet och omfatta hela kommunen. Lagen om valfrihet (LOV) trädde i kraft 2009 vilket tydliggjorde valet av externa utförare ytterligare och 2010 beslutade kommunfullmäktige att införa LOV inom hemtjänsten vilket är den form av upphandling som tillämpas idag. Hemtjänsttagare i Umeå kommun har rätt att välja att få sina insatser utförda av antingen den kommunala hemtjänsten eller en extern utförare som kommunen har avtal med (7 st). Egenregin utgör det förutbestämda icke-valalternativet som tillfaller personer som inte gör ett aktivt val av utförare.

Välfärdskriminalitet

Välfärdskriminalitet, eller välfärdsbrottslighet, definieras av Brottsförebyggande rådet (BRÅ) som en typ av brottslighet riktat mot de ekonomiska utbetalningssystemen och de centrala beslutsprocesserna inom välfärdssystemet. Det kan inkludera en rad olika oegentligheter, såsom aktörer som avviker från de avtal de har ingått med kommuner, regioner eller staten och missbruk av offentliga utbetalningar där medel fördelas på felaktiga grunder eller att resurser avsatta för att stötta medborgare utnyttjas på ett otillbörligt sätt. Enligt BRÅ har

[1] Valfrihetssystem, LOV – Sveriges kommuner och regioner (SKR), 2025-01-15
[2] Likheter och skillnad i upphandling, LOU och LOV (SKR), 2025-01-20

välfärdsbrottslighet ekonomiska konsekvenser och påverkar även kvaliteten inom välfärdssektorn. När fusk och oegentligheter får spridning kan seriösa aktörer, som arbetar i enlighet med regelverk och avtal, hamna i underläge genom att de exempelvis inte kan konkurrera med dem som fuskar i samband med till exempelvis upphandlingar.[3]

Möjliggörare för kriminella nätverk

I BRÅ:s rapport *"Möjliggörare för kriminella nätverk – Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor"* från 2024 definieras möjliggörare som en individ vilken missbrukar sin anställning eller sitt uppdrag i kommunal, statlig eller privat sektor till förmån för kriminella nätverk. Rapporten, som bygger på analyser av intervjuer och krypterad kommunikation, visar att möjliggörare kan återfinnas inom flera samhällssektorer, inklusive bolagsbildningar och kommunala förvaltningar. Efterfrågan på sådana möjliggörare bland kriminella nätverk är hög, men tillgången är begränsad även om det förekommer i samtliga sektorer. Möjliggörares uppgift kan inkludera att förmedla känslig information och skapa legitima fasader för brottslig verksamhet. Vissa möjliggörare fattar även gynnsamma beslut – där de gör avsteg från rutiner vid upphandling, eller andra centrala beslut, underlåter att rapportera personer i kriminella nätverk samt underlättar felaktiga utbetalningar från välfärdssystem och den privata sektorn. Rekrytering sker ofta genom personliga nätverk och manipulation, upprätthålls genom ekonomiska ersättningar och sociala band, och det är svårt för arbetsgivare att upptäcka dessa individer.[4]

BRÅ föreslår att beslutsfattare ska klargöra regler och förbättra arbetsgivarens utredningsmöjligheter för att bekämpa problemet med möjliggörare. Exempelvis genom utbildning, bakgrundskontroller genom noggrann referenstagning och säkerhetsprövning samt att begränsa tillgången till känslig information.[5]

Välfärdskriminalitet inom kommuner och regioner

SKR:s bedömning är att det förekommer välfärdsbrottslighet inom nästan alla verksamheter där vinst kan göras, oavsett om det handlar om en individ eller ett företag. Detta fenomen är utbrett över hela landet och påverkar många olika verksamhetsområden inom både kommuner och regioner.[6] I en kartläggning från SKR *"Revisionens roll i arbetet mot att motverka välfärdsbrott"* redovisas granskningar som genomförts i kommuner och regioner inom området välfärdsbrott och korruption under åren 2021–2023. Under 2022 uppgick de årliga inköpen av tjänster från externa utförare av kommuner och regioner till 174 miljarder kronor. Enligt de lägsta uppskattningarna kan två procent av dessa medel, vilket motsvarar

[3] Välfärdsbrottslighet – Brottsförebyggande rådet (bra.se), 2024-12-20
[4] Rapport 2024:2 - Möjliggörare för kriminella nätverk – om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor, BRÅ
[5] Rapport 2024:2 - Möjliggörare för kriminella nätverk – om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor, BRÅ
[6] Förebygga och motverka välfärdsbrottslighet – Sveriges kommuner och regioner (SKR), 2024-12-23

ungefär 3,9 miljarder kronor, ha förts vidare till brott. De uppskattade sifforna pekar på att betydande belopp betalas ut till privatpersoner eller företag som inte har rätt till dem.[7]

I BRÅ:s rapport *"Välfärd mot kommuner och regioner – fel och oegentligheter bland företag och föreningar"* från 2022, framhålls att den mest effektiva strategin för att motverka välfärdskriminalitet är att förhindra oseriösa aktörer från att få tillgång till marknaden. Införandet av en tillståndsplikt anses vara den mest effektiva metoden för att utestänga sådana aktörer.[8] Vidare betonas vikten av att kommuner bör öka sina insatser för att förhindra oseriösa aktörers inträde genom noggranna granskningar av företag under upphandlingsprocessen. Dessa åtgärder förutsätter emellertid en förändring av nuvarande lagstiftning eller anpassningar hos andra myndigheter utöver kommunerna. Enligt rapporten ligger kommunernas centrala ansvar i att genomföra effektiva och grundliga uppföljningar av de avtal som sluts med utförarna, där avtalens tydlighet, baserad på specifikationerna i förfrågningsunderlagen, är av stor betydelse. Dessutom rekommenderas att kommunerna inför mekanismer för att möjliggöra effektiva sanktioner, såsom viten, i sina avtal.

BRÅ föreslår vidare att kommunerna bör förbättra sin kompetens när det gäller att analysera information och dokument som rör företags och föreningars ekonomiska situation. Slutligen understryks behovet av att stärka samarbetet mellan olika myndigheter för att effektivt kunna motverka välfärdskriminalitet.[9]

Umeå kommun och arbetet mot välfärdskriminalitet

Tilläggsuppdrag 2021:8

Kommunfullmäktige gav kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med kommunens nämnder och bolag undersöka risken för att skattemedel, som bekostar verksamheter inom välfärdssektorn, även med annan utförare än kommunen, används på ett felaktigt sätt och/eller i kriminellt syfte, till exempel för att finansiera organiserad brottslighet, samt att ta fram förslag på åtgärder för att förebygga och förhindra detta.

Säkerhetsenheten

Säkerhetsenheten har samordningsansvaret för kommunens insatser för att motverka organiserad brottslighet och välfärdsbrott. Det innebär ett nära samarbete med flera olika verksamheter inom kommunen, men även mycket samverkan med andra aktörer i samhället. En viktig del handlar om att arbeta in en säkerhetskultur och medvetenhet om säkerhetsfrågor i stort inom kommunen.

---

[7] Revisionens roll i arbetet mot att motverka välfärdskriminalitet – SKR, 2024-12-23

[8] Tillståndsplikt innebär att vissa verksamheter eller åtgärder kräver ett formellt tillstånd från en myndighet innan de får påbörjas eller bedrivas. Detta är vanligt inom områden som miljöskydd, byggnation och hälsovård.

[9] Rapport 2022:1 Välfärdsbrott mot kommuner och regioner – fel och oegentligheter bland företag och föreningar, BRÅ

Regeringsuppdrag CURA

Under januari 2024 informerades individ- och familjenämnden samt äldrenämnden av säkerhetsenheten om regeringsuppdraget CURA och ställde sig även bakom stöd- och omsorgs-samt äldreomsorgsförvaltningens deltagande i projektet. CURA är ett samarbete mellan polisens nationella operativa avdelning (NOA), ett antal myndigheter och ett antal kommuner, däribland Umeå kommun, i syfte att hitta metoder för att förhindra välfärdsbrottslighet. Projektet handlar om framtagandet av metodstöd för hemtjänst. Det innehåller alla komponenter som brukar vara involverade i oegentligheter – vårdbolag, företrädare, personal och hemtjänsttagare. Varje komponent ska analyseras utifrån förslag på kontroller, varningssignaler och åtgärder.

Umeå kommun har deltagit med flera olika tjänstepersoner från nämndernas förvaltningar men också från Upphandlingsbyrån och säkerhetsenheten. Ett arbetsmaterial i form av en manual har tagits fram och ska nu testas i förvaltningarna.

I dagsläget arbetar säkerhetsenheten i arbetsgrupp med LSS och SoL-handläggare från stöd- och omsorgsförvaltningen där de hjälper handläggarna med verktyg för att bland annat analysera olika mönster som kan indikera på att fusk och oegentligheter förekommer. Ett sådant arbete har också inletts med biståndshandläggare från äldreomsorgsförvaltningen.

Sammanfattning dialog säkerhetssamordnare säkerhetsenheten

Välfärdskriminalitet är ett brett område och, som tidigare nämnts, ett område som drabbar nästan alla verksamheter inom kommun och region där vinst kan göras enligt SKR. Därav blir utgångspunkten att Umeå kommun behöver arbeta för att upptäcka och förebygga välfärdskriminalitet. Välfärdskriminalitet är ett komplext område som finns på olika nivåer i samhället. När det kommer till hemtjänsten kan fusk och oegentligheter förekomma hos såväl företag som i den kommunala hemtjänsten. Upphandlingsformen av hemtjänst kan ha betydelse, men oavsett form så har utvecklingen gjort det nödvändigt att bedriva ett strukturerat kontrollarbete. Det kan vara så att ett företag är "vitt" och har ambitionen att bedriva sin verksamhet korrekt, men har fått in hemtjänsttagare och anställda som utför välfärdsbrott. Detta kan röra sig om överdrivna vårdbehov, anhöriganställningar, beslutade insatser som ej blir utförda eller kombinationer av detta. Det kan även handla om företag som har huvudsakligen brottsliga syften. En nationell tendens, är att effektiv kontrollverksamhet leder till att kriminella företag ändrar modus, till att snarare ta in extra vinster genom att ta genvägar gällande arbetsrätten. De anställda betalar då priset. Detta visar på brottslighetens komplexitet - den kommer alltid att ändra form.

Säkerhetsenheten lyfter att en åtgärd som kan förebygga välfärdskriminalitet i framtiden är ett samarbete mellan äldrenämnden och individ- och familjenämnden. Exempelvis genom att biståndshandläggare från respektive förvaltnings myndighetsutövning samarbetar i en kontrollgrupp för att upptäcka brott och oegentligheter som sker inom hemtjänsten. Det innebär ett samarbete över nämndsgränserna med tillhörande sekretess att hantera, vilket är

något som behöver undersökas närmare utifrån de sekretessbrytande bestämmelserna och bestämmelser om undantag från sekretess som finns.

En annan viktig aspekt är att lära sig av andra kommuners erfarenheter och kunskap i syfte att se vilka åtgärder som är effektiva i bekämpandet och förebyggandet av välfärdskriminalitet. Umeå kommun har goda förutsättningar att försvåra en utveckling av välfärdskriminalitet inom hemtjänsten på långsikt genom att äldrenämnden och individ-och familjenämnden lyft frågan, utvecklar och sprider kunskap och arbetar förebyggande på olika nivåer inom verksamheterna och tillsammans med andra berörda parter i kommunen, till exempel upphandlingsbyrå och säkerhetsenhet. Det är också viktigt att det finns resurser inom förvaltningarna för att utveckla och bedriva ett adekvat kontrollarbete över tid.

Omvärldsanalys

Nedan ges en allmän kort överblick av jämförbara kommuner enligt SKR:s kommunsgruppsindelning för "Större städer", med fokus på deras upphandling av LOV/LOU inom hemtjänsten. Inkluderat är även uppgifter om huruvida de har genomfört eller övervägt en övergång från LOV till LOU, samt om denna övergång har haft fokus på att förebygga välfärdskriminalitet. Informationen har samlats in under hösten 2024 genom kontakt med de berörda kommunerna.

Kommuner	LOV/LOU inom hemtjänst	Övergång LOV till LOU inom hemtjänst	Fokus välfärdskriminalitet i övergång
Södertälje	**LOU**	**Har övergått**	**Ja**
Linköping	**LOU**	**Har övergått**	**Ja**
Uppsala	**LOV**	**Är i utredningsfas**	**Ja**
Örebro	**LOV**	**Har övervägt**	**Ja**
Östersund	**LOV**	**Har övervägt**	**Nej**
Halmstad	**LOV**	**Ej övervägt**	**Ej övergått**
Västerås	**LOV**	**Ej övervägt**	**Ej övergått**
Lund	**LOV**	**Ej övervägt**	**Ej övergått**
Norrköping	**LOV**	**Ej övervägt**	**Ej övergått**
Jönköping	**LOV**	**Ej övervägt**	**Ej övergått**
Borås	**LOV**	**Ej övervägt**	**Ej övergått**

1. Utvalda kommuner

I denna del av omvärldsanalysen presenterar utredningen kommuner som har beslutat att övergå från LOV till LOU, genomfört en övergång, varit i en upphandlingsprocess eller

befinner sig i en utredningsfas. Under dessa övergångar och utredningar har kommunerna även haft fokus på att förebygga välfärdskriminalitet inom hemtjänsten. Totalt undersöks sex kommuner varav fyra större kommuner och två mindre kommuner. De utvalda kommunerna är Södertälje, Örebro, Uppsala, Linköping, Upplands Väsby och Sollentuna.

Arbetsgruppen har tillsammans intervjuat kommunerna Södertälje, Örebro, Uppsala och Sollentuna samt insamlat skriftligt material från Linköping och Upplands Väsby. Intervjuerna syftar till att få ta del av kommunernas erfarenheter med en upphandlingsprocess eller övergång till LOU och i Uppsalas fall, hur de resonerar kring välfärdskriminalitet samt var de står i frågan idag. Underlag samlades in under hösten och vintern 2024.

1.1 Södertälje kommun

Bakgrund

Södertäljes kommunfullmäktige beslutade 2014 att kommunen skulle övergå från LOV till LOU inom hemtjänsten efter att kommunen haft LOV inom hemtjänsten sedan 2011. Grunden till beslutet var att kommunstyrelsen 2013 gav stadsdirektören i uppdrag att återkomma till kommunstyrelsen med förslag på förändringar som minimerar risken för fusk och missbruk inom hemtjänsten.[10] Enligt kontakt med kommunen ökade antalet ansökningar från medborgare om hemtjänst kraftigt mellan åren 2011–2012. Kommunen var under denna period utsatt för brottslighet inom hemtjänsten och insåg i efterhand att en del av ansökningarna från medborgare inte var legitima eftersom dåvarande hemtjänsttagare fick betalt av hemtjänstföretag att söka insatser. I samarbete med polismyndigheten uppdagades uppgifter som resulterade i att hemtjänsttagare och anställda i vissa företag blev dömda till fängelse och fick betala stora bötesbelopp.

Umeå kommun hade 2018 kontakt med Södertälje kommun i samband med rapporten *”Bland gungor och karuseller – En studie av valfrihetssystem inom hemtjänsten i Umeå kommun”*. Genom kontakten framkom att det fanns 6–7 LOV-utförare innan övergången till LOU. Där framkommer även att anledningen till övergången berodde på att kommunen var dåligt rustade för LOV och den dåvarande upphandlingen hade lett till ökade kostnader för hemtjänsten. Det förekom, som tidigare nämnt, brister och direkta oegentligheter hos utförare där individ- och avtalsuppföljningen inte var tillfredställande. Kommunen sammanfattade i sitt underlag för övergång att det fanns flera olika förklaringar och orsaker till att förslag om ny upphandlingsmodell togs fram. Med övergången upplevde kommunen att de fick bättre kontroll över verksamheten, kostnaderna minskade som en konsekvens av arbetet med att säkra beslutsunderlag och uppföljning av biståndsbeslut samt att det var enklare för utförare att planera sin verksamhet. Det blev även enklare att upprätthålla relationer och föra dialog om verksamhetens kvalitet med utförare. Det som förvaltningen

[10] Södertälje kommun - Utförare av hemtjänst i Södertälje – Utförande av ny modell, 2014

upplevde negativt vid övergången var att hemtjänsttimmar blev låsta när hemtjänsttagare var inlagd på korttidsvård, vilket kunde innebära ekonomiska förluster för utförare och att det kunde bli svårare för mindre utförare att bedriva hemtjänst då det totala antalet hemtjänsttimmar minskade.[11]

Nuläge

I dialog med kommunen 2024 framkommer att de har tre utförare inom hemtjänsten bestående av två externa utförare och den egna regin. Den egna regin ansvarar för 60% av utförandet av hemtjänst och de två externa utförarna ansvarar för resterande 40%. Inom hemtjänsten finns ingen geografisk uppdelning kopplat till utförandet utan respektive utförare utför hemtjänst inom hela kommunen. Kommunen har ingen ambition att utföra hemtjänst helt i egen regi.

I frågan kring vilka skillnader kommunen ser idag mellan LOU och LOV svarar de att den största skillnaden är att antalet utförare har minskat och att de har en bättre kontroll på uppföljningen av avtalet. Då de tillämpat LOU i tio år har mycket hänt på vägen. Från det första LOU-avtalet 2014 har kommunen arbetat med att täppa igen hål i avtalet som kan leda till välfärdsbrottslighet, bland annat har de tagit bort anhöriganställningar och förtydligat vitesdelen i avtalet. Kommunen arbetar med en kvalitetsuppföljning där utgångspunkten är att inte söka efter fusk utan att leta efter god kvalité inom hemtjänst. Bland annat genom månatliga granskningar av ersättningsunderlag och ekonomi utifrån tidsregistreringsverktyg. Tanken är att oseriösa företag inte vill ge en kvalitativ omsorg vilket märks vid uppföljningar och om god kvalité inte återfinns behöver det åtgärdas. Kommunen har en åtgärdsplan för hur brister och avvikelser ska hanteras och har idag en god samverkan med sina externa utförare. De genomför bland annat utförarmötet 2 gr/år som är obligatoriska för alla utförare av hemtjänst där utförarna ges tillfälle att dela med sig av goda exempel mellan varandra.

1.2 Örebro kommun

Bakgrund

Den andra kommunen Umeå kommun kontaktade i samband med rapporten *”Bland gungor och karuseller – En studie av valfrihetssystem inom hemtjänsten i Umeå kommun”* var Örebro kommun. Ur den kontakten framkom att kommunens vård- och omsorgsnämnd hade beslutat att övergå till LOU inom hemtjänsten och att det planerades att genomföras 2020. Beslutet berörde då endast omvårdnad, serviceinsatserna skulle fortsätta upphandlas med LOV. Anledningen till beslutet var att kommunen, likt Södertälje, var dåligt rustade för ett kundval i

[11] Hjelte & Bergmark, Bland gungor och karuseller – En studie av valfrihetssystem inom hemtjänsten i Umeå, 2018

enlighet med LOV. Det som inte hade fungerat på ett tillfredsställande sätt var uppföljning, kontroll och avtalskraven i upphandlingen.[12]

Enligt kontakt med kommunen hade de ett stort in- och utflöde av utförare under perioden 2015–2018 där det som mest fanns 35 utförare, varav 16 utförde både service- och omvårdnadsinsatser. Kommunen insåg att de hade många krav som var ogenomtänkta och svåra att följa upp i det dåvarande avtalet. Dessutom var den kommunala hemtjänsten inte redo för konkurrensutsättning samtidigt som de drogs med ett stort underskott. En faktor som drev kostnadsutvecklingen var att den genomsnittligt utförda tiden per individ kontinuerligt steg från ca. 30 timmar per individ och månad i början av 2015 till som mest ca. 35 timmar i mitten av 2018. Det fanns däremot inget som antydde på att omvårdnadsbehovet ökade i samma omfattning eftersom den motsvarande beviljade tiden både ökade och minskade under samma period. Trenden för den utförda tiden per person var dock alltjämt ökande. Enligt kommunen var ersättningsystemet för hemtjänsten en faktor som möjliggjorde detta. Det dåvarande systemet baserades på utförd tid med ett maxtak för de utförda timmarna.

Nuläge

I dialog med kommunen 2024 framkommer att de aldrig övergick till att upphandla enligt LOU inom hemtjänsten. Idag har kommunen LOV-avtal för omvårdnadsinsatser och serviceinsatser där utförare antingen kan utföra service eller personlig omvårdnad, eller båda delarna.

Då de skulle införa LOU konstaterades i utvärderingen av anbud att ingen av leverantörerna uppfyllde de obligatoriska kraven och LOU-upphandlingen avbröts därför. Anbudet och uppdraget av utförande bestod av både omsorgsinsatser såväl ansvar för hemsjukvård för hemtjänsttagaren över hela dygnet, inklusive besvarande av larminsatser. Uppdraget skulle fördelades mellan den kommunala hemtjänsten (50 procent) och fem leverantörer med fasta andelar om 10 procent vardera.

Kommunstyrelsen fattade därefter beslut om att på nytt upphandla omvårdnadsinsatser enligt LOV. Beställningen till förvaltningen var att skapa ett nytt system, bland annat där ersättningen inte längre skulle baseras på utförd tid och att kraven för uppföljning skulle skärpas till i avtalet. Alla tidigare utförare fick söka om på nytt där en stor andel utförare inte blev kvalificerade enligt det nya underlaget. I dagsläget finns det 11 externa utförare inom kommunen, där den kommunala hemtjänsten ger insatser till cirka 75% av hemtjänsttagarna. De återstående 25% av hemtjänsttagarna har valt en av de externa utförarna. Fördelningen av antalet timmar liknar Umeås, de externa utförarna utför högre antal timmar/hemtjänsttagare än den kommunala utföraren. Kommunen har inte fört någon dialog om att bedriva all hemtjänst i egen regi.

[12] Hjelte & Bergmark, Bland gungor och karuseller – En studie av valfrihetssystem inom hemtjänsten i Umeå, 2018

I det nya LOV-avtalet implementerades ett ersättningssystem bestående av 29 nivåer. Biståndet bedöms av biståndshandläggare, som placerar hemtjänsttagaren på en specifik nivå och utföraren får därefter ersättning utifrån den nivå som hemtjänsttagarens beviljade bistånd befinner sig på. Kontakten påpekar dock att det nuvarande systemet inte är det mest effektiva och att en översyn av nuvarande system kan komma att ske framöver.

I samband med ansökan från externa utförare använder kommunen uteslutningsgrunder, vilket klargör de villkor under vilka kommunen kan avbryta ansökningar från företag som önskar utföra hemtjänst. Det fastställer också vilka kontroller som genomförs under avtalets löptid, samt att avtalsbrott kan resultera i att avtalet mellan kommunen och företaget hävs. Uppföljning och kontroll genomförs genom regelbundna ekonomiska granskningar, på förekommen anledning (genom synpunkter och tips från allmänheten, hemtjänsttagare och anhöriga), samt genom månatliga automatiserade kontroller av restider, inloggningar i digitala system och manuellt registrerade besök hos hemtjänsttagare. Kommunen utför dessutom omfattande kvalitetsgranskningar vart tredje år för alla hemtjänstföretag och tillhandahåller en åtgärdsplan för att hantera eventuella avvikelser som upptäcks. Kommunens riktlinje för avtals- och verksamhetsuppföljning omfattar all konkurrensutsatt verksamhet, således även egen regin.

1.3 Uppsala kommun

Bakgrund

Uppsala kommun har sedan 2009 upphandlat hemtjänst enligt LOV och har idag fyra utförare av hemtjänst bestående av tre externa utförare samt egen regi. Under 2022 uppdrog kommunens äldrenämnd till vård- och omsorgsförvaltning att utreda hemtjänsten och hemsjukvården för alla åldrar. Utredningen skulle ta fram förslag till upphandlingsmodell för utförande av hemtjänst och hemsjukvård samt i förslagen modell beakta grundläggande värden såsom valfrihet för individen och en mångfald av aktörer. I uppdraget från äldrenämnden ingick att även beakta andra områden där möjligheten att bekämpa välfärdsbrottslighet var en av dessa.[13]

I förvaltningens utredning från 2022 finns ett särskilt kapitel dedikerat till möjligheten att bekämpa välfärdsbrottslighet inom ramen för hemtjänst. Utredningen visade att upphandlingsformen inte var avgörande för verksamhetens förebyggande arbete av välfärdsbrottslighet utan bygger på utformningen av krav i avtalet med utförarna och en ersättningsmodell väl anpassad till det valda systemet. För en effektiv uppföljning behöver kommunen insyn i utförarnas verksamhet och en tidsredovisning där de kan säkerställa att hemtjänsttagare får de insatser de beviljats och att en korrekt fakturering har skett gentemot kommunen. Utöver detta betonades att utförarna behövde en egen välfungerande intern

[13] Uppsala kommun, Beslut äldrenämnden § 33, 2022-03-31

kontroll och uppföljning av sin egen verksamhet. Erfarenheter från förvaltningen visade att mindre utförare tenderade att ha fler avvikelser, särskilt inom serviceområdet, däremot hade oegentligheter även upptäckts hos större aktörer. Utredningen nämner att en modell utan uppdelning av hemtjänsten i två tjänsteområden (serviceinsatser och omvårdnadsinsatser) kan höja kompetenskraven och minska avvikelser bland utförarna. Slutligen betonades att frågan om att utveckla kommunens möjlighet att bekämpa välfärdsbrottslighet bör tas fram som en separat fråga.[14]

I övrigt blev slutsatsen från utredningen att den nuvarande modellen för utförande av hemtjänst och hemsjukvård i Uppsala kommun inte var ändamålsenlig. Det främsta skälet var att antalet utförare minskat drastiskt under de senaste åren (från 15 utförare till 4 utförare) och att hela marknaden dominerades av en extern utförare och den kommunala hemtjänsten. Övriga utförare begränsades av kapacitetstak, geografiska avgränsningar eller att de inte erbjöd alla hemtjänstinsatser. Andra skäl var att kvalitet och kontinuitet var svår att säkerställa eftersom tidigare uppföljningar av verksamheter hade visat på avvikelser och så allvarliga brister att avtal hävdes samt att mindre utförare avvecklade sin verksamhet och lämnade systemet. Vård- och omsorgsförvaltningens förslag till äldrenämnden blev att föreslå kommunfullmäktige att upphandla utförare inom hemtjänstens område med stöd av LOU i stället för den nuvarande modellen med stöd av LOV. Äldrenämnden beslutade i juni 2022 enligt förvaltningens förslag och föreslog även för egen del att förvaltningen ska föreslå fler åtgärder för att förebygga och bekämpa välfärdsbrottslighet.[15]

Nuläge

I dialog med kommunen 2024 framkommer att ärendet fortfarande under beredning och har ännu inte gått upp till kommunfullmäktige för beslut även om nämnden beslutade att gå vidare med förvaltningens förslag. Kommunen befinner sig i en utredningsfas och ska lägga ett nytt förslag till beslut till nämnden under våren 2025.

I frågan kring var kommunen står i dag i förhållande till välfärdskriminalitet och upphandlingsform resonerar de, likt tidigare, att upphandlingsformen inte är avgörande för kommunens arbete mot välfärdskriminalitet inom hemtjänsten utan det är hanteringen av avtalet som är avgörande. Kraven i avtalet och en kvalitetssäkrad uppföljning är viktiga aspekterna som kan säkra att seriösa utförare söker sig till kommunens upphandling. Kommunen har under de senaste åren arbetat med att förebygga välfärdskriminalitet, bland annat genom att uppdatera det nuvarande LOV-avtalet årligen för att skärpa till kraven. De har genomfört ett stort arbete för att få in flera seriösa utförare vilket resulterat i en minskning av det totala antalet utförare.

[14] Eikam &Vidmark, Översyn av hemtjänst och hemsjukvård i Uppsala kommun, 2022
[15] Eikam &Vidmark, Översyn av hemtjänst och hemsjukvård i Uppsala kommun, 2022

Kommunen arbetar med uppföljning och kontroll av externa utförares ekonomi, på förekommen anledning och genom eftersökningar i rättsdatabaser där de kan söka fram brottsdomar. Kommunen tar också in referenser från andra kommuner där hemtjänstföretag är verksamma. Under avtalsperioden administrerar verksamheten avvikelser genom att ta ut avvikelserapporter i verksamhetssystem och kontrollerar att utförarna genomför rätt insatser utifrån beslut av biståndshandläggare. De genomför samverkansmöten med biståndshandläggare där de diskuterar vilka problem och utvecklingsområden som finns kopplat till uppföljning och använder sig av ett synpunkthanteringssystem där de inhämtar synpunkter från hemtjänsttagare, anhöriga och hemtjänstpersonal.

1.4 Linköping kommun

Bakgrund

Under 2018 beslutade Linköping kommuns äldrenämnd (nu vård- och omsorgsnämnden) att ge omsorgs- och äldreförvaltningen i uppdrag att göra en översyn av Linköpings modell för LOV inom hemtjänsten. Utgångspunkten i uppdraget var att undersöka om alternativa former för hemtjänst gav bättre förutsättningar att möta framtidens utmaningar där helhetsperspektivet beaktas för att säkra en kvalitativ och säker vård och omsorg. Sedan 2010 tillämpade kommunen LOV inom hemtjänsten och från införandet av avtalet reviderades det vid ett antal tillfällen med syfte att säkerställa krav på utförarnas kompetens och kvalitén för hemtjänsttagarna. I Linköping fanns inte något intresse från externa utförare att vara verksam i landsbygd vilket innebar att valfriheten för den enskilde var begränsat till tätortsområdet. [16]

Genom uppföljningar sades flera hemtjänstutförare upp eftersom de inte levde upp till kraven i avtalet. Uppföljningarna visade bland annat på risker i kvalitetsledningssystem som medförde risker för hemtjänsttagarnas säkerhet, brister i faktureringsprocessen och bristande arbetsvillkor för hemtjänstpersonal. Under 2020 beslutade Linköpings kommunfullmäktige att införa en områdesbaserad hemtjänst där de även beslutade att externa utförare fick delta i upphandling om hemtjänst enligt LOU.[17]

Nuläge

I maj 2023 övergick Linköpings kommun till en områdesbaserad hemtjänst och hemsjukvård inklusive biståndsbedömda trygghetsboenden. Kommunen är indelad i sex geografiska områden och i vardera område finns en utförare som ansvarar för alla insatser dygnet runt. Tre områden driftas av den egna regin, övriga tre av en extern utförare/område. En person med beslut om insatser hänvisas till den utförare som ansvarar för det område hen är bosatt i.

[16] Linköping kommun, Tjänsteskrivelse - Översyn av Linköpings modell för LOV i hemtjänst, 2018
[17] Linköping kommun, Beslut kommunfullmäktige § 171, 2020-08-25

Enligt kontakt med kommunen noterades under första året med LOU ett ökat antal klagomål från hemtjänsttagare. De flesta härrörde till ett geografiskt område där det var rörigt efter bytet. Endast några få klagomål handlade om att det inte går att välja utförare. Antalet klagomål minskade sedan och är nu på samma nivå som under LOV-tiden.

Kommunens bedömning är att LOU gett dem tydligare mandat att styra på kvalitet och ställa krav så att bara utförare med kompetens och kapacitet blev aktuella. Bedömning görs att även om det vid några tillfällen hade varit bra att kunna ändra i avtal som under LOV-tiden har det varit en styrka att kunna vara tydliga redan i upphandlingen med vad som gäller. Det var en del diskussioner om avtalslängd och de landade i 3+3+3 år. En tid som bedömdes nog lång för att ett företag ska våga satsa men inte alltför lång om kommunen inte skulle vilja förlänga. Avtalsmöjligheten om allt fungerar blir 9 år vilket bedömdes attraktivt.

Kommunen beskriver att de har ett väldigt tätt samarbete med de externa utförarna idag med månatliga utförarmöten varje månad (tillsammans med intern utförare). Kommunen har avtalssamverkan med varje utförare enskilt ca 3 ggr/termin och strategisk samverkan samt utvecklingsmöten vid två längre tillfällen, ca 2 ggr/termin (med samtliga utförare). Varje utförare har en kontaktperson för frågor däremellan och även kommunens IT-avdelning ger stöd på plats.

Innan tilldelningsbeslut gjordes rigorösa kontroller av bolagen innefattande bland annat ekonomi och styrelser där CV alltid togs in på chefer.

Formell uppföljning och kontroll görs dels månatligen men också utifrån en särskild årsplanering innehållande verksamhetsuppföljning och tematisk uppföljning samt på förekommen anledning (ex många avvikelser, klagomål etc). Utförarna är skyldiga att använda kommunens avvikelsemodul i verksamhetssystemet och följa den processen. De arbetar med att utveckla ett bättre verktyg för att följa avvikelsehanteringen.

FOU Centrum - forskning och utvecklingscentrum inom vård, omsorg och socialt arbete – i Östergötland bedriver följeforskning under omställningen till den områdesbaserade vård - och omsorgen i hemmet till och med maj 2026. Fokus är på utveckling av teamarbete, träffpunkter, samverkan mellan verksamheterna och primärvård/regionen, relation mellan utförarna, påverkan på resultat i brukarundersökningar och om omställningen leder till mer förebyggande arbetssätt.

Representanter från Umeå kommuns äldrenämnd gjorde tillsammans med tjänstepersoner från äldreomsorgsförvaltningen studiebesök i Linköping under oktober 2024 och tog del av erfarenheterna hittills.

1.5 Upplands Väsby kommun

Bakgrund

Upplands Väsbys Social- och omsorgskontor uppdrogs 2022 av omsorgsnämnden att utreda för- och nackdelar med fri etablering enligt LOV inom hemtjänsten jämfört med upphandling enligt LOU. Kommunen hade sedan 2010 haft valfrihet enligt LOV inom hemtjänsten och under 2024 hade kommunen totalt 7 externa utförare. Kommunen har inte haft egen regi inom hemtjänsten sedan 2012.

I utredningen från 2022 framkommer att omsorgsnämnden under de senaste åren har avslutat ett antal avtal med hemtjänstutförare med anledning av fusk och oegentligheter utöver att utförare också har valt att lämna sina uppdrag på grund av sviktande kundunderlag. Upplands Väsbys kommunfullmäktige beslutade 2023 att övergå från LOV till LOU inom hemtjänsten. Social- och omsorgskontorets bedömning blev att det fanns större möjligheter för ekonomiska förutsättningar med en övergång till LOU samt att motverka fusk och oegentligheter bland utförare. Övergången bedömdes även kunna stärka dialogen mellan utförare och förvaltning och bidra till ett mer effektivt utvecklings- och uppföljningsarbete.

Nuläge

I kontakt med kommunen framkommer att de är i en upphandlingsfas till och med våren 2025 och kan därav inte delge erfarenheter med den eventuella övergången, däremot har kommunens upphandlingsdokument tagits del av. I början av 2025 har kommunen 5 utförare av hemtjänst och ska införa hemtjänst i egen regi under årets gång.

I upphandlingsdokumentet finns ett särskilt kapitel om kommunens hantering av välfärdsbrott inom hemtjänsten. I kapitlet framgår att kommunen kommer att genomföra månadsvisa kontroller av alla utförda biståndstimmar av biståndshandläggare där de kan godkänna och/eller ej godkänna timmar som utförts av utförare. De ska även kontrollera att rätt antal insatser har utförts och utöver detta genomföra kontrollmätningar gällande tidsregistrering hos hemtjänsttagare hos varje utförare. För att säkerställa kunskap hos utförare och personal kommer kommunen årligen tillhandahålla obligatoriska utbildningar om välfärdsbrott. Personalen uppmanas även löpande att diskutera ämnet vid arbetsplatsträffar. I underlaget framkommer att kommunen har rätt att häva avtal med utförare där oegentligheter framkommer och kan införa tillfälligt beställningsstopp gentemot utförare som står under utredning av någon typ av missförhållande i avvaktan på klargörande.[18]

[18] Upplands Väsby kommun, Upphandlingsdokument, 2024-05-29

1.6 Sollentuna kommun

Bakgrund

Sollentuna kommun har sedan 2010 upphandlat hemtjänst inom LOV. Under 2020 startade vård- och omsorgsförvaltningen ett projekt kallad ”Hemtjänstprojektet” för att granska hemtjänsten med fokus på valfrihet, kvalitet, utförarvillkor och ekonomiska förutsättningar. Under projektets gång framkom det svårigheter med att nå önskade mål inom ramen för valfrihet enligt LOV. Kommunen hade försökt att revidera sitt förfrågningsunderlag för att minska antalet hemtjänstutförare i kommunen och samtidigt stävja fusk och oegentligheter. Kommunen ställdes dock inför svårigheterna att hitta krav som kan ställas för att attrahera seriösa utförare och motverka oseriösa utförare att verka i kommunen.

Vård- och omsorgskontorets ställningstagande blev att hemtjänst inte längre bör upphandlas enligt LOV utan att det ska avslutas med övergång till LOU. Det bedömdes inte vara möjligt att nå den efterfrågade kvalitetshöjningen med nuvarande upphandlingsform och det stora antalet utförare. Arbetet mot fusk och oegentligheter hade visat att det fanns stora brister inom vissa verksamheter och att det var både tids- och resurskrävande att stävja. Det ansågs vara svårt att motverka utvecklingen med dåvarande upphandlingsform då nya utförare hade möjlighet att etablera sig i kommunen regelbundet under året. Genom upphandling enligt LOU ansåg förvaltningen att det var möjligt att begränsa antalet utförare och att bygga upp ett närmare samarbete med utförare med ett partnerskapsfokus samt fler kvalitativa uppföljningar.[19]

Sollentunas kommunfullmäktige beslutade under våren 2022 att vård- och omsorgsnämnden skulle övergå från att upphandla hemtjänst enligt LOV till att upphandla enligt LOU.[20]

Övergången till LOU skedde under maj 2023. Under perioden med LOV hade kommunen som mest 24 utförare och innan övergången 12 externa utförare. I och med övergången upphandlades 6 externa utförare, vilka alla var verksamma i kommunen sedan tidigare. Kommunen har ingen egen regi för hemtjänst utan all hemtjänst är utlagd på externa utförare.

Nuläge

I dialog med kommunen beskrivs att övergången till LOU inte har resulterat i några starka motreaktioner från utförare, utan upplevdes positivt då hemtjänsten i kommunen hade börjat få ett dåligt rykte på grund av de fusk och oegentligheter som förekom. Hemtjänsttagarnas reaktion har över lag varit positiva med några få negativa reaktioner. Det finns exempel på där hemtjänsttagare har sagt upp sina beviljade insatser när företags avtal sas upp. Om det berodde på missnöje eller att det inte förelåg behov av insatser framgick inte. I frågan kring

[19] Sollentuna kommun, Tjänsteskrivelse – Upphandling av hemtjänst enligt Lagen om offentlig upphandling, 2022-02-15
[20] Sollentuna kommun, Beslut kommunfullmäktige § 40/2022, 2022-04-21

vad kommunen upplever negativt med övergången svarar de att det är för tidigt att utvärdera.

I de nya avtalen med utförarna har förvaltningen haft ett fokus på att bygga upp en bättre samverkan med utförarna. I dagsläget träffar förvaltningen utförarna 2 ggr/termin och biståndshandläggarna träffar utförarna 1 ggr/termin. I frågan hur övergången har påverkat kommunens arbete med att förebygga fusk och oegentligheter svarar de att det minskade antalet utförare bidrar till en bättre kontroll kopplat till uppföljning av avtal samt att samverkan och att kommunikationen med och mellan utförarna blivit bättre vilket även bidrar till det förebyggande arbetet. Kommunen genomför löpande ekonomiska kontroller, individkontroller och verksamhetsuppföljningar. De använder sig av digitala hjälpsystem som flaggar för när utförare inte följer arbetstidslagen, dygnsvilan samt andra typer av avvikelser. Kommunen har ett system för inrapportering av klagomål och synpunkter som sedan förmedlas ut till de externa utförarna som ansvarar för att besvara och hantera dessa.

2. Sammanfattning omvärldsanalys

I det insamlade materialet från omvärldsanalysen är den gemensamma faktorn att kraven i upphandlingsavtalet, gedigen kontroll vid antagande av leverantör och en fungerande uppföljning är viktigt för att kunna förebygga och försvåra välfärdskriminalitet inom hemtjänsten. I de fall kommuner har haft problem med oegentligheter, avvikelser och brott inom hemtjänsten har ett nytt underlag med uppdaterade krav varit avgörande för att kunna begränsa oseriösa aktörers inträde på marknaden och för att säkerställa en bättre kvalitet inom hemtjänsten. Det har gjorts inom ramen för en LOU-upphandling, såsom Södertälje och Sollentuna visar exempel på, där båda kommuner upplever att LOU-upphandlingen med skarpare krav på uppföljning samt ett minskat antal externa utförare har bidragit till arbetet med att förebygga fusk och oegentligheter. Det har även gjorts inom ramen för en LOV-upphandling såsom Örebro visar exempel på där kraven i det nya avtalet skärptes till och som en konsekvens minskade även antalet externa utförare i jämförelse med tidigare. Från Örebro noteras dock att antalet utförare ökat igen. I Uppsalas fall är välfärdskriminalitet inom hemtjänsten ett område som kommunen anser är viktig att lyfta fram som en separat fråga oavsett avtalsform. Linköpings kommun har infört en områdesbaserad vård - och omsorg i sin LOU-upphandling och även inkluderat fler insatser än hemtjänst.

I följande av avsnitt redovisas en analys för avtalsformerna LOU- och LOV-upphandling som går djupare in på för- och nackdelar med de olika upphandlingsformerna utifrån ett juridiskt perspektiv.

Juridisk analys: LOV vs LOU – *en översiktlig jämförelse av ramverk*

1. Bakgrund och syfte

Syftet med denna juridiska analys är att genomföra en översiktlig jämförelse mellan LOU och LOV med fokus på att skapa ett mer robust ramverk för upphandling av tjänster inom hemtjänsten. Särskild uppmärksamhet ska riktas mot att:

- Förhindra kriminella aktörer som utnyttjar välfärdssystemet.
- Säkerställa att utförare av tjänster har rätt kompetens och följer de regler och standarder som krävs för att upprätthålla en trygg och rättvis miljö.
- Skapa transparens i hur resurser används och säkerställa att individen får rättvisa och kvalitetssäkrade tjänster.

Upphandlingsbyrån har fått i uppdrag att genomföra denna översiktliga rättsliga jämförelse mellan LOV och LOU med fokus på:

- Likheter och skillnader mellan LOV och LOU.
- Avtalskonstruktion och avtalstider.
- Reglering och justeringar under avtalsperioden.
- Konsekvenser om en utförare upphör eller säger upp avtal.
- Möjligheter till uppföljning, styrning och kontroll.
- För- och nackdelar med respektive upphandlingsform.

2. Juridisk analys

2.1 Likheter och skillnader mellan LOV och LOU

När en tjänst upphandlas enligt LOU eller införs genom ett förfrågningsunderlag enligt LOV fastställs krav på tjänsten samt övriga villkor. Även om LOU och LOV delar många likheter i lagstiftningen, finns det betydande skillnader.

Likheter mellan LOU och LOV

Det finns flera formella krav som är gemensamma för både LOU och LOV:

- Annonsering: Upphandlingen ska annonseras för att ge potentiella leverantörer möjlighet att lämna anbud eller ansökan om godkännande som leverantör av hemtjänst.
- Inlämning och kvalificering: Leverantörer lämnar in anbud eller ansökningar, och en kvalificeringsfas genomförs för att säkerställa att de uppfyller ställda krav.

- Avtalsupprättande: Ett avtal tecknas mellan den upphandlande myndigheten och leverantören.
- Överprövning: Båda lagarna ger möjlighet till överprövning av beslut.

Specifika krav och särdrag enligt LOV

LOV skiljer sig från LOU genom sin fokus på kontinuerlig valfrihet och ett öppet system:

1. Löpande annonsering och antagande:
    - Annonseringen är löpande, vilket innebär att nya leverantörer kan ansluta när som helst, förutsatt att de uppfyller kraven i förfrågningsunderlaget.
    - Alla som uppfyller kraven ska godkännas, vilket eliminerar konkurrens mellan ansökande leverantörer.
2. Kommunens särskilda skyldigheter:
    - Kommunen ansvarar för att möjliggöra ett informerat val för brukarna, genom att tillhandahålla jämförbar information om de godkända utförarna.
    - Ett förutbestämt icke-valsalternativ måste erbjudas, för de som inte själva gör ett aktivt val av utförare.

Skillnader mellan LOU och LOV

1. Sekretess:

- LOU: Absolut sekretess gäller enligt LOU fram till att beslut om tilldelning har fattats. Detta skydd är nödvändigt för att upprätthålla rättvis konkurrens och förhindra att anbudsinnehåll avslöjas.
- LOV: Enligt 19 kap. 3 a § i Offentlighets- och sekretesslagen (OSL) gäller inte samma sekretess under ansökningsförfaranden enligt LOV. Eftersom alla som uppfyller kraven ska godkännas, finns ingen konkurrens mellan sökande. Sekretess kan dock tillämpas för att skydda enskilda leverantörers känsliga uppgifter.

2. Avtalslöptid:

- LOU: Avtalen är tidsbegränsade och reglerade enligt upphandlingslagstiftningen.
- LOV: Avtal kan gälla tills vidare.

3. Ändringar i avtalsvillkor:

- LOU: Ändringar i avtalsvillkor enligt LOU är noggrant reglerade och begränsade för att säkerställa rättvisa och transparens samt undvika att konkurrensen snedvrids.
- LOV: Reglerar inte ändringar under avtalstiden på samma sätt, vilket möjliggör en större flexibilitet för att justera villkor vid behov.

4. Utvärdering och fokus på kvalitet:

- LOU: Kommunen kan begränsa antalet utförare genom att utvärdera anbuden och använda kvalitetskriterier för att välja de mest fördelaktiga anbuden. Detta innebär att konkurrensen premierar de anbud som tydligt visar leverantörens förmåga att säkerställa en rigorös efterlevnad av biståndsbeslutet samt rutiner som säkerställer god uppföljning och samverkan med kommunen. Kommunen har därmed möjlighet att utvärdera och tilldela kontraktet till de anbud där det tydligt framgår att tjänster av hög kvalitet erbjuds inom dessa områden.

Genom att fokusera på kvalitetskriterier säkerställs att endast anbudsgivare som kan uppvisa hög kvalitet och tillförlitlighet blir tilldelade kontraktet. Detta stärker tryggheten för att brukarna får rätt stöd och att kommunen samarbetar med utförare som bidrar till en hållbar och kvalitativ verksamhet.

- LOV: Alla som uppfyller förfrågningsunderlagets krav ska godkännas. Det sker ingen utvärdering av anbud utifrån kvalitet eller andra mervärden.

Vissa likheter och skillnader som nämnts ovan analyseras mer ingående i de följande punkterna.

2.2 Avtalskonstruktion och avtalstider

LOV: Flexibla avtal som löper tills vidare

Inom LOV upprättar kommunen avtal som löper tills vidare, vilket ger kontinuitet i tjänsterna. Dessa avtal tillåter löpande anpassningar, förutsatt att sådana möjligheter har specificerats i avtalsvillkoren. I Umeå kommun har dock nuvarande avtal utformats med begränsade möjligheter till ändringar, vilket innebär att LOV:s potentiella flexibilitet inte har utnyttjats fullt ut. Därför upplever verksamheten att flexibiliteten i praktiken inte är särskilt betydelsefull.

LOU: Tidsbegränsade avtal med striktare reglering

Till skillnad från LOV kräver LOU tidsbegränsade avtal och en striktare reglering. Detta minskar flexibiliteten men skapar stabilitet och rättssäkerhet.

Den striktare regleringen är särskilt viktig för att motverka risker som arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet och otillbörlig påverkan på kommunens tjänstepersoner och beslutsfattare.

För att skapa kontinuitet och långsiktig stabilitet kan kommunen ingå avtal med längre löptid än de fyra år som vanligtvis gäller för ramavtal.

LOU kapitel 19: Förenklade regler för större flexibilitet

Kapitel 19 i LOU gäller sociala och särskilda tjänster (till exempel hemtjänst). Reglerna är enklare än för andra typer av upphandlingar och ger följande fördelar:

- Egna regler för leverantörer: Egna krav är ett kraftigt verktyg för att motverka brottslig verksamhet och utesluta oseriösa aktörer.

- Flexibla upphandlingsförfaranden: Myndigheter kan skapa skräddarsydda processer för att passa tjänsternas behov.
- Möjlighet till förhandling: Kommunen kan förhandla med leverantörer för att hitta bästa lösningar, även om detta inte planerats från början.

LOU: Begränsning av antalet utförare

En av fördelarna med LOU är att kommunen kan begränsa antalet utförare som ingår i avtalet.

Detta ses som en positiv åtgärd för att möjliggöra noggrann uppföljning och kontroll av tjänsternas kvalitet. Till exempel kan kommunen välja att ha tre eller fyra fasta utförare under avtalstiden.

Med färre aktörer finns även större möjligheter till fler och systematiska kontroller av samtliga anlitade aktörer och dess verksamheter vilket förebygger och motverkar eventuell brottslig verksamhet

Valfrihet för individen: Jämförelse mellan LOV och LOU

Valfrihet kan även implementeras inom ramen för en upphandling enligt LOU, om detta är en prioritet för kommunen. Detta kan uppnås genom att använda individens val som en fördelningsnyckel i ett ramavtal, vilket gör det möjligt att välja mellan de utförare som kommunen har avtal med. För att detta ska vara möjligt förutsätts att upphandlingen konstrueras så att alla utförare kan vara verksamma i hela kommunen. Detta är en begränsning som också finns i det nuvarande LOV-systemet, men möjligheten att använda individens val inom LOU kan ändå ge en viss flexibilitet beroende på hur upphandlingen utformas.

Däremot innebär LOU:s syfte att begränsa antalet utförare för att förbättra uppföljning och kontroll, att valfriheten i praktiken blir något mer begränsad jämfört med LOV. I LOV kan företag fritt ansluta sig eller avsluta avtal med kommunen, vilket kan skapa ett större urval för brukarna. Under LOU är antalet alternativ begränsat till de utförare som valts ut och tecknat avtal med kommunen för hela avtalstiden (till exempel tre eller fyra utförare).

2.2.2 Reglering av ändringar och justeringar under pågående avtalsperiod

När det gäller ändringar och justeringar under avtalstiden finns det viktiga skillnader mellan upphandlingar enligt LOU och valfrihetssystem enligt LOV. Dessa regler påverkar både flexibiliteten i avtalen och kommunens möjlighet att anpassa sig till nya förutsättningar.

Ändringar enligt LOU

LOU har striktare regler för ändringar under avtalstiden, där syftet är att säkerställa konkurrensneutralitet och rättssäkerhet.

Huvudregler:

- Väsentliga ändringar är inte tillåtna: En ändring anses vara väsentlig om den förändrar avtalets karaktär, rubbar balansen mellan parterna eller inför nya villkor som kunde ha påverkat konkurrensen vid den ursprungliga upphandlingen.
- Tillåtna ändringar: Ändringar kan göras i vissa fall utan ny upphandling, exempelvis:
    - Förutsebara ändringar: Om avtalet innehåller tydliga klausuler som tillåter justeringen.
    - Obetydliga ändringar: Mindre förändringar som inte väsentligt påverkar avtalets omfattning eller värde (ofta definierat som <10 % av avtalets värde).
    - Oförutsedda händelser: När ändringar krävs på grund av oförutsedda omständigheter som inte kunde förutses vid upphandlingen.

Konsekvenser:

- En otillåten ändring kan leda till att avtalet ogiltigförklaras, eller att kommunen blir skadeståndsskyldig.
- Strikt efterlevnad av avtalsvillkoren är avgörande för att undvika juridiska problem.

Ändringar enligt LOV

LOV erbjuder större flexibilitet när det gäller ändringar under avtalstiden, vilket är en fördel i system som syftar till att vara långsiktiga och dynamiska. Kommunen kan ändra villkoren i förfrågningsunderlaget. Det är vanligt att krav och villkor, såsom ersättningsnivåer, justeras under avtalstiden.

Möjligheten att göra ändringar är viktig eftersom valfrihetssystem enligt LOV ofta är avsedda att fungera under många år och behöver kunna anpassas över tid.

Praktiska erfarenheter:

De kommuner som intervjuats i denna utredning som har övergått från LOV till LOU har inte upplevt reglerna kring ändringar som ett hinder eller en nackdel när det gäller LOU, särskilt i samband med uppföljningar och förebyggande arbete för att motverka organiserad brottslighet.

Båda systemen kräver dock transparens och god framförhållning för att säkerställa rättssäkerhet och undvika onödiga konflikter med leverantörer.

2.2.3 Avbrott i avtalsrelationer: om en utförare upphör med verksamheten eller säger upp avtal

Vid avbrott av avtalsrelationer inom ramen för LOU och LOV finns det flera viktiga juridiska aspekter som måste beaktas, och dessa regleras av lagstiftning samt allmänna avtalsrättsliga principer.

Avbrott av avtalsrelationer enligt LOU:

1. Reglering av uppsägning vid utförarens upphörande: I ett avtal som ingås vid upphandling enligt LOU måste det framgå tydligt under vilka förutsättningar avtalet kan sägas upp. I sådana fall kommunen behöver vidta åtgärder för att säkerställa att tjänsterna inte avbryts för de berörda brukarna.
2. Juridiska konsekvenser: Om en leverantör säger upp avtalet utan att följa avtalsvillkoren kan detta medföra ekonomiska konsekvenser för leverantören, exempelvis krav på skadestånd. Om kommunen däremot inte vidtar nödvändiga åtgärder för att säkerställa tjänsteleveransen kan kommunen också hållas ansvarig, särskilt om det leder till skada för brukarna. Kommunen bör därför genomföra en riskbedömningsanalys och planera för kontinuitet och beredskap (kontingensplanering) för att säkerställa en robust verksamhet som garanterar att brukarna får tjänsten levererad av en annan leverantör inom ramavtalet eller av den kommunala hemtjänsten.
3. Lagstöd: LOU ger inte detaljerade regler för hur situationer där en leverantör upphör med verksamheten eller säger upp avtalet ska hanteras. Detta styrs i stället av avtalsrätten och de specifika villkor som regleras i upphandlingen. Kommunen måste säkerställa att det finns tydliga klausuler som anger hantering av denna typ av situationer.

Avbrott av avtalsrelationer enligt LOV:

1. Reglering av uppsägning eller hävning: Inom LOV är avtalsrelationen baserad på löpande annonsering, där kommunen fastställer villkor för att en leverantör ska godkännas som utförare av exempelvis hemtjänst. Om en utförare upphör med verksamheten eller säger upp avtalet, exempelvis på grund av konkurs eller andra omständigheter, kan kommunen säga upp avtalet. Det kan också finnas specifika bestämmelser i förfrågningsunderlaget som reglerar vad som sker om en leverantör inte längre uppfyller kraven eller om leverantören själv väljer att avsluta sitt åtagande.
2. Juridiska konsekvenser: Om en leverantör upphör med verksamheten eller säger upp sitt avtal, ges hemtjänsttagaren möjlighet att göra ett nytt val av leverantör.
3. Lagstöd: LOV specificerar inte detaljerade regler för hantering av avbrott i avtalsrelationer, utan det styrs huvudsakligen av villkoren i förfrågningsunderlaget och allmänna avtalsrättsliga principer. Kommunen måste i förfrågningsunderlaget tydligt ange vad som sker vid leverantörens upphörande av verksamheten eller uppsägning av avtalet.

Konsekvenser vid leverantörens avbrott:

Både vid LOU och LOV är det av yttersta vikt att kommunen noggrant bedömer de praktiska konsekvenserna av att en leverantör upphör med verksamheten eller säger upp avtalet. Om en leverantör går i konkurs eller på annat sätt inte längre kan fullfölja sitt avtal, kan det påverka leveransen av kritiska tjänster till individen. I sådana situationer måste kommunen

snabbt kunna säkerställa att tjänsterna fortsätter utan avbrott, vilket kan kräva en ny omfördelning av uppdraget till andra utförare eller till den kommunala hemtjänsten.

För att hantera sådana situationer på ett robust och effektivt sätt, bör varje nämnd genomföra en riskbedömning och ha beredskapsplaner för att kunna agera skyndsamt och tillgodose sina lagstadgade skyldigheter gentemot brukarna. Det kan även vara lämpligt att ha särskilda avtalsklausuler som reglerar vad som sker om en leverantör upphör med verksamheten eller säger upp avtalet, för att minska osäkerheten vid dessa händelser.

Sammanfattning:

Möjligheterna att säga upp avtal och de juridiska konsekvenserna av att en leverantör upphör med verksamheten regleras främst av avtalsvillkoren, kompletterat med allmänna avtalsrättsliga principer.

En effektiv hantering av avbrott är beroende av robusta avtal och välfungerande rutiner, snarare än av vilket regelverk som tillämpas. Ur perspektivet avsluta eller säga upp avtal bedöms därför inte LOV eller LOU påverka kommunens förmåga att stärka rättssäkerhet och motverka välfärdsbrott, arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet

2.3 Uppföljning, styrning och kontroll

Innan avtalsperioden:

För att säkerställa att avtalsrelationer upprättas med seriösa och pålitliga aktörer, är det viktigt att införa specifika uteslutningsgrunder i upphandlingsdokumenten eller förfrågningsunderlaget. Dessa uteslutningskriterier är applicerbara både inom ramen för LOV och LOU, och bidrar till att förhindra oseriösa aktörer från att delta i upphandlingen.

Vidare är det av stor betydelse att implementera effektiva kontrollmekanismer för att säkerställa att anbudsgivare samt deras företrädare uppfyller de krav som ställs av kommunens verksamheter. Detta kan inkludera att använda Ekobrottsmyndighetens checklista för att identifiera potentiella risker. Kontroller av denna typ kan tillämpas enligt både LOV och LOU.

Under avtalsperioden:

En av de största skillnaderna i uppföljning och kontroll mellan LOV och LOU är möjligheten att begränsa antalet utförare. Denna möjlighet, som enbart finns vid upphandling enligt LOU, bedöms vara särskilt relevant för att säkerställa en mer effektiv uppföljning och kontroll. Ett begränsat antal utförare gör det enklare att hantera och följa upp avtal, jämfört med en situation där ett obegränsat antal aktörer är involverade. Detta möjliggör mer noggrann tillsyn och bättre riskhantering under avtalsperioden.

Reserverade upphandlingar enligt LOU:

Ett annat intressant men mer avgränsat alternativ är att överväga reserverade upphandlingar enligt LOU. Denna möjlighet är **enbart tillämplig enligt LOU** och bedöms vara lämplig för vissa delar av uppdrag eller specifika insatser.

Bestämmelserna i LOU innebär att upphandlande organisationer, under vissa förutsättningar, får positivt särbehandla vissa leverantörer som annars skulle sakna möjlighet att få kontrakt under normala konkurrensförhållanden. Endast leverantörer som uppfyller dessa förutsättningar får delta i upphandlingen.

Från och med den **1 januari 2023** finns det två möjligheter att reservera deltagande i upphandlingar för vissa tjänster som omfattas av bilaga 2 till LOU. Dessa reservationer kan tillämpas vid upphandlingar av specifika sociala och andra tjänster, som anges med CPV-koder i 19 kap. 25 § och 25 a § i LOU. Det inkluderar tjänster som **tillhandahållande av hemtjänstpersonal**, förmedling av vårdpersonal, samt hälso- och sjukvårdstjänster och socialvård riktade till kommunal hälso- och sjukvård och hälsovårdsförvaltning.

Upphandlande myndigheter har möjlighet att reservera deltagande i dessa upphandlingar till organisationer som uppfyller följande krav:

- Syftet med organisationen ska vara kopplat till tjänstens tillhandahållande.
- Organisationens vinst ska återinvesteras för att uppnå syftet.
- Organisationens lednings- och ägarstruktur ska vara grundad på personalens ägande eller deltagande eller kräva aktivt deltagande av personal, användare eller berörda parter.

Dock finns det fortfarande risker även inom sociala företag, vilket gör att **riktlinjer från Kommunfullmäktige** blir avgörande för implementeringen av sådana upphandlingar. Under denna utredning har kontakter tagits med kommunstyrelsen för att understryka vikten av att skapa tydliga riktlinjer för sociala företag.

Sammanfattningsvis ger reserverade upphandlingar enligt LOU möjlighet att skapa upphandlingar som gynnar socialt ansvarstagande aktörer. Samtidigt finns det utmaningar och risker som måste beaktas, vilket gör att noggrant övervägande, tydliga riktlinjer och förberedelser är nödvändiga innan reserverade upphandlingar implementeras.

2.4 För- och nackdelar med respektive upphandlingsform

I denna analys har vi identifierat flera fördelar med en LOU-upphandling som bedöms vara relevanta. Enligt LOU tillämpas absolut sekretess, vilket kan underlätta beslutsfattandet, motverka otillbörligt inflytande i upphandlingsprocessen och främja sund konkurrens. Samtidigt kan det skapa trygghet för brukarna att veta vilka leverantörer som kommer att vara tillgängliga under avtalstiden.

Dock finns det ingen obligatorisk "icke-valsalternativ"-lösning inom LOU, så om kommunen önskar att erbjuda viss valfrihet inom hemtjänsten, behöver kommunen utforma en egen

lösning för detta. Exempel på sådana lösningar finns i omvärldsbeskrivningen, till exempel Örebro kommun som erbjuder som "icke-valsalternativ" utförare med lägst antal hemtjänsttagare.

Sammanfattningsvis:

Fördelar med LOU:

- Absolut sekretess skyddar mot otillbörlig påverkan och främjar sund konkurrens.
- Stabilitet i avtalsrelationen under avtalstiden.
- Begränsning av antalet utförare vilket möjliggörs noggrann uppföljning och kontroll av tjänsternas kvalitet.
- Eftersom avtalen är tidsbegränsade, ställs det högre krav på utförarna att leverera goda resultat, då en ny upphandling måste genomföras innan avtalet löper ut.
- Möjligheten att implementera reserverade upphandlingar inom hemtjänst enligt ny lagstiftning (kap. 19 25.a.§)

Nackdelar med LOU:

- Begränsad flexibilitet för att göra ändringar under avtalstiden. Detta kan hanteras genom noggrant utformade avtal som möjliggör utveckling av verksamheten.
- Mindre valfrihet för brukarna, vilket kan bibehållas genom en utformning av ramavtal där fördelningsnyckeln är individens val, men valmöjligheterna är ändå begränsade till de upphandlade utförarna. Detta bedöms dock inte relevant i koppling med denna utrednings syfte vilket är att motverka och minska risker för arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet inom hemtjänst.

Fördelar med LOV:

- Flexibilitet för att göra ändringar i avtalsvillkoren.

Nackdelar med LOV:

- Ingen absolut sekretess, vilket kan påverka konkurrensneutraliteten och en tillfredställande beslutsfattande process genom att undvika otillbörliga påverkan.
- Obegränsat antal utförare kan göra det svårare att följa upp och kontrollera kvalitet. Vilket öppnar upp för oseriösa aktörer och brottsliga verksamheter.

2.5. Övriga aspekter

Ekonomisk påverkan

Det bör noteras att den ekonomiska påverkan av att implementera antingen LOU eller LOV inte behandlas i denna analys, som fokuserar på de juridiska aspekterna. Under intervjuer med representanter från jämförbara kommuner, som genomfördes som en del av omvärldsanalysen, framkom dock att de intervjuade tjänstepersonerna inte hade noterat några ökade kostnader till följd av att införa ett upphandlingssystem enligt LOU.

Som en del av den juridiska analysen kan det konstateras att det inte finns något hinder för att, vid eventuell implementering av upphandling enligt LOU, det nuvarande ersättningssystemet i huvudsak kan förbli oförändrat, med ett fast pris, där utvärderingen i en eventuell LOU-upphandling endast baseras på kvalitetskriterier.

Det bör dock påpekas att en effektiv uppföljning och kontroll av tjänsterna sannolikt kommer att leda till en mer effektiv hantering av offentliga medel och eventuellt lägre kostnader, oavsett vilket system som tillämpas.

Sanktioner

Det är viktigt att notera att sanktioner, som för närvarande saknas i det befintliga avtalet, bör implementeras. De föreslagna sanktionerna kan behöva beaktas i relation till andra villkor i avtalet. Exempelvis kan olika former av viten införas som påtryckningsmedel för att säkerställa att leverantören medverkar till uppföljning. Vid ramavtal kan även leverantörer utestängas från avrop, vilket innebär att de inte kan tilldelas kontrakt enligt ramavtalet.

Viten är ett viktigt verktyg för att säkerställa transparens, ansvarstagande och effektivitet i upphandlingsprocessen. Genom att införa viten kan kommunen säkerställa att upphandlade aktörer lever upp till kvalitetskrav och kontraktsvillkor och att avtal följs på ett korrekt sätt.

Intern och extern samverkan

Ett viktigt element i arbetet mot arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet är den organisatoriska förändringen för att stärka samverkan både internt inom kommunen och externt med andra aktörer. Arbetet mot välfärdsbrott måste organiseras på ett genomtänkt sätt för att vara effektivt, och ansvaret kan inte ligga på en enskild funktion eller enhet. För att uppnå detta krävs en tydlig ansvarsfördelning där hela organisationen är involverad. Detta innebär att både interna aktörer, som biståndshandläggare och Upphandlingsbyrån, samt externa aktörer, såsom leverantörer, tillsynsmyndigheter och eventuella externa kontrollfunktioner, måste samverka för att identifiera risker och säkerställa att tjänster levereras på ett korrekt sätt.

I arbetet mot arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet är det också viktigt att noggrant definiera de åtgärder som ska vidtas vid avtalsbrott eller brister i tjänsteleveransen. Detta kan innefatta hänvisningar till specifika åtgärder, som exempelvis kontakt med Inspektionen för vård och omsorg (IVO) eller andra relevanta tillsynsmyndigheter. Det är avgörande att dessa åtgärder tydligt framgår i avtalet för att säkerställa att utföraren hålls ansvarig och för att effektivt hantera riskerna för välfärdsbrott.

Vidare bör hänsyn tas till potentiella nya möjligheter som kan uppstå genom en föreslagen ny lag. Denna lag innebär att statliga myndigheter, kommuner, regioner och skolor får en skyldighet att lämna uppgifter till Polismyndigheten och andra brottsbekämpande myndigheter (såsom Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket och Åklagarmyndigheten), både på begäran och på eget initiativ. Regeringen föreslår också ändringar i Offentlighets- och sekretesslagen (OSL) som skulle ge socialtjänsten samt hälso- och sjukvården utökade

möjligheter att lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter. Den nya lagen beräknas träda i kraft den 1 april 2025 enligt Regeringens proposition 2024/25:65 om ett ökat informationsflöde till brottsbekämpningen. För mer information, se: Regeringens proposition 2024/25:65 Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen

Organisatoriska förändringar och ökad medvetenhet: en viktig åtgärd

Organisatoriska förändringar är avgörande för att hantera de komplexa frågorna kring arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet och för att främja ett ökat samarbete mellan olika funktioner inom kommunen. Detta kan innebära regelbundna samarbetsmöten, gemensamma utbildningar om risker för välfärdsbrott samt etablering av gemensamma rutiner för uppföljning och kontroll. Det är också viktigt att öka medvetenheten om riskerna för välfärdsbrott så att kommunen kan arbeta förebyggande för att motverka missbruk och ineffektivitet i tjänsterna.

3. Slutsats rättslig analys

Genom att skapa en upphandlingsmiljö som främjar seriösa aktörer och utesluter de som missbrukar välfärdssystemet kan vi uppnå förbättrad kvalitet på välfärdstjänster, rättvisa och trygga arbetsförhållanden för personalen, ökat förtroende för välfärdssektorn samt långsiktig hållbarhet och effektivitet i välfärdssystemet.

Det är avgörande att etablera en konkurrenssituation där seriösa aktörer kan tävla på lika villkor, medan oseriösa aktörer som utnyttjar välfärdssystemet hålls borta. Detta skapar en mer rättvis och hållbar välfärdssektor för alla parter.

Enligt den rättsliga analysen bedöms det finnas bättre möjligheter att hantera sund konkurrens och effektiv avtalsuppföljning genom en upphandling enligt LOU. En övergång från LOV till LOU bedöms kunna stärka kvalitet inom hemtjänsten genom:

- Ökad transparens och rättssäkerhet i upphandlingsprocessen
- Färre, men mer kvalitativa aktörer som kan granskas noggrant
- Ett bättre förebyggande arbete mot arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet

Upphandlingsbyrån har ett pågående strategiskt arbete att ta fram ett flertal åtgärder för att förebygga och motverka brottslig verksamhet och oseriösa aktörer. De brottsförebyggande åtgärderna är kompatibla med både LOV förfarande och LOU förfarande. De brottsförebyggande åtgärderna är med andra ord oberoende av upphandlingsförfarande.

Framgångsfaktorerna till att i upphandling förebygga mot brottslig verksamhet och främja sund konkurrens och rättvisa arbetsvillkor kan kort beskrivas:

- Att ställa rätt krav efter analys och behov samt precisera och anpassa kontrollfunktionerna i avtalet.
- Att utvärdera och utveckla andra parametrar än pris, det vill säga med fokus på kvalitet, samt ta fram egna uteslutningsgrunder utformade efter specificerade risker och modus.
- Att systematiskt följa upp avtalsvillkoren samt att fördela kontrollbördan mellan beställare och utförare.

Referenser

Rapporter

BRÅ - Rapport 2024:2 - Möjliggörare för kriminella nätverk – om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor, BRÅ

BRÅ – Rapport 2022:1 - Välfärdsbrott mot kommuner och regioner – fel och oegentligheter bland företag och föreningar

Material från kommuner

Eikam & Vidmark, Översyn av hemtjänst och hemsjukvård i Uppsala kommun, 2022

Hjelte & Bergmark, Bland gungor och karuseller – En studie av valfrihetssystem inom hemtjänsten i Umeå, 2018

Linköping kommun, Beslut kommunfullmäktige § 171, 2020-08-25

Linköping kommun, Tjänsteskrivelse - Översyn av Linköpings modell för LOV i hemtjänst

Sollentuna kommun, Beslut kommunfullmäktige § 40/2022, 2022-04-21

Sollentuna kommun, Tjänsteskrivelse – Upphandling av hemtjänst enligt Lagen om offentlig upphandling, 2022-02-15

Södertälje kommun, Utförare av hemtjänst i Södertälje – Utförande av ny modell, 2014

Upplands Väsby kommun, Upphandlingsdokument, 2024-05-29

Uppsala kommun, Beslut äldrenämnden § 33, 2022-03-31

Hemsidor

BRÅ - Välfärdsbrottslighet – Brottsförebyggande rådet (bra.se)

SKR - Förebygga och motverka välfärdsbrottslighet – Sveriges kommuner och regioner

SKR - Valfrihetssystem, LOV – Sveriges kommuner och regioner

SKR - Likheter och skillnad i upphandling, LOU och LOV

SKR - Revisionens roll i arbetet mot att motverka välfärdskriminalitet – SKR

I samband med presentation av uppdrag omfattande en omvärldsanalys och juridisk analys av LOV och LOU ur ett välfärdsperspektiv beslutade Individ – och familjenämnden (250219) och äldrenämnden (250227) att ge förvaltningen i uppdrag att skriva fram ett ärende till kommunfullmäktige med förslag att övergå till LOU inom hemtjänsten.

Nämnderna beslutade också att komplettera utredningen med Rådet för kommunala analysers material och ekonomidata angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården.

Äldrenämnden beslutade dessutom att nämndens egna data avseende utvecklingen av timmar och fördelning mellan kommunal och extern utförare skulle ingå i kompletteringen.

Kompletteringen infogas som underlag för fortsatt process avseende förslag till förändrad upphandlingsmodell.

Ekonomi

För hemtjänst under 65 år finns ingen nationell statistik att ta fram och jämföra med hos RKA. Då hemtjänst för individer under 65 år är en låg andel av kommunens hemtjänstinsatser, motsvarande ca 10% av alla beviljade timmar, och en andel som fortsätter minska i takt med införandet av boendestöd bedöms avsaknaden av data för individer under 65 år ej påverka helhetsbilden.

Material och ekonomidata för hemtjänst över 65 år har hämtats från analys genomförd av Rådet för kommunala analyser (RKA) för äldrenämndens räkning och från Kommun- och landstings data (Kolada)

Material och ekonomidata som följer härefter beskriver hemtjänst i ordinärt boende i Umeå kommuns äldreomsorg och för personer över 65 år, i sin helhet.

Underlag från Kolada visar enligt nedan grafer på en fortsatt hög andel invånare 80+ med hemtjänst sedan 2017, jämfört med liknande kommuner och kommuner med 100 000 – 199 000 invånare, där andelen invånare 80+ år med hemtjänst succesivt minskar. Här blir analysen att Umeå i högre grad än liknande kommuner, beviljar hemtjänst till en hög andel av invånarna över 80 år. För åldersgruppen invånare 65-79 år har det varit en hög andel med hemtjänst, över tid, jämfört med riket och jämförelsegrupperna.

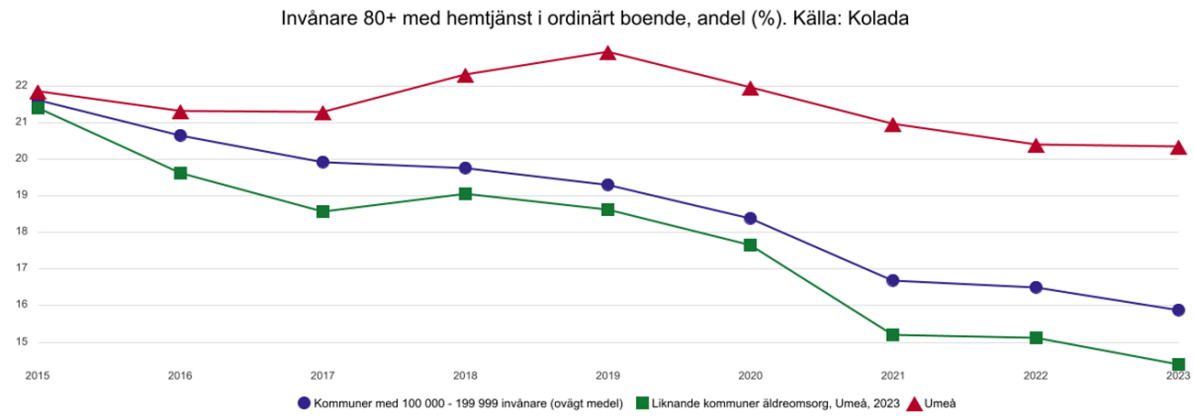
Invånare 80+ med hemtjänst i ordinärt boende, andel (%). Källa: Kolada
22
21
20
19
18
17
16
15
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
Kommuner med 100 000 - 199 999 invånare (ovägt medel)
Liknande kommuner äldreomsorg, Umeå, 2023
Umeå

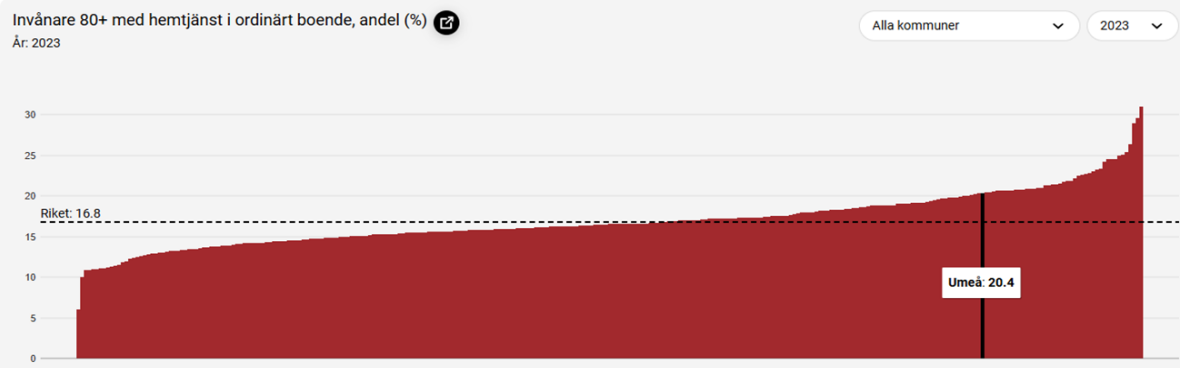
Invånare 80+ med hemtjänst i ordinärt boende, andel (%)
År: 2023
Alla kommuner
2023
30
25
20
15
10
5
0
Riket: 16.8
Umeå: 20.4

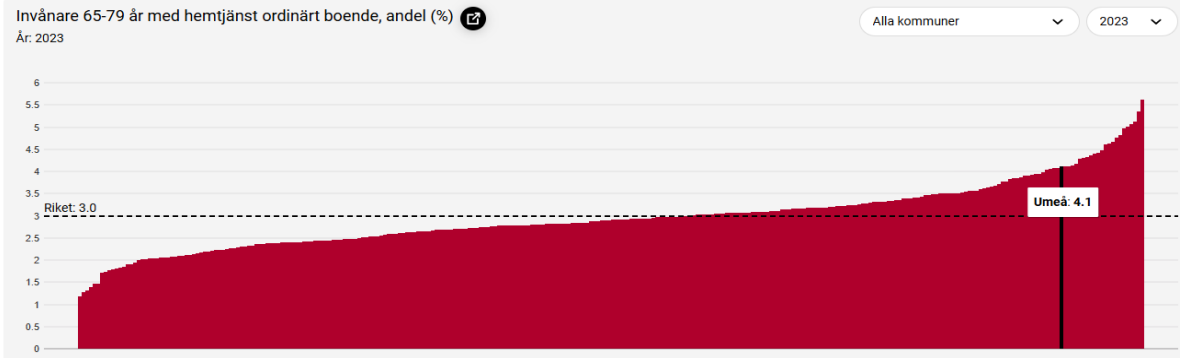
Invånare 65-79 år med hemtjänst ordinärt boende, andel (%)
År: 2023
Alla kommuner
2023
6
5.5
5
4.5
4
3.5
3
2.5
2
1.5
1
0.5
0
Riket: 3.0
Umeå: 4.1

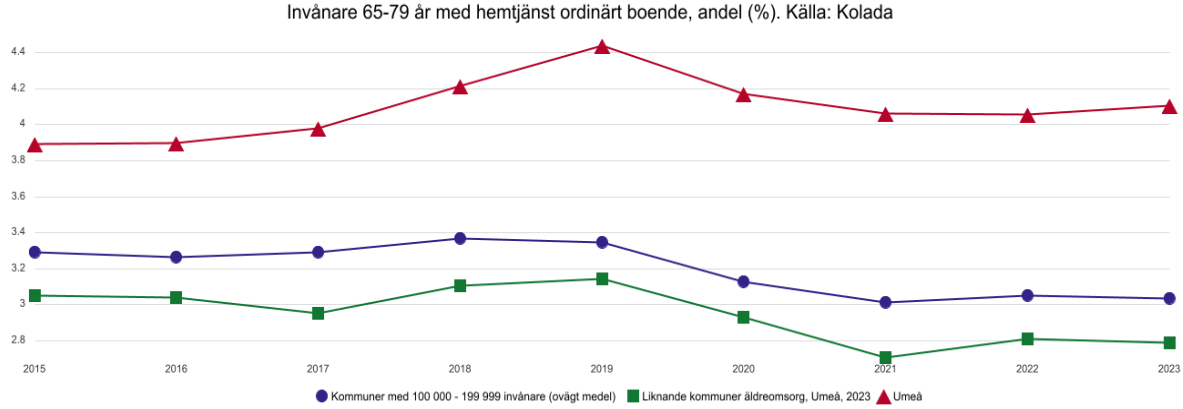
Invånare 65-79 år med hemtjänst ordinärt boende, andel (%). Källa: Kolada
4.4
4.2
4
3.8
3.6
3.4
3.2
3
2.8
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
Kommuner med 100 000 - 199 999 invånare (ovägt medel)
Liknande kommuner äldreomsorg, Umeå, 2023
Umeå

Umeå Kommun har gått från genomsnittlig/hög kostnad de senaste 2–3 åren till stadigt ökade kostnader, för hemtjänst i kronor per invånare 80 år och äldre (se linjegrafen nedan). Kostnaderna per invånare över 80 år har ökat med 25 % de senaste åren och förklaras av en ökning av personer med hemtjänstinsatser, i den här åldersgruppen. Det är bland annat en effekt av mål och riktning som äldrenämnden arbetat för, kvarboende i ordinärt boende med stöd och hjälp.

Tabellen nedan visar kostnader för hemtjänst i Umeå år 2023 jämfört med jämförelsegrupperna 100 000-199 999 invånare och liknande kommuner äldreomsorg. Umeå har högre kostnader för hemtjänst per invånare 80 år och äldre än båda jämförelsegrupperna. Det i sin tur ger betydande kostnadsdifferens mellan Umeå och jämförelsegrupperna när det kommer till kostnader för hemtjänst till målgruppen 80 år och äldre.

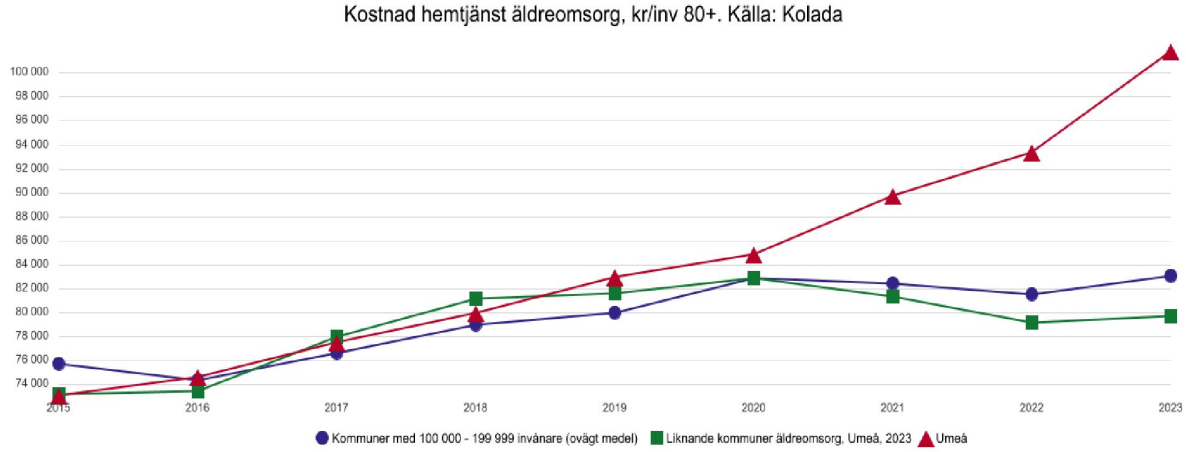

Nyckeltal	Umeå kommun	Kommungrupp, 100000-199999 inv.	Kommungrupp, Liknande kommuner äldreomsorg	Differens Umeå – Kgrp 1000000-1999999 inv, miljoner kronor	Differens Umeå – Kgrp Liknande kommuner äldreomsorg, miljoner kronor
Kostnad hemtjänst kronor per inv. 80+	101 832	83 083	79 761	+116,8	+137,5

Umeå har låga kostnader för hemtjänst räknat i kronor/hemtjänsttagare vid en jämförelse med jämförelsegrupperna. Sedan år 2019 ökar både kostnaderna och antal hemtjänsttagare i Umeå med stöd i mål och riktning om kvarboende i ordinärt boende. Kostnadsökningen syns också i de två jämförelsegrupperna.

Umeå har lägre kostnad per hemtjänsttagare än jämförelsekommunerna eftersom Umeå beviljar hemtjänst till många med mindre vårdbehov.

Kostnaden per invånare över 80 år är ett bättre mått för att jämföra kostnader eftersom kostnad per hemtjänsttagare inte säger något om hur dyrt det blir för kommunen totalt sett.

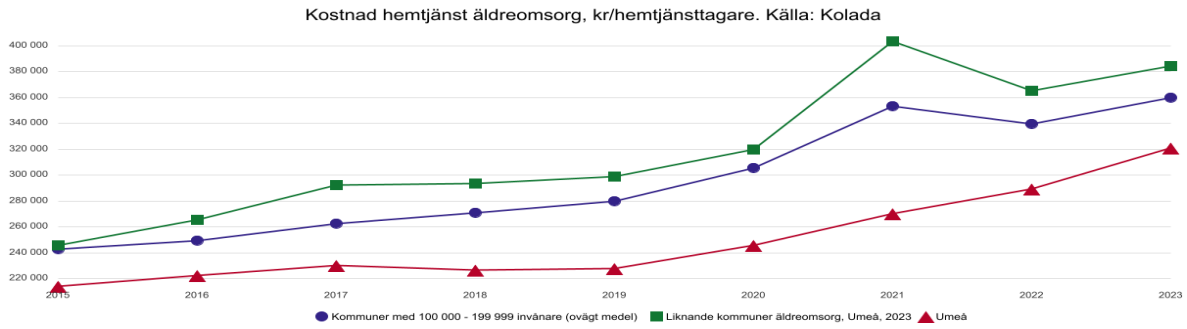

Komponenter och värden

Komponent	Område	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
K21006 - Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och regioner för hemtjänst äldreomsorg, tkr. Källa: SCB.	Umeå	348 102.0	366 094.0	392 649.0	417 283.0	445 535.0	468 426.0	502 799.0	545 011.0	634 208.0
K21817 - Brukare 65-79 med hemtjänst i ordinärt boende exklusive brukare med endast trygghetslarm, matdistribution, ledsagning eller avlösning. Kommunindividuell medianmånad. Källa: Socialstyrelsen	Umeå	585.0	598.0	626.0	677.0	724.0	692.0	686.0	693.0	706.0
K21818 - Brukare 80+ med hemtjänst i ordinärt boende exklusive brukare med endast trygghetslarm, matdistribution, ledsagning eller avlösning. Kommunindividuell medianmånad. Källa: Socialstyrelsen	Umeå	1 040.0	1 046.0	1 078.0	1 165.0	1 231.0	1 212.0	1 174.0	1 191.0	1 268.0

Andel personer med hemtjänst i enskild regi, i genomsnitt år 2023, ger oss en uppfattning om att Umeå jämfört med liknande kommuner har en högre andel personer som har hemtjänst från externa utförare än liknande kommuner.

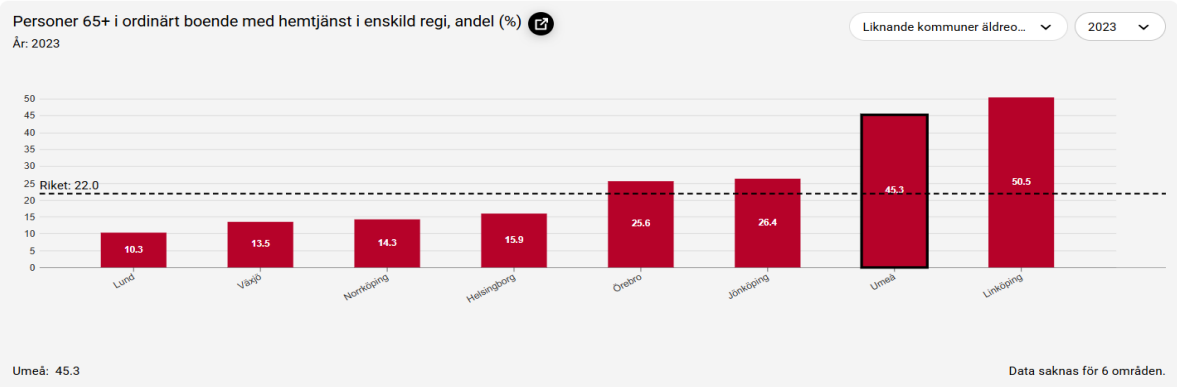

Nedanstående graf visar kommunens eget underlag när det gäller fördelning inom äldreomsorgen av antal hemtjänsttagare och timmar per kommunal respektive externa utförare.

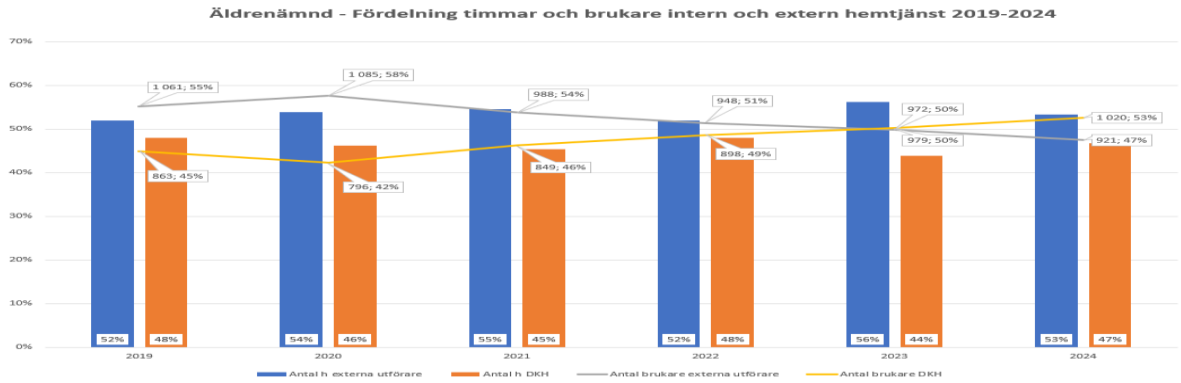

Sammanfattning

- Högre andel personer 80+ år med hemtjänst än liknande kommuner, med ökning från 2018. För personer 65–79 år med hemtjänst har det varit högt över tid ställt mot jämförelsegrupperna.
- Kostnaderna för hemtjänst per invånare 80+ år har ökat 25% de senaste två-tre åren
- Låga kostnader, över tid, för hemtjänst per hemtjänsttagare inom äldreomsorgen – 65+ år
- Enskild regi – stor andel personer *jämfört med liknande kommuner*. Fördelningen i Umeå Kommun 2024: 47% av hemtjänsttagarna har valt en privat utförare och 53 % har valt Umeå Kommun som utförare - det är således en högre andel som väljer kommunal utförare.

Det underlagen i Kolada visar, är alltså att Umeå Kommun fått ett ökat antal och ökade kostnader när det kommer till hemtjänst per invånare 80 år och äldre.
Äldrenämndens eget underlag på fördelning av hemtjänsttagare och timmar mellan kommunal utförare och de externa utförarna, visar på en ökning av det totala antalet timmar hos de externa utförarna under senare år samtidigt som andelen av totala antalet hemtjänsttagare minskat.

Hemsjukvården

Hemsjukvårdens medarbetare arbetar mot ca 1 200 patienter, i ålder 18 år och uppåt. I detta arbete är det av stor vikt att med gott samarbete med övriga aktörer som bistår patienten med insatser. Den allra största samarbetspartnern är hemtjänsten. I Umeå finns en kommunal hemtjänstutförare och sju externa utförare som är utspridda i kommunen. Det medför att en medarbetare inom hemsjukvården i sitt arbete behöver samverka med väldigt många olika aktörer. Tillkommer gör också de privata aktörer som utför personlig assistans och även de behöver samverka med hemsjukvården kring gemensamma patienter.

Många kontaktvägar och många olika personer och aktörer som verksamheten behöver samverka med tar väldigt mycket tid och risken finns att information inte kommer fram. Implementering av nya rutiner är svårt då det är så många olika aktörer som ska påbörja det nya arbetssättet. Dokumentation sker i olika system, vilket leder till att det blir svårare att förmedla information mellan varandra. Avvikelsehantering sker på olika sätt och i olika system, vilket försvårar förbättringsarbeten. Även arbetet med tjänsteköp försvåras med många olika aktörer, då hanteringen sköts manuellt och behöver kontrolleras månadsvis. Som det ser ut i dag är det svårt att arbeta systematiskt och patientsäkert. Antalet äldre ökar och de som får insatser har större behov. Verksamheten ser behov av tydliga strukturer som främjar god teamsamverkan kring patienten utifrån individens behov.

Sammanfattningsvis så finns stor risk till att personer inte får det stöd som det ska ha på grund av att information inte kommer fram till rätt person. Det finns en patientsäkerhetsrisk då vi ej delar samma journalsystem och kan hantera avvikelser på ett bra sätt. Rutinen är idag att avvikelser skickas med post mellan verksamheterna. Som strukturen ser ut idag blir teamarbetet kring personerna bristfälligt. Det är svårt att tillsammans med alla aktörer som är utspridda i kommunen kunna arbeta hos personen som ett team och planera insatser tillsammans. Ju fler aktörer, desto mer komplext.

Digitalisering

Individ- och familjenämnden och äldrenämnden står inför omfattande utmaningar gällande ökande efterfrågan på vård och omsorgs samt en allt mer tilltagande utmaning inom kompetensförsörjning. Att få tydliga och bestående effekter av digitalisering är därav av yttersta vikt för att hantera dessa utmaningar, samtidigt som kvalitet bibehålls och självständigheten för den enskilde stärks.

Vad är syftet med digitalisering och hur påverkas den enskilde?

Syftet med digitalisering inom vård och omsorgs sägas handla om flera olika aspekter där själva grundsyftet inte särskiljer sig från traditionella insatser, det vill säga att den enskilde ska få sitt behov av stöd tillgodosett samt att självständighet, delaktighet och trygghet ska stärkas. Utöver detta kan det digitaliseringen sägas medföra ökade möjligheter till personcentrerad och individanpassad vård och omsorg, främst som en följd av den information som de digitala gränssnitten medför ger ett mervärde när den omsätts och tillvaratas i fortsatt utförande. Det kan även hävdas att den enskildes självständighet kan stärkas genom att beroendet av en fysiskt persons stöd kan minska vid vissa insatser och i stället ersättas av ett digitalt stöd eller hjälpmedel. Detta kan även ha positiv påverkan på den enskildes upplevelse av värnad integritet.

Vilket fokus har digitaliseringen haft hittills?

Hittills har fokus främst riktats mot insatser inom SOL i form av välfärdsteknik och digitala tjänster, men även inom HSL har exempelvis införandet av medicingivare lett till omfattande effekter såväl för den enskildes följsamhet till medicinering som omfördelning av personalresurser till mer omfattande behov och åtgärder.

Ett exempel på införande av en digital tjänst är inköp via beställning där en omfattande andel av de enskilda som tidigare fått sitt behov av inköp av mat genom att personal plockat ihop varorna på butik numera kan få sitt behov tillgodosett genom beställning via internet. En stor andel av de enskilda har dessutom blivit självständiga i sin beställning genom att själv använda butikens e-tjänst utan stöd av personal.

E-inköp och digitala lås är exempel på tjänster som även innefattat de externa utförarnas verksamhet. Fler digitaliseringsinitiativ som berör alla utförare är att vänta framgent.

Hur kan fortsatt digital omställning se ut?

Den digitala omställningen förväntas accelerera och bli mer omfattande. Inte minst sker detta som en följd av utveckling inom Artificiell intelligens (AI) där nya tjänster, insatser och mer personligt anpassad vård och omsorg kommer att kunna tillhandahållas.

Inom äldreomsorgen pågår även aktiviteter för att se över organiseringen vilket bland annat sker genom upprättandet av en dedikerad digital tvärprofessionell utförarenhet som benämns Digital vård och omsorg (DVO). Genom att samla utförandet och fortsatt utveckling av digitala insatser till en mindre enhet minskar den komplexitet och resursåtgång som nuvarande organisering medför gällande exempelvis förändringsledning, utbildning och kostnader för exempelvis licenser och systemadministration.

Den digitala omställningen kan utifrån ovanstående exempel förväntas få större påverkan på hur insatser kommer att utföras framåt.

Digitalisering och LOV

Enligt nuvarande LOV-avtal (punkt 43 och 44) framgår att det finns olika förhållningssätt till digital omställning och LOV-avtalet. Avtalet kan anses tvetydigt då det finns ett tolkningsutrymme gällande om av Umeå kommun tillhandahållen teknik ska användas eller inte vilket kan medföra osäkerhet utförarna. Denna osäkerhet förekommer även gällande alternativet att beslut kan fattas om att insatser kan undantas LOV-avtalet under avtalstiden.

Alternativen i avtalet är:

1) a) Ställa krav på att externa utförare ska använda eller b) inte ska använda Umeå kommun tillhandahållna lösningar

2) Fatta beslut om att insats(er) som kan digitaliseras ska undantas utförande av extern utförare inom ramen för pågående avtal. Det kan dock medföra en skillnad i kvalitet för den enskilde.

Samtliga alternativ medför såväl fördelar som utmaningar vilka behöver hanteras och värderas i förhållande till syftet med LOV och syftet med den digitala omställningen.

Alternativ 1a: Externa utförare använder Umeå kommuns tillhandahållna lösningar

- Den enskilde får en mer likartad kvalitet/form på insatsen oavsett val av utförare
- Digitalisering ses inte som ett konkurrensmedel mellan utförare
- Umeå kommuns krav upprätthålls vilket medför högre grad av kvalitetssäkring
- Medför ökade kostnader för Umeå kommun i form av licenskostnader, användarhantering/administration (gäller även Tekniska nämnden).
- Vissa utförare kan redan ha egna befintliga lösningar vilket kan leda till besvär och kostnader för berörd utförare.

Alternativ 1b: Externa utförare använder <u>inte</u> Umeå kommuns tillhandahållna lösningar

- Den enskilde kan uppleva variation i utförandet av de digitala insatserna
- Digitalisering ses om ett konkurrensmedel (i likhet med exempelvis kompetens)
- Utförare kan sakna egna lösningar vilket kan påverka såväl den enskilde som utföraren
- Risk för informationssäkerhetsincidenter då utförarens kompetens och hantering kan variera (informationsägaren är ansvarig).
- Risk för minskad digital omställning om inte samtliga utförare själva tar initiativ till detta eller om annan form av styrning säkerställer detta.

Alternativ 2: Fatta beslut om att insats(er) som kan digitaliseras undantas utförande av externa utförare inom ramen för pågående avtal

- Potentiell påverkan på kontinuitet för den enskilde (beroende på hur kontinuiteten för digitala insatser hanteras)
- Osäkra förutsättningar för utföraren att bedriva verksamhet då förändring kan ske inom pågående avtal
- Kan ge högre volymer av digitala insatser med tillhörande ökade effekter
- Säkerställer att de digitala insatserna uppfyller Umeå kommuns krav (säkerhet, kvalitet etc).

Finns det motsättningar mellan fortsatt digitalisering och konkurrensutsättning/valfrihetssystem?

Sett enbart ur ett strikt digitaliseringsperspektiv kan det anses att en begränsning av antalet utförare kan leda till förbättrade förutsättningar för ökad omställningstakt enligt exempel ovan. Ett sådant perspektiv blir dock ensidigt och för att kunna väga dessa frågor gentemot varandra måste syfte med konkurrensutsättning respektive syftet med digitalisering ställas mot varandra.

Som beskrivits tidigare kan syftet med digitalisering härledas till att stärka den enskildes självständighet, delaktighet och trygghet. Vidare kan ytterligare syfte finnas i att skapa ökad grad av individanpassade insatser samt att skapa ökad resurseffektivitet för att hantera den tilltagande efterfrågan på vård och omsorg samt minskad tillgänglighet till arbetskraft. Vikten av dessa frågor, samt bedömningen av dess potentiella effekter, bör utgöra digitaliseringens viktning i förhållande till konkurrensutsättningens syften.

Förutsatt antagandet att digitalisering bidrar till ökad självständighet samt att digitalisering kan medföra ökad personcentrering och individuellt anpassade insatser, samt i viss mån ökad valfrihet genom att bredda formen för insatsen kan digitaliseringens syften delvis antas linjera med/överlappa konkurrensutsättningens syften. Utifrån detta resonemang kan det finnas stöd för att ett fokus på att främja den digitala omställningen även kan främja de syften som ligger till grund för digitalisering, men att nuvarande form och styrning av valfrihetssystemet i dagsläget inte är optimalt utformat för att främja digital omställning.

Hur kan digitalisering främjas samtidigt som valfrihetssystemet värnas?

Utmaningarna som finns gällande nuvarande konkurrensutsättning bör hanteras då de påverkar och får konsekvenser för samtliga berörda intressenter (den enskilde, utförare, berörd personal) samt nämndens förmåga till omställning.

För perspektivet digital omställning är det av vikt att förutsättningarna för den digitala omställningen är så tydliga som möjligt så att planering och prognoser kan byggas på korrekt information och konkreta antaganden.

För den enskilde behöver en tydlighet finnas gällande vem som är utförare av olika insatser och hur formerna för dessa kommer att se ut, samt att information om eventuella förändringar kan kommuniceras i god tid. Den enskilde bör även ges tydlig information om hur kvalitet och säkerhet upprätthålls i de digitala insatserna samt vem som är ansvarig för vad.

För utförare behöver det finnas en tydlighet gällande på vilka grunder verksamheten bedrivs avseende såväl volymer som typer av insatser men även ansvarsfördelning och utformning av exempelvis tekniskt stöd.

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2025-03-27

§ 45
Diarienr: ÄN-2024/00121

Komplettering - Utredning LOV/LOU

Beslut

Äldrenämnden godkänner kompletterande underlag.

Äldrenämnden föreslår kommunfullmäktige att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst.

Äldrenämnden föreslår kommunfullmäktige att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos nämnden även med en ny upphandlingsform.

Reservationer
Veronica Kerr (KD), Lotta Holmberg (M), Åke Gustafsson (C) och Badro Laajab (L) inkommer med en skriftlig reservation enligt följande:

”Med tanke på att det framtagna underlaget ska komplettera tidigare presenterad utredning, en utredning som vi både kritiserat och underkänt blir det för oss omöjligt att godkänna de nya uppgifterna. Beslutsunderlaget att gå vidare med frågan att avskaffa Lagen om valfrihet och ersätta det med offentlig upphandling menar vi är fortsatt tunt och vinklat. Varken utredning eller komplettering ger någon fullständig bild av hur LOV fungerat i kommunen och alltför många delar i texten baseras endast på antaganden.

Veronica Kerr (KD)
Lotta Holmberg (M)
Åke Gustafsson (C)
Badro Laajab (L)”

Ärendebeskrivning

I samband med presentation av uppdrag omfattande en omvärldsanalys och juridisk analys av LOV och LOU ur ett välfärdskriminalitetsperspektiv beslutade äldrenämnden att ge förvaltningen i uppdrag att skriva fram ett ärende till kommunfullmäktige med förslag att övergå till LOU inom hemtjänsten.

Nämnden beslutade också att komplettera utredningen med Rådet för kommunala analysers material och ekonomidata angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner, äldrenämndens egna data gällande antal timmar och brukare fördelat på kommunal och extern hemtjänst samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården.

Kompletteringen infogas som underlag för fortsatt process avseende förslag till förändrad upphandlingsprocess.

Äldrenämndens beslutsordning

Yrkanden

Carin Nilsson (S) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Veronica Kerr (KD), Lotta Holmberg (M), Åke Gustafsson (C) och Badro Laajab (L) yrkar avslag på tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Propositionsordning

Ordförande ställer bifall för tjänsteskrivelsens förslag till beslut mot avslag och finner att den bifalles.

Votering begärs och votering verkställs.

En ja-röst innebär bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut och en nej-röst innebär avslag till tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Resultat av votering redovisas nedan.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Äldrenämnden 2025-03-27

Ledamöter	Närvarande	Ja	Nej	Avstår
Ordf. Carin Nilsson (S) Ers:	X	X		
V. ordf. Veronica Kerr (KD) Ers:	X		X	
2:e v. ordf. Åsa Bäckström (V) Ers:	X	X		
Fredrik Valham (S) Ers:	X	X		
Anneli Andersson (S) Ers:	X	X		
Robin Enander (S) Ers:	X	X		
Jennifer Kungsman (S) Ers:	X	X		
Lotta Holmberg (M) Ers:	X		X	
Åke Gustafsson (C) Ers:	X		X	
Anneli Hägglund (MP) Ers:	X			X
Badro Laajab (L) Ers:	X		X	

Resultatet av voteringen blev 6-ja röster och 4 nej-röster med 1 ledamot som avstår från att rösta.

Ordförande finner därmed att nämnden bifaller tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Reservationer
Veronica Kerr (KD), Lotta Holmberg (M), Åke Gustafsson (C) och Badro Laajab (L) reserverar sig till förmån för eget yrkande.

Beslutsunderlag

Utredning LOV/LOU – komplettering avseende ekonomi, hemsjukvård och digitalisering

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2025-03-27

Beredningsansvariga

Ekonomichef stöd – och omsorgsförvaltningen Simon Blomberg
Ekonomichef äldreomsorgsförvaltningen Carina Nylander
Verksamhetschef HSL äldre Mia Tegström
Verksamhetschef digitalisering Emil Forsberg

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2025-02-27

§ 30
Diarienr: ÄN-2024/00121

Utredning LOV/LOU - Omvärldsbevakning och rättslig analys utifrån ett välfärdskriminalitetsperspektiv

Beslut

Äldrenämnden beslutar att godkänna utredningen.

Äldrenämnden beslutar att ge förvaltningen i uppdrag att komplettera utredningen med Rådet för kommunala analysers material och ekonomidata angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner, samt äldrenämndens egna data gällande antal timmar och brukare fördelat på kommunal och extern hemtjänst, samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården.

Äldrenämnden beslutar att ge förvaltningen i uppdrag att skriva fram ett ärende till nämnden om att föreslå till kommunfullmäktige att fatta beslut om att övergå till LOU inom hemtjänsten i Umeå kommun.

Reservation
Veronica Kerr (KD), Lotta Holmberg (M), Åke Gustafsson (C) och Badro Laajab (L) inkommer med en skriftlig reservation enligt följande:
”Precis som förväntat ledde utredningen fram till förslaget från Socialdemokraterna om att avskaffa LOV och ersätta det med LOU. Även om besvikelsen är stor anser vi att det är oacceptabelt att en så pass viktig förändring av hemtjänsten i Umeå kommun nu drivs igenom på grundval av en bristfällig och ensidig utredning. En utredning som för övrigt kom till efter att S under en längre tid kommit med ogrundade påståenden om välfärdskriminalitet. Vi anser att valfrihet för brukarna, innovation och konkurrens inom hemtjänsten är avgörande faktorer som bör tas på större allvar. Att Socialdemokraterna nu accepterar ett så tunt och vinklat beslutsunderlag visar tydligt på att beslutet om att avskaffa LOV redan var förutbestämt.”

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Äldrenämnden 2025-02-27

Ärendebeskrivning

Äldrenämnden och individ- och familjenämnden beslutade under våren 2024 att ge äldreomsorgsförvaltningen och stöd- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att studera riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOV-avtalets konstruktion och jämföra detta med riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOU-upphandling, samt i detta genomföra en omvärldsanalys av andra jämförbara kommuner.
Utredningen innehåller en omvärldsbevakning och sammanfattning av dialog med ett antal kommuner.
En rättslig analys har gjorts av upphandlingsformerna med en sammanfattande bedömning att en övergång från LOV till LOU kan ge bättre möjligheter att öka transparens och rättssäkerhet i upphandlingsprocessen och underlätta ett förebyggande arbete för att försvåra arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet men brottsförebyggande åtgärder i form av kravställan, uppföljning och kontroll är kompatibla med både ett LOV – och ett LOU-förfarande.

Beslutsunderlag

Utredning LOV/LOU - Omvärldsbevakning och rättslig analys utifrån ett välfärdskriminalitetsperspektiv

Beredningsansvariga

Anna Karlander, kanslichef Äldreomsorgsförvaltningen
Rosa Norberg, utredare Äldreomsorgsförvaltningen
Anna Nordström, upphandlingsjurist Upphandlingsbyrån
Urban Lilja, säkerhetscontroller Upphandlingsbyrån

Beslutet ska skickas till
Anna Karlander
Ulrika Gustafsson

Äldrenämndens beslutsordning

Yrkanden

Carin Nilsson (S) och Åsa Bäckström (V) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut med följande tilläggsyrkanden:

- Att ge förvaltningen i uppdrag att komplettera utredningen med Rådet för kommunala analysers material och ekonomidata

angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner, samt äldrenämndens egna data gällande antal timmar och brukare fördelat på kommunal och extern hemtjänst, samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården.

- Att ge förvaltningen i uppdrag att skriva fram ett ärende till nämnden om att föreslå till kommunfullmäktige att fatta beslut om att övergå till LOU inom hemtjänsten i Umeå kommun.

Veronica Kerr (KD), Badro Laajab (L) och Lotta Holmberg (M) yrkar avslag på tjänsteskrivelsens förslag till beslut och avslag på Nilssons (S) och Bäckströms (V) tilläggsyrkanden.

Åke Gustafsson (C) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Åke Gustafsson (C) yrkar avslag på Nilssons (S) och Bäckströms (V) tilläggsyrkanden.

Propositionsordning
Ordförande frågar om nämnden kan godkänna tjänsteskrivelsens förslag till beslut och finner att det går.

Ordförande frågar om nämnden kan godkänna Nilssons (S) och Bäckströms (V) tilläggsyrkanden och finner att det går.

Votering begärs och verkställs.

En ja-röst innebär bifall till Nilssons (S) och Bäckströms (V) tilläggsyrkanden och en nej-röst innebär bifall till Kerrs (KD), Lajaabs (L) och Holmbergs (M) yrkande.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Äldrenämnden 2025-02-27

Ledamöter	Närvarande	Ja	Nej	Avstår
Ordf. Carin Nilsson (S) Ers:	X	X		
V. ordf. Veronica Kerr (KD) Ers:	X		X	
2:e v. ordf. Åsa Bäckström (V) Ers:	X	X		
Fredrik Valham (S) Ers:	X	X		
Anneli Andersson (S) Ers:	X	X		
Robin Enander (S) Ers:	X	X		
Jennifer Kungsman (S) Ers:	X	X		
Lotta Holmberg (M) Ers:	X		X	
Åke Gustafsson (C) Ers:	X		X	
Anneli Hägglund (MP) Ers:	X			X
Badro Laajab (L) Ers:	X		X	

Resultatet av voteringen blev 6-ja röster och 4 nej-röster med 1 ledamot som avstår från att rösta.

Ordförande finner därmed att nämnden bifaller Nilssons (S) och Bäckströms (V) tilläggsyrkanden.

Reservation
Veronica Kerr (KD), Lotta Holmberg (M), Åke Gustafsson (C) och Badro Laajab (L) reserverar sig till förmån för eget yrkande.

Umeå kommun
Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag
2025-03-19

§ 57

Diarienr: IFN-2024/00173

Utredning LOV/LOU - Omvärldsbevakning och rättslig analys utifrån ett välfärdskriminalitetsperspektiv

Beslut

Individ- och familjenämnden godkänner kompletterande underlag.

Individ- och familjenämnden föreslår kommunfullmäktige att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst.

Individ-och familjenämnden föreslår kommunfullmäktige att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvarat för upphandling av hemtjänst kvarstår hos nämnden även med en ny upphandlingsform.

Ajournering begärs och verkställs 11.30-11.35.

Reservation
Hanna Lundin Jernberg (L) reserverar sig till förmån för Alliansparti ernas egna yrkanden.

Jäv
Gisela Lindmark Eriksson (S) anmäler jäv och deltar ej i handläggning och beslut av ärendet.

Ärendebeskrivning

I samband med presentation av uppdrag omfattande en omvärldsanalys och juridisk analys av LOV och LOU ur ett välfärdskriminalitetsperspektiv beslutade Individ – och familjenämnden att ge förvaltningen i uppdrag att skriva fram ett ärende till kommunfullmäktige med förslag att övergå till LOU inom hemtjänsten.

Nämnden beslutade också att komplettera utredningen med Rådet för kommunala analysers material och ekonomidata angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården.

Kompletteringen infogas som underlag för fortsatt process avseende förslag till förändrad upphandlingsprocess.

Arbetsutskottets beslutsordning

Yrkande

Andreas Lundgren (S) och Andreas Sellstedt (V) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Arbetsutskottets beslutsgång

Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Avstår från att delta i beslutet

Hanna Lundin Jernberg (L) och Igor Hell (M) avstår från att delta i beslutet.

Jäv

Gisela Lindmark Eriksson (S) anmäler jäv och deltar ej i handläggning och beslut av ärendet.

Individ- och familjenämndens beslutsordning

Yrkande

Ajournering begärs och verkställs 11.30-11.35.

Andreas Lundgren (S) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Hanna Lundin Jernberg (L) yrkar för Allianspartierna att ej godkänna informationen och avslag på de två att-satserna.

Individ- och familjenämndens beslutsgång

Ordförande ställer bifall mot avslag avseende att godkänna informationen och finner att den bifalles.

Ordförande ställer bifall mot avslag avseende att bifalla de två att-satserna i tjänsteskrivelserna och finner att de bifalles.

Reservation
Hanna Lundin Jernberg (L) reserverar sig till förmån för Allianspartiernas egna yrkanden enligt följande:
”Med tanke på att det framtagna underlaget ska komplettera tidigare presenterad utredning, en utredning som vi både kritiserat och underkänt blir det för oss omöjligt att godkänna de nya uppgifterna.
Beslutsunderlaget att gå vidare med frågan att avskaffa Lagen om valfrihet och ersätta det med offentlig upphandling menar vi är fortsatt tunt och vinklat. Varken utredning eller komplettering ger heller ingen fullständig bild av hur LOV fungerat i kommunen och alltför många delar i texten baseras endast på antaganden”.

Jäv
Gisela Lindmark Eriksson (S) anmäler jäv och deltar ej i handläggning och beslut av ärendet.

Beslutsunderlag
Utredning LOV/LOU – komplettering avseende ekonomi, hemsjukvård och digitalisering

Beredningsansvariga
Ekonomichef stöd – och omsorgsförvaltningen Simon Blomberg
Ekonomichef äldreomsorgsförvaltningen Carina Nylander
Verksamhetschef HSL äldre Mia Tegström
Verksamhetschef digitalisering Emil Forsberg

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen
Kvalitetschef Ulrika Gustafsson

Utredning LOV/LOU -

Omvärldsbevakning och rättslig analys utifrån ett välfärdskriminalitetsperspektiv

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning 2
Inledning 3
Syfte 3
Avgränsning 3
Metod 3
Upphandling 3
Lagen om valfrihet (LOV) 3
Lagen om offentlig upphandling (LOU) 4
Upphandling av hemtjänst i Umeå kommun 4
Välfärdskriminalitet 4
Välfärdskriminalitet inom kommuner och regioner 5
Umeå kommun och arbetet mot välfärdskriminalitet 6
Omvärldsanalys 8
1. Utvalda kommuner 8
2. Sammanfattning omvärldsanalys 18
Juridisk analys: LOV vs LOU – *en översiktlig jämförelse av ramverk* 19
1. Bakgrund och syfte 19
2. Juridisk analys 19
3. Slutsats rättslig analys 29
Referenser 31

Inledning

Äldrenämnden och individ- och familjenämnden beslutade under våren 2024 att ge äldreomsorgsförvaltningen och stöd- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att studera riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOV-avtalets konstruktion och jämföra detta med riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOU-upphandling, samt i detta genomföra en omvärldsanalys av andra jämförbara kommuner och att i utredningsuppdraget samverka med kommunstyrelsen.

Syfte

Syftet med utredningen är att ge underlag för en djupare förståelse kring välfärdskriminalitet, för - och nackdelar med olika upphandlingsformer av hemtjänst samt att ge en inblick i några andra kommuners val av upphandlingsform och arbete med dessa frågor.

Avgränsning

I uppdraget ingår inte att presentera förslag till ny upphandlingsform. Utredningen har ej heller specifikt studerat risker eller undersökt om all hemtjänst skulle bedrivas i egen regi.

Metod

Utredningen har samordnats av äldreomsorgsförvaltningen som tillsammans med kommunstyrelsen har genomfört arbetet bestående av omvärldsanalys, rättslig analys och i dialog med kommunens säkerhetssamordnare. Arbetsgruppen har också inhämtat kunskap via Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och Sveriges kommuner och regioner (SKR) som presenteras i utredningen.

Upphandling

Nedan anges en kort beskrivning Lagen om valfrihet (LOV) och Lagen om offentlig upphandling (LOU) samt vilken upphandlingsform Umeå kommun idag tillämpar. En bredare beskrivning av LOV och LOU där skillnader och likheter mellan avtalsformerna speglas redovisas i den juridiska analysen.

Lagen om valfrihet (LOV)

Enligt Sveriges och regioner och kommuner (SKR) beskrivning reglerar en LOV upphandling vad som gäller för de kommuner och regioner som vill konkurrenspröva kommunala

verksamheter genom att överlämna beslutet om val av utförare av stöd, vård- och omsorgstjänster till den enskilde. Lagstiftaren ställer krav på likabehandling, konkurrensneutralitet och transparens. Ett valfrihetssystem innebär att den enskilde har möjlighet att välja och byta utförare av tjänster och att ersättningen till utföraren anpassas utifrån den enskildes behov. Detta förutsätter att huvudmannen (kommunen eller regionen) också beslutar om en ersättningsmodell.[1]

Lagen om offentlig upphandling (LOU)

LOU styr de upphandlingar som en kommun genomför, där olika företag ges möjlighet att lämna sina anbud. Kommunen bedömer sedan vilket företag som bäst lever upp till de angivna kraven och tillhandahåller det mest förmånliga priset eller högsta kvalitet. Ett avtal tecknas med det utvalda företaget, som därefter ansvarar för att tillhandahålla tjänsterna enligt avtalsvillkoren. Målet är att främja konkurrens mellan företagen för att säkerställa de bästa möjliga villkoren för kommunen.[2]

Upphandling av hemtjänst i Umeå kommun

Umeå kommun inledde en försöksverksamhet med eget val inom hemtjänsten 2005. 2007 beslutade kommunstyrelsen att försöksverksamheten skulle övergå i ordinarie verksamhet och omfatta hela kommunen. Lagen om valfrihet (LOV) trädde i kraft 2009 vilket tydliggjorde valet av externa utförare ytterligare och 2010 beslutade kommunfullmäktige att införa LOV inom hemtjänsten vilket är den form av upphandling som tillämpas idag. Hemtjänsttagare i Umeå kommun har rätt att välja att få sina insatser utförda av antingen den kommunala hemtjänsten eller en extern utförare som kommunen har avtal med (7 st). Egenregin utgör det förutbestämda icke-valalternativet som tillfaller personer som inte gör ett aktivt val av utförare.

Välfärdskriminalitet

Välfärdskriminalitet, eller välfärdsbrottslighet, definieras av Brottsförebyggande rådet (BRÅ) som en typ av brottslighet riktat mot de ekonomiska utbetalningssystemen och de centrala beslutsprocesserna inom välfärdssystemet. Det kan inkludera en rad olika oegentligheter, såsom aktörer som avviker från de avtal de har ingått med kommuner, regioner eller staten och missbruk av offentliga utbetalningar där medel fördelas på felaktiga grunder eller att resurser avsatta för att stötta medborgare utnyttjas på ett otillbörligt sätt. Enligt BRÅ har

[1] Valfrihetssystem, LOV – Sveriges kommuner och regioner (SKR), 2025-01-15
[2] Likheter och skillnad i upphandling, LOU och LOV (SKR), 2025-01-20

välfärdsbrottslighet ekonomiska konsekvenser och påverkar även kvaliteten inom välfärdssektorn. När fusk och oegentligheter får spridning kan seriösa aktörer, som arbetar i enlighet med regelverk och avtal, hamna i underläge genom att de exempelvis inte kan konkurrera med dem som fuskar i samband med till exempelvis upphandlingar.[3]

Möjliggörare för kriminella nätverk

I BRÅ:s rapport *"Möjliggörare för kriminella nätverk – Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor"* från 2024 definieras möjliggörare som en individ vilken missbrukar sin anställning eller sitt uppdrag i kommunal, statlig eller privat sektor till förmån för kriminella nätverk. Rapporten, som bygger på analyser av intervjuer och krypterad kommunikation, visar att möjliggörare kan återfinnas inom flera samhällssektorer, inklusive bolagsbildningar och kommunala förvaltningar. Efterfrågan på sådana möjliggörare bland kriminella nätverk är hög, men tillgången är begränsad även om det förekommer i samtliga sektorer. Möjliggörares uppgift kan inkludera att förmedla känslig information och skapa legitima fasader för brottslig verksamhet. Vissa möjliggörare fattar även gynnsamma beslut – där de gör avsteg från rutiner vid upphandling, eller andra centrala beslut, underlåter att rapportera personer i kriminella nätverk samt underlättar felaktiga utbetalningar från välfärdssystem och den privata sektorn. Rekrytering sker ofta genom personliga nätverk och manipulation, upprätthålls genom ekonomiska ersättningar och sociala band, och det är svårt för arbetsgivare att upptäcka dessa individer.[4]

BRÅ föreslår att beslutsfattare ska klargöra regler och förbättra arbetsgivarens utredningsmöjligheter för att bekämpa problemet med möjliggörare. Exempelvis genom utbildning, bakgrundskontroller genom noggrann referenstagning och säkerhetsprövning samt att begränsa tillgången till känslig information.[5]

Välfärdskriminalitet inom kommuner och regioner

SKR:s bedömning är att det förekommer välfärdsbrottslighet inom nästan alla verksamheter där vinst kan göras, oavsett om det handlar om en individ eller ett företag. Detta fenomen är utbrett över hela landet och påverkar många olika verksamhetsområden inom både kommuner och regioner.[6] I en kartläggning från SKR *"Revisionens roll i arbetet mot att motverka välfärdsbrott"* redovisas granskningar som genomförts i kommuner och regioner inom området välfärdsbrott och korruption under åren 2021–2023. Under 2022 uppgick de årliga inköpen av tjänster från externa utförare av kommuner och regioner till 174 miljarder kronor. Enligt de lägsta uppskattningarna kan två procent av dessa medel, vilket motsvarar

[3] Välfärdsbrottslighet – Brottsförebyggande rådet (bra.se), 2024-12-20
[4] Rapport 2024:2 - Möjliggörare för kriminella nätverk – om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor, BRÅ
[5] Rapport 2024:2 - Möjliggörare för kriminella nätverk – om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor, BRÅ
[6] Förebygga och motverka välfärdsbrottslighet – Sveriges kommuner och regioner (SKR), 2024-12-23

ungefär 3,9 miljarder kronor, ha förts vidare till brott. De uppskattade sifforna pekar på att betydande belopp betalas ut till privatpersoner eller företag som inte har rätt till dem.[7]

I BRÅ:s rapport *"Välfärd mot kommuner och regioner – fel och oegentligheter bland företag och föreningar"* från 2022, framhålls att den mest effektiva strategin för att motverka välfärdskriminalitet är att förhindra oseriösa aktörer från att få tillgång till marknaden. Införandet av en tillståndsplikt anses vara den mest effektiva metoden för att utestänga sådana aktörer.[8] Vidare betonas vikten av att kommuner bör öka sina insatser för att förhindra oseriösa aktörers inträde genom noggranna granskningar av företag under upphandlingsprocessen. Dessa åtgärder förutsätter emellertid en förändring av nuvarande lagstiftning eller anpassningar hos andra myndigheter utöver kommunerna. Enligt rapporten ligger kommunernas centrala ansvar i att genomföra effektiva och grundliga uppföljningar av de avtal som sluts med utförarna, där avtalens tydlighet, baserad på specifikationerna i förfrågningsunderlagen, är av stor betydelse. Dessutom rekommenderas att kommunerna inför mekanismer för att möjliggöra effektiva sanktioner, såsom viten, i sina avtal.

BRÅ föreslår vidare att kommunerna bör förbättra sin kompetens när det gäller att analysera information och dokument som rör företags och föreningars ekonomiska situation. Slutligen understryks behovet av att stärka samarbetet mellan olika myndigheter för att effektivt kunna motverka välfärdskriminalitet.[9]

Umeå kommun och arbetet mot välfärdskriminalitet

Tilläggsuppdrag 2021:8

Kommunfullmäktige gav kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med kommunens nämnder och bolag undersöka risken för att skattemedel, som bekostar verksamheter inom välfärdssektorn, även med annan utförare än kommunen, används på ett felaktigt sätt och/eller i kriminellt syfte, till exempel för att finansiera organiserad brottslighet, samt att ta fram förslag på åtgärder för att förebygga och förhindra detta.

Säkerhetsenheten

Säkerhetsenheten har samordningsansvaret för kommunens insatser för att motverka organiserad brottslighet och välfärdsbrott. Det innebär ett nära samarbete med flera olika verksamheter inom kommunen, men även mycket samverkan med andra aktörer i samhället. En viktig del handlar om att arbeta in en säkerhetskultur och medvetenhet om säkerhetsfrågor i stort inom kommunen.

---

[7] Revisionens roll i arbetet mot att motverka välfärdskriminalitet – SKR, 2024-12-23

[8] Tillståndsplikt innebär att vissa verksamheter eller åtgärder kräver ett formellt tillstånd från en myndighet innan de får påbörjas eller bedrivas. Detta är vanligt inom områden som miljöskydd, byggnation och hälsovård.

[9] Rapport 2022:1 Välfärdsbrott mot kommuner och regioner – fel och oegentligheter bland företag och föreningar, BRÅ

Regeringsuppdrag CURA

Under januari 2024 informerades individ- och familjenämnden samt äldrenämnden av säkerhetsenheten om regeringsuppdraget CURA och ställde sig även bakom stöd- och omsorgs-samt äldreomsorgsförvaltningens deltagande i projektet. CURA är ett samarbete mellan polisens nationella operativa avdelning (NOA), ett antal myndigheter och ett antal kommuner, däribland Umeå kommun, i syfte att hitta metoder för att förhindra välfärdsbrottslighet. Projektet handlar om framtagandet av metodstöd för hemtjänst. Det innehåller alla komponenter som brukar vara involverade i oegentligheter – vårdbolag, företrädare, personal och hemtjänsttagare. Varje komponent ska analyseras utifrån förslag på kontroller, varningssignaler och åtgärder.

Umeå kommun har deltagit med flera olika tjänstepersoner från nämndernas förvaltningar men också från Upphandlingsbyrån och säkerhetsenheten. Ett arbetsmaterial i form av en manual har tagits fram och ska nu testas i förvaltningarna.

I dagsläget arbetar säkerhetsenheten i arbetsgrupp med LSS och SoL-handläggare från stöd- och omsorgsförvaltningen där de hjälper handläggarna med verktyg för att bland annat analysera olika mönster som kan indikera på att fusk och oegentligheter förekommer. Ett sådant arbete har också inletts med biståndshandläggare från äldreomsorgsförvaltningen.

Sammanfattning dialog säkerhetssamordnare säkerhetsenheten

Välfärdskriminalitet är ett brett område och, som tidigare nämnts, ett område som drabbar nästan alla verksamheter inom kommun och region där vinst kan göras enligt SKR. Därav blir utgångspunkten att Umeå kommun behöver arbeta för att upptäcka och förebygga välfärdskriminalitet. Välfärdskriminalitet är ett komplext område som finns på olika nivåer i samhället. När det kommer till hemtjänsten kan fusk och oegentligheter förekomma hos såväl företag som i den kommunala hemtjänsten. Upphandlingsformen av hemtjänst kan ha betydelse, men oavsett form så har utvecklingen gjort det nödvändigt att bedriva ett strukturerat kontrollarbete. Det kan vara så att ett företag är "vitt" och har ambitionen att bedriva sin verksamhet korrekt, men har fått in hemtjänsttagare och anställda som utför välfärdsbrott. Detta kan röra sig om överdrivna vårdbehov, anhöriganställningar, beslutade insatser som ej blir utförda eller kombinationer av detta. Det kan även handla om företag som har huvudsakligen brottsliga syften. En nationell tendens, är att effektiv kontrollverksamhet leder till att kriminella företag ändrar modus, till att snarare ta in extra vinster genom att ta genvägar gällande arbetsrätten. De anställda betalar då priset. Detta visar på brottslighetens komplexitet - den kommer alltid att ändra form.

Säkerhetsenheten lyfter att en åtgärd som kan förebygga välfärdskriminalitet i framtiden är ett samarbete mellan äldrenämnden och individ- och familjenämnden. Exempelvis genom att biståndshandläggare från respektive förvaltnings myndighetsutövning samarbetar i en kontrollgrupp för att upptäcka brott och oegentligheter som sker inom hemtjänsten. Det innebär ett samarbete över nämndsgränserna med tillhörande sekretess att hantera, vilket är

något som behöver undersökas närmare utifrån de sekretessbrytande bestämmelserna och bestämmelser om undantag från sekretess som finns.

En annan viktig aspekt är att lära sig av andra kommuners erfarenheter och kunskap i syfte att se vilka åtgärder som är effektiva i bekämpandet och förebyggandet av välfärdskriminalitet. Umeå kommun har goda förutsättningar att försvåra en utveckling av välfärdskriminalitet inom hemtjänsten på långsikt genom att äldrenämnden och individ-och familjenämnden lyft frågan, utvecklar och sprider kunskap och arbetar förebyggande på olika nivåer inom verksamheterna och tillsammans med andra berörda parter i kommunen, till exempel upphandlingsbyrå och säkerhetsenhet. Det är också viktigt att det finns resurser inom förvaltningarna för att utveckla och bedriva ett adekvat kontrollarbete över tid.

Omvärldsanalys

Nedan ges en allmän kort överblick av jämförbara kommuner enligt SKR:s kommunsgruppsindelning för "Större städer", med fokus på deras upphandling av LOV/LOU inom hemtjänsten. Inkluderat är även uppgifter om huruvida de har genomfört eller övervägt en övergång från LOV till LOU, samt om denna övergång har haft fokus på att förebygga välfärdskriminalitet. Informationen har samlats in under hösten 2024 genom kontakt med de berörda kommunerna.

Kommuner	LOV/LOU inom hemtjänst	Övergång LOV till LOU inom hemtjänst	Fokus välfärdskriminalitet i övergång
Södertälje	**LOU**	**Har övergått**	**Ja**
Linköping	**LOU**	**Har övergått**	**Ja**
Uppsala	**LOV**	**Är i utredningsfas**	**Ja**
Örebro	**LOV**	**Har övervägt**	**Ja**
Östersund	**LOV**	**Har övervägt**	**Nej**
Halmstad	**LOV**	**Ej övervägt**	**Ej övergått**
Västerås	**LOV**	**Ej övervägt**	**Ej övergått**
Lund	**LOV**	**Ej övervägt**	**Ej övergått**
Norrköping	**LOV**	**Ej övervägt**	**Ej övergått**
Jönköping	**LOV**	**Ej övervägt**	**Ej övergått**
Borås	**LOV**	**Ej övervägt**	**Ej övergått**

1. Utvalda kommuner

I denna del av omvärldsanalysen presenterar utredningen kommuner som har beslutat att övergå från LOV till LOU, genomfört en övergång, varit i en upphandlingsprocess eller

befinner sig i en utredningsfas. Under dessa övergångar och utredningar har kommunerna även haft fokus på att förebygga välfärdskriminalitet inom hemtjänsten. Totalt undersöks sex kommuner varav fyra större kommuner och två mindre kommuner. De utvalda kommunerna är Södertälje, Örebro, Uppsala, Linköping, Upplands Väsby och Sollentuna.

Arbetsgruppen har tillsammans intervjuat kommunerna Södertälje, Örebro, Uppsala och Sollentuna samt insamlat skriftligt material från Linköping och Upplands Väsby. Intervjuerna syftar till att få ta del av kommunernas erfarenheter med en upphandlingsprocess eller övergång till LOU och i Uppsalas fall, hur de resonerar kring välfärdskriminalitet samt var de står i frågan idag. Underlag samlades in under hösten och vintern 2024.

1.1 Södertälje kommun

Bakgrund

Södertäljes kommunfullmäktige beslutade 2014 att kommunen skulle övergå från LOV till LOU inom hemtjänsten efter att kommunen haft LOV inom hemtjänsten sedan 2011. Grunden till beslutet var att kommunstyrelsen 2013 gav stadsdirektören i uppdrag att återkomma till kommunstyrelsen med förslag på förändringar som minimerar risken för fusk och missbruk inom hemtjänsten.[10] Enligt kontakt med kommunen ökade antalet ansökningar från medborgare om hemtjänst kraftigt mellan åren 2011–2012. Kommunen var under denna period utsatt för brottslighet inom hemtjänsten och insåg i efterhand att en del av ansökningarna från medborgare inte var legitima eftersom dåvarande hemtjänsttagare fick betalt av hemtjänstföretag att söka insatser. I samarbete med polismyndigheten uppdagades uppgifter som resulterade i att hemtjänsttagare och anställda i vissa företag blev dömda till fängelse och fick betala stora bötesbelopp.

Umeå kommun hade 2018 kontakt med Södertälje kommun i samband med rapporten *”Bland gungor och karuseller – En studie av valfrihetssystem inom hemtjänsten i Umeå kommun”*. Genom kontakten framkom att det fanns 6–7 LOV-utförare innan övergången till LOU. Där framkommer även att anledningen till övergången berodde på att kommunen var dåligt rustade för LOV och den dåvarande upphandlingen hade lett till ökade kostnader för hemtjänsten. Det förekom, som tidigare nämnt, brister och direkta oegentligheter hos utförare där individ- och avtalsuppföljningen inte var tillfredställande. Kommunen sammanfattade i sitt underlag för övergång att det fanns flera olika förklaringar och orsaker till att förslag om ny upphandlingsmodell togs fram. Med övergången upplevde kommunen att de fick bättre kontroll över verksamheten, kostnaderna minskade som en konsekvens av arbetet med att säkra beslutsunderlag och uppföljning av biståndsbeslut samt att det var enklare för utförare att planera sin verksamhet. Det blev även enklare att upprätthålla relationer och föra dialog om verksamhetens kvalitet med utförare. Det som förvaltningen

[10] Södertälje kommun - Utförare av hemtjänst i Södertälje – Utförande av ny modell, 2014

upplevde negativt vid övergången var att hemtjänsttimmar blev låsta när hemtjänsttagare var inlagd på korttidsvård, vilket kunde innebära ekonomiska förluster för utförare och att det kunde bli svårare för mindre utförare att bedriva hemtjänst då det totala antalet hemtjänsttimmar minskade.[11]

Nuläge

I dialog med kommunen 2024 framkommer att de har tre utförare inom hemtjänsten bestående av två externa utförare och den egna regin. Den egna regin ansvarar för 60% av utförandet av hemtjänst och de två externa utförarna ansvarar för resterande 40%. Inom hemtjänsten finns ingen geografisk uppdelning kopplat till utförandet utan respektive utförare utför hemtjänst inom hela kommunen. Kommunen har ingen ambition att utföra hemtjänst helt i egen regi.

I frågan kring vilka skillnader kommunen ser idag mellan LOU och LOV svarar de att den största skillnaden är att antalet utförare har minskat och att de har en bättre kontroll på uppföljningen av avtalet. Då de tillämpat LOU i tio år har mycket hänt på vägen. Från det första LOU-avtalet 2014 har kommunen arbetat med att täppa igen hål i avtalet som kan leda till välfärdsbrottslighet, bland annat har de tagit bort anhöriganställningar och förtydligat vitesdelen i avtalet. Kommunen arbetar med en kvalitetsuppföljning där utgångspunkten är att inte söka efter fusk utan att leta efter god kvalité inom hemtjänst. Bland annat genom månatliga granskningar av ersättningsunderlag och ekonomi utifrån tidsregistreringsverktyg. Tanken är att oseriösa företag inte vill ge en kvalitativ omsorg vilket märks vid uppföljningar och om god kvalité inte återfinns behöver det åtgärdas. Kommunen har en åtgärdsplan för hur brister och avvikelser ska hanteras och har idag en god samverkan med sina externa utförare. De genomför bland annat utförarmötet 2 gr/år som är obligatoriska för alla utförare av hemtjänst där utförarna ges tillfälle att dela med sig av goda exempel mellan varandra.

1.2 Örebro kommun

Bakgrund

Den andra kommunen Umeå kommun kontaktade i samband med rapporten *”Bland gungor och karuseller – En studie av valfrihetssystem inom hemtjänsten i Umeå kommun”* var Örebro kommun. Ur den kontakten framkom att kommunens vård- och omsorgsnämnd hade beslutat att övergå till LOU inom hemtjänsten och att det planerades att genomföras 2020. Beslutet berörde då endast omvårdnad, serviceinsatserna skulle fortsätta upphandlas med LOV. Anledningen till beslutet var att kommunen, likt Södertälje, var dåligt rustade för ett kundval i

[11] Hjelte & Bergmark, Bland gungor och karuseller – En studie av valfrihetssystem inom hemtjänsten i Umeå, 2018

enlighet med LOV. Det som inte hade fungerat på ett tillfredsställande sätt var uppföljning, kontroll och avtalskraven i upphandlingen.[12]

Enligt kontakt med kommunen hade de ett stort in- och utflöde av utförare under perioden 2015–2018 där det som mest fanns 35 utförare, varav 16 utförde både service- och omvårdnadsinsatser. Kommunen insåg att de hade många krav som var ogenomtänkta och svåra att följa upp i det dåvarande avtalet. Dessutom var den kommunala hemtjänsten inte redo för konkurrensutsättning samtidigt som de drogs med ett stort underskott. En faktor som drev kostnadsutvecklingen var att den genomsnittligt utförda tiden per individ kontinuerligt steg från ca. 30 timmar per individ och månad i början av 2015 till som mest ca. 35 timmar i mitten av 2018. Det fanns däremot inget som antydde på att omvårdnadsbehovet ökade i samma omfattning eftersom den motsvarande beviljade tiden både ökade och minskade under samma period. Trenden för den utförda tiden per person var dock alltjämt ökande. Enligt kommunen var ersättningsystemet för hemtjänsten en faktor som möjliggjorde detta. Det dåvarande systemet baserades på utförd tid med ett maxtak för de utförda timmarna.

Nuläge

I dialog med kommunen 2024 framkommer att de aldrig övergick till att upphandla enligt LOU inom hemtjänsten. Idag har kommunen LOV-avtal för omvårdnadsinsatser och serviceinsatser där utförare antingen kan utföra service eller personlig omvårdnad, eller båda delarna.

Då de skulle införa LOU konstaterades i utvärderingen av anbud att ingen av leverantörerna uppfyllde de obligatoriska kraven och LOU-upphandlingen avbröts därför. Anbudet och uppdraget av utförande bestod av både omsorgsinsatser såväl ansvar för hemsjukvård för hemtjänsttagaren över hela dygnet, inklusive besvarande av larminsatser. Uppdraget skulle fördelades mellan den kommunala hemtjänsten (50 procent) och fem leverantörer med fasta andelar om 10 procent vardera.

Kommunstyrelsen fattade därefter beslut om att på nytt upphandla omvårdnadsinsatser enligt LOV. Beställningen till förvaltningen var att skapa ett nytt system, bland annat där ersättningen inte längre skulle baseras på utförd tid och att kraven för uppföljning skulle skärpas till i avtalet. Alla tidigare utförare fick söka om på nytt där en stor andel utförare inte blev kvalificerade enligt det nya underlaget. I dagsläget finns det 11 externa utförare inom kommunen, där den kommunala hemtjänsten ger insatser till cirka 75% av hemtjänsttagarna. De återstående 25% av hemtjänsttagarna har valt en av de externa utförarna. Fördelningen av antalet timmar liknar Umeås, de externa utförarna utför högre antal timmar/hemtjänsttagare än den kommunala utföraren. Kommunen har inte fört någon dialog om att bedriva all hemtjänst i egen regi.

[12] Hjelte & Bergmark, Bland gungor och karuseller – En studie av valfrihetssystem inom hemtjänsten i Umeå, 2018

I det nya LOV-avtalet implementerades ett ersättningssystem bestående av 29 nivåer. Biståndet bedöms av biståndshandläggare, som placerar hemtjänsttagaren på en specifik nivå och utföraren får därefter ersättning utifrån den nivå som hemtjänsttagarens beviljade bistånd befinner sig på. Kontakten påpekar dock att det nuvarande systemet inte är det mest effektiva och att en översyn av nuvarande system kan komma att ske framöver.

I samband med ansökan från externa utförare använder kommunen uteslutningsgrunder, vilket klargör de villkor under vilka kommunen kan avbryta ansökningar från företag som önskar utföra hemtjänst. Det fastställer också vilka kontroller som genomförs under avtalets löptid, samt att avtalsbrott kan resultera i att avtalet mellan kommunen och företaget hävs. Uppföljning och kontroll genomförs genom regelbundna ekonomiska granskningar, på förekommen anledning (genom synpunkter och tips från allmänheten, hemtjänsttagare och anhöriga), samt genom månatliga automatiserade kontroller av restider, inloggningar i digitala system och manuellt registrerade besök hos hemtjänsttagare. Kommunen utför dessutom omfattande kvalitetsgranskningar vart tredje år för alla hemtjänstföretag och tillhandahåller en åtgärdsplan för att hantera eventuella avvikelser som upptäcks. Kommunens riktlinje för avtals- och verksamhetsuppföljning omfattar all konkurrensutsatt verksamhet, således även egen regin.

1.3 Uppsala kommun

Bakgrund

Uppsala kommun har sedan 2009 upphandlat hemtjänst enligt LOV och har idag fyra utförare av hemtjänst bestående av tre externa utförare samt egen regi. Under 2022 uppdrog kommunens äldrenämnd till vård- och omsorgsförvaltning att utreda hemtjänsten och hemsjukvården för alla åldrar. Utredningen skulle ta fram förslag till upphandlingsmodell för utförande av hemtjänst och hemsjukvård samt i förslagen modell beakta grundläggande värden såsom valfrihet för individen och en mångfald av aktörer. I uppdraget från äldrenämnden ingick att även beakta andra områden där möjligheten att bekämpa välfärdsbrottslighet var en av dessa.[13]

I förvaltningens utredning från 2022 finns ett särskilt kapitel dedikerat till möjligheten att bekämpa välfärdsbrottslighet inom ramen för hemtjänst. Utredningen visade att upphandlingsformen inte var avgörande för verksamhetens förebyggande arbete av välfärdsbrottslighet utan bygger på utformningen av krav i avtalet med utförarna och en ersättningsmodell väl anpassad till det valda systemet. För en effektiv uppföljning behöver kommunen insyn i utförarnas verksamhet och en tidsredovisning där de kan säkerställa att hemtjänsttagare får de insatser de beviljats och att en korrekt fakturering har skett gentemot kommunen. Utöver detta betonades att utförarna behövde en egen välfungerande intern

[13] Uppsala kommun, Beslut äldrenämnden § 33, 2022-03-31

kontroll och uppföljning av sin egen verksamhet. Erfarenheter från förvaltningen visade att mindre utförare tenderade att ha fler avvikelser, särskilt inom serviceområdet, däremot hade oegentligheter även upptäckts hos större aktörer. Utredningen nämner att en modell utan uppdelning av hemtjänsten i två tjänsteområden (serviceinsatser och omvårdnadsinsatser) kan höja kompetenskraven och minska avvikelser bland utförarna. Slutligen betonades att frågan om att utveckla kommunens möjlighet att bekämpa välfärdsbrottslighet bör tas fram som en separat fråga.[14]

I övrigt blev slutsatsen från utredningen att den nuvarande modellen för utförande av hemtjänst och hemsjukvård i Uppsala kommun inte var ändamålsenlig. Det främsta skälet var att antalet utförare minskat drastiskt under de senaste åren (från 15 utförare till 4 utförare) och att hela marknaden dominerades av en extern utförare och den kommunala hemtjänsten. Övriga utförare begränsades av kapacitetstak, geografiska avgränsningar eller att de inte erbjöd alla hemtjänstinsatser. Andra skäl var att kvalitet och kontinuitet var svår att säkerställa eftersom tidigare uppföljningar av verksamheter hade visat på avvikelser och så allvarliga brister att avtal hävdes samt att mindre utförare avvecklade sin verksamhet och lämnade systemet. Vård- och omsorgsförvaltningens förslag till äldrenämnden blev att föreslå kommunfullmäktige att upphandla utförare inom hemtjänstens område med stöd av LOU i stället för den nuvarande modellen med stöd av LOV. Äldrenämnden beslutade i juni 2022 enligt förvaltningens förslag och föreslog även för egen del att förvaltningen ska föreslå fler åtgärder för att förebygga och bekämpa välfärdsbrottslighet.[15]

Nuläge

I dialog med kommunen 2024 framkommer att ärendet fortfarande under beredning och har ännu inte gått upp till kommunfullmäktige för beslut även om nämnden beslutade att gå vidare med förvaltningens förslag. Kommunen befinner sig i en utredningsfas och ska lägga ett nytt förslag till beslut till nämnden under våren 2025.

I frågan kring var kommunen står i dag i förhållande till välfärdskriminalitet och upphandlingsform resonerar de, likt tidigare, att upphandlingsformen inte är avgörande för kommunens arbete mot välfärdskriminalitet inom hemtjänsten utan det är hanteringen av avtalet som är avgörande. Kraven i avtalet och en kvalitetssäkrad uppföljning är viktiga aspekterna som kan säkra att seriösa utförare söker sig till kommunens upphandling. Kommunen har under de senaste åren arbetat med att förebygga välfärdskriminalitet, bland annat genom att uppdatera det nuvarande LOV-avtalet årligen för att skärpa till kraven. De har genomfört ett stort arbete för att få in flera seriösa utförare vilket resulterat i en minskning av det totala antalet utförare.

[14] Eikam &Vidmark, Översyn av hemtjänst och hemsjukvård i Uppsala kommun, 2022
[15] Eikam &Vidmark, Översyn av hemtjänst och hemsjukvård i Uppsala kommun, 2022

Kommunen arbetar med uppföljning och kontroll av externa utförares ekonomi, på förekommen anledning och genom eftersökningar i rättsdatabaser där de kan söka fram brottsdomar. Kommunen tar också in referenser från andra kommuner där hemtjänstföretag är verksamma. Under avtalsperioden administrerar verksamheten avvikelser genom att ta ut avvikelserapporter i verksamhetssystem och kontrollerar att utförarna genomför rätt insatser utifrån beslut av biståndshandläggare. De genomför samverkansmöten med biståndshandläggare där de diskuterar vilka problem och utvecklingsområden som finns kopplat till uppföljning och använder sig av ett synpunkthanteringssystem där de inhämtar synpunkter från hemtjänsttagare, anhöriga och hemtjänstpersonal.

1.4 Linköping kommun

Bakgrund

Under 2018 beslutade Linköping kommuns äldrenämnd (nu vård- och omsorgsnämnden) att ge omsorgs- och äldreförvaltningen i uppdrag att göra en översyn av Linköpings modell för LOV inom hemtjänsten. Utgångspunkten i uppdraget var att undersöka om alternativa former för hemtjänst gav bättre förutsättningar att möta framtidens utmaningar där helhetsperspektivet beaktas för att säkra en kvalitativ och säker vård och omsorg. Sedan 2010 tillämpade kommunen LOV inom hemtjänsten och från införandet av avtalet reviderades det vid ett antal tillfällen med syfte att säkerställa krav på utförarnas kompetens och kvalitén för hemtjänsttagarna. I Linköping fanns inte något intresse från externa utförare att vara verksam i landsbygd vilket innebar att valfriheten för den enskilde var begränsat till tätortsområdet. [16]

Genom uppföljningar sades flera hemtjänstutförare upp eftersom de inte levde upp till kraven i avtalet. Uppföljningarna visade bland annat på risker i kvalitetsledningssystem som medförde risker för hemtjänsttagarnas säkerhet, brister i faktureringsprocessen och bristande arbetsvillkor för hemtjänstpersonal. Under 2020 beslutade Linköpings kommunfullmäktige att införa en områdesbaserad hemtjänst där de även beslutade att externa utförare fick delta i upphandling om hemtjänst enligt LOU.[17]

Nuläge

I maj 2023 övergick Linköpings kommun till en områdesbaserad hemtjänst och hemsjukvård inklusive biståndsbedömda trygghetsboenden. Kommunen är indelad i sex geografiska områden och i vardera område finns en utförare som ansvarar för alla insatser dygnet runt. Tre områden driftas av den egna regin, övriga tre av en extern utförare/område. En person med beslut om insatser hänvisas till den utförare som ansvarar för det område hen är bosatt i.

[16] Linköping kommun, Tjänsteskrivelse - Översyn av Linköpings modell för LOV i hemtjänst, 2018
[17] Linköping kommun, Beslut kommunfullmäktige § 171, 2020-08-25

Enligt kontakt med kommunen noterades under första året med LOU ett ökat antal klagomål från hemtjänsttagare. De flesta härrörde till ett geografiskt område där det var rörigt efter bytet. Endast några få klagomål handlade om att det inte går att välja utförare. Antalet klagomål minskade sedan och är nu på samma nivå som under LOV-tiden.

Kommunens bedömning är att LOU gett dem tydligare mandat att styra på kvalitet och ställa krav så att bara utförare med kompetens och kapacitet blev aktuella. Bedömning görs att även om det vid några tillfällen hade varit bra att kunna ändra i avtal som under LOV-tiden har det varit en styrka att kunna vara tydliga redan i upphandlingen med vad som gäller. Det var en del diskussioner om avtalslängd och de landade i 3+3+3 år. En tid som bedömdes nog lång för att ett företag ska våga satsa men inte alltför lång om kommunen inte skulle vilja förlänga. Avtalsmöjligheten om allt fungerar blir 9 år vilket bedömdes attraktivt.

Kommunen beskriver att de har ett väldigt tätt samarbete med de externa utförarna idag med månatliga utförarmöten varje månad (tillsammans med intern utförare). Kommunen har avtalssamverkan med varje utförare enskilt ca 3 ggr/termin och strategisk samverkan samt utvecklingsmöten vid två längre tillfällen, ca 2 ggr/termin (med samtliga utförare). Varje utförare har en kontaktperson för frågor däremellan och även kommunens IT-avdelning ger stöd på plats.

Innan tilldelningsbeslut gjordes rigorösa kontroller av bolagen innefattande bland annat ekonomi och styrelser där CV alltid togs in på chefer.

Formell uppföljning och kontroll görs dels månatligen men också utifrån en särskild årsplanering innehållande verksamhetsuppföljning och tematisk uppföljning samt på förekommen anledning (ex många avvikelser, klagomål etc). Utförarna är skyldiga att använda kommunens avvikelsemodul i verksamhetssystemet och följa den processen. De arbetar med att utveckla ett bättre verktyg för att följa avvikelsehanteringen.

FOU Centrum - forskning och utvecklingscentrum inom vård, omsorg och socialt arbete – i Östergötland bedriver följeforskning under omställningen till den områdesbaserade vård - och omsorgen i hemmet till och med maj 2026. Fokus är på utveckling av teamarbete, träffpunkter, samverkan mellan verksamheterna och primärvård/regionen, relation mellan utförarna, påverkan på resultat i brukarundersökningar och om omställningen leder till mer förebyggande arbetssätt.

Representanter från Umeå kommuns äldrenämnd gjorde tillsammans med tjänstepersoner från äldreomsorgsförvaltningen studiebesök i Linköping under oktober 2024 och tog del av erfarenheterna hittills.

1.5 Upplands Väsby kommun

Bakgrund

Upplands Väsbys Social- och omsorgskontor uppdrogs 2022 av omsorgsnämnden att utreda för- och nackdelar med fri etablering enligt LOV inom hemtjänsten jämfört med upphandling enligt LOU. Kommunen hade sedan 2010 haft valfrihet enligt LOV inom hemtjänsten och under 2024 hade kommunen totalt 7 externa utförare. Kommunen har inte haft egen regi inom hemtjänsten sedan 2012.

I utredningen från 2022 framkommer att omsorgsnämnden under de senaste åren har avslutat ett antal avtal med hemtjänstutförare med anledning av fusk och oegentligheter utöver att utförare också har valt att lämna sina uppdrag på grund av sviktande kundunderlag. Upplands Väsbys kommunfullmäktige beslutade 2023 att övergå från LOV till LOU inom hemtjänsten. Social- och omsorgskontorets bedömning blev att det fanns större möjligheter för ekonomiska förutsättningar med en övergång till LOU samt att motverka fusk och oegentligheter bland utförare. Övergången bedömdes även kunna stärka dialogen mellan utförare och förvaltning och bidra till ett mer effektivt utvecklings- och uppföljningsarbete.

Nuläge

I kontakt med kommunen framkommer att de är i en upphandlingsfas till och med våren 2025 och kan därav inte delge erfarenheter med den eventuella övergången, däremot har kommunens upphandlingsdokument tagits del av. I början av 2025 har kommunen 5 utförare av hemtjänst och ska införa hemtjänst i egen regi under årets gång.

I upphandlingsdokumentet finns ett särskilt kapitel om kommunens hantering av välfärdsbrott inom hemtjänsten. I kapitlet framgår att kommunen kommer att genomföra månadsvisa kontroller av alla utförda biståndstimmar av biståndshandläggare där de kan godkänna och/eller ej godkänna timmar som utförts av utförare. De ska även kontrollera att rätt antal insatser har utförts och utöver detta genomföra kontrollmätningar gällande tidsregistrering hos hemtjänsttagare hos varje utförare. För att säkerställa kunskap hos utförare och personal kommer kommunen årligen tillhandahålla obligatoriska utbildningar om välfärdsbrott. Personalen uppmanas även löpande att diskutera ämnet vid arbetsplatsträffar. I underlaget framkommer att kommunen har rätt att häva avtal med utförare där oegentligheter framkommer och kan införa tillfälligt beställningsstopp gentemot utförare som står under utredning av någon typ av missförhållande i avvaktan på klargörande.[18]

[18] Upplands Väsby kommun, Upphandlingsdokument, 2024-05-29

1.6 Sollentuna kommun

Bakgrund

Sollentuna kommun har sedan 2010 upphandlat hemtjänst inom LOV. Under 2020 startade vård- och omsorgsförvaltningen ett projekt kallad ”Hemtjänstprojektet” för att granska hemtjänsten med fokus på valfrihet, kvalitet, utförarvillkor och ekonomiska förutsättningar. Under projektets gång framkom det svårigheter med att nå önskade mål inom ramen för valfrihet enligt LOV. Kommunen hade försökt att revidera sitt förfrågningsunderlag för att minska antalet hemtjänstutförare i kommunen och samtidigt stävja fusk och oegentligheter. Kommunen ställdes dock inför svårigheterna att hitta krav som kan ställas för att attrahera seriösa utförare och motverka oseriösa utförare att verka i kommunen.

Vård- och omsorgskontorets ställningstagande blev att hemtjänst inte längre bör upphandlas enligt LOV utan att det ska avslutas med övergång till LOU. Det bedömdes inte vara möjligt att nå den efterfrågade kvalitetshöjningen med nuvarande upphandlingsform och det stora antalet utförare. Arbetet mot fusk och oegentligheter hade visat att det fanns stora brister inom vissa verksamheter och att det var både tids- och resurskrävande att stävja. Det ansågs vara svårt att motverka utvecklingen med dåvarande upphandlingsform då nya utförare hade möjlighet att etablera sig i kommunen regelbundet under året. Genom upphandling enligt LOU ansåg förvaltningen att det var möjligt att begränsa antalet utförare och att bygga upp ett närmare samarbete med utförare med ett partnerskapsfokus samt fler kvalitativa uppföljningar.[19]

Sollentunas kommunfullmäktige beslutade under våren 2022 att vård- och omsorgsnämnden skulle övergå från att upphandla hemtjänst enligt LOV till att upphandla enligt LOU.[20]

Övergången till LOU skedde under maj 2023. Under perioden med LOV hade kommunen som mest 24 utförare och innan övergången 12 externa utförare. I och med övergången upphandlades 6 externa utförare, vilka alla var verksamma i kommunen sedan tidigare. Kommunen har ingen egen regi för hemtjänst utan all hemtjänst är utlagd på externa utförare.

Nuläge

I dialog med kommunen beskrivs att övergången till LOU inte har resulterat i några starka motreaktioner från utförare, utan upplevdes positivt då hemtjänsten i kommunen hade börjat få ett dåligt rykte på grund av de fusk och oegentligheter som förekom. Hemtjänsttagarnas reaktion har över lag varit positiva med några få negativa reaktioner. Det finns exempel på där hemtjänsttagare har sagt upp sina beviljade insatser när företags avtal sas upp. Om det berodde på missnöje eller att det inte förelåg behov av insatser framgick inte. I frågan kring

[19] Sollentuna kommun, Tjänsteskrivelse – Upphandling av hemtjänst enligt Lagen om offentlig upphandling, 2022-02-15
[20] Sollentuna kommun, Beslut kommunfullmäktige § 40/2022, 2022-04-21

vad kommunen upplever negativt med övergången svarar de att det är för tidigt att utvärdera.

I de nya avtalen med utförarna har förvaltningen haft ett fokus på att bygga upp en bättre samverkan med utförarna. I dagsläget träffar förvaltningen utförarna 2 ggr/termin och biståndshandläggarna träffar utförarna 1 ggr/termin. I frågan hur övergången har påverkat kommunens arbete med att förebygga fusk och oegentligheter svarar de att det minskade antalet utförare bidrar till en bättre kontroll kopplat till uppföljning av avtal samt att samverkan och att kommunikationen med och mellan utförarna blivit bättre vilket även bidrar till det förebyggande arbetet. Kommunen genomför löpande ekonomiska kontroller, individkontroller och verksamhetsuppföljningar. De använder sig av digitala hjälpsystem som flaggar för när utförare inte följer arbetstidslagen, dygnsvilan samt andra typer av avvikelser. Kommunen har ett system för inrapportering av klagomål och synpunkter som sedan förmedlas ut till de externa utförarna som ansvarar för att besvara och hantera dessa.

2. Sammanfattning omvärldsanalys

I det insamlade materialet från omvärldsanalysen är den gemensamma faktorn att kraven i upphandlingsavtalet, gedigen kontroll vid antagande av leverantör och en fungerande uppföljning är viktigt för att kunna förebygga och försvåra välfärdskriminalitet inom hemtjänsten. I de fall kommuner har haft problem med oegentligheter, avvikelser och brott inom hemtjänsten har ett nytt underlag med uppdaterade krav varit avgörande för att kunna begränsa oseriösa aktörers inträde på marknaden och för att säkerställa en bättre kvalitet inom hemtjänsten. Det har gjorts inom ramen för en LOU-upphandling, såsom Södertälje och Sollentuna visar exempel på, där båda kommuner upplever att LOU-upphandlingen med skarpare krav på uppföljning samt ett minskat antal externa utförare har bidragit till arbetet med att förebygga fusk och oegentligheter. Det har även gjorts inom ramen för en LOV-upphandling såsom Örebro visar exempel på där kraven i det nya avtalet skärptes till och som en konsekvens minskade även antalet externa utförare i jämförelse med tidigare. Från Örebro noteras dock att antalet utförare ökat igen. I Uppsalas fall är välfärdskriminalitet inom hemtjänsten ett område som kommunen anser är viktig att lyfta fram som en separat fråga oavsett avtalsform. Linköpings kommun har infört en områdesbaserad vård - och omsorg i sin LOU-upphandling och även inkluderat fler insatser än hemtjänst.

I följande av avsnitt redovisas en analys för avtalsformerna LOU- och LOV-upphandling som går djupare in på för- och nackdelar med de olika upphandlingsformerna utifrån ett juridiskt perspektiv.

Juridisk analys: LOV vs LOU – *en översiktlig jämförelse av ramverk*

1. Bakgrund och syfte

Syftet med denna juridiska analys är att genomföra en översiktlig jämförelse mellan LOU och LOV med fokus på att skapa ett mer robust ramverk för upphandling av tjänster inom hemtjänsten. Särskild uppmärksamhet ska riktas mot att:

- Förhindra kriminella aktörer som utnyttjar välfärdssystemet.
- Säkerställa att utförare av tjänster har rätt kompetens och följer de regler och standarder som krävs för att upprätthålla en trygg och rättvis miljö.
- Skapa transparens i hur resurser används och säkerställa att individen får rättvisa och kvalitetssäkrade tjänster.

Upphandlingsbyrån har fått i uppdrag att genomföra denna översiktliga rättsliga jämförelse mellan LOV och LOU med fokus på:

- Likheter och skillnader mellan LOV och LOU.
- Avtalskonstruktion och avtalstider.
- Reglering och justeringar under avtalsperioden.
- Konsekvenser om en utförare upphör eller säger upp avtal.
- Möjligheter till uppföljning, styrning och kontroll.
- För- och nackdelar med respektive upphandlingsform.

2. Juridisk analys

2.1 Likheter och skillnader mellan LOV och LOU

När en tjänst upphandlas enligt LOU eller införs genom ett förfrågningsunderlag enligt LOV fastställs krav på tjänsten samt övriga villkor. Även om LOU och LOV delar många likheter i lagstiftningen, finns det betydande skillnader.

Likheter mellan LOU och LOV

Det finns flera formella krav som är gemensamma för både LOU och LOV:

- Annonsering: Upphandlingen ska annonseras för att ge potentiella leverantörer möjlighet att lämna anbud eller ansökan om godkännande som leverantör av hemtjänst.
- Inlämning och kvalificering: Leverantörer lämnar in anbud eller ansökningar, och en kvalificeringsfas genomförs för att säkerställa att de uppfyller ställda krav.

- Avtalsupprättande: Ett avtal tecknas mellan den upphandlande myndigheten och leverantören.
- Överprövning: Båda lagarna ger möjlighet till överprövning av beslut.

Specifika krav och särdrag enligt LOV

LOV skiljer sig från LOU genom sin fokus på kontinuerlig valfrihet och ett öppet system:

1. Löpande annonsering och antagande:
    - Annonseringen är löpande, vilket innebär att nya leverantörer kan ansluta när som helst, förutsatt att de uppfyller kraven i förfrågningsunderlaget.
    - Alla som uppfyller kraven ska godkännas, vilket eliminerar konkurrens mellan ansökande leverantörer.
2. Kommunens särskilda skyldigheter:
    - Kommunen ansvarar för att möjliggöra ett informerat val för brukarna, genom att tillhandahålla jämförbar information om de godkända utförarna.
    - Ett förutbestämt icke-valsalternativ måste erbjudas, för de som inte själva gör ett aktivt val av utförare.

Skillnader mellan LOU och LOV

1. Sekretess:

- LOU: Absolut sekretess gäller enligt LOU fram till att beslut om tilldelning har fattats. Detta skydd är nödvändigt för att upprätthålla rättvis konkurrens och förhindra att anbudsinnehåll avslöjas.
- LOV: Enligt 19 kap. 3 a § i Offentlighets- och sekretesslagen (OSL) gäller inte samma sekretess under ansökningsförfaranden enligt LOV. Eftersom alla som uppfyller kraven ska godkännas, finns ingen konkurrens mellan sökande. Sekretess kan dock tillämpas för att skydda enskilda leverantörers känsliga uppgifter.

2. Avtalslöptid:

- LOU: Avtalen är tidsbegränsade och reglerade enligt upphandlingslagstiftningen.
- LOV: Avtal kan gälla tills vidare.

3. Ändringar i avtalsvillkor:

- LOU: Ändringar i avtalsvillkor enligt LOU är noggrant reglerade och begränsade för att säkerställa rättvisa och transparens samt undvika att konkurrensen snedvrids.
- LOV: Reglerar inte ändringar under avtalstiden på samma sätt, vilket möjliggör en större flexibilitet för att justera villkor vid behov.

4. Utvärdering och fokus på kvalitet:

- LOU: Kommunen kan begränsa antalet utförare genom att utvärdera anbuden och använda kvalitetskriterier för att välja de mest fördelaktiga anbuden. Detta innebär att konkurrensen premierar de anbud som tydligt visar leverantörens förmåga att säkerställa en rigorös efterlevnad av biståndsbeslutet samt rutiner som säkerställer god uppföljning och samverkan med kommunen. Kommunen har därmed möjlighet att utvärdera och tilldela kontraktet till de anbud där det tydligt framgår att tjänster av hög kvalitet erbjuds inom dessa områden.

Genom att fokusera på kvalitetskriterier säkerställs att endast anbudsgivare som kan uppvisa hög kvalitet och tillförlitlighet blir tilldelade kontraktet. Detta stärker tryggheten för att brukarna får rätt stöd och att kommunen samarbetar med utförare som bidrar till en hållbar och kvalitativ verksamhet.

- LOV: Alla som uppfyller förfrågningsunderlagets krav ska godkännas. Det sker ingen utvärdering av anbud utifrån kvalitet eller andra mervärden.

Vissa likheter och skillnader som nämnts ovan analyseras mer ingående i de följande punkterna.

2.2 Avtalskonstruktion och avtalstider

LOV: Flexibla avtal som löper tills vidare

Inom LOV upprättar kommunen avtal som löper tills vidare, vilket ger kontinuitet i tjänsterna. Dessa avtal tillåter löpande anpassningar, förutsatt att sådana möjligheter har specificerats i avtalsvillkoren. I Umeå kommun har dock nuvarande avtal utformats med begränsade möjligheter till ändringar, vilket innebär att LOV:s potentiella flexibilitet inte har utnyttjats fullt ut. Därför upplever verksamheten att flexibiliteten i praktiken inte är särskilt betydelsefull.

LOU: Tidsbegränsade avtal med striktare reglering

Till skillnad från LOV kräver LOU tidsbegränsade avtal och en striktare reglering. Detta minskar flexibiliteten men skapar stabilitet och rättssäkerhet.

Den striktare regleringen är särskilt viktig för att motverka risker som arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet och otillbörlig påverkan på kommunens tjänstepersoner och beslutsfattare.

För att skapa kontinuitet och långsiktig stabilitet kan kommunen ingå avtal med längre löptid än de fyra år som vanligtvis gäller för ramavtal.

LOU kapitel 19: Förenklade regler för större flexibilitet

Kapitel 19 i LOU gäller sociala och särskilda tjänster (till exempel hemtjänst). Reglerna är enklare än för andra typer av upphandlingar och ger följande fördelar:

- Egna regler för leverantörer: Egna krav är ett kraftigt verktyg för att motverka brottslig verksamhet och utesluta oseriösa aktörer.

- Flexibla upphandlingsförfaranden: Myndigheter kan skapa skräddarsydda processer för att passa tjänsternas behov.
- Möjlighet till förhandling: Kommunen kan förhandla med leverantörer för att hitta bästa lösningar, även om detta inte planerats från början.

LOU: Begränsning av antalet utförare

En av fördelarna med LOU är att kommunen kan begränsa antalet utförare som ingår i avtalet.

Detta ses som en positiv åtgärd för att möjliggöra noggrann uppföljning och kontroll av tjänsternas kvalitet. Till exempel kan kommunen välja att ha tre eller fyra fasta utförare under avtalstiden.

Med färre aktörer finns även större möjligheter till fler och systematiska kontroller av samtliga anlitade aktörer och dess verksamheter vilket förebygger och motverkar eventuell brottslig verksamhet

Valfrihet för individen: Jämförelse mellan LOV och LOU

Valfrihet kan även implementeras inom ramen för en upphandling enligt LOU, om detta är en prioritet för kommunen. Detta kan uppnås genom att använda individens val som en fördelningsnyckel i ett ramavtal, vilket gör det möjligt att välja mellan de utförare som kommunen har avtal med. För att detta ska vara möjligt förutsätts att upphandlingen konstrueras så att alla utförare kan vara verksamma i hela kommunen. Detta är en begränsning som också finns i det nuvarande LOV-systemet, men möjligheten att använda individens val inom LOU kan ändå ge en viss flexibilitet beroende på hur upphandlingen utformas.

Däremot innebär LOU:s syfte att begränsa antalet utförare för att förbättra uppföljning och kontroll, att valfriheten i praktiken blir något mer begränsad jämfört med LOV. I LOV kan företag fritt ansluta sig eller avsluta avtal med kommunen, vilket kan skapa ett större urval för brukarna. Under LOU är antalet alternativ begränsat till de utförare som valts ut och tecknat avtal med kommunen för hela avtalstiden (till exempel tre eller fyra utförare).

2.2.2 Reglering av ändringar och justeringar under pågående avtalsperiod

När det gäller ändringar och justeringar under avtalstiden finns det viktiga skillnader mellan upphandlingar enligt LOU och valfrihetssystem enligt LOV. Dessa regler påverkar både flexibiliteten i avtalen och kommunens möjlighet att anpassa sig till nya förutsättningar.

Ändringar enligt LOU

LOU har striktare regler för ändringar under avtalstiden, där syftet är att säkerställa konkurrensneutralitet och rättssäkerhet.

Huvudregler:

- Väsentliga ändringar är inte tillåtna: En ändring anses vara väsentlig om den förändrar avtalets karaktär, rubbar balansen mellan parterna eller inför nya villkor som kunde ha påverkat konkurrensen vid den ursprungliga upphandlingen.
- Tillåtna ändringar: Ändringar kan göras i vissa fall utan ny upphandling, exempelvis:
    - Förutsebara ändringar: Om avtalet innehåller tydliga klausuler som tillåter justeringen.
    - Obetydliga ändringar: Mindre förändringar som inte väsentligt påverkar avtalets omfattning eller värde (ofta definierat som <10 % av avtalets värde).
    - Oförutsedda händelser: När ändringar krävs på grund av oförutsedda omständigheter som inte kunde förutses vid upphandlingen.

Konsekvenser:

- En otillåten ändring kan leda till att avtalet ogiltigförklaras, eller att kommunen blir skadeståndsskyldig.
- Strikt efterlevnad av avtalsvillkoren är avgörande för att undvika juridiska problem.

Ändringar enligt LOV

LOV erbjuder större flexibilitet när det gäller ändringar under avtalstiden, vilket är en fördel i system som syftar till att vara långsiktiga och dynamiska. Kommunen kan ändra villkoren i förfrågningsunderlaget. Det är vanligt att krav och villkor, såsom ersättningsnivåer, justeras under avtalstiden.

Möjligheten att göra ändringar är viktig eftersom valfrihetssystem enligt LOV ofta är avsedda att fungera under många år och behöver kunna anpassas över tid.

Praktiska erfarenheter:

De kommuner som intervjuats i denna utredning som har övergått från LOV till LOU har inte upplevt reglerna kring ändringar som ett hinder eller en nackdel när det gäller LOU, särskilt i samband med uppföljningar och förebyggande arbete för att motverka organiserad brottslighet.

Båda systemen kräver dock transparens och god framförhållning för att säkerställa rättssäkerhet och undvika onödiga konflikter med leverantörer.

2.2.3 Avbrott i avtalsrelationer: om en utförare upphör med verksamheten eller säger upp avtal

Vid avbrott av avtalsrelationer inom ramen för LOU och LOV finns det flera viktiga juridiska aspekter som måste beaktas, och dessa regleras av lagstiftning samt allmänna avtalsrättsliga principer.

Avbrott av avtalsrelationer enligt LOU:

1. Reglering av uppsägning vid utförarens upphörande: I ett avtal som ingås vid upphandling enligt LOU måste det framgå tydligt under vilka förutsättningar avtalet kan sägas upp. I sådana fall kommunen behöver vidta åtgärder för att säkerställa att tjänsterna inte avbryts för de berörda brukarna.
2. Juridiska konsekvenser: Om en leverantör säger upp avtalet utan att följa avtalsvillkoren kan detta medföra ekonomiska konsekvenser för leverantören, exempelvis krav på skadestånd. Om kommunen däremot inte vidtar nödvändiga åtgärder för att säkerställa tjänsteleveransen kan kommunen också hållas ansvarig, särskilt om det leder till skada för brukarna. Kommunen bör därför genomföra en riskbedömningsanalys och planera för kontinuitet och beredskap (kontingensplanering) för att säkerställa en robust verksamhet som garanterar att brukarna får tjänsten levererad av en annan leverantör inom ramavtalet eller av den kommunala hemtjänsten.
3. Lagstöd: LOU ger inte detaljerade regler för hur situationer där en leverantör upphör med verksamheten eller säger upp avtalet ska hanteras. Detta styrs i stället av avtalsrätten och de specifika villkor som regleras i upphandlingen. Kommunen måste säkerställa att det finns tydliga klausuler som anger hantering av denna typ av situationer.

Avbrott av avtalsrelationer enligt LOV:

1. Reglering av uppsägning eller hävning: Inom LOV är avtalsrelationen baserad på löpande annonsering, där kommunen fastställer villkor för att en leverantör ska godkännas som utförare av exempelvis hemtjänst. Om en utförare upphör med verksamheten eller säger upp avtalet, exempelvis på grund av konkurs eller andra omständigheter, kan kommunen säga upp avtalet. Det kan också finnas specifika bestämmelser i förfrågningsunderlaget som reglerar vad som sker om en leverantör inte längre uppfyller kraven eller om leverantören själv väljer att avsluta sitt åtagande.
2. Juridiska konsekvenser: Om en leverantör upphör med verksamheten eller säger upp sitt avtal, ges hemtjänsttagaren möjlighet att göra ett nytt val av leverantör.
3. Lagstöd: LOV specificerar inte detaljerade regler för hantering av avbrott i avtalsrelationer, utan det styrs huvudsakligen av villkoren i förfrågningsunderlaget och allmänna avtalsrättsliga principer. Kommunen måste i förfrågningsunderlaget tydligt ange vad som sker vid leverantörens upphörande av verksamheten eller uppsägning av avtalet.

Konsekvenser vid leverantörens avbrott:

Både vid LOU och LOV är det av yttersta vikt att kommunen noggrant bedömer de praktiska konsekvenserna av att en leverantör upphör med verksamheten eller säger upp avtalet. Om en leverantör går i konkurs eller på annat sätt inte längre kan fullfölja sitt avtal, kan det påverka leveransen av kritiska tjänster till individen. I sådana situationer måste kommunen

snabbt kunna säkerställa att tjänsterna fortsätter utan avbrott, vilket kan kräva en ny omfördelning av uppdraget till andra utförare eller till den kommunala hemtjänsten.

För att hantera sådana situationer på ett robust och effektivt sätt, bör varje nämnd genomföra en riskbedömning och ha beredskapsplaner för att kunna agera skyndsamt och tillgodose sina lagstadgade skyldigheter gentemot brukarna. Det kan även vara lämpligt att ha särskilda avtalsklausuler som reglerar vad som sker om en leverantör upphör med verksamheten eller säger upp avtalet, för att minska osäkerheten vid dessa händelser.

Sammanfattning:

Möjligheterna att säga upp avtal och de juridiska konsekvenserna av att en leverantör upphör med verksamheten regleras främst av avtalsvillkoren, kompletterat med allmänna avtalsrättsliga principer.

En effektiv hantering av avbrott är beroende av robusta avtal och välfungerande rutiner, snarare än av vilket regelverk som tillämpas. Ur perspektivet avsluta eller säga upp avtal bedöms därför inte LOV eller LOU påverka kommunens förmåga att stärka rättssäkerhet och motverka välfärdsbrott, arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet

2.3 Uppföljning, styrning och kontroll

Innan avtalsperioden:

För att säkerställa att avtalsrelationer upprättas med seriösa och pålitliga aktörer, är det viktigt att införa specifika uteslutningsgrunder i upphandlingsdokumenten eller förfrågningsunderlaget. Dessa uteslutningskriterier är applicerbara både inom ramen för LOV och LOU, och bidrar till att förhindra oseriösa aktörer från att delta i upphandlingen.

Vidare är det av stor betydelse att implementera effektiva kontrollmekanismer för att säkerställa att anbudsgivare samt deras företrädare uppfyller de krav som ställs av kommunens verksamheter. Detta kan inkludera att använda Ekobrottsmyndighetens checklista för att identifiera potentiella risker. Kontroller av denna typ kan tillämpas enligt både LOV och LOU.

Under avtalsperioden:

En av de största skillnaderna i uppföljning och kontroll mellan LOV och LOU är möjligheten att begränsa antalet utförare. Denna möjlighet, som enbart finns vid upphandling enligt LOU, bedöms vara särskilt relevant för att säkerställa en mer effektiv uppföljning och kontroll. Ett begränsat antal utförare gör det enklare att hantera och följa upp avtal, jämfört med en situation där ett obegränsat antal aktörer är involverade. Detta möjliggör mer noggrann tillsyn och bättre riskhantering under avtalsperioden.

Reserverade upphandlingar enligt LOU:

Ett annat intressant men mer avgränsat alternativ är att överväga reserverade upphandlingar enligt LOU. Denna möjlighet är **enbart tillämplig enligt LOU** och bedöms vara lämplig för vissa delar av uppdrag eller specifika insatser.

Bestämmelserna i LOU innebär att upphandlande organisationer, under vissa förutsättningar, får positivt särbehandla vissa leverantörer som annars skulle sakna möjlighet att få kontrakt under normala konkurrensförhållanden. Endast leverantörer som uppfyller dessa förutsättningar får delta i upphandlingen.

Från och med den **1 januari 2023** finns det två möjligheter att reservera deltagande i upphandlingar för vissa tjänster som omfattas av bilaga 2 till LOU. Dessa reservationer kan tillämpas vid upphandlingar av specifika sociala och andra tjänster, som anges med CPV-koder i 19 kap. 25 § och 25 a § i LOU. Det inkluderar tjänster som **tillhandahållande av hemtjänstpersonal**, förmedling av vårdpersonal, samt hälso- och sjukvårdstjänster och socialvård riktade till kommunal hälso- och sjukvård och hälsovårdsförvaltning.

Upphandlande myndigheter har möjlighet att reservera deltagande i dessa upphandlingar till organisationer som uppfyller följande krav:

- Syftet med organisationen ska vara kopplat till tjänstens tillhandahållande.
- Organisationens vinst ska återinvesteras för att uppnå syftet.
- Organisationens lednings- och ägarstruktur ska vara grundad på personalens ägande eller deltagande eller kräva aktivt deltagande av personal, användare eller berörda parter.

Dock finns det fortfarande risker även inom sociala företag, vilket gör att **riktlinjer från Kommunfullmäktige** blir avgörande för implementeringen av sådana upphandlingar. Under denna utredning har kontakter tagits med kommunstyrelsen för att understryka vikten av att skapa tydliga riktlinjer för sociala företag.

Sammanfattningsvis ger reserverade upphandlingar enligt LOU möjlighet att skapa upphandlingar som gynnar socialt ansvarstagande aktörer. Samtidigt finns det utmaningar och risker som måste beaktas, vilket gör att noggrant övervägande, tydliga riktlinjer och förberedelser är nödvändiga innan reserverade upphandlingar implementeras.

2.4 För- och nackdelar med respektive upphandlingsform

I denna analys har vi identifierat flera fördelar med en LOU-upphandling som bedöms vara relevanta. Enligt LOU tillämpas absolut sekretess, vilket kan underlätta beslutsfattandet, motverka otillbörligt inflytande i upphandlingsprocessen och främja sund konkurrens. Samtidigt kan det skapa trygghet för brukarna att veta vilka leverantörer som kommer att vara tillgängliga under avtalstiden.

Dock finns det ingen obligatorisk "icke-valsalternativ"-lösning inom LOU, så om kommunen önskar att erbjuda viss valfrihet inom hemtjänsten, behöver kommunen utforma en egen

lösning för detta. Exempel på sådana lösningar finns i omvärldsbeskrivningen, till exempel Örebro kommun som erbjuder som "icke-valsalternativ" utförare med lägst antal hemtjänsttagare.

Sammanfattningsvis:

Fördelar med LOU:

- Absolut sekretess skyddar mot otillbörlig påverkan och främjar sund konkurrens.
- Stabilitet i avtalsrelationen under avtalstiden.
- Begränsning av antalet utförare vilket möjliggörs noggrann uppföljning och kontroll av tjänsternas kvalitet.
- Eftersom avtalen är tidsbegränsade, ställs det högre krav på utförarna att leverera goda resultat, då en ny upphandling måste genomföras innan avtalet löper ut.
- Möjligheten att implementera reserverade upphandlingar inom hemtjänst enligt ny lagstiftning (kap. 19 25.a.§)

Nackdelar med LOU:

- Begränsad flexibilitet för att göra ändringar under avtalstiden. Detta kan hanteras genom noggrant utformade avtal som möjliggör utveckling av verksamheten.
- Mindre valfrihet för brukarna, vilket kan bibehållas genom en utformning av ramavtal där fördelningsnyckeln är individens val, men valmöjligheterna är ändå begränsade till de upphandlade utförarna. Detta bedöms dock inte relevant i koppling med denna utrednings syfte vilket är att motverka och minska risker för arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet inom hemtjänst.

Fördelar med LOV:

- Flexibilitet för att göra ändringar i avtalsvillkoren.

Nackdelar med LOV:

- Ingen absolut sekretess, vilket kan påverka konkurrensneutraliteten och en tillfredställande beslutsfattande process genom att undvika otillbörliga påverkan.
- Obegränsat antal utförare kan göra det svårare att följa upp och kontrollera kvalitet. Vilket öppnar upp för oseriösa aktörer och brottsliga verksamheter.

2.5. Övriga aspekter

Ekonomisk påverkan

Det bör noteras att den ekonomiska påverkan av att implementera antingen LOU eller LOV inte behandlas i denna analys, som fokuserar på de juridiska aspekterna. Under intervjuer med representanter från jämförbara kommuner, som genomfördes som en del av omvärldsanalysen, framkom dock att de intervjuade tjänstepersonerna inte hade noterat några ökade kostnader till följd av att införa ett upphandlingssystem enligt LOU.

Som en del av den juridiska analysen kan det konstateras att det inte finns något hinder för att, vid eventuell implementering av upphandling enligt LOU, det nuvarande ersättningssystemet i huvudsak kan förbli oförändrat, med ett fast pris, där utvärderingen i en eventuell LOU-upphandling endast baseras på kvalitetskriterier.

Det bör dock påpekas att en effektiv uppföljning och kontroll av tjänsterna sannolikt kommer att leda till en mer effektiv hantering av offentliga medel och eventuellt lägre kostnader, oavsett vilket system som tillämpas.

Sanktioner

Det är viktigt att notera att sanktioner, som för närvarande saknas i det befintliga avtalet, bör implementeras. De föreslagna sanktionerna kan behöva beaktas i relation till andra villkor i avtalet. Exempelvis kan olika former av viten införas som påtryckningsmedel för att säkerställa att leverantören medverkar till uppföljning. Vid ramavtal kan även leverantörer utestängas från avrop, vilket innebär att de inte kan tilldelas kontrakt enligt ramavtalet.

Viten är ett viktigt verktyg för att säkerställa transparens, ansvarstagande och effektivitet i upphandlingsprocessen. Genom att införa viten kan kommunen säkerställa att upphandlade aktörer lever upp till kvalitetskrav och kontraktsvillkor och att avtal följs på ett korrekt sätt.

Intern och extern samverkan

Ett viktigt element i arbetet mot arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet är den organisatoriska förändringen för att stärka samverkan både internt inom kommunen och externt med andra aktörer. Arbetet mot välfärdsbrott måste organiseras på ett genomtänkt sätt för att vara effektivt, och ansvaret kan inte ligga på en enskild funktion eller enhet. För att uppnå detta krävs en tydlig ansvarsfördelning där hela organisationen är involverad. Detta innebär att både interna aktörer, som biståndshandläggare och Upphandlingsbyrån, samt externa aktörer, såsom leverantörer, tillsynsmyndigheter och eventuella externa kontrollfunktioner, måste samverka för att identifiera risker och säkerställa att tjänster levereras på ett korrekt sätt.

I arbetet mot arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet är det också viktigt att noggrant definiera de åtgärder som ska vidtas vid avtalsbrott eller brister i tjänsteleveransen. Detta kan innefatta hänvisningar till specifika åtgärder, som exempelvis kontakt med Inspektionen för vård och omsorg (IVO) eller andra relevanta tillsynsmyndigheter. Det är avgörande att dessa åtgärder tydligt framgår i avtalet för att säkerställa att utföraren hålls ansvarig och för att effektivt hantera riskerna för välfärdsbrott.

Vidare bör hänsyn tas till potentiella nya möjligheter som kan uppstå genom en föreslagen ny lag. Denna lag innebär att statliga myndigheter, kommuner, regioner och skolor får en skyldighet att lämna uppgifter till Polismyndigheten och andra brottsbekämpande myndigheter (såsom Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket och Åklagarmyndigheten), både på begäran och på eget initiativ. Regeringen föreslår också ändringar i Offentlighets- och sekretesslagen (OSL) som skulle ge socialtjänsten samt hälso- och sjukvården utökade

möjligheter att lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter. Den nya lagen beräknas träda i kraft den 1 april 2025 enligt Regeringens proposition 2024/25:65 om ett ökat informationsflöde till brottsbekämpningen. För mer information, se: Regeringens proposition 2024/25:65 Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen

Organisatoriska förändringar och ökad medvetenhet: en viktig åtgärd

Organisatoriska förändringar är avgörande för att hantera de komplexa frågorna kring arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet och för att främja ett ökat samarbete mellan olika funktioner inom kommunen. Detta kan innebära regelbundna samarbetsmöten, gemensamma utbildningar om risker för välfärdsbrott samt etablering av gemensamma rutiner för uppföljning och kontroll. Det är också viktigt att öka medvetenheten om riskerna för välfärdsbrott så att kommunen kan arbeta förebyggande för att motverka missbruk och ineffektivitet i tjänsterna.

3. Slutsats rättslig analys

Genom att skapa en upphandlingsmiljö som främjar seriösa aktörer och utesluter de som missbrukar välfärdssystemet kan vi uppnå förbättrad kvalitet på välfärdstjänster, rättvisa och trygga arbetsförhållanden för personalen, ökat förtroende för välfärdssektorn samt långsiktig hållbarhet och effektivitet i välfärdssystemet.

Det är avgörande att etablera en konkurrenssituation där seriösa aktörer kan tävla på lika villkor, medan oseriösa aktörer som utnyttjar välfärdssystemet hålls borta. Detta skapar en mer rättvis och hållbar välfärdssektor för alla parter.

Enligt den rättsliga analysen bedöms det finnas bättre möjligheter att hantera sund konkurrens och effektiv avtalsuppföljning genom en upphandling enligt LOU. En övergång från LOV till LOU bedöms kunna stärka kvalitet inom hemtjänsten genom:

- Ökad transparens och rättssäkerhet i upphandlingsprocessen
- Färre, men mer kvalitativa aktörer som kan granskas noggrant
- Ett bättre förebyggande arbete mot arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet

Upphandlingsbyrån har ett pågående strategiskt arbete att ta fram ett flertal åtgärder för att förebygga och motverka brottslig verksamhet och oseriösa aktörer. De brottsförebyggande åtgärderna är kompatibla med både LOV förfarande och LOU förfarande. De brottsförebyggande åtgärderna är med andra ord oberoende av upphandlingsförfarande.

Framgångsfaktorerna till att i upphandling förebygga mot brottslig verksamhet och främja sund konkurrens och rättvisa arbetsvillkor kan kort beskrivas:

- Att ställa rätt krav efter analys och behov samt precisera och anpassa kontrollfunktionerna i avtalet.
- Att utvärdera och utveckla andra parametrar än pris, det vill säga med fokus på kvalitet, samt ta fram egna uteslutningsgrunder utformade efter specificerade risker och modus.
- Att systematiskt följa upp avtalsvillkoren samt att fördela kontrollbördan mellan beställare och utförare.

Referenser

Rapporter

BRÅ - Rapport 2024:2 - Möjliggörare för kriminella nätverk – om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor, BRÅ

BRÅ – Rapport 2022:1 - Välfärdsbrott mot kommuner och regioner – fel och oegentligheter bland företag och föreningar

Material från kommuner

Eikam & Vidmark, Översyn av hemtjänst och hemsjukvård i Uppsala kommun, 2022

Hjelte & Bergmark, Bland gungor och karuseller – En studie av valfrihetssystem inom hemtjänsten i Umeå, 2018

Linköping kommun, Beslut kommunfullmäktige § 171, 2020-08-25

Linköping kommun, Tjänsteskrivelse - Översyn av Linköpings modell för LOV i hemtjänst

Sollentuna kommun, Beslut kommunfullmäktige § 40/2022, 2022-04-21

Sollentuna kommun, Tjänsteskrivelse – Upphandling av hemtjänst enligt Lagen om offentlig upphandling, 2022-02-15

Södertälje kommun, Utförare av hemtjänst i Södertälje – Utförande av ny modell, 2014

Upplands Väsby kommun, Upphandlingsdokument, 2024-05-29

Uppsala kommun, Beslut äldrenämnden § 33, 2022-03-31

Hemsidor

BRÅ - Välfärdsbrottslighet – Brottsförebyggande rådet (bra.se)

SKR - Förebygga och motverka välfärdsbrottslighet – Sveriges kommuner och regioner

SKR - Valfrihetssystem, LOV – Sveriges kommuner och regioner

SKR - Likheter och skillnad i upphandling, LOU och LOV

SKR - Revisionens roll i arbetet mot att motverka välfärdskriminalitet – SKR

I samband med presentation av uppdrag omfattande en omvärldsanalys och juridisk analys av LOV och LOU ur ett välfärdsperspektiv beslutade Individ – och familjenämnden (250219) och äldrenämnden (250227) att ge förvaltningen i uppdrag att skriva fram ett ärende till kommunfullmäktige med förslag att övergå till LOU inom hemtjänsten.

Nämnderna beslutade också att komplettera utredningen med Rådet för kommunala analysers material och ekonomidata angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården.

Äldrenämnden beslutade dessutom att nämndens egna data avseende utvecklingen av timmar och fördelning mellan kommunal och extern utförare skulle ingå i kompletteringen.

Kompletteringen infogas som underlag för fortsatt process avseende förslag till förändrad upphandlingsmodell.

Ekonomi

För hemtjänst under 65 år finns ingen nationell statistik att ta fram och jämföra med hos RKA. Då hemtjänst för individer under 65 år är en låg andel av kommunens hemtjänstinsatser, motsvarande ca 10% av alla beviljade timmar, och en andel som fortsätter minska i takt med införandet av boendestöd bedöms avsaknaden av data för individer under 65 år ej påverka helhetsbilden.

Material och ekonomidata för hemtjänst över 65 år har hämtats från analys genomförd av Rådet för kommunala analyser (RKA) för äldrenämndens räkning och från Kommun- och landstings data (Kolada)

Material och ekonomidata som följer härefter beskriver hemtjänst i ordinärt boende i Umeå kommuns äldreomsorg och för personer över 65 år, i sin helhet.

Underlag från Kolada visar enligt nedan grafer på en fortsatt hög andel invånare 80+ med hemtjänst sedan 2017, jämfört med liknande kommuner och kommuner med 100 000 – 199 000 invånare, där andelen invånare 80+ år med hemtjänst succesivt minskar. Här blir analysen att Umeå i högre grad än liknande kommuner, beviljar hemtjänst till en hög andel av invånarna över 80 år. För åldersgruppen invånare 65-79 år har det varit en hög andel med hemtjänst, över tid, jämfört med riket och jämförelsegrupperna.

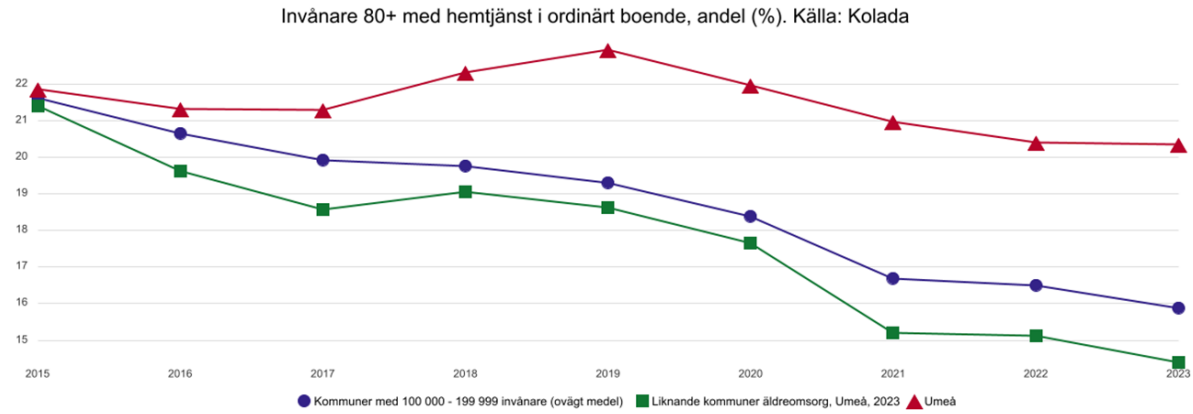
Invånare 80+ med hemtjänst i ordinärt boende, andel (%). Källa: Kolada
22
21
20
19
18
17
16
15
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
Kommuner med 100 000 - 199 999 invånare (ovägt medel)
Liknande kommuner äldreomsorg, Umeå, 2023
Umeå

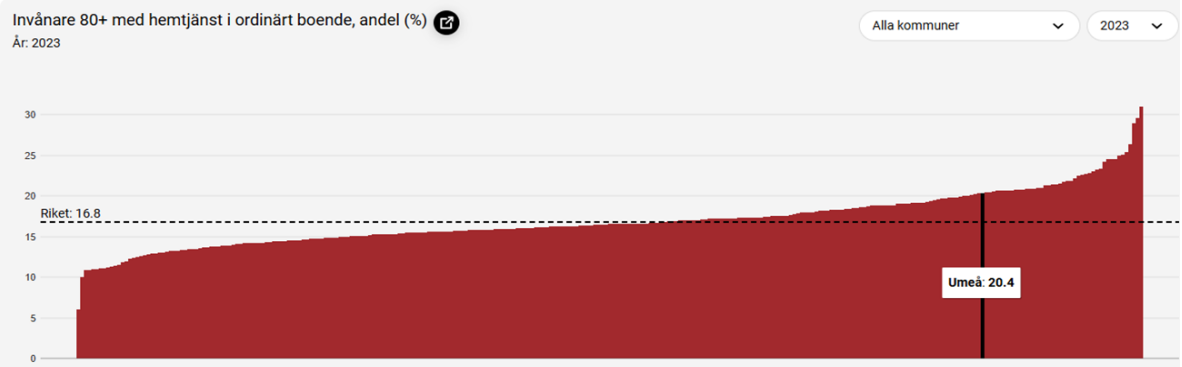
Invånare 80+ med hemtjänst i ordinärt boende, andel (%)
År: 2023
Alla kommuner
2023
30
25
20
15
10
5
0
Riket: 16.8
Umeå: 20.4

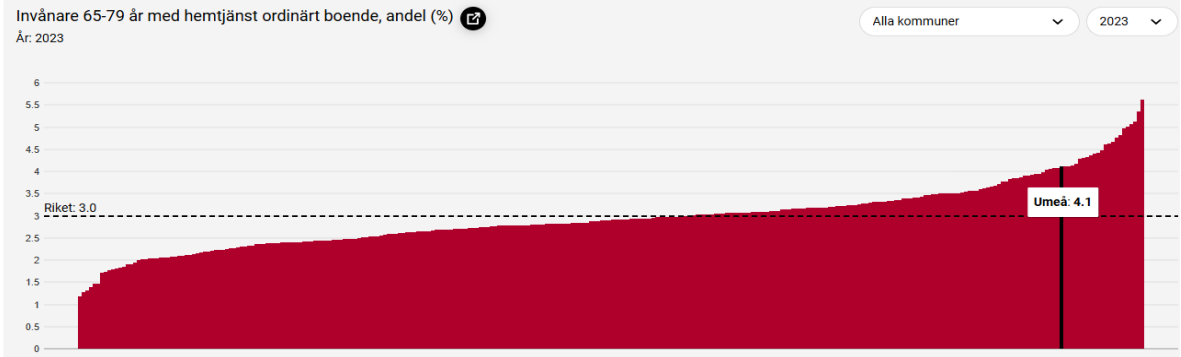
Invånare 65-79 år med hemtjänst ordinärt boende, andel (%)
År: 2023
Alla kommuner
2023
6
5.5
5
4.5
4
3.5
3
2.5
2
1.5
1
0.5
0
Riket: 3.0
Umeå: 4.1

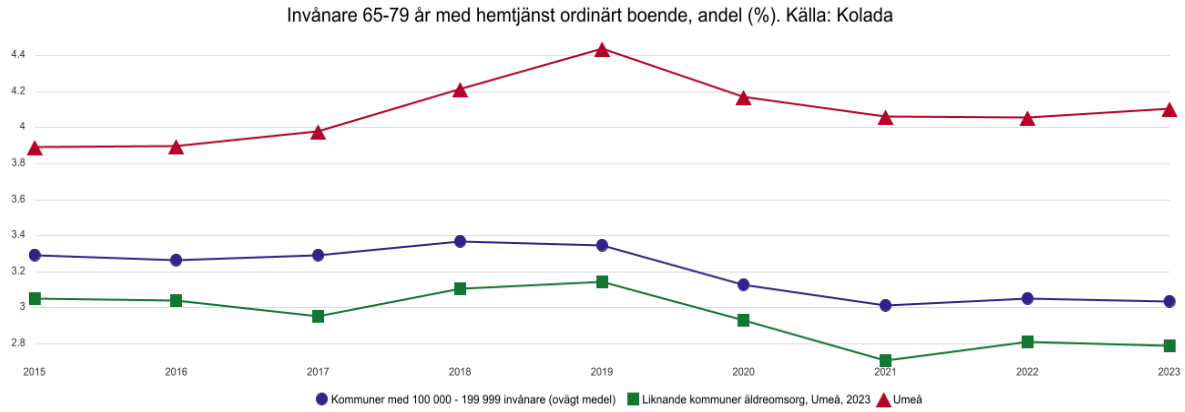
Invånare 65-79 år med hemtjänst ordinärt boende, andel (%). Källa: Kolada
4.4
4.2
4
3.8
3.6
3.4
3.2
3
2.8
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
Kommuner med 100 000 - 199 999 invånare (ovägt medel)
Liknande kommuner äldreomsorg, Umeå, 2023
Umeå

Umeå Kommun har gått från genomsnittlig/hög kostnad de senaste 2–3 åren till stadigt ökade kostnader, för hemtjänst i kronor per invånare 80 år och äldre (se linjegrafen nedan). Kostnaderna per invånare över 80 år har ökat med 25 % de senaste åren och förklaras av en ökning av personer med hemtjänstinsatser, i den här åldersgruppen. Det är bland annat en effekt av mål och riktning som äldrenämnden arbetat för, kvarboende i ordinärt boende med stöd och hjälp.

Tabellen nedan visar kostnader för hemtjänst i Umeå år 2023 jämfört med jämförelsegrupperna 100 000-199 999 invånare och liknande kommuner äldreomsorg. Umeå har högre kostnader för hemtjänst per invånare 80 år och äldre än båda jämförelsegrupperna. Det i sin tur ger betydande kostnadsdifferens mellan Umeå och jämförelsegrupperna när det kommer till kostnader för hemtjänst till målgruppen 80 år och äldre.

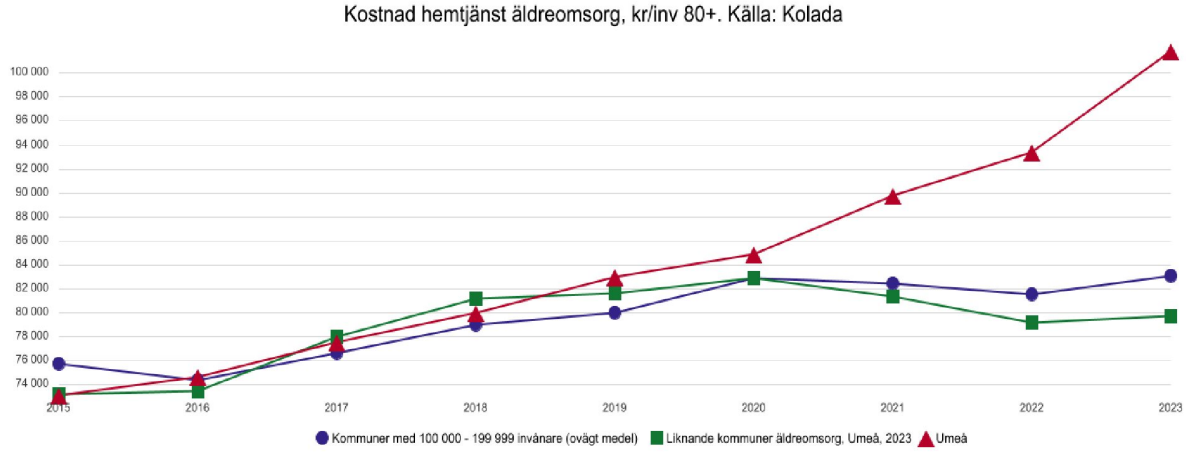

Nyckeltal	Umeå kommun	Kommungrupp, 100000-199999 inv.	Kommungrupp, Liknande kommuner äldreomsorg	Differens Umeå – Kgrp 1000000-1999999 inv, miljoner kronor	Differens Umeå – Kgrp Liknande kommuner äldreomsorg, miljoner kronor
Kostnad hemtjänst kronor per inv. 80+	101 832	83 083	79 761	+116,8	+137,5

Umeå har låga kostnader för hemtjänst räknat i kronor/hemtjänsttagare vid en jämförelse med jämförelsegrupperna. Sedan år 2019 ökar både kostnaderna och antal hemtjänsttagare i Umeå med stöd i mål och riktning om kvarboende i ordinärt boende. Kostnadsökningen syns också i de två jämförelsegrupperna.

Umeå har lägre kostnad per hemtjänsttagare än jämförelsekommunerna eftersom Umeå beviljar hemtjänst till många med mindre vårdbehov.

Kostnaden per invånare över 80 år är ett bättre mått för att jämföra kostnader eftersom kostnad per hemtjänsttagare inte säger något om hur dyrt det blir för kommunen totalt sett.

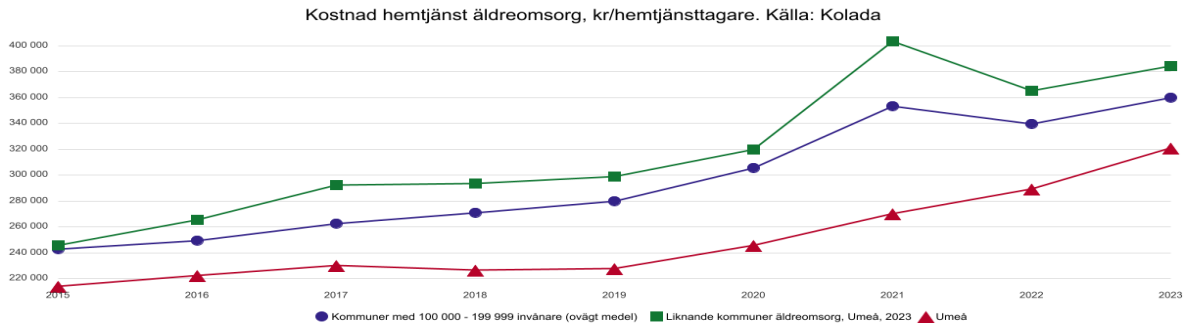

Komponenter och värden

Komponent	Område	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
K21006 - Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och regioner för hemtjänst äldreomsorg, tkr. Källa: SCB.	Umeå	348 102.0	366 094.0	392 649.0	417 283.0	445 535.0	468 426.0	502 799.0	545 011.0	634 208.0
K21817 - Brukare 65-79 med hemtjänst i ordinärt boende exklusive brukare med endast trygghetslarm, matdistribution, ledsagning eller avlösning. Kommunindividuell medianmånad. Källa: Socialstyrelsen	Umeå	585.0	598.0	626.0	677.0	724.0	692.0	686.0	693.0	706.0
K21818 - Brukare 80+ med hemtjänst i ordinärt boende exklusive brukare med endast trygghetslarm, matdistribution, ledsagning eller avlösning. Kommunindividuell medianmånad. Källa: Socialstyrelsen	Umeå	1 040.0	1 046.0	1 078.0	1 165.0	1 231.0	1 212.0	1 174.0	1 191.0	1 268.0

Andel personer med hemtjänst i enskild regi, i genomsnitt år 2023, ger oss en uppfattning om att Umeå jämfört med liknande kommuner har en högre andel personer som har hemtjänst från externa utförare än liknande kommuner.

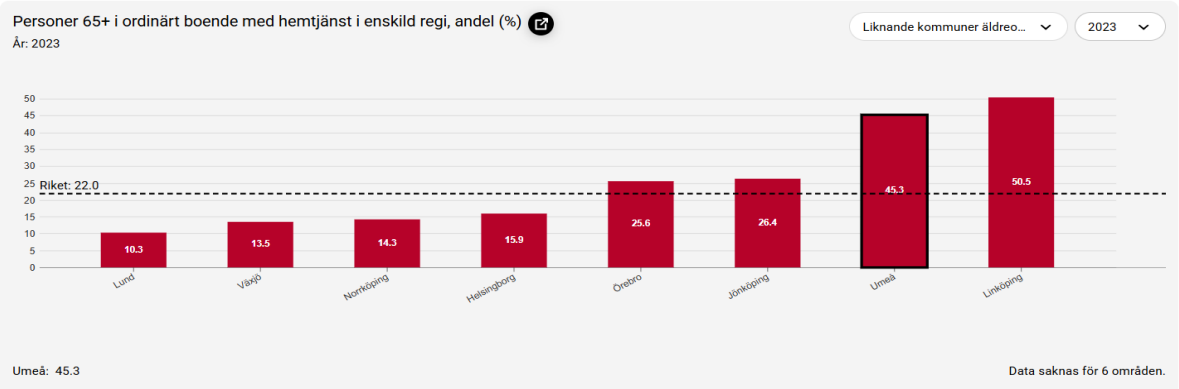

Nedanstående graf visar kommunens eget underlag när det gäller fördelning inom äldreomsorgen av antal hemtjänsttagare och timmar per kommunal respektive externa utförare.

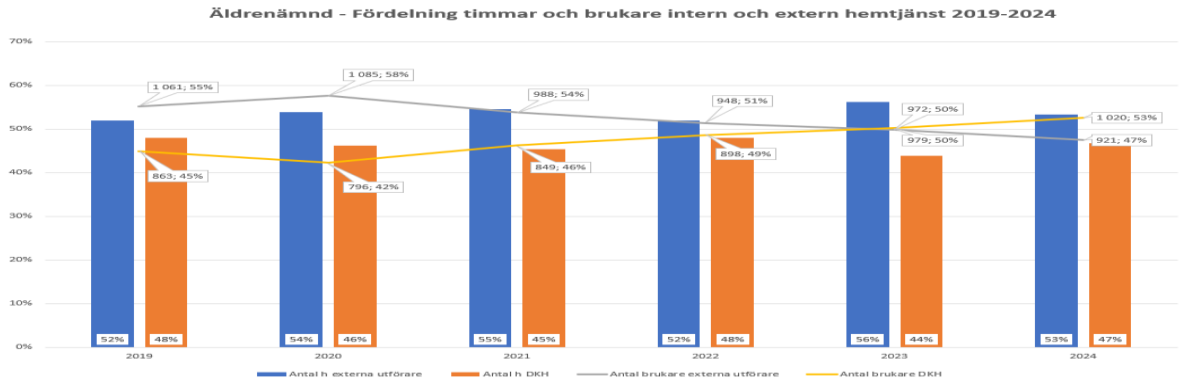

Sammanfattning

- Högre andel personer 80+ år med hemtjänst än liknande kommuner, med ökning från 2018. För personer 65–79 år med hemtjänst har det varit högt över tid ställt mot jämförelsegrupperna.
- Kostnaderna för hemtjänst per invånare 80+ år har ökat 25% de senaste två-tre åren
- Låga kostnader, över tid, för hemtjänst per hemtjänsttagare inom äldreomsorgen – 65+ år
- Enskild regi – stor andel personer *jämfört med liknande kommuner*. Fördelningen i Umeå Kommun 2024: 47% av hemtjänsttagarna har valt en privat utförare och 53 % har valt Umeå Kommun som utförare - det är således en högre andel som väljer kommunal utförare.

Det underlagen i Kolada visar, är alltså att Umeå Kommun fått ett ökat antal och ökade kostnader när det kommer till hemtjänst per invånare 80 år och äldre.
Äldrenämndens eget underlag på fördelning av hemtjänsttagare och timmar mellan kommunal utförare och de externa utförarna, visar på en ökning av det totala antalet timmar hos de externa utförarna under senare år samtidigt som andelen av totala antalet hemtjänsttagare minskat.

Hemsjukvården

Hemsjukvårdens medarbetare arbetar mot ca 1 200 patienter, i ålder 18 år och uppåt. I detta arbete är det av stor vikt att med gott samarbete med övriga aktörer som bistår patienten med insatser. Den allra största samarbetspartnern är hemtjänsten. I Umeå finns en kommunal hemtjänstutförare och sju externa utförare som är utspridda i kommunen. Det medför att en medarbetare inom hemsjukvården i sitt arbete behöver samverka med väldigt många olika aktörer. Tillkommer gör också de privata aktörer som utför personlig assistans och även de behöver samverka med hemsjukvården kring gemensamma patienter.

Många kontaktvägar och många olika personer och aktörer som verksamheten behöver samverka med tar väldigt mycket tid och risken finns att information inte kommer fram. Implementering av nya rutiner är svårt då det är så många olika aktörer som ska påbörja det nya arbetssättet. Dokumentation sker i olika system, vilket leder till att det blir svårare att förmedla information mellan varandra. Avvikelsehantering sker på olika sätt och i olika system, vilket försvårar förbättringsarbeten. Även arbetet med tjänsteköp försvåras med många olika aktörer, då hanteringen sköts manuellt och behöver kontrolleras månadsvis. Som det ser ut i dag är det svårt att arbeta systematiskt och patientsäkert. Antalet äldre ökar och de som får insatser har större behov. Verksamheten ser behov av tydliga strukturer som främjar god teamsamverkan kring patienten utifrån individens behov.

Sammanfattningsvis så finns stor risk till att personer inte får det stöd som det ska ha på grund av att information inte kommer fram till rätt person. Det finns en patientsäkerhetsrisk då vi ej delar samma journalsystem och kan hantera avvikelser på ett bra sätt. Rutinen är idag att avvikelser skickas med post mellan verksamheterna. Som strukturen ser ut idag blir teamarbetet kring personerna bristfälligt. Det är svårt att tillsammans med alla aktörer som är utspridda i kommunen kunna arbeta hos personen som ett team och planera insatser tillsammans. Ju fler aktörer, desto mer komplext.

Digitalisering

Individ- och familjenämnden och äldrenämnden står inför omfattande utmaningar gällande ökande efterfrågan på vård och omsorgs samt en allt mer tilltagande utmaning inom kompetensförsörjning. Att få tydliga och bestående effekter av digitalisering är därav av yttersta vikt för att hantera dessa utmaningar, samtidigt som kvalitet bibehålls och självständigheten för den enskilde stärks.

Vad är syftet med digitalisering och hur påverkas den enskilde?

Syftet med digitalisering inom vård och omsorgs sägas handla om flera olika aspekter där själva grundsyftet inte särskiljer sig från traditionella insatser, det vill säga att den enskilde ska få sitt behov av stöd tillgodosett samt att självständighet, delaktighet och trygghet ska stärkas. Utöver detta kan det digitaliseringen sägas medföra ökade möjligheter till personcentrerad och individanpassad vård och omsorg, främst som en följd av den information som de digitala gränssnitten medför ger ett mervärde när den omsätts och tillvaratas i fortsatt utförande. Det kan även hävdas att den enskildes självständighet kan stärkas genom att beroendet av en fysiskt persons stöd kan minska vid vissa insatser och i stället ersättas av ett digitalt stöd eller hjälpmedel. Detta kan även ha positiv påverkan på den enskildes upplevelse av värnad integritet.

Vilket fokus har digitaliseringen haft hittills?

Hittills har fokus främst riktats mot insatser inom SOL i form av välfärdsteknik och digitala tjänster, men även inom HSL har exempelvis införandet av medicingivare lett till omfattande effekter såväl för den enskildes följsamhet till medicinering som omfördelning av personalresurser till mer omfattande behov och åtgärder.

Ett exempel på införande av en digital tjänst är inköp via beställning där en omfattande andel av de enskilda som tidigare fått sitt behov av inköp av mat genom att personal plockat ihop varorna på butik numera kan få sitt behov tillgodosett genom beställning via internet. En stor andel av de enskilda har dessutom blivit självständiga i sin beställning genom att själv använda butikens e-tjänst utan stöd av personal.

E-inköp och digitala lås är exempel på tjänster som även innefattat de externa utförarnas verksamhet. Fler digitaliseringsinitiativ som berör alla utförare är att vänta framgent.

Hur kan fortsatt digital omställning se ut?

Den digitala omställningen förväntas accelerera och bli mer omfattande. Inte minst sker detta som en följd av utveckling inom Artificiell intelligens (AI) där nya tjänster, insatser och mer personligt anpassad vård och omsorg kommer att kunna tillhandahållas.

Inom äldreomsorgen pågår även aktiviteter för att se över organiseringen vilket bland annat sker genom upprättandet av en dedikerad digital tvärprofessionell utförarenhet som benämns Digital vård och omsorg (DVO). Genom att samla utförandet och fortsatt utveckling av digitala insatser till en mindre enhet minskar den komplexitet och resursåtgång som nuvarande organisering medför gällande exempelvis förändringsledning, utbildning och kostnader för exempelvis licenser och systemadministration.

Den digitala omställningen kan utifrån ovanstående exempel förväntas få större påverkan på hur insatser kommer att utföras framåt.

Digitalisering och LOV

Enligt nuvarande LOV-avtal (punkt 43 och 44) framgår att det finns olika förhållningssätt till digital omställning och LOV-avtalet. Avtalet kan anses tvetydigt då det finns ett tolkningsutrymme gällande om av Umeå kommun tillhandahållen teknik ska användas eller inte vilket kan medföra osäkerhet utförarna. Denna osäkerhet förekommer även gällande alternativet att beslut kan fattas om att insatser kan undantas LOV-avtalet under avtalstiden.

Alternativen i avtalet är:

1) a) Ställa krav på att externa utförare ska använda eller b) inte ska använda Umeå kommun tillhandahållna lösningar

2) Fatta beslut om att insats(er) som kan digitaliseras ska undantas utförande av extern utförare inom ramen för pågående avtal. Det kan dock medföra en skillnad i kvalitet för den enskilde.

Samtliga alternativ medför såväl fördelar som utmaningar vilka behöver hanteras och värderas i förhållande till syftet med LOV och syftet med den digitala omställningen.

Alternativ 1a: Externa utförare använder Umeå kommuns tillhandahållna lösningar

- Den enskilde får en mer likartad kvalitet/form på insatsen oavsett val av utförare
- Digitalisering ses inte som ett konkurrensmedel mellan utförare
- Umeå kommuns krav upprätthålls vilket medför högre grad av kvalitetssäkring
- Medför ökade kostnader för Umeå kommun i form av licenskostnader, användarhantering/administration (gäller även Tekniska nämnden).
- Vissa utförare kan redan ha egna befintliga lösningar vilket kan leda till besvär och kostnader för berörd utförare.

Alternativ 1b: Externa utförare använder <u>inte</u> Umeå kommuns tillhandahållna lösningar

- Den enskilde kan uppleva variation i utförandet av de digitala insatserna
- Digitalisering ses om ett konkurrensmedel (i likhet med exempelvis kompetens)
- Utförare kan sakna egna lösningar vilket kan påverka såväl den enskilde som utföraren
- Risk för informationssäkerhetsincidenter då utförarens kompetens och hantering kan variera (informationsägaren är ansvarig).
- Risk för minskad digital omställning om inte samtliga utförare själva tar initiativ till detta eller om annan form av styrning säkerställer detta.

Alternativ 2: Fatta beslut om att insats(er) som kan digitaliseras undantas utförande av externa utförare inom ramen för pågående avtal

- Potentiell påverkan på kontinuitet för den enskilde (beroende på hur kontinuiteten för digitala insatser hanteras)
- Osäkra förutsättningar för utföraren att bedriva verksamhet då förändring kan ske inom pågående avtal
- Kan ge högre volymer av digitala insatser med tillhörande ökade effekter
- Säkerställer att de digitala insatserna uppfyller Umeå kommuns krav (säkerhet, kvalitet etc).

Finns det motsättningar mellan fortsatt digitalisering och konkurrensutsättning/valfrihetssystem?

Sett enbart ur ett strikt digitaliseringsperspektiv kan det anses att en begränsning av antalet utförare kan leda till förbättrade förutsättningar för ökad omställningstakt enligt exempel ovan. Ett sådant perspektiv blir dock ensidigt och för att kunna väga dessa frågor gentemot varandra måste syfte med konkurrensutsättning respektive syftet med digitalisering ställas mot varandra.

Som beskrivits tidigare kan syftet med digitalisering härledas till att stärka den enskildes självständighet, delaktighet och trygghet. Vidare kan ytterligare syfte finnas i att skapa ökad grad av individanpassade insatser samt att skapa ökad resurseffektivitet för att hantera den tilltagande efterfrågan på vård och omsorg samt minskad tillgänglighet till arbetskraft. Vikten av dessa frågor, samt bedömningen av dess potentiella effekter, bör utgöra digitaliseringens viktning i förhållande till konkurrensutsättningens syften.

Förutsatt antagandet att digitalisering bidrar till ökad självständighet samt att digitalisering kan medföra ökad personcentrering och individuellt anpassade insatser, samt i viss mån ökad valfrihet genom att bredda formen för insatsen kan digitaliseringens syften delvis antas linjera med/överlappa konkurrensutsättningens syften. Utifrån detta resonemang kan det finnas stöd för att ett fokus på att främja den digitala omställningen även kan främja de syften som ligger till grund för digitalisering, men att nuvarande form och styrning av valfrihetssystemet i dagsläget inte är optimalt utformat för att främja digital omställning.

Hur kan digitalisering främjas samtidigt som valfrihetssystemet värnas?

Utmaningarna som finns gällande nuvarande konkurrensutsättning bör hanteras då de påverkar och får konsekvenser för samtliga berörda intressenter (den enskilde, utförare, berörd personal) samt nämndens förmåga till omställning.

För perspektivet digital omställning är det av vikt att förutsättningarna för den digitala omställningen är så tydliga som möjligt så att planering och prognoser kan byggas på korrekt information och konkreta antaganden.

För den enskilde behöver en tydlighet finnas gällande vem som är utförare av olika insatser och hur formerna för dessa kommer att se ut, samt att information om eventuella förändringar kan kommuniceras i god tid. Den enskilde bör även ges tydlig information om hur kvalitet och säkerhet upprätthålls i de digitala insatserna samt vem som är ansvarig för vad.

För utförare behöver det finnas en tydlighet gällande på vilka grunder verksamheten bedrivs avseende såväl volymer som typer av insatser men även ansvarsfördelning och utformning av exempelvis tekniskt stöd.

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

§ 159

Diarienr: KS-2025/00341

Byte av upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst - kompletterat efter minoritetsåterremiss

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar
(efter förslag från individ- och familjenämnden respektive äldrenämnden)

att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst samt att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.

Reservation
Anders Ågren (M), Lena Andersson (M), Mattias Larsson (C), Lars Forsgren (SD), Hanna Lundin Jernberg (L) och Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun inledde en försöksverksamhet med eget val inom hemtjänsten 2005. 2007 beslutade kommunstyrelsen att försöksverksamheten skulle övergå i ordinarie verksamhet och omfatta hela kommunen. Lag om valfrihet (LOV) trädde i kraft 2009 vilket tydliggjorde valet av externa utförare ytterligare och 2010 beslutade kommunfullmäktige att införa LOV inom hemtjänsten vilket är den form av upphandling som tillämpas idag.

Äldrenämnden och individ- och familjenämnden beslutade under våren 2024 att ge äldreomsorgsförvaltningen och stöd- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att studera riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOV-avtalets konstruktion och jämföra detta med riskerna för välfärds-kriminalitet inom ramen för LOU-

upphandling, samt genomföra en omvärldsanalys av andra jämförbara kommuner. Under beredningen har även en rättslig analys av upphandlingsformerna genomförts och utredningen har kompletterats med material och data från Rådet för kommunala analysers (RKA) angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner, äldrenämndens respektive individ- och familjenämnden egna data gällande antal timmar och brukare fördelat på kommunal och extern hemtjänst samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården.

Individ- och familjenämnden respektive äldrenämnden föreslog efter ovanstående beredning kommunfullmäktige:
att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst.
att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.

Vid behandling av ärendet i kommunfullmäktige beslutade Kommunfullmäktige att återremittera ärendet (minoritetsåterremiss) med syftet att komplettera beslutsunderlagen utifrån följande riktlinjer:

1. att en beskrivning tas fram om hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system
2. att synpunkter inhämtas från berörda anhörigorganisationer samt kommunens pensionärsråd och funktionshinderråd
3. att synpunkter inhämtas från de privata utförare som idag utför hemtjänst inom ramen för LOV.

Beslutsunderlagen har nu kompletterats med beskrivning av hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system.

Beslutsunderlagen har även kompletterats med beskrivning av hur förankring sker och hur synpunkter från samtliga berörda intressenter/aktörer (anhörigorganisationer, pensionärsråd, funktionhindersråd, fackliga organisationer, brukare, befintliga och

potentiella leverantörer, statliga och offentliga myndigheter etc.) inhämtas och nyttjas i fortsatt beredning.

Beslutsunderlag

Kompletterande beslutsunderlag återremiss LOV_LOU
Protokoll IFN 27 aug 2025 (§175)
Protokoll ÄN 28 aug 2025 (§101)

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) och **Bore Sköld (V)** – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag.

Anders Ågren (M) och **Mattias Larsson (C)** – Avslag till tjänsteskrivelsens förslag.

Propositionsordning som godkänns

Bifall mot avslag till tjänsteskrivelsens förslag. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) – Bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Anders Ågren (M), Mattias Larsson (C), Lars Forsgren (SD), Veronica Kerr (KD), Hanna Lundin Jernberg (L) och **Mariam Salem (MP)** – Avslag till näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Propositionsordning som godkänns

Bifall mot avslag till näringslivs- och arbetsutskottets förslag. Ordföranden finner att kommunstyrelsen bifaller näringslivs- och arbetsutskottets förslag. Votering begärs.

Voteringsproposition

Ja-röst för bifall till näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen 2025-09-16

Nej-röst för avslag till näringslivs- och arbetsutskottets förslag

Omröstningsresultat

	Ja	Nej	Avstår
Hans Lindberg (S), ordf.	X		
Anders Ågren (M)		X	
Janet Ågren (S)	X		
Tomas Wennström (S	X		
Christina Bernhardsson (S)	X		
Andreas Lundgren (S)	X		
Carin Nilsson (S)	X		
Lena Andersson (M)		X	
Bore Sköld (V)	X		
Ellen Ström (V)	X		
Mattias Larsson (C)		X	
Lars Forsgren (SD)		X	
Mariam Salem (MP)		X	
Hanna Lundin-Jernberg (L)		X	
Veronica Kerr (KD)		X	
	8	7	

Med 8 ja-röster mot 7 nej-röster beslutar kommunstyrelsen att bifalla näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Reservation
Anders Ågren (M), Lena Andersson (M), Mattias Larsson (C), Lars Forsgren (SD), Hanna Lundin Jernberg (L) och Veronica Kerr (KD) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Beslutet ska skickas till
Individ- och familjenämnden
Äldrenämnden

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-09-09

§ 257

Diarienr: KS-2025/00341

Byte av upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst - kompletterat efter minoritetsåterremiss

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar
(efter förslag från individ- och familjenämnden respektive äldrenämnden)

att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst samt att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.

Reservation
Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun inledde en försöksverksamhet med eget val inom hemtjänsten 2005. 2007 beslutade kommunstyrelsen att försöksverksamheten skulle övergå i ordinarie verksamhet och omfatta hela kommunen. Lag om valfrihet (LOV) trädde i kraft 2009 vilket tydliggjorde valet av externa utförare ytterligare och 2010 beslutade kommunfullmäktige att införa LOV inom hemtjänsten vilket är den form av upphandling som tillämpas idag.

Äldrenämnden och individ- och familjenämnden beslutade under våren 2024 att ge äldreomsorgsförvaltningen och stöd- och omsorgsförvaltningen i uppdrag att studera riskerna för välfärdskriminalitet inom ramen för LOV-avtalets konstruktion och jämföra detta med riskerna för välfärds-kriminalitet inom ramen för LOU-upphandling, samt genomföra en omvärldsanalys av andra jämförbara

kommuner. Under beredningen har även en rättslig analys av upphandlingsformerna genomförts och utredningen har kompletterats med material och data från Rådet för kommunala analysers (RKA) angående hemtjänst för Umeå och liknande kommuner, äldrenämndens respektive individ- och familjenämnden egna data gällande antal timmar och brukare fördelat på kommunal och extern hemtjänst samt en analys utifrån införandet av digitalisering och kvalitet inom hemsjukvården.

Individ- och familjenämnden respektive äldrenämnden föreslog efter ovanstående beredning kommunfullmäktige:
att byta upphandlingsmodell från LOV till LOU för hemtjänst.
att göra nödvändiga justeringar i respektive nämnds reglemente så att ansvaret för upphandling av hemtjänst kvarstår hos respektive nämnd även med en ny upphandlingsform.

Vid behandling av ärendet i kommunfullmäktige beslutade Kommunfullmäktige att återremittera ärendet (minoritetsåterremiss) med syftet att komplettera beslutsunderlagen utifrån följande riktlinjer:

1. att en beskrivning tas fram om hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system
2. att synpunkter inhämtas från berörda anhörigorganisationer samt kommunens pensionärsråd och funktionshinderråd
3. att synpunkter inhämtas från de privata utförare som idag utför hemtjänst inom ramen för LOV.

Beslutsunderlagen har nu kompletterats med beskrivning av hur ett nytt system för hemtjänsten i Umeå baserat på LOU ska utformas inklusive en tydlig specifikation av hur kravställning, avtalsvillkor och uppföljning skulle utformas under ett LOU-system jämfört med nuvarande LOV-system.

Beslutsunderlagen har även kompletterats med beskrivning av hur förankring sker och hur synpunkter från samtliga berörda intressenter/aktörer (anhörigorganisationer, pensionärsråd, funktionhindersråd, fackliga organisationer, brukare, befintliga och

potentiella leverantörer, statliga och offentliga myndigheter etc.) inhämtas och nyttjas i fortsatt beredning.

Beslutsunderlag

Kompletterande beslutsunderlag återremiss LOV_LOU
Protokoll IFN 27 aug 2025 (§175)
Protokoll ÄN 28 aug 2025 (§101)

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Hans Lindberg (S) och **Bore Sköld (V)** – Bifall till tjänsteskrivelsens förslag.

Anders Ågren (M) och **Mattias Larsson (C)** – Avslag till tjänsteskrivelsens förslag.

Propositionsordning som godkänns

Bifall mot avslag till tjänsteskrivelsens förslag. Ordföranden finner att utskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag.

Reservation

Anders Ågren (M) och Lena Andersson (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget avslagsyrkande.

Beslutet ska skickas till

Individ- och familjenämnden
Äldrenämnden

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse

2025-08-01

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2025/00568

Länsgemensam strategi för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anta den länsgemensamma strategin för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030.

Ärendebeskrivning

Förslag till en länsgemensam strategi för suicidprevention är framtagen. Den länsgemensamma strategin har anpassats till den nationella strategin inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Samråd hälsa, vård och omsorg beslutade vid sitt sammanträde den 21 mars 2025 att rekommendera fullmäktigeförsamlingen i region Västerbotten och i länets 15 kommuner att anta den Länsgemensamma strategin för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030. Vidare beslutades att när den länsgemensamma handlingsplanen för suicidprevention och psykisk hälsa är färdigställd, ska den Länsgemensamma strategin för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030, ingå som en del i handlingsplanen. Särskilt beslut fattas om handlingsplanen i sin helhet.

Beslutsunderlag

- Länsgemensam strategi för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030
- Rekommendation till beslut om länsgemensam strategi för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030
- Regeringens skrivelse 2024/25:77 Det handlar om livet – nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention

Beslutet ska skickas till

Kommunfullmäktiges protokoll skickas senast 2025-10-31 till: lanssamverkan@regionvasterbotten.se.

Elin Pietroni
stadsdirektör

Tomas Jakobsson
kommunsekreterare

Underlag för information och beslut
Regional samverkan
2025-05-27

Ett samarbete mellan kommunerna
i Västerbotten och Region Västerbotten

Till

Bjurholm kommun
Dorotea kommun
Lycksele kommun
Nordmaling kommun
Malå kommun
Norsjö kommun
Region Västerbotten
Robertsfors kommun
Skellefteå kommun
Sorsele kommun
Storuman kommun
Umeå kommun
Vilhelmina kommun
Vindelns kommun
Vännäs kommun
Åsele kommun

Rekommendation till beslut om länsgemensam strategi för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030

På uppdrag av Samråd hälsa, vård och omsorg, det politiska samverkansorganet mellan länets 15 kommuner och Region Västerbotten för hälsa, vård och omsorg, skickas rekommendation till beslut om en länsgemensam strategi för suicidprevention. Samråd hälsa, vård och omsorg rekommenderar fullmäktige i respektive huvudman att anta strategin.

Informationsmaterial (presentationsunderlag) finns längst ned på denna sida
https://www.regionvasterbotten.se/folkhalsa/psykisk-halsa

Återkoppling av fattat beslut skickas senast 2025-10-31 till:
lanssamverkan@regionvasterbotten.se

Enligt uppdrag

Maria Sterner
Regional samverkanskoordinator

Underlag för information och beslut
Regional samverkan
2025-05-27

Ett samarbete mellan kommunerna
i Västerbotten och Region Västerbotten

Länsgemensam suicidpreventiv strategi i Västerbotten 2025–2030

Sammanfattning

Förslag till en länsgemensam strategi för suicidprevention är framtagen. Den länsgemensamma strategin har anpassats till den nationella strategin inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Samråd hälsa, vård och omsorg beslutade vid sitt sammanträde den 21 mars att rekommendera fullmäktigeförsamlingen i region Västerbotten och i länets 15 kommuner att anta den Länsgemensamma strategin för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030. Vidare beslutades att när den länsgemensamma *handlingsplanen* för suicidprevention och psykisk hälsa är färdigställd, ska den Länsgemensamma strategin för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030, ingå som en del i handlingsplanen. Särskilt beslut fattas om handlingsplanen i sin helhet.

Rekommendation till beslut

Fullmäktige i respektive huvudman uppmanas att

- Anta den länsgemensamma strategin för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030.

Bakgrund

Suicid är ett allvarligt folkhälsoproblem som innebär omfattande lidande för den drabbade, anhöriga och många andra runt omkring personen. Därför är det viktigt med riktat arbete där flera delar av samhället har en betydande roll. Med bakgrund av detta har beslut, i den tidigare samverkansstrukturen, fattats kring att ta fram en länsgemensam suicidpreventiv strategi med kommuner och region som huvudaktörer.

Arbetet med den suicidpreventiva strategin har pågått under flera år och var på remiss i kommunerna och regionen under 2022. Då beslutades att avvakta med fastställande tills en ny nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention tagits fram.

Den nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention har fastställts, vilket har lett till en översyn och revidering av den länsgemensamma suicidpreventiva strategin. Den nationella strategin innehåller de övergripande målen:

- En förbättrad psykisk hälsa i hela befolkningen.
- Färre liv förlorade i suicid.
- Minskade påverkbara skillnader i psykisk hälsa.
- Minskade negativa konsekvenser på grund av psykiatriska tillstånd

Underlag för information och beslut
Regional samverkan
2025-05-27

Ett samarbete mellan kommunerna
i Västerbotten och Region Västerbotten

Anpassningar i den länsgemensamma suicidpreventiva strategin har gjorts baserat på delmål 6 i den nationella strategin, som fokuserar på stärkt suicidpreventivt arbete. Arbetsgruppen har granskat och reviderat två av målen i den länsgemensamma strategin för att bättre fånga det som åsyftas. Målen är:

- Hälsofrämjande och förebyggande insatser och tillgång till tidiga insatser ska bidra till att minska antalet suicidförsök och fullbordade suicid.
- Medarbetare inom kommunala och regionala verksamheter ska ha adekvat kompetens utifrån sitt uppdrag för att kunna upptäcka, bemöta och behandla människor med suicidrisk.
- Tillhandahålla en säker vård och omsorg vid risk för suicid.
- Minska åtkomst till metoder och medel för suicid.

Utöver ändringarna i målen har länsgemensamma suicidpreventiva strategin uppdaterats med nya källor. Strategin anger en önskad inriktning för regionens och kommunernas suicidpreventiva arbete. Både i de enskilda verksamheterna men framför allt gemensamt. Strategin är synkad mot den nationella strategin och anger inriktningsmålen för länets suicidpreventiva arbete.

Bilagor

- Suicidpreventiv strategi för Västerbotten 2025–2030
- Nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention
- Länk till Informationsmaterial

Regeringens skrivelse 2024/25:77

Det handlar om livet – nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention

Skr. 2024/25:77

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 19 december 2024

Elisabeth Svantesson

Jakob Forssmed
(Socialdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen presenterar regeringen en nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Den nationella strategin syftar till att ge en långsiktig inriktning för arbetet under perioden 2025–2034, baserat på en tvärsektoriell ansats som skapar förutsättningar för en gemensam riktning för hela samhället i arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention.

Den nationella strategin omfattar både psykisk hälsa och suicidprevention i syfte att utveckla, samla och stärka arbetet. Den nationella strategin integrerar även arbetet med att främja psykiskt välbefinnande samt förebygga psykisk ohälsa och suicid med att förbättra livsvillkoren för personer som lever med olika psykiatriska tillstånd. Utgångspunkten är ett brett och gemensamt arbete som adresserar både individuella och strukturella faktorer för psykisk hälsa. Strategin fokuserar både på nuvarande och kommande generationers psykiska hälsa och på behovet av att skapa socialt hållbara samhällsstrukturer.

Den nationella strategin utgår från visionen ”Ett samhälle som främjar en god och jämlik psykisk hälsa i hela befolkningen och där ingen bör hamna i en så utsatt situation att den enda utvägen upplevs vara självmord”. Strategin innehåller fyra övergripande mål samt sju delmål med prioriteringar som ska vägleda arbetet inom området. Till den nationella strategin ska ett genomförande- och uppföljningssystem kopplas.

Innehållsförteckning

1 En samlad och utvecklad politik inom området psykisk hälsa och suicidprevention innebär ett gemensamt ansvar 3
1.1 Från ord till handling: en nationell strategi för ett samlat, stärkt och utvecklat arbete 3
1.2 Strategins genomförande och uppföljning 4
1.3 De centrala begrepp som används i skrivelsen 5

2 Nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention 6
2.1 En långsiktig nationell strategi ska vägleda arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention 6
2.2 En vision med högt ställda ambitioner 7
2.3 Övergripande mål ska tydliggöra vad som ska åstadkommas 8
2.4 Delmål och prioriterade insatser ska vägleda arbetet mot visionen och de övergripande målen 9
2.4.1 Delmål 1 – Ökat fokus på att stärka psykiskt välbefinnande och psykisk hälsa som resurs för individ och samhälle 9
2.4.2 Delmål 2 – Ökade investeringar i barn och unga för en god psykisk hälsa genom hela livet 11
2.4.3 Delmål 3 – Ett inkluderande och hållbart arbetsliv som främjar psykisk hälsa 16
2.4.4 Delmål 4 – Ett inkluderande samhälle med delaktiga invånare 19
2.4.5 Delmål 5 – Vård och omsorg som möter patienters och brukares behov 23
2.4.6 Delmål 6 – Stärkt suicidpreventivt arbete 33
2.4.7 Delmål 7 – Stärkt kunskapsutveckling inom området psykisk hälsa och suicidprevention 37

3 Ekonomiskt stöd för strategins genomförande 40

4 Förslagets bäring på det nationella suicidpreventiva handlingsprogrammet 41

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 2024 43

1 En samlad och utvecklad politik inom området psykisk hälsa och suicidprevention innebär ett gemensamt ansvar

1.1 Från ord till handling: en nationell strategi för ett samlat, stärkt och utvecklat arbete

Denna skrivelse är det första steget mot en ny, mer effektiv, systematisk och långsiktigt hållbar styrning inom området psykisk hälsa och suicidprevention, när det gäller såväl inriktning som genomförande och uppföljning. Regeringens politik utgår från att insatserna inom området psykisk hälsa och suicidprevention berör hela samhället och individens hela livslopp och därför omfattar insatser inom en bredd av områden. Arbetet är därmed ett gemensamt ansvar som kräver insatser från flera sektorer i samhället, såväl det offentliga som det privata, från civilsamhällets organisationer och från individerna själva. Utgångspunkten för arbetet framåt är att samhället, genom gemensamma insatser, kan göra mer för att säkerställa att psykisk hälsa ses som en resurs för individen och samhället och för att säkerställa att de negativa konsekvenserna som uppstår till följd av psykiatriska tillstånd minskar. Sådana gemensamma insatser skapar även förutsättningar för att uppnå den riksdagsbundna visionen om att ingen bör hamna i en situation där den enda utvägen upplevs vara självmord.

Det finns flera anledningar till att öka engagemanget i arbetet inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Beräkningar av sjukdomsbördan i Sverige och internationellt har återkommande visat att psykisk ohälsa har en mycket stor betydelse för både folkhälsan och samhällsekonomin. Psykisk ohälsa förväntas 2030 därtill vara den dominerande folkhälsoutmaningen – inte bara i Sverige utan också globalt. Självskattade besvär av exempelvis ängslan, oro och ångest har ökat kraftigt över tid i hela befolkningen. Därutöver medför såväl psykisk ohälsa som suicid stora konsekvenser för såväl individen som för anhöriga, närstående och efterlevande. Det kan t.ex. handla om ett ökat behov av hälso- och sjukvård och omsorg, försämrade förutsättningar för försörjning och familjebildning samt försämrade möjligheter att nå kunskapsmålen i skolan, att etablera sig på arbetsmarknaden och att delta i samhället. Argumenten för att öka engagemanget i arbetet inom området psykisk hälsa och suicidprevention, som rör såväl individnivån som samhällsnivån, kompletterar varandra och visar att psykisk hälsa och suicidprevention är en samhällelig angelägenhet som bör prioriteras och uppmärksammas. De visar också på ett tydligt behov av ett stärkt och utvecklat arbete inom området utifrån en ansats som involverar hela samhället. Utmaningarna måste både mötas och lösas gemensamt.

Den nationella strategi som regeringen presenterar i den här skrivelsen syftar till att underlätta och stödja arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention, på samtliga samhällsnivåer, genom en tydlig och gemensam riktning för arbetet samt en utvecklad uppföljning. Den nationella strategin är den första i sitt slag. Den utgår från tydliga problembilder och baseras på kunskap och beprövad erfarenhet liksom på nationella och

internationella erfarenheter och styrdokument. Strategin har tagits fram i bred samverkan med myndigheter, patient-, brukar- och anhörigorganisationer, civilsamhällets organisationer inbegripet trossamfunden, professionsföreningar, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), kommuner och regioner samt andra berörda aktörer. Den utgår från ett långsiktigt perspektiv och gemensamt arbete och inkluderar alla berörda samhällsaktörer i arbetet med att förbättra den psykiska hälsan och minska antalet suicid. Utgångspunkten för arbetet är en vision som kompletteras av övergripande mål, delmål och prioriterade områden. Till strategin ska ett nationellt stöd för genomförande liksom ett uppföljningssystem för att kunna mäta resultaten av arbetet kopplas.

Målsättningen med strategin är att skapa en gemensam inriktning för arbetet under de kommande tio åren som integrerar arbetet med att främja psykiskt välbefinnande, förebygga psykisk ohälsa och suicid, och förbättra livsvillkoren för personer som lever med olika psykiatriska tillstånd. Regeringen vill med den nationella strategin uppmana aktörer på olika nivåer att aktivt, och i samverkan, arbeta för att skapa förutsättningar för ett samhälle som främjar en god och jämlik psykisk hälsa i hela befolkningen och verka för att ingen bör hamna i en situation där den enda utvägen upplevs vara självmord.

1.2 Strategins genomförande och uppföljning

Många aktörer har ansvar för insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Detta inbegriper bl.a. SKR, regioner och kommuner, professionsföreningar, patient-, brukar- och anhörigorganisationer, civilsamhällets organisationer inbegripet trossamfunden, näringslivet, samt forskarsamhället och arbetsmarknadens parter. Därtill har ett flertal myndigheter uppdrag och ansvar att utveckla insatserna för att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid och skapa förutsättningar för en god vård och omsorg vid psykisk ohälsa. Även under strategiperioden 2025–2034 kommer insatser för att nå strategins mål att krävas från flera sektorer i samhället – från det offentliga, det privata, det civila samhällets organisationer och från den enskilde. Regeringens arbete handlar till stor del om att skapa förutsättningar för myndigheter, kommuner, regioner och andra aktörer i samhället att bedriva ett strategiskt och effektivt arbete. Vid sidan av det arbete som initieras av regeringen är det av stor betydelse hur myndigheter, kommuner och regioner, näringsliv, civilsamhälle och andra aktörer agerar inom ramen för sitt eget beslutsmandat och ansvarsområde. Att förstå sin egen roll och ta ansvar för att den egna verksamheten fullt ut är delaktig i arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention är av avgörande betydelse för att dagens och framtidens utmaningar inom området ska kunna mötas.

Strategin är en del i ett arbete som består av tre delar. Förutom den nationella strategin avser regeringen att presentera en handlingsplan för strategins genomförande under perioden 2025–2026. Handlingsplanen syftar till att konkretisera regeringens prioriteringar inom de olika mål och delmål som strategin tar fasta på och därmed underlätta berörda samhällsaktörers bidrag till arbetet. Regeringen avser även att ge ett

uppdrag till Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen, att i nära samverkan med berörda myndigheter, samordna, följa och stödja genomförandet av den nationella strategin inom området psykisk hälsa och suicidprevention. En nyckelfaktor i det arbetet handlar om att utveckla berörda statliga myndigheters arbete inom området, stödja berörda aktörer i arbetet med att skapa förutsättningar för att nå den nationella strategins mål, delmål och prioriterade områden, och att förbättra uppföljningen bl.a. genom ett uppföljningssystem med indikatorer för att mäta resultaten av vidtagna insatser och åtgärder. Utöver detta pågår eller planeras ett flertal utredningar och myndighetsuppdrag av betydelse för utvecklingen inom området psykisk hälsa och suicidprevention som utgår från strategins inriktning.

1.3 De centrala begrepp som används i skrivelsen

De centrala begrepp som används i skrivelsen utgår från den begreppsram som är framtagen av Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering och Sveriges Kommuner och Regioner (2020). Begreppen har följande innebörd.

Psykisk hälsa används som en övergripande term för både psykiskt välbefinnande och olika former av psykisk ohälsa.

Psykiskt välbefinnande avser den positiva dimensionen av psykisk hälsa och kännetecknas av att kunna balansera positiva och negativa känslor, känna tillfredställelse och mening med livet, ha goda sociala relationer samt utveckla och uppnå sin fulla potential. Psykiskt välbefinnande gör det möjligt för människor att klara av vanliga påfrestningar, förverkliga sina egna möjligheter, lära sig saker, arbeta och bidra till samhället.

Psykisk ohälsa avser den negativa dimensionen av psykisk hälsa och används som en övergripande term för tillstånd med olika svårighetsgrad och varaktighet, inbegripet psykiska besvär och psykiatriska tillstånd.

Psykiska besvär kan komma till uttryck i form av t.ex. nedstämdhet, oro, sömnbesvär eller kroppsliga besvär, såsom huvudvärk, magont eller yrsel. Besvären kan vara milda till svåra och pågå under kortare eller längre perioder, men uppfyller inte kriterierna för en psykiatrisk diagnos.

Psykiatriska tillstånd kännetecknas av förekomsten av flera olika symtom som ska ha funnits under en längre sammanhängande tid och som medför en nedsatt funktionsförmåga som signifikant påverkar vardagen och som uppfyller kraven för en psykiatrisk diagnos. Till psykiatriska tillstånd räknas psykiska sjukdomar och syndrom, såsom depression, ångestsyndrom, utmattningssyndrom, skadligt bruk och beroende av alkohol eller narkotika, bipolär sjukdom och psykossjukdomar, samt neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, såsom adhd, autismspektrum-tillstånd och språkstörningar.

S*uicid* eller *självmord* avser en avsiktlig självdestruktiv handling som leder till döden. Suicid beskrivs ofta som en konsekvens av ett svårt lidande, som i sin tur kan orsakas av flera samverkande faktorer, som exempelvis ett psykiatriskt tillstånd, en fysisk sjukdom eller svåra livshändelser.

2 Nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention

2.1 En långsiktig nationell strategi ska vägleda arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention

Utgångspunkt: Arbetet inom området psykisk hälsa och suicidprevention ska vägledas av en långsiktig nationell strategi under perioden 2025–2034.

Arbetet inom området psykisk hälsa och suicidprevention ska vägledas av en långsiktig nationell strategi under perioden 2025–2034. Den nationella strategin ska bidra till att skapa förutsättningar för ett samlat och samordnat arbete inom området, långsiktighet och förutsägbarhet samt ett högre engagemang för frågor om psykisk hälsa och suicidprevention hos alla berörda samhällsaktörer.

Att på allvar och kraftfullt ta sig an arbetet med att främja psykisk hälsa och utveckla arbetet med att förebygga psykisk ohälsa och suicid kräver ett brett och omfattande arbete på olika nivåer i samhället. Hälso- och sjukvården och omsorgen har en avgörande roll i arbetet för att säkerställa vård, stöd och behandling för personer med psykisk ohälsa. Samtidigt har många andra aktörer i samhället, som verkar inom arenor där människor befinner sig, en viktig roll för att främja psykiskt välbefinnande, förebygga psykisk ohälsa och suicid och ge stöd till personer med psykiatriska tillstånd samt till anhöriga, närstående och efterlevande. Förmågan hos berörda samhällsaktörer, inom en rad olika arenor och samhällssektorer, att möta de utmaningar som personer med psykisk ohälsa kan uppleva i vardagen är avgörande för i vilken utsträckning psykisk ohälsa kommer att utgöra ett hinder för personer att utveckla sin fulla potential inom en rad olika livsområden.

Aktörer från olika samhällssektorer behöver i större utsträckning agera tillsammans och arbeta långsiktigt och strategiskt för att skapa förutsättningar för en förbättrad psykisk hälsa i befolkningen och för att förebygga suicid och suicidförsök. En nationell strategi inom området ska skapa en gemensam inriktning för arbetet och därmed ge bättre förutsättningar till att utveckla breda, gemensamma och långsiktiga, men även samlade och samordnade insatser, som adresserar både individuella och strukturella faktorer för hälsa. Strategin ska därmed bidra till att stödja ett utvecklat, tvärsektoriellt och gemensamt arbete under den period som den ska gälla.

Den nationella strategin adresserar insatser till personer i alla åldrar samt en bredd av grupper och områden, från främjande och förebyggande insatser till vård och omsorg. Sådana insatser har inte sällan bäring på andra strategier och inriktningsdokument. I syfte att skapa förutsättningar för synergier, långsiktighet och förbättrade förutsättningar för ett gemensamt och strategiskt arbete där människan står i centrum, där samhällets resurser används på bästa sätt och där insatserna grundar sig på vetenskap eller bästa tillgängliga kunskap och beprövad erfarenhet, bör i övrigt pågående arbete som har bäring på strategin uppmärksammas. Förutom arbetet med folkhälsa samt vård och omsorg handlar det bl.a. om arbetet

med att säkerställa barnets rättigheter, arbetet med jämlika levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning samt arbetet med att äldre personer ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag. Det handlar också om arbetet för att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv samt det våldsförebyggande arbetet. Kopplingen till det brottsförebyggande arbetet är också stark och berör såväl insatser för att bryta rekryteringen och socialiseringen in i kriminella nätverk, att förebygga att barn och unga utnyttjas i kriminalitet samt att få personer som begår brott att lämna kriminaliteten bakom sig. Andra områden som också bör uppmärksammas i arbetet rör t.ex. arbetsmarknad och arbetsmiljö, utbildning, diskriminering och utanförskap, krisberedskap, rättsväsende samt kultur, samhällsplanering och transport.

2.2 En vision med högt ställda ambitioner

Vision: Ett samhälle som främjar en god och jämlik psykisk hälsa i hela befolkningen och där ingen bör hamna i en så utsatt situation att den enda utvägen upplevs vara självmord.

Den nationella strategin innehåller en vision som ska vara vägledande för arbetet inom området. Visionen tydliggör en strävan efter ett inkluderande samhälle där det psykiska måendet inte begränsar individens möjlighet till delaktighet i samhället, på jämlika och jämställda villkor, och möjligheten att åtnjuta sina rättigheter. En övergripande nationell vision behövs för att klargöra att det är alla berörda samhällsaktörers angelägenhet, utifrån sina ansvar och roller, att skapa förutsättningar för en god, jämlik och jämställd psykisk hälsa i befolkningen, undanröja hinder för delaktighet i samhället och förebygga suicid. Ansvaret för detta ligger inte enbart hos de myndigheter och organisationer som redan i dag har ett uttalat ansvar för frågor om psykisk hälsa och suicidprevention utan är vidare än så. Det är helt avgörande med ett brett välfärdspolitiskt perspektiv på arbetet om dagens och framtidens utmaningar inom området ska kunna mötas. Visionen förtydligar därför dels hela samhällets ansvar för människors psykiska hälsa genom att det visar på sambandet mellan samhälleliga förutsättningar, och hälsoutvecklingen i befolkningen, dels vikten av att alla berörda samhällsaktörer arbetar aktivt och tillsammans för att skydda och främja en god psykisk hälsa. Detta omfattar bl.a. att stärka det psykiska välbefinnandet, förebygga psykiska besvär och psykiatriska tillstånd, när så är möjligt, samt säkerställa att de som behöver vård och stöd vid psykisk ohälsa får effektiva insatser i tid och utifrån sina behov och förutsättningar. Visionen speglar också ambitionen att berörda samhällsaktörer ska göra allt de kan för att kraftfullt minska förekomsten av suicid och suicidförsök, med utgångspunkt i den fastställda visionen för det självmordspreventiva arbetet (prop. 2007/08:110, bet. 2007/08:SoU11, rskr. 2007/08:226). En viktig del i det arbetet är att inträffade suicid följs upp på ett systematiskt sätt och att lärdomar dras för att bygga upp kunskap i syfte att kunna förebygga suicid.

2.3 Övergripande mål ska tydliggöra vad som ska åstadkommas

Övergripande mål:
– En förbättrad psykisk hälsa i hela befolkningen.
– Färre liv förlorade i suicid.
– Minskade påverkbara skillnader i psykisk hälsa.
– Minskade negativa konsekvenser på grund av psykiatriska tillstånd.

Visionen för den nationella strategin följs av fyra övergripande mål som pekar ut riktningen för de förflyttningar som bedöms som särskilt angelägna att åstadkomma under strategiperioden.

Mål 1 – En förbättrad psykisk hälsa i hela befolkningen

Målet om en förbättrad psykisk hälsa i hela befolkningen tar fasta på hälsoutfall i befolkningen, i alla skeden av livet och oaktat eventuella sjukdomstillstånd. Målet handlar om att stärka det hälsofrämjande arbetet bland berörda samhällsaktörer genom olika former av insatser på både individ- och befolkningsnivå i syfte att stärka det psykiska välbefinnandet i hela befolkningen.

Mål 2 – Färre liv förlorade i suicid

Målet om färre liv förlorade i suicid tar fasta på att suicid oftast är den yttersta konsekvensen av ett outhärdligt lidande och en djup tragedi som påverkar många runt den avlidna, inte minst anhöriga, andra närstående och efterlevande som själva riskerar en försämrad psykisk hälsa och ökad suicidrisk. Målet handlar om att åstadkomma en tydlig förflyttning mot den del av den nationella visionen som anger att ingen en bör hamna i en så utsatt situation att den enda utvägen upplevs vara självmord. Det handlar om insatser för att minska suicidtalet i snabbare takt jämfört med de senaste 20 åren men också om åtgärder för att stärka det suicidpreventiva arbetet på flera nivåer och bland flera aktörer.

Mål 3 – Minskade påverkbara skillnader i psykisk hälsa

Målet om minskade påverkbara skillnader i psykisk hälsa tar fasta på att minska de påverkbara skillnaderna i psykisk hälsa som finns mellan olika grupper i befolkningen, t.ex. baserat på olika utbildnings-, inkomstnivåer eller yrkeskategorier men också i hög grad utifrån diskrimineringsgrunderna. Målet handlar om att åstadkomma en tydlig förflyttning mot minskade påverkbara hälsoskillnader i psykisk hälsa. Det handlar både om att olika typer av insatser genomförs och att intensiteten eller utbudet av insatser anpassas utifrån olika behov.

Mål 4 – Minskade negativa konsekvenser på grund av psykiatriska tillstånd

Målet om minskade negativa konsekvenser på grund av psykiatriska tillstånd tar fasta på att skapa gemenskap och ett samhälle som har förmågan att tillgodose behoven hos personer med psykiatriska tillstånd och som främjar möjligheterna för dem att delta i samhället på ett aktivt och meningsfullt sätt. Målet handlar om att stärka det psykiska välbefinnandet, minska psykiskt lidande och öka funktionsförmåga och återhämtning hos personer med psykiatriska tillstånd samt förbättra den somatiska hälsan och minska risken för förtida död. Målet handlar också om att minska stigmatisering och diskriminering vid psykiatriska tillstånd och förbättra bemötandet av personer med olika former av psykisk ohälsa.

2.4 Delmål och prioriterade insatser ska vägleda arbetet mot visionen och de övergripande målen

De fyra övergripande målen följs av sju delmål som ska vägleda det operativa arbetet inom området. Delmålen ska enskilt och gemensamt bidra till att uppfylla de övergripande målen och åstadkomma en förflyttning mot den nationella strategins vision. För att delmålen ska uppfyllas behöver en rad insatser och aktiviteter genomföras. Under varje delmål presenteras därför ett antal prioriterade områden inom vilka det är särskilt angeläget att utveckla arbetet under strategiperioden.

2.4.1 Delmål 1 – Ökat fokus på att stärka psykiskt välbefinnande och psykisk hälsa som resurs för individ och samhälle

Delmål 1: Ökat fokus på att stärka psykiskt välbefinnande och psykisk hälsa som resurs för individ och samhälle.

Detta är särskilt prioriterat:

- Utveckla arbetet inom berörda samhällssektorer med att främja psykiskt välbefinnande.
- Höja allmänhetens kunskaper om psykisk hälsa.
- Genomföra insatser för att skapa motståndskraft och upprätthålla en god psykisk hälsa i ett föränderligt samhälle.

Delmålet om ökat fokus på att stärka psykiskt välbefinnande och psykisk hälsa som resurs för individ och samhälle syftar till att stärka sådana insatser som kan bidra till att öka det psykiska välbefinnandet hos individer och i befolkningen. Detta inbegriper både åtgärder för att identifiera och stärka individens egna resurser och de faktorer i samhället som skapar mening och sammanhang. Ett sådant arbete sammanfaller många gånger med mål och insatser inom ett bredare förebyggande och främjande arbete såsom arbetet med föräldraskapsstöd, insatser som rör alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar, arbetet med att

motverka skolfrånvaro, förebyggande av våld och ofrivillig ensamhet samt brottsförebyggande arbete. Ett stärkt fokus på dessa arenor och på faktorer som främjar psykiskt välbefinnande öppnar därför upp för insatser inom många olika samhällssektorer. Investeringar i insatser som främjar det psykiska välbefinnandet kan också stärka hela samhällets utveckling, både socialt och ekonomiskt.

För att uppnå detta delmål bör följande särskilt prioriteras.

Utveckla arbetet inom berörda samhällssektorer med att främja psykiskt välbefinnande

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla arbetet inom alla samhällssektorer för att främja psykiskt välbefinnande. Det inbegriper bl.a. insatser för att stärka människors förmågor och skapa mening och sammanhang. Det inbegriper insatser för att utforma vardagsarenor som rör t.ex. bostad, skola, arbete och närmiljöer, på ett sådant sätt att de främjar hälsan och stärker eller bibehåller människors fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Det inbegriper också insatser som rör vård och omsorg som syftar till att stärka människors egna förmågor, resurser och återhämtning. Sådana insatser kan också bidra till att minska risken för psykisk ohälsa och motverka eller lindra en del av de negativa effekter som kan följa av psykiatriska tillstånd.

Fokus för detta arbete bör vara att

- öka arbetet med att stärka de faktorer som bidrar till psykiskt välbefinnande och motståndskraft
- öka kunskapen om den existentiella hälsans betydelse för det psykiska välbefinnandet.

Höja allmänhetens kunskaper om psykisk hälsa

Det behövs ett ökat fokus på insatser som syftar till att höja allmänhetens kunskaper om psykisk hälsa. I detta ingår bl.a. att ge både allmänheten och särskilda grupper information om psykisk hälsa samt verktyg för att förbättra sin hälsa och att uttrycka hur man mår och känner. Med kunskap om vad psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande är kan förutsättningar skapas för att öka förståelsen för hur psykisk ohälsa kan ta sig uttryck, vad enskilda själva kan göra för att stärka sin hälsa och sitt välbefinnande, hur man kan stödja någon som inte mår bra eller veta när och hur man söker stöd och hjälp om det behövs. Sådana insatser är också viktiga i det suicidpreventiva arbetet. Olika samhällsaktörer kan tillhandahålla information och praktiska verktyg som personer själva kan tillägna sig för att stärka kunskapen, förståelsen och de färdigheter som behövs för att öka välbefinnandet och stärka motståndskraften mot psykisk ohälsa.

Fokus för detta arbete bör vara att

- tillgängliggöra och sprida kunskap om psykisk hälsa och psykiskt välbefinnande till allmänheten, med anpassning till olika gruppers behov och förutsättningar
- göra riktade insatser för att utveckla barns och ungas förmåga att stå emot och klara av förändringar samt att återhämta sig och vidareutvecklas, exempelvis genom att sprida kunskap om sätt att hantera känslor och stärka tron på sig själv.

Genomföra insatser för att skapa motståndskraft och upprätthålla en god psykisk hälsa i ett föränderligt samhälle

Det behövs kunskaper om hur världsläget och stora samhällsförändringar, så som väpnade konflikter och pandemier, påverkar den psykiska hälsan. Detta för att skapa motståndskraft och upprätthålla en god psykisk hälsa i en föränderlig omvärld. Globala händelser ger förändrade förutsättningar för människors psykiska hälsa och välbefinnande. Detta innebär också ett behov av insatser för att möta dessa utmaningar.

Fokus för detta arbete bör vara att

– öka kunskapen om påverkan på människors psykiska hälsa av globala händelser i form av krig och pandemier och genomför insatser för att skapa motståndskraft och upprätthålla en god psykisk hälsa i ett föränderligt samhälle.

2.4.2 Delmål 2 – Ökade investeringar i barn och unga för en god psykisk hälsa genom hela livet

Delmål 2: Ökade investeringar i barn och unga för en god psykisk hälsa genom hela livet.

Detta är särskilt prioriterat:

– Vidareutveckla arbetet för en trygg uppväxt för alla barn.
– Verka för att förskolan arbetar hälsofrämjande.
– Verka för att skolan fokuserar på det hälsofrämjande och förebyggande arbetet.
– Fortsatt skapa likvärdiga möjligheter till lärande och utveckling för alla barn och elever.
– Öka arbetet med en meningsfull fritid för barn och unga.
– Göra insatser för att skapa förutsättningar för en säker och hälsosam användning av skärmar och digitala medier.
– Öka tillgången till olika former av generella stödinsatser till barn och unga.
– Utveckla arbetet med tidiga och samordnade insatser för barn och unga med psykisk ohälsa.

Delmålet om ökade investeringar i barn och unga för en god psykisk hälsa genom hela livet syftar till att stärka och utveckla förutsättningar för en god psykiska hälsa hos barn och unga som kan vara hela livet. En god psykisk hälsa byggs i stor utsträckning upp under barndomen och ungdomen. Det är i denna period i livet som olika förmågor såsom att reglera känslor, att forma trygga sociala relationer och att utforska och lära sig saker utvecklas. Barn och unga som växer upp med goda levnadsförhållanden har bättre förutsättningar för att utveckla psykiskt välbefinnande, vilket också minskar risken för psykisk ohälsa och suicid senare i livet. Därför är det viktigt att investera i barn och unga och ge dem de bästa möjliga förutsättningarna att få en trygg uppväxt och utvecklas, lära och må bra. Gruppen unga innefattar även gruppen unga vuxna i åldern 16–29 år då detta är en särskilt utsatt grupp i detta sammanhang.

För att uppnå detta delmål bör följande särskilt prioriteras.

Vidareutveckla arbetet för en trygg uppväxt för alla barn

Det behövs ett ökat fokus på att vidareutveckla arbetet för en trygg uppväxt för alla barn. Barns och ungas uppväxtvillkor påverkar hälsan genom hela livet och är viktiga för en god psykisk hälsa. I detta sammanhang är insatser som syftar till att stödja föräldrar i deras föräldraskap och att identifiera barn och unga som är i risk för en ogynnsam utveckling, såsom tex. genom utåtagerande eller kriminellt beteende, angelägna. Det är också nödvändigt att säkerställa att alla barn får en god chans att lyckas i livet, oavsett föräldrarnas livssituation, och att skydda barnets rättigheter. Särskilt utsatta barns rätt till trygghet och långsiktig stabilitet behöver uppmärksammas i arbetet.

Fokus för detta arbete bör vara att

- verka för utvecklade insatser till föräldrar, t.ex. genom att öka kunskapen om och tillgången till föräldraskapsstöd
- tidigt i barns liv identifiera och uppmärksamma de barn som lever i olika former av utsatthet, har upplevt trauma, lever med egen eller anhörigas kroniska fysiska eller psykiska sjukdom eller har utsatts för eller bevittnat våld för att kunna erbjuda tidiga insatser
- uppmärksamma och rikta ändamålsenliga insatser till barn med funktionsnedsättningar
- säkerställa en träffsäker tillgång till mödra- och barnhälsovården
- utveckla socialtjänstens förebyggande arbete.

Verka för att förskolan arbetar hälsofrämjande

Barns hälsa kan påverkas positivt av en hälsofrämjande förskola av god kvalitet som kan bidra till gemenskap och skapa förutsättningar för utveckling och lärande. Förskolan har också möjlighet att tidigt uppmärksamma barn vars hemmiljö brister, t.ex. pga. skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika eller spel om pengar, psykisk ohälsa, våld, allvarlig sjukdom eller dödsfall i familjen. Förskolan har även möjlighet att tidigt uppmärksamma barn med en ogynnsam utveckling, t.ex. normbrytande beteende, och kan i ett tidigt skede samverka med vårdnadshavare om deras barns utveckling.

Fokus för detta arbete bör vara att

- arbeta för god och likvärdig kvalitet i förskolan
- värna förskolans hälsofrämjande arbete
- arbeta för att tidigt uppmärksamma barn i behov av särskilt stöd.

Verka för att skolan fokuserar på det hälsofrämjande och förebyggande arbetet

Skolan och dess elevhälsa har en viktig roll i att främja elevers hälsa och stödja elevers utveckling mot utbildningens mål. Viktiga uppgifter är t.ex. att motverka mobbning samt identifiera stödbehov och erbjuda stödinsatser. Skolan kan också erbjuda goda lärmiljöer för att elever ska få förutsättningar att stärka och bibehålla fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och få en så positiv skolsituation som möjligt. Andra viktiga uppgifter är att verka för att elever ska utveckla tillitsfulla relationer till skolpersonal och skolkamrater. Skolan och dess elevhälsa kan därutöver ha en viktig roll att förmedla kunskap om psykisk hälsa och därmed på

flera olika sätt bidra till att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa hos elever. Det är således viktigt att skapa förutsättningar för ett kontinuerligt hälsofrämjande och förebyggande utvecklingsarbete i skolan.

Fokus för detta arbete bör vara att

- fortsatt utveckla skolans arbete mot kränkande behandling och diskriminering
- fortsatt verka för skolans närvarofrämjande arbete
- utveckla kunskapen om psykisk hälsa hos alla elever
- fortsatt verka för att kunskapen om psykisk hälsa hos lärare och elevhälsans personal är god
- fortsatt verka för att skolans elevhälsoarbete utgår från elevernas förutsättningar
- fortsatt verka för en god elevhälsokompetens som möter elevernas behov.

Fortsatt skapa likvärdiga möjligheter till lärande och utveckling för alla barn och elever

Skolan är avgörande för enskilda människors livsresor, för Sveriges långsiktiga välstånd och för samhällets demokratiska utveckling. En fullföljd utbildning på grundskolenivå och gymnasieutbildning är en av de viktigaste skyddsfaktorerna för god psykisk hälsa och goda livsmöjligheter. Omvänt är svaga skolprestationer och skolmisslyckande riskfaktorer för psykisk ohälsa och suicid. Det är därför viktigt att skolan fortsatt bedriver ett välfungerande arbete för att kunna erbjuda en utbildning av god kvalitet och för att ge alla elever likvärdiga möjligheter att utvecklas och lära. Alltför många elever lämnar grundskolan utan behörighet till gymnasieskolans nationella program. Elever med olika typer av funktionsnedsättningar eller psykiatriska tillstånd och svårare psykiska besvär kan möta olika utmaningar i sitt lärande och har högre risk än andra att inte klara grundskolan eller gymnasieskolan. Elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Fokus för detta arbete bör vara att

- fortsatt verka med särskilda kompensatoriska insatser till huvudmän för förskolor och skolor där behoven är som störst och till barn och elever i behov av stödinsatser i utbildningen, t.ex. till följd av ett psykiatriskt tillstånd
- fortsatt verka för att skolans lärmiljöer anpassas så att de stödjer elevers lärande, utveckling och hälsa
- utveckla skolans arbete med att tidigt uppmärksamma elever i behov av särskilt stöd och möta elever med psykiatriska tillstånd, t.ex. neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Öka arbetet med en meningsfull fritid för barn och unga

Det behövs ett stärkt fokus på att öka arbetet med en meningsfull fritid för barn och unga. Detta genom att barn och unga får möjligheter att vara fysiskt aktiva och kreativa samt utveckla sina sociala och kognitiva

färdigheter. Fysisk aktivitet är bra för både den fysiska och den psykiska hälsan, eftersom det kan bidra till ökat välbefinnande och ge bättre sömn, koncentrationsförmåga och minne samt skydda mot ångest och depression. Meningsfulla fritidsaktiviteter bidrar också till barns och ungas utveckling och ger möjlighet till social gemenskap med andra. Vissa barn saknar resurser av olika slag eller har särskilda behov, vilket kan leda till olika hinder att delta i fritidsaktiviteter. Det påverkar förutsättningarna för att uppnå en god och jämlik hälsa för alla barn. Det är särskilt angeläget att motverka detta.

Fokus för detta arbete bör vara att

- öka tillgången till lättillgängliga verksamheter för barn och unga inom bl.a. kultur, idrott och friluftsliv
- arbeta för att fritidsaktiviteter görs tillgängliga och når en bredd av barn och unga utifrån deras olika önskemål, behov och förutsättningar, t.ex. inkluderande aktiviteter för barn och unga med fysiska, psykiska eller intellektuella funktionsnedsättningar
- särskilt rikta insatser till barn och unga som har sämre förutsättningar för att delta i fritidsaktiviteter
- sprida kunskap om psykisk hälsa och grupper av barn och unga som är särskilt utsatta för psykisk ohälsa till vuxna som leder fritidsaktiviteter.

Göra insatser för att skapa förutsättningar för en säker och hälsosam användning av skärmar och digitala medier

Det behövs ett ökat fokus på att skapa förutsättningar för en säker och hälsosam användning av skärmar och digitala medier. Via dessa digitala medier kan barn finna information, kommunicera med andra och uttrycka sig på nya sätt, vilket kan bidra till kunskap, social gemenskap och demokratiskt deltagande. Samtidigt kan användningen av digitala medier påverka den psykiska hälsan negativt genom att barn och unga utsätts för innehåll som är skadligt, genom att det t.ex. främjar osunda kroppsideal och självdestruktiva beteenden, sociala jämförelser och kränkningar. Detta kan i sin tur leda till skadeverkningar i form av t.ex. självskadebeteende och ätstörningar. Digitala medier kan också innehålla marknadsföring som kan bidra till att hos minderåriga öka intresset för, alkohol och tobaks- och nikotinprodukter. Vidare kan dataspel innehålla lotteriliknande inslag som kan bidra till att hos minderåriga öka intresset för spel om pengar. Användningen kan därutöver leda till indirekta negativa effekter, genom att t.ex. tränga undan dels sömn och mat, dels umgänge och andra hälsofrämjande aktiviteter såsom fysisk aktivitet. Detta kan i sin tur påverka skolarbete och kunskapsinhämtning på ett negativt sätt. Barn och unga med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning är generellt sett särskilt sårbara och mer utsatta än andra barn i den digitala miljön. Barn och ungas digitala mediavanor påverkas dessutom av hur bra eller dåligt de mår.

Fokus för detta arbete bör vara att

- verka för att skapa förutsättningar för trygga och säkra digitala miljöer för barn som är anpassade efter dem, med ett särskilt fokus på att stärka dem som har störst risk för att fara illa i de digitala miljöerna
- utveckla arbetet med att skydda barn från skadligt material i den digitala miljön, t.ex. otillförlitligt eller våldsamt material

– öka kunskapen om kopplingen mellan digitala medier och barns och ungas psykiska hälsa
– öka kunskapen om barns digitala medieanvändning bland professioner som möter barn och unga med suicidtankar.

Öka tillgången till olika former av generella stödinsatser till barn och unga

Det behövs ett ökat fokus på att öka tillgången till olika former av generella stödinsatser till barn och unga. Det finns t.ex. skillnader över landet när det gäller arbetet inom första linjens vård med omhändertagandet av milda till måttliga besvär vid psykisk ohälsa, vilket riskerar att skapa ett ojämlikt omhändertagande. Barn och unga kan behöva prata med kompetenta vuxna om frågor som rör måendet, hemmiljön, skolan eller kompisarna, utbildning, relationer och identitet, liksom om stora val och beslut som rör exempelvis högre utbildning och arbete. Barn, unga och unga vuxna har också behov av att samtala om existentiella frågor utifrån olika utgångspunkter. Elevhälsan, ungdomsmottagningar och vissa verksamheter inom primärvårdsnivån för barn och unga är exempel på lågtröskelverksamheter som bl.a. arbetar med att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa. Även statliga universitet och högskolor kan vara viktiga aktörer i arbetet liksom civilsamhällets organisationer, inbegripet trossamfunden, som kan erbjuda möjligheter att ingå i meningsskapande sammanhang, och ge medmänskligt stöd. De bedriver också viktiga stödverksamheter och erbjuder aktiviteter, mötesplatser och samtalsstöd i olika livsfrågor.

Fokus för detta arbete bör vara att

– arbeta för bättre och mer tillgänglig information om vart man kan vända sig om man har frågor om psykisk ohälsa eller behöver vård och stöd
– utveckla verksamheter som erbjuder råd och stöd om exempelvis hälsa, existentiell hälsa, relationer och barns och ungas rättigheter, och som erbjuder medmänskligt stöd
– skapa ett mer jämlikt utbud av fysiskt och digitalt stöd och arbeta för att nå de grupper som av olika skäl inte söker stöd
– arbeta för att ungdomsmottagningar och andra lågtröskelverksamheter ska nå grupper som i dag inte söker sig till verksamheterna
– fortsatt stödja studenthälsovården vid Sveriges universitet och högskolor för att främja studenternas fysiska och psykiska hälsa.

Utveckla arbetet med tidiga och samordnade insatser för barn och unga med psykisk ohälsa

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla arbetet med tidiga och samordnade insatser för barn och unga med psykisk ohälsa. Barn och unga som mår dåligt behöver uppmärksammas tidigt för att de ska få det stöd och den vård som de behöver och för att förhindra att mer allvarliga besvär utvecklas. Tidiga insatser handlar både om att uppmärksamma eventuella besvär eller svårigheter i tidig ålder och tidigt i en ogynnsam utveckling. Stödet behöver ha ett helhetsperspektiv, vilket förutsätter samverkan och samordning mellan flera huvudmän och verksamheter, så som skolan och dess elevhälsa, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Arbetet med

tidiga och samordnade insatser för barn och unga i alla åldrar, från spädbarnsåldern till ungdomen, behöver vara välfungerande och integreras med andra närliggande områden såsom arbetet med alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar, det våldsförebyggande arbetet samt det brottsförebyggande arbetet.

Fokus för detta arbete bör vara att

- tidigt uppmärksamma och följa upp olika riskfaktorer, såsom utsatthet för och utövande av våld, destruktiva beteenden, kriminalitet eller tecken på psykisk ohälsa, inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och skolan och dess elevhälsa
- ka primärvårdens kompetens och utveckla metoder för att i primärvården möta barn och unga som behöver vård för psykisk ohälsa
- utveckla den specialiserade psykiatriska vårdens konsultativa roll för att bli mer tillgänglig för primärvården, socialtjänsten och skolan och dess elevhälsa
- utveckla samverkan mellan den specialiserade psykiatriska vården, socialtjänsten, förskolan samt skolan och dess elevhälsa i syfte att samordna arbetet för barn och unga med stora och komplexa behov.

2.4.3 Delmål 3 – Ett inkluderande och hållbart arbetsliv som främjar psykisk hälsa

Delmål 3: Ett inkluderande och hållbart arbetsliv som främjar psykisk hälsa.

Detta är särskilt prioriterat:

- Utveckla arbetet för en god arbetsmiljö som främjar psykisk hälsa.
- Öka deltagandet i arbetslivet.
- Öka kunskapen om stöd vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Delmålet om ett inkluderande och hållbart arbetsliv som främjar psykisk hälsa syftar till att öka fokus på arbetslivets och arbetsmiljöns betydelse för psykisk hälsa. Att ha ett arbete är viktigt för den psykiska hälsan, på flera sätt. Genom arbete blir man delaktig i samhället och kan känna social gemenskap och tillhörighet. Samtidigt innebär dåliga arbetsförhållanden, brister i arbetsmiljön eller arbetslöshet en ökad risk för psykisk ohälsa och i vissa fall suicidalitet och suicid. Insatserna handlar om att rikta fokus på det som både främjar en god arbetsmiljö och förebygger en dålig arbetsmiljö samtidigt som fler kan få en anställning och vara en del av arbetslivet. Ett hållbart arbetsliv handlar också om en god och tillgänglig arbetsmiljö för alla och stöd för återgång till arbete vid sjukskrivning.

För att uppnå detta delmål bör följande särskilt prioriteras.

Utveckla arbetet för en god arbetsmiljö som främjar psykisk hälsa

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla arbetet för en god arbetsmiljö som främjar psykisk hälsa. En god arbetsmiljö ger förutsättningar för människor att må bra och utvecklas på jobbet, och kan därmed bidra till en god psykisk hälsa. Samtidigt kan sådana insatser bidra till produktivitet vilket gynnar såväl enskilda personer, företagare och verksamheter som samhället i stort. Att skapa friska arbetsplatser är därför en del i arbetet för

att främja hälsa. Arbetet för goda organisatoriska och sociala arbetsförhållanden handlar t.ex. om att förebygga riskfaktorer för psykisk ohälsa såsom långvarig stress, konflikter och mobbning och om att främja friskfaktorer för psykisk hälsa såsom trygghet, balans mellan jobb och fritid och stöd från chef och kollegor.

Fokus för detta arbete bör vara att

- fortsatt stödja implementering och tillsyn av föreskrifterna om organisatorisk och social arbetsmiljö.
- fortsatt verka för att upprätthålla en god arbetsmiljö, t.ex. genom att arbetsgivare anlitar företagshälsovård eller annan expertis.
- fortsatt verka för att ta fram och sprida kunskap om frisk- och riskfaktorer för psykisk hälsa och ohälsa för olika yrken och branscher samt kunskap om implementering – framför allt kunskap om hälsofrämjande arbetsplatser och sätt att förebygga kränkande särbehandling, mobbning och sexuella trakasserier.
- fortsatt verka för att förbättra den organisatoriska och sociala arbetsmiljön inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och utbildningssektorn.
- fortsatt verka för att förbättra den organisatoriska och sociala arbetsmiljön, inklusive ökad jämställdhet, på arbetsmarknaden, t.ex. genom ökad kunskapsutveckling.
- sträva efter samordningsvinster i arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention och arbetet inom arbetsmiljöområdet.

Öka deltagandet i arbetslivet

Det behövs ett ökat fokus på att öka deltagandet i arbetslivet. Att ha ett arbete eller en meningsfull sysselsättning kan bidra till psykiskt välbefinnande. På samma sätt är arbetslöshet en riskfaktor för psykisk ohälsa. Arbetet för att få fler i sysselsättning och en välfungerande arbetsmarknad ska inriktas på att återupprätta arbetslinjen, aktivera arbetslösa genom att använda tid i arbetslöshet för att stärka färdigheter för att underlätta återgång i arbete, samt prioritera kostnadseffektiva åtgärder och utbildningar som gynnar kompetensförsörjningen i ekonomin. Studier är en viktig faktor för att komma ut i arbetslivet och en fullföljd gymnasieutbildning är i många fall en förutsättning för att komma in på arbetsmarknaden. För att skapa förutsättningar för att minska utanförskapet på arbetsmarknaden och möjliggöra goda livschanser för alla behöver berörda aktörer arbeta aktivt för att erbjuda stöd och vägledning till personer som står utanför arbetsmarknaden.

Fokus för detta arbete bör vara att

- utveckla arbetet med insatser till unga som varken arbetar eller studerar, främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa hos denna grupp samt ge stöd för att de ska återgå till studier eller komma in på arbetsmarknaden
- utveckla arbetet för att motivera fler som saknar gymnasieutbildning, och som är i behov av det, att delta i vuxenutbildning
- ge stöd till och stärka förutsättningarna för att fler elever ska nå målen med sina studier genom t.ex. specialpedagogisk kompetens
- ta till vara de stödinsatser som Arbetsförmedlingen kan erbjuda för att underlätta för personer som står utanför arbetsmarknaden att övergå till

arbete eller utbildning, däribland särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
- verka för inkluderande rekrytering för att personer med psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning som påverkar arbetsförmågan kan få en anställning
- fortsatt utveckla samverkan mellan arbetsgivare och myndigheter om insatser för personer som står långt från arbetsmarknaden, och om former för att sprida goda och kostnadseffektiva exempel på sådana insatser
- fortsatt öka kunskapen bland chefer, arbetsledare, fackligt förtroendevalda och skyddsombud om olika former av psykisk ohälsa, för att de ska kunna stötta arbetstagare och ta vara på deras förmågor
- ortsatt öka medvetenheten om psykisk ohälsa och föra öppna samtal om detta i arbetslivet för att bidra till minskad stigmatisering, diskriminering och mobbning.

En del personer har en så nedsatt arbetsförmåga att de inte kan få en anställning inom ramen för de anställningsformer som finns på arbetsmarknaden. När så är fallet behöver dessa personer får tillgång till andra former av meningsfull sysselsättning (se avsnitt 2.4.4).

Öka kunskapen om stöd vid sjukdom och funktionsnedsättning

Det behövs ett ökat fokus på att öka kunskapen om stöd vid psykisk sjukdom och funktionsnedsättning. Sjukfrånvaro kan, liksom utestängning från arbetsmarknaden, vara en negativ konsekvens av svåra psykiska besvär och psykiatriska tillstånd. Sjukförsäkringen är ett viktigt bidrag till inkomst och viktig för återhämtning och behöver fungera oavsett diagnos. Effektiva, välfungerande och samordnade stöd- och rehabiliteringsinsatser kan vara centralt för att sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen ska fungera väl. Samtidigt är kunskaps- och forskningsläget kring effektiva stöd- och rehabiliteringsinsatser vid psykisk ohälsa och hur man får till en effektiv samordning i nuläget svagt. Detta ökar risken att personer med psykiska besvär eller psykiatriska tillstånd och personer med intellektuell funktionsnedsättning inte får samma stöd och möjligheter som människor med andra typer av sjukdomar att kunna stanna kvar i arbete, återfå arbetsförmågan eller närma sig arbete om man står långt ifrån arbetsmarknaden.

Fokus för arbetet bör vara att
- öka kunskapen om samordning och insatser som är effektiva för arbetsåtergång för personer med olika former av psykisk ohälsa och funktionsnedsättning
- utveckla dialogen mellan enskilda, arbetsgivare, myndigheter och hälso- och sjukvården för att bättre stödja och möta behoven hos personer med psykisk ohälsa och funktionsnedsättning – både personer som är sjukskrivna och personer som riskerar sjukskrivning till följd av psykisk ohälsa
- öka kännedomen bland chefer, arbetsledare, fackligt förtroendevalda och skyddsombud om föreskrifterna om arbetsanpassning och socialförsäkringsbalkens bestämmelser om arbetsgivares ansvar vid arbetstagares rehabilitering, i syfte att ge tidigt stöd till personer med psykisk ohälsa och funktionsnedsättning.

2.4.4 Delmål 4 – Ett inkluderande samhälle med delaktiga invånare

Delmål 4: Ett inkluderande samhälle med delaktiga invånare.
Detta är särskilt prioriterat:
- Motverka stigmatisering och diskriminering av personer med psykisk ohälsa.
- Utveckla det professionella bemötandet i offentliga verksamheter som möter personer med psykisk ohälsa eller suicidalitet.
- Utveckla insatser för grupper med förhöjd risk för psykisk ohälsa.
- Stärka förutsättningarna för psykisk hälsa bland samer.
- Utveckla sociala aktiviteter och socialt stöd.
- Utveckla goda och hållbara livsmiljöer och tillgången till friluftsliv.

Delmålet om ett inkluderande samhälle med delaktiga invånare syftar till att motverka utanförskap och säkerställa att personer, oaktat sjukdomstillstånd, kan vara delaktiga i samhället och leva sitt liv i gemenskap med andra människor, vilket är en förutsättning för psykiskt välbefinnande. Det handlar bl.a. om utanförskap i arbetslivet och möjligheter att försörja sig, vilket inbegrips i delmål 3 om ett inkluderande och hållbart arbetsliv, men också om socialt utanförskap, som kan vara sammankopplat med brister i boendemiljö, utbildning, hälsa, förståelse för hur samhället fungerar, utanförskap gällande exempelvis kultur- eller samhällsliv samt bristande sociala relationer t.ex. genom ofrivillig ensamhet. Delaktighet är också viktigt för psykiskt välbefinnande och för välbefinnande i en bredare bemärkelse. Delaktighet handlar bl.a. om att kunna påverka sitt vardagsliv men också om att kunna bidra till samhället. Psykisk ohälsa kan t.ex. öka risken för en minskad delaktighet i samhället. För att nå strategins övergripande mål är det därför särskilt prioriterat att stärka förutsättningarna för ett inkluderande samhälle med delaktiga invånare.

För att uppnå detta delmål bör följande särskilt prioriteras.

Motverka stigmatisering och diskriminering av personer med psykisk ohälsa

Det behövs ett ökat fokus på att motverka stigmatisering och diskriminering av personer med olika former av psykisk ohälsa. Det finns, enligt flera rapporter, bristfälliga kunskaper om psykisk ohälsa liksom negativa föreställningar om, negativa attityder till samt diskriminerande beteenden gentemot personer med psykiatriska tillstånd, psykiska funktionsnedsättningar och suicidalitet. Sådana föreställningar finns såväl hos allmänheten som inom exempelvis skolan och dess elevhälsa, på arbetsmarknaden, inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten, i rättsväsendet och hos medierna. Det kan leda till att personer med psykisk ohälsa blir mindre delaktiga i samhället, får sämre livskvalitet, inte söker den vård och det stöd som de behöver och får svårare att återhämta sig från sjukdom eller funktionsnedsättning. Det är därför angeläget att motverka stigmatisering och diskriminering av personer med olika former av psykisk ohälsa.

Fokus för arbetet bör vara att
- mäta kunskaper, attityder och beteenden i befolkningen gentemot personer med psykisk ohälsa samt dessa personers upplevda

stigmatisering och diskriminering, för att identifiera var okunskap och negativa föreställningar finns och hur de tar sig uttryck
– höja kunskapsnivån om stigmatisering och diskriminering vid psykisk ohälsa och se till att kunskapshöjande insatser utvecklas tillsammans med personer som har egen erfarenhet av psykisk ohälsa, att insatserna är målgruppsanpassade, integreras i ordinarie verksamheter och utförs vid upprepade tillfällen.

Utveckla det professionella bemötandet i offentliga verksamheter som möter personer med psykisk ohälsa eller suicidalitet

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla det professionella bemötandet i offentliga verksamheter som möter personer med psykisk ohälsa eller suicidalitet. Många personer med psykiatriska tillstånd eller funktionsnedsättningar vittnar om att de upplever att de inte blir bemötta med respekt, och utifrån sina behov, eller diskrimineras i kontakter med offentliga verksamheter. Det är angeläget att anställda inom offentliga verksamheter som möter personer med psykiatriska tillstånd eller personer med risk för suicid har kunskap om olika former av psykisk ohälsa och suicidalitet samt hur det kan komma till uttryck. Anställda i dessa verksamheter bör ha kunskaper och kompetens om bemötande och använda det i syfte att anpassa arbetssätt och fysiska miljöer utifrån olika målgruppers behov.

Fokus för arbetet bör vara att
– ge offentligt anställda ökad kunskap om psykisk ohälsa och suicidalitet och utvecklade verktyg för ett bra bemötande, som är anpassat utifrån arbetsuppgifterna t.ex. genom kompetensutveckling på arbetsplatser utifrån identifierade behov
– ge vissa yrkesgrupper särskild kunskap om de författningar som innebär skyldigheter om t.ex. likabehandling och samverkan
– använda kunskaper och erfarenheter för att anpassa arbetssätt och för att säkra ett gott bemötande.

Utveckla insatser för grupper med förhöjd risk för psykisk ohälsa

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla insatser för grupper med förhöjd risk för psykisk ohälsa. Personer som har upplevt sig diskriminerade eller utsatta för upprepad kränkande behandling har en ökad risk för att utveckla psykisk ohälsa. Särskilt utsatta grupper kan t.ex. vara hbtqi-personer, personer med funktionsnedsättningar, nationella minoriteter, äldre och nyanlända. Människors psykiska hälsa är ofta sämre ju lägre socioekonomisk status de har i samhället. Lägre socioekonomisk status medför oftare svårare livsvillkor. Att utveckla riktade insatser för grupper med ökad risk för psykisk ohälsa är därför ett viktigt steg i arbetet för att skapa ett inkluderande samhälle med delaktiga invånare, bryta utanförskapet och skapa förutsättningar för gemenskap och psykiskt välbefinnande.

Fokus för arbetet bör vara att
– utforma insatser utifrån kunskap om gruppspecifika faktorer som främjar psykisk hälsa och förebygger olika former av psykisk ohälsa
– utforma insatser utifrån målgruppernas behov och erfarenheter

– utvärdera riktade och anpassade insatser för att identifiera goda exempel som kan spridas och användas.

Stärka förutsättningarna för psykisk hälsa bland samer

Det behövs ett ökat fokus på att stärka förutsättningarna för psykisk hälsa bland samer. Samer är ett urfolk i Sverige med eget språk, kultur och historia, och har rätt till inflytande i frågor som berör dem. Jämfört med majoritetsbefolkningen är andelen samer som uppger att de någon gång allvarligt övervägt eller försökt ta sitt liv större. Det är därför viktigt att samer säkras möjlighet till inflytande för att kunna påverka och stärka sin psykiska hälsa och förebygga suicid, och belysa frågor som är särskilt relevanta för dem.

Fokus för arbetet bör vara att

– utgå från en helhetssyn på samers psykiska hälsa
– följa upp samers tillgång till vård- och stödinsatser och säkerställa att insatserna möter behoven
– verka för att hälso- och sjukvården samt socialtjänsten har kompetens att möta behovet av anpassade vård- och stödinsatser
– regelbundet följa upp samers psykisk hälsa och suicidalitet.

Utveckla sociala aktiviteter och socialt stöd

Det behövs ett ökat fokus på insatser som syftar till att utveckla sociala aktiviteter och socialt stöd. Att ha sociala relationer och uppleva socialt stöd är viktigt för psykiskt välbefinnande. Brist på sådana relationer och sådant stöd är vanligare bland unga, äldre personer samt bland personer med psykiatriska tillstånd och funktionsnedsättningar, och i synnerhet bland dem med svåra tillstånd. Ett skäl till det är en svagare anknytning till arbetsmarknaden. Brist på sociala relationer kan leda till ofrivillig ensamhet, vilket i sin tur kan leda till att personer känner sig otrygga, övergivna och nedstämda. Ofrivillig ensamhet kan också påverka människors psykiska hälsa negativt samt ha inverkan på den fysiska hälsan. Detta samtidigt som fysisk ohälsa i sig kan vara en riskfaktor för ofrivillig ensamhet, särskilt bland äldre personer och personer med funktionsnedsättningar. I dessa sammanhang kan civilsamhället, inbegripet trossamfunden, vara ett viktigt komplement till det offentliga i det hälsofrämjande arbetet och i mötet med människor som lider av psykisk ohälsa. Civilsamhällets och trossamfundens initiativ inom området bör därmed fortsatt möjliggöras och ses som en viktig resurs inom området.

Fokus för arbetet bör vara att

– uppmuntra och stödja enskilda och grupper att organisera sig och delta i aktiviteter inom bl.a. skapande verksamheter, fysisk aktivitet och existentiellt meningsskapande miljöer, och öka medvetenheten om att sådana aktiviteter främjar psykisk hälsa och återhämtning från psykiatriska tillstånd och psykiska funktionsnedsättningar
– öka kompetens om och motivation till att använda digitala verktyg hos personer och grupper som saknar grundläggande digitala kunskaper
– erbjuda verksamheter som ger meningsfull sysselsättning för personer med psykiatriska tillstånd och funktionsnedsättningar, exempelvis

daglig verksamhet enligt socialtjänstlagen (2001:453) och förordningen (2009:955) om statsbidrag till vissa juridiska personer som tillhandahåller meningsfull sysselsättning till personer med psykisk funktionsnedsättning
- erbjuda aktiviteter för att motverka ofrivillig ensamhet och bryta isolering, tillgodose behov av social samvaro och en meningsfull vardag samt främja delaktighet i samhället
- utveckla verksamheter som tillhandahåller självhjälp, stödgrupper, telefon- och chattstöd, sociala mötesplatser och digitala former av medmänskligt och psykosocialt stöd
- fortsatt stödja civilsamhällets organisationer och trossamfunden i arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention
- utveckla samverkan mellan offentliga aktörer och civilsamhällets organisationer, inbegripet trossamfunden, för att få ett gemensamt lärande om effektiva insatser.

Utveckla goda och hållbara livsmiljöer och öka tillgången till friluftsliv

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla goda och hållbara livsmiljöer och tillgången till friluftsliv. Detta då goda livsmiljöer och friluftsliv har en positiv inverkan på människors hälsa, livskvalitet och känsla av delaktighet. Det offentliga rummet och närmiljön behöver t.ex. erbjuda inkluderande och öppna platser, som är tillgängliga för alla och där människor kan mötas. Vidare behövs ett levande serviceutbud, tillgång till kommunal service i form av exempelvis skolor, anläggningar för fritidsaktiviteter, bibliotek och olika slags samlingslokaler liksom grönområden som kan öka möjligheterna att utöva fysisk aktivitet eller vistas i naturen.

Fokus för arbetet bör vara att
- verka för att människor i alla delar av landet ska ha en, från social synpunkt, god och hållbar livsmiljö
- verka för att minska människors otrygghet i det egna bostadsområdet
- verka för att såväl kommuner, regioner, statliga myndigheter som fastighetsägare, näringsidkare och civilsamhälle i samverkan tar ansvar för en god förvaltning och en hållbar utveckling av den fysiska miljön
- fortsatt stödja människors möjligheter att utöva friluftsliv, få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och få ökad kunskap om natur och miljö.

2.4.5 Delmål 5 – Vård och omsorg som möter patienters och brukares behov

Delmål 5: Vård och omsorg som möter patienters och brukares behov. Detta är särskilt prioriterat:
- Utveckla ledarskapet inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten.
- Arbeta för att grundläggande kunskap om psykisk ohälsa och suicidalitet finns i hälso- och sjukvården samt inom tandvården och socialtjänsten.
- På ett ändamålsenligt sätt öka patient- och brukarinflytande i vården och omsorgen.
- Utveckla hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens hälsofrämjande och förebyggande arbete.
- Förbättra tillgängligheten till vård- och stödinsatser för jämlik vård och omsorg.
- Utveckla och öka uppföljning och utvärdering av insatser till patienter och brukare.
- Utveckla en effektiv samverkan som har patienters och brukares behov i centrum.
- Utveckla stödet till anhöriga och andra närstående till personer med psykiatriska tillstånd samt till efterlevande.
- Arbeta för en trygg och meningsfull heldygnsvård och tvångsvård som främjar återhämtning.

Delmålet om vård och omsorg som möter patienters och brukares behov syftar till att säkerställa en god vård och omsorg där patienter och brukare samt anhöriga och närstående är aktivt involverade i vård- och stödinsatser. Det handlar bl.a. om att verka för effektiva vård- och stödinsatser som bygger på bästa tillgängliga kunskap, ges i rätt tid och på lika villkor och utformas utifrån personernas individuella behov och förutsättningar. Insatserna behöver vara samordnade mellan och inom olika verksamheter, säkra för individen och garantera rättssäkerhet. Både kommuner och regioner har ett viktigt ansvar i arbetet. För att uppnå delmålet om vård och omsorg som möter patienters och brukares behov är det särskilt angeläget att verksamheter inom hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten systematiskt stärker och utvecklar sitt arbete med psykisk hälsa och ohälsa, bl.a. genom samverkan och bättre och effektivare arbetssätt. Det är också särskilt angeläget att inom hälso- och sjukvården och berörda verksamheter inom kommuner stärka beredskapen att omhänderta psykisk ohälsa inför, under eller som en konsekvens av framtida kriser i samhället.

För att uppnå detta delmål bör följande särskilt prioriteras.

Utveckla ledarskapet inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla ledarskapet inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Alla aspekter av en god vård och omsorg påverkas av en rad organisatoriska förutsättningar som samspelar med varandra. Det handlar bl.a. om tillgängliga resurser men också om hur resurserna fördelas, hur effektivt de används, hur arbetsmiljöarbetet och

det systematiska förbättringsarbetet bedrivs och hur kompetensutveckling och kompetensförsörjning säkerställs. Ledarskapet på olika nivåer inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten har en avgörande betydelse för att förbättringsarbete bedrivs och för att förutsättningar för att tillhandahålla god vård och omsorg stärks. Ledarskapet har också en avgörande betydelse för att skapa långsiktiga och hållbara organisatoriska förutsättningar inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och vad gäller stöd och service till vissa funktionshindrade, för att säkra kvaliteten och patientsäkerheten i åtgärder och insatser till enskilda personer, inbegripet anhöriga, närstående och efterlevande.

Fokus för arbetet bör vara att

- arbeta för att tydliggöra ledarskapets ansvar och betydelse för kvaliteten och det systematiska kvalitetsarbetet i verksamheterna, bl.a. när det gäller verksamheternas ledningssystem, i enlighet med gällande regelverk
- utveckla ledarskapet för att arbeta för kompetensförsörjning, kompetensutveckling och god arbetsmiljö för personalen samt för att införa nya metoder och arbetssätt på ett säkert sätt och säkerställa att verksamheterna har, utvecklar och följer ändamålsenliga processer och rutiner, i enlighet med gällande regelverk
- utveckla arbetet med att utforma effektiva processer, aktiviteter och rutiner för samarbete mellan olika verksamheter som underlättar att verksamheterna tar ett gemensamt ansvar för att möta patienters och brukares behov, i enlighet med gällande regelverk
- utveckla arbetet för att höja kompetensen hos ledningsfunktioner om risk- och skyddsfaktorer för psykisk ohälsa samt om behoven hos personer med psykiatriska tillstånd, funktionsnedsättningar, komplexa vård- och stödbehov och suicidalitet.

Arbeta för att grundläggande kunskap om psykisk ohälsa och suicidalitet ska finnas i hälso- och sjukvården samt inom tandvården och socialtjänsten

Det behövs ett ökat fokus på arbetet för att grundläggande kunskap om psykisk ohälsa och suicidalitet ska finnas i hälso- och sjukvården samt inom tandvården och socialtjänsten. Det är vanligt med samsjuklighet mellan psykiatriska tillstånd och somatiska sjukdomar eller munhålans sjukdomar, men för många patienter med svåra psykiatriska tillstånd eller psykisk funktionsnedsättning upptäcks detta ofta sent i ett sjukdomsförlopp eller inte alls. Flera grupper med svåra psykiatriska tillstånd eller funktionsnedsättning har en sämre somatiskt hälsa, en ökad risk att avlida i förtid till följd av suicid och död av annan orsak, en ökad risk att utsättas för våld och andra övergrepp och sämre möjligheter att få behandling för allvarliga sjukdomstillstånd inom hälso- och sjukvården än befolkningen i stort. Grundläggande kunskap om psykisk ohälsa, inbegripet psykiska funktionsnedsättningar och suicidalitet, i hälso- och sjukvården samt inom tandvården och socialtjänsten är därför en viktig förutsättning för att personer med olika former av psykisk ohälsa ska få en god vård och omsorg som möter deras behov. I detta arbete behöver även omgivande riskfaktorer för psykisk ohälsa uppmärksammas, såsom utsatthet för våld, kriminalitet eller andra sociala svårigheter.

Fokus för arbetet bör vara att

- personal som möter patienter eller brukare fortsatt utvecklar sin kunskap för att
  1. uppmärksamma tecken på psykisk ohälsa eller varningssignaler om suicidalitet för att vid behov kunna hänvisa personen till rätt vård- och stödinstans
  2. förstå att psykisk ohälsa kan komma till uttryck på olika sätt hos exempelvis barn och unga, äldre personer, kvinnor och män och personer med intellektuell-, psykisk- eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning
  3. anpassa behandling och omvårdnad efter eventuella funktionsnedsättningar som psykiatriska tillstånd medför
  4. bemöta personer med psykiatriska tillstånd eller särskild risk för att utveckla sådana på ett adekvat sätt
- verksamheter som möter personer med psykiatriska tillstånd och funktionsnedsättning utvecklar arbetssätt för att identifiera eventuell somatisk sjuklighet hos personer med psykiatriska tillstånd och funktionsnedsättning och säkerställer att dessa personer får adekvat behandling för sin somatiska sjuklighet
- verksamheter som möter personer med psykiatriska tillstånd stärker det hälsofrämjande och förebyggande arbetet, exempelvis i förhållande till hjärt- och kärlsjukdom, cancer, diabetes, kroniska lungsjukdomar och utsatthet för eller utövande av våld
- verksamheter fortsatt verkar för att öka kunskaperna om psykisk ohälsa och funktionsnedsättningar och samsjuklighet hos icke-legitimerad personal inom äldreomsorgen, verksamheter för personer med funktionsnedsättning och på hem för vård eller boende (HVB) men även hos personal inom berörda statliga myndigheter.

På ett ändamålsenligt sätt öka patient- och brukarinflytande i vården och omsorgen

Det behövs ett ökat fokus på att stärka patient- och brukarinflytandet i vården och omsorgen. Dialog med och feedback från patienter, brukare och anhöriga eller andra närstående skapar bättre förutsättningar för verksamheter att planera och genomföra insatser som utgår från patientens eller brukarens faktiska behov. Detta gäller såväl insatser till enskilda patienter eller brukare som kvalitets- och patientsäkerhetsarbete på verksamhets- eller systemnivå. Att patienter och brukare medverkar i planering och genomförande samt har inflytande över beslut och insatser som rör det egna livet ökar också deras självförtroende, förändrar självbilden och kan även leda till att professionella får en annan syn på patienterna och brukarna. Det kan också vara viktiga faktorer för möjligheten att återhämta sig från psykisk ohälsa. För att uppnå delmålet om vård och omsorg som möter patienters och brukares behov behöver hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens personal ha ett personcentrerat och individanpassat förhållningssätt, integrera patienternas och brukarnas erfarenheter och förväntningar i vård- och omsorgsarbetet och se dessa som en betydelsefull tillgång i kvalitets- och patientsäkerhetsarbetet.

Fokus för arbetet bör vara att

- planera, utforma och genomföra vård- och stödinsatser i samråd med patienter och brukare och eventuellt deras anhöriga eller andra närstående
- beakta patienters, brukares, anhörigas och andra närståendes åsikter om kvalitet och patientsäkerhet vid verksamhetsutveckling och utformning av insatser inom kommuner och regioner
- involvera företrädare för patienter, brukare, anhöriga och andra närstående i dialoger med beslutsfattare där de kan bidra till ökad förståelse för patienters och brukares behov samt förbättrade insatser inom vård och omsorg
- utveckla former, metoder och strukturer för patient- och brukarinflytande och för patient- och brukarutvärdering av vård och omsorg, och integrera dem i verksamheternas systematiska förbättringsarbete
- skapa goda förutsättningar för patienter, brukare, anhöriga och andra närstående att vara delaktiga i vården och omsorgen, och i detta särskilt beakta personer som har svårt att få sina röster hörda såsom barn och unga, äldre personer, personer med svåra psykiatriska tillstånd och, funktionsnedsättningar samt personer som lever i hemlöshet eller personer som utsatts för våld.

Utveckla hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens hälsofrämjande och förebyggande arbete

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens hälsofrämjande och förebyggande arbete. Effektiva och kunskapsbaserade främjande och förebyggande insatser i hälso- och sjukvården och socialtjänsten kan, förutom att minska lidande och förbättra hälsa och livskvalitet hos personer med psykiatriska tillstånd, även bidra till att minska framtida behov av vård- och omsorg. Främjande och förebyggande insatser kan därmed bidra till att samhällets resurser används mer kostnadseffektivt. Hälso- och sjukvården liksom socialtjänsten har en särskilt viktig del i detta arbete och det hälsofrämjande och förebyggande arbetet behöver därför genomsyra verksamheternas praktik, organisation och struktur samt integreras med övrigt förebyggande och främjande arbete, såsom det brottsförebyggande arbetet, arbetet med alkohol, narkotika och spel om pengar samt det våldsförebyggande arbetet.

Fokus för arbetet bör vara att

- utveckla ett hälsofrämjande förhållningssätt i hälso- och sjukvården och stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet i hela vårdkedjan
- arbeta för att ett hälsofrämjande förhållningssätt präglar hälso- och sjukvårdens förebyggande insatser liksom behandling, rehabilitering, uppföljning, råd och stöd, egenvård och befolkningsinriktade insatser
- arbeta för att hälso- och sjukvårdens sjukdomsförebyggande uppdrag tydligt framgår i avtal, handlingsplaner, rutiner och uppföljningar
- arbeta för att medarbetare inom hälso- och sjukvården utvecklar kompetens och får förutsättningar för att bedriva en hälsofrämjande och förebyggande hälso- och sjukvård
- utveckla det hälsofrämjande och förebyggande arbetet inom hälso- och sjukvården och verka för att detta riktas till alla människor, även äldre personer samt de med svåra psykiatriska tillstånd eftersom ohälso-

samma levnadsvanor kan innebära större hälsorisker för vissa personer med psykiatriska tillstånd än för andra grupper
- utveckla socialtjänstens förebyggande arbete på samhälls-, grupp- och individnivå
- integrera det förebyggande perspektivet i alla verksamheter inom socialtjänsten
- säkerställa en samordnad kunskapsutveckling samt spridning och implementering av kunskapsbaserade förebyggande metoder och arbetssätt i berörda verksamheter inom socialtjänsten.

Förbättra tillgängligheten till vård och omsorg och göra den mer jämlik

Det behövs ett ökat fokus på att förbättra tillgängligheten till hälso- och sjukvården och socialtjänsten för att göra den mer jämlik. Detta då en god tillgänglighet och en jämlik vård och omsorg är avgörande för att tillgodose patienters eller brukares behov. Det handlar bl.a. om att minska de geografiska skillnaderna och skillnaderna i insatser mellan olika grupper men också att stärka tillgängligheten till dels den specialiserade psykiatriska vården, dels till primärvårdsnivån, inbegripet första linjens vård för barn och unga med mild till måttlig psykisk ohälsa. Andra aspekter av tillgänglighet till vård och stöd avser att säkerställa att utbudet av insatser möter behoven, att det finns tillgång till vårdpersonal med rätt kompetens och att det finns information som patienter lätt kan hitta, förstå och använda i syfte att behålla, främja eller förbättra sin hälsa. Alla dessa aspekter är angelägna att beakta i arbetet med att utveckla vården och omsorgen för personer med olika former av psykisk ohälsa.

Det behöver bli enklare att få rätt insats av rätt aktör

Personer i behov av vård och stöd för psykisk ohälsa behöver enkelt kunna hitta information om var man kan söka hjälp. Sådan information bör vara lättillgänglig och anpassad efter olika gruppers möjlighet och förmåga att ta till sig information, inte minst äldre personer, personer med funktionsnedsättning eller personer som befinner sig i ett digitalt utanförskap. Det är också viktigt att utveckla enklare ingångar till hälso- och sjukvården och socialtjänsten vid psykisk ohälsa. Sådana ingångar, som bör kunna ske via digitala plattformar, telefon eller besök på fysiska mottagningar, behöver utvecklas för att tillhandahålla snabb bedömning och vid behov inleda en vård- eller omsorgskontakt direkt, utan remittering, behovsprövning eller hänvisning till andra instanser. Sådana ingångar kan bidra till att hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens resurser används mer effektivt och säkerställa att patienter och brukare får rätt insatser av rätt aktör i vårdkedjan.

Fokus för arbetet bör vara att
- samla och tillgängliggöra information om tillgängliga vård- och stödinsatser och var man vid behov ska vända sig för att få hjälp
- förenkla möjligheterna att komma i kontakt med hälso- och sjukvården och socialtjänsten bl.a. när det gäller att boka, avboka och omboka besök

– utveckla enkla ingångar och verksamheter som erbjuder bedömning, triagering och tidiga insatser vid psykisk ohälsa – inbegripet professionella råd, vägledning och stöd till egenvård
– utveckla befintliga ingångar till hälso- och sjukvården, bl.a. via 1177 och prehospitala akutsjukvårdsresurser.

Primärvården behöver bli bättre på att främja psykisk hälsa och förebygga och hantera psykisk ohälsa

Det är särskilt angeläget att specialistpsykiatrins resurser i första hand riktas till de patienter som har störst behov av vård. Därför behöver primärvården, som utförs av såväl kommuner, regioner som privata utförare, bli bättre på att arbeta hälsofrämjande och förebyggande samt upptäcka, diagnostisera och behandla lindriga och måttliga psykiatriska tillstånd, inklusive samsjuklighet och skadligt bruk och beroende.

Fokus för arbetet bör vara att

– arbeta för att frågor om psykisk hälsa ska inkluderas vid olika hälsofrämjande och förebyggande kontakter, t.ex. på ungdomsmottagningar, inom mödra- och barnhälsovården, den regionala och kommunala hälso- och sjukvården och skolan och dess elevhälsa
– verka för att det finns både grundläggande och särskild kompetens i såväl regional som kommunal primärvård för att erbjuda tidiga insatser och omhänderta svåra och ihållande psykiska besvär, såsom vid ätstörningsproblematik, samt lindriga och måttliga psykiatriska tillstånd, t.ex. genom behandling av psykologer, sjuksköterskor och allmänläkare.

Resurserna inom specialistpsykiatrin behöver användas mer effektivt

Specialistpsykiatrins resurser behöver användas mer effektivt för att öka tillgängligheten till vård- och stödinsatser i olika delar av hälso- och sjukvården.

Fokus för arbetet bör vara att

– utveckla konsultationsstöd från specialistpsykiatrin till primärvårdens verksamheter, liksom till elevhälsans medicinska insatser för att patienter ska få adekvat vård vid psykisk ohälsa tidigt i ett sjukdomsförlopp inom primärvården
– utveckla konsultationsstöd från specialistpsykiatrin till primärvårdens och specialistvårdens somatiska verksamheter för att öka möjligheterna att ge god vård till patienter vars psykiatriska problematik påverkar somatisk utredning, vård och behandling, liksom till patienter med långvarig psykiatriskt tillstånd och samtidig kroppslig sjukdom
– utveckla vård- och stödinsatser för patienter vars psykiatriska tillstånd inte är möjliga att bota och i detta fokusera på att optimera deras funktionsförmåga, minska risken för att de ska skada sig själva eller andra och säkerställa att de kan vara delaktiga i samhället.

Innovation behövs för att använda personalresurser mer effektivt

Innovativa arbetssätt kan frigöra personalresurser som i högre utsträckning behövs för patientnära arbete och därmed öka tillgängligheten till vård- och stödinsatser.

Fokus för arbetet bör vara att

- utöka vård- och stödutbudet med innovativa sätt att förmedla vård- och stödinsatser på, t.ex. genom gruppbehandlingar eller självhjälpsprogram.
- påskynda, stärka och stödja den digitala omställningen inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten för att
  1. tillhandahålla digitala sätt att förmedla kvalitetssäkrade vård- och stödinsatser på, oavsett var i landet patienten eller brukaren befinner sig
  2. effektivisera personalens arbetsuppgifter
  3. säkerställa goda kontaktvägar och ett likvärdigt vårdutbud även till personer som inte kan ta del av anpassad digital vård.

Öka tillgängligheten till vård- och stödinsatser för jämlik vård och omsorg

För att vård- och stödinsatserna ska nå ut och vara effektiva för olika grupper i samhället är det angeläget att stärka personalens kompetens att bemöta, bedöma samt planera och genomföra sådana insatser utifrån olika gruppers specifika erfarenheter, behov och förutsättningar. Det finns också skäl att utveckla arbetet för att nå de grupper som i lägre utsträckning än andra söker och får vård och stöd vid psykiska ohälsa, t.ex. personer med samsjuklighet samt vissa grupper med förhöjd risk för att utveckla psykisk ohälsa.

Fokus för arbetet bör vara att

- utveckla tillgängligheten till digitala tjänster som är anpassade efter olika gruppers behov och förutsättningar
- förbättra personalens bemötande och stärka kompetens att ge patienter och brukare relevant och tydlig information som dessa kan ta till sig
- utveckla personalens kompetens att, i det patient- och brukarnära arbetet, ta hänsyn till patientens eller brukarens specifika erfarenheter, behov och förutsättningar.

Utveckla och öka uppföljningen och utvärderingen av insatser till patienter och brukare

Det behövs ett fokus på att utveckla och öka uppföljningen och utvärderingen av insatser till patienter och brukare. Behandlingar och stödinsatser till enskilda patienter och brukare följs upp och utvärderas i alltför liten utsträckning, vilket ger bristande kunskap om hur effektiva insatserna är. Det hindrar bl.a. att patienter erbjuds effektivare insatser, kan innebära patientsäkerhetsrisker och medför att hälso- och sjukvårdens eller socialtjänstens kvalitet på verksamhetsnivå inte kan utvärderas på ett fullgott sätt, vilket kan hindra ett ändamålsenligt förbättringsarbete. En ökad uppföljning och utvärdering av insatser till patienter och brukare är därför ett viktigt steg i att stärka och utveckla vården och omsorgen för personer med olika former av psykisk ohälsa, i synnerhet de med psykiatriska tillstånd.

Fokus för arbetet bör vara att

- stärka och utveckla strukturer för en ändamålsenlig uppföljning inom hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens verksamheter, med fokus på utfall. Detta inbegriper att stärka kompetensen och kapaciteten i alla led, från att systematiskt följa upp vård och omsorg för patienter och brukare till att registrera och sammanställa data på ett ändamålsenligt sätt och senare utveckla verksamheterna baserat på dessa data
- systematiskt följa upp individuella vård- och stödinsatser för att se om de haft avsedd effekt, behöver justeras eller ersättas och sammanställa resultat av individbaserade systematiska uppföljningar för att öka kunskapen och utveckla verksamheter
- systematiskt följa upp samverkan kring patienten eller brukaren som del av uppföljningar och utvärderingar av behandlingar och stödinsatser till enskilda patienter och brukare
- stärka och utveckla nationell samordning och stöd till kommuners och regioners arbete med individbaserade systematiska uppföljningar; exempelvis genom att
  1. ta fram ändamålsenliga indikatorer och utfallsmått i samarbete 2. med företrädare för patienter och brukare
  2. utveckla de nationella kvalitetsregistren inom specialistpsykiatrin och primärvården.
- utveckla digitala plattformar där patienter och brukare kan skatta utfall av insatser och behandling samt utvärdera vården och omsorgen.

Utveckla en effektiv samverkan som har patienters och brukares behov i centrum

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla en effektiv samverkan som har patienters och brukares behov i centrum. Sverige har ett komplext vård- och stödsystem med många aktörer som ansvarar för att ge insatser av olika slag till personer med psykiatriska tillstånd. Detta ställer höga krav på en välfungerande samverkan och samordning mellan olika verksamheter inom och mellan hälso- och sjukvården, socialtjänsten, statliga myndigheter samt civilsamhället. En välfungerande och effektiv samverkan kring enskilda personer bygger förtroende för enskilda verksamheter och välfärdssamhället i stort. Det är särskilt angeläget att olika aktörer planerar sina insatser utifrån personens samlade behov, snarare än utifrån enskilda diagnoser och medicinska eller andra specialiteter.

Fokus för arbetet bör vara att

- stärka samarbetet mellan olika verksamheter och professioner så att vård- och stödinsatserna blir mer sammanhållna, från upptäckt till uppföljning, och att personer upplever att deras behov och tillstånd beaktas och handläggs personcentrerat och individanpassat och utifrån ett helhetsperspektiv
- tydliggöra och formalisera strukturer för och organisering av samverkan mellan olika aktörer
- intensifiera satsningar på multidisciplinära team där personal inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten tillsammans och med patienten eller brukaren planerar insatser, t.ex. genom den individuella planen (s.k. SIP) som ska upprättas när den enskilde har behov av insatser både från hälso- och sjukvården och socialtjänsten

- utveckla rutiner och arbetssätt samt en effektiv och välfungerande samverkan mellan hälso- och sjukvården och inrättningar så som särskilda ungdomshem vid Statens institutionsstyrelse (SiS), psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatri, polisarrester, häkten, fängelser och förvar för att personer med psykiatriska tillstånd, som genom tvångslagstiftning blir placerade i familjehem eller låsta miljöer, får den psykiatriska och somatiska vård de behöver, oavsett var i landet de befinner sig under placeringen
- förbättra arbetet med SIP så att relevanta aktörer har rätt att initiera SIP-möten, att patientens eller brukarens behov står i centrum för och att patienten eller brukaren involveras i planeringen av vård och stödinsatser och att planeringen mynnar ut i ett åtagande från alla berörda inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och andra verksamheter som erbjuder stödinsatser
- arbeta för att personer med kroniska psykiatriska tillstånd får habiliterande insatser för bästa möjliga funktionsförmåga och deltagande i samhället, exempelvis att kunna ha en meningsfull sysselsättning, delta i sociala aktiviteter och ta del av kultur och fysisk aktivitet
- arbeta för att personliga ombud och vård- och stödsamordnare finns tillgängliga i hela landet och kan bidra till att minimera risken för att insatser uteblir
- öka kunskap om och användning av möjligheter att vid behov, inom ramen för befintlig lagstiftning, utbyta relevant information mellan olika berörda aktörer på ett ändamålsenligt sätt samt identifiera sammanhang där lagstiftningen kan hindra effektiv samverkan.

Utveckla stödet till anhöriga och andra närstående till personer med psykiatriska tillstånd samt till efterlevande

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla stödet till anhöriga och andra närstående till personer med psykiatriska tillstånd samt till efterlevande till personer som har avlidit i suicid. Anhöriga och närstående till personer med psykiatriska tillstånd eller suicidalitet utför många gånger ett stort och krävande arbete som innefattar praktiska, organisatoriska och emotionella utmaningar, särskilt om välfärdens insatser inte fungerar som de ska eller inte är samordnande. De anhörigas ansvar kan också bli tungt, upplevas som ofrivilligt och på sikt inverka negativt på livet, den fysiska och psykiska hälsan, ekonomin och livskvaliteten. Barn och efterlevande till personer som har avlidit i suicid är i detta sammanhang särskilt utsatta. Suicid drabbar många människor kring den som avlidit och kan leda till både sämre psykisk hälsa och högre suicidrisk hos de efterlevande. Förutom föräldrar, barn, syskon och släktingar kan suicid t.ex. påverka vänner, arbets- eller studiekamrater samt professioner och annan personal inom olika verksamheter mycket negativt vilket behöver uppmärksammas i arbetet.

Fokus för arbetet bör vara att

- utveckla anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten och säkerställa att de anhöriga eller andra närstående har tillgång till stöd som är utformat efter individuella behov

– tydliggöra ansvarsfördelningen mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård för olika delar av anhörigstödet
– särskilt beakta barn som är anhöriga
– utveckla stödet till efterlevande och i arbetet beakta efterlevande ur ett brett perspektiv.

Arbeta för en trygg och meningsfull heldygnsvård och tvångsvård som främjar återhämtning

Det behövs ett ökat fokus på att arbeta för en trygg och meningsfull heldygnsvård och tvångsvård som främjar återhämtning. Vid tvångsvård har samhället ett extra stort ansvar för patienternas trygghet eftersom det kan vara en svår upplevelse för patienten. Många känner sig otrygga på psykiatriska avdelningar och upplever att hot och våld är vanligt förekommande, vilket även kan innebära arbetsmiljöproblem för personer som arbetar inom verksamheter som bedriver heldygnsvård eller tvångsvård. Liknande beskrivningar gäller även för barn och unga som vårdas på Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem. Det är inte acceptabelt att det förekommer kränkningar, våld och övergrepp inom den statliga institutionsvården, på hem för vård eller boende, samt inom den psykiatriska tvångsvården. Att säkra en trygg och meningsfull heldygnsvård och tvångsvård samt institutionsvård som främjar återhämtning är därför mycket angeläget. Personer som tvångsvårdas för skadligt bruk eller beroende har ofta också psykiatriska vårdbehov som inte tillgodoses inom ramen för den vård som ges i dag. Vårdkedjan mellan insatser som ges före, under och efter vårdtiden brister många gånger och det behöver uppmärksammas i arbetet.

Fokus för arbetet bör vara att

– ta fram nationella rekommendationer om heldygnsvårdens och tvångsvårdens innehåll
– förbättra patienternas vistelse på psykiatriska avdelningar, SiS-hem samt HVB och skapa en trygg och meningsfull vård genom att utveckla
  1. behandlingsinnehållet, för att patienterna ska uppleva att vården är ändamålsenlig och stärker deras egna resurser för återhämtning och ökad hälsa
  2. den fysiska vårdmiljön, så att den känns trygg och upplevs främja återhämtning och bidra till att svåra situationer kan undvikas
  3. den psykosociala vårdmiljön, så att patienterna får ett respektfullt och inkluderande bemötande som bidrar till att svåra situationer inte eskalerar
  4. utbudet av meningsfulla aktiviteter och sociala sammanhang under vårdtiden
  5. arbetet med att systematiskt och långsiktigt följa upp och förebygga tvångsåtgärder, bl.a. genom att analysera situationer där tvångsåtgärder använts, lyssna på patienternas erfarenheter av tvångsåtgärder, och utveckla arbetet med att aktivt minska hot och våld och övergrepp mot både personal och patienter.
  6. tillsynen, för att den ska bedrivs strategisk, effektivt och enhetligt i syfte att säkerställa att brister uppmärksammas och åtgärdas samt att resultat från tillsynen används i det löpande förbättringsarbetet

– genomföra insatser för att förebygga och minimera behovet av tvångsåtgärder inbegripet insatser för att de tvångsåtgärder som behöver vidtas, t.ex. till följd av fara för patientens liv eller hälsa, genomförs så skonsamt och respektfullt som möjligt.

2.4.6 Delmål 6 – Stärkt suicidpreventivt arbete

Delmål 6: Stärkt suicidpreventivt arbete.
Detta är särskilt prioriterat:
– Fånga upp personer i svåra livssituationer tidigt för att minska sociala och ekonomiska riskfaktorer kopplade till suicid och suicidförsök.
– Tillhandahålla en säker vård och omsorg vid risk för suicid.
– Minska åtkomst till metoder och medel för suicid.
– Samordna insatser vid akuta suicidala händelser.
– Minska stigmatiseringen och öka kunskapen om suicid och suicidalitet.
– Utveckla stödet till personer som har begått suicidförsök, anhöriga vid suicidförsök och till efterlevande efter suicid.

Delmålet om ett stärkt suicidpreventivt arbete syftar till att skapa förutsättningar för att de suicidpreventiva frågorna lyfts högre på agendan av alla berörda samhällsaktörer. Delmålet syftar också till att kraftfullt minska antalet suicid och att stödet till personer som har begått suicidförsök liksom anhöriga och efterlevande stärks. Orsakerna bakom både fullbordade suicid och suicidförsök är ofta flera och komplexa. Det kan röra sig om allvarlig psykisk ohälsa, men även om andra faktorer såsom exempelvis allvarlig somatisk sjukdom, olika trauman, svåra livshändelser, såsom att ha utsatts för våld, eller ett bristande socialt nätverk och ofrivillig ensamhet. Det suicidpreventiva arbetet har under lång tid haft stort fokus på arbetet inom hälso- och sjukvården, främst psykiatrin. För ett effektivt och strategiskt suicidpreventivt arbete, som skapar förutsättningar för att ingen ska behöva hamna i en situation där den enda utvägen upplevs vara självmord, behöver dock hela samhällets resurser användas i arbetet. Då psykisk hälsa, ohälsa och suicid har många gemensamma skydds- och riskfaktorer är strategin i sin helhet, med alla delmålen, en viktig del i det suicidpreventiva arbetet. Det sjätte delmålet om stärkt suicidpreventivt arbete lägger dock särskilt fokus på insatser som mer specifikt är riktade just mot att förebygga suicid.

För att uppnå detta delmål bör följande särskilt prioriteras.

Fånga upp personer i svåra livssituationer tidigt för att minska sociala och ekonomiska riskfaktorer kopplade till suicid och suicidförsök

Det behövs ett ökat fokus på att fånga upp personer i svåra livssituationer tidigt för att minska sociala och ekonomiska riskfaktorer kopplade till suicid och suicidförsök. En betydande andel av de som försökt ta sina liv har i olika studier konstaterats ha en depression eller ett ångesttillstånd, schizofreni eller andra psykiatriska tillstånd. Bakom en suicidhandling

finns dock inte alltid ett psykiatriskt tillstånd, utan även andra kriser kan vara en utlösande faktor, såsom somatiska tillstånd eller svåra livshändelser. Ett verkningsfullt suicidpreventivt arbete bör därför inriktas på att fånga upp personer i svåra livssituationer tidigt för att minska sociala och ekonomiska riskfaktorer kopplade till suicid och suicidförsök. Detta genom att skapa förutsättningar för goda och jämlika livsvillkor och trygga miljöer samt minska riskfaktorer för psykisk ohälsa och suicid och mildra de negativa konsekvenserna av dessa. Det suicidförebyggande arbetet kräver både engagemang och samverkan såväl inom och mellan olika verksamheter som med andra berörda aktörer.

Fokus för arbetet bör vara att

- verka för att förebygga och minimera negativa konsekvenser i form av psykisk ohälsa av t.ex. överskuldsättning, våld, brottslighet, ofrivillig ensamhet och skadligt bruk eller beroende
- snabbt fånga upp personer med en svår livssituation och se till att de får ett bra bemötande och lämpligt stöd
- öka människors förmåga att hantera livets motgångar och utmaningar, exempelvis genom att skapa förutsättningar för att stärka människors möjlighet att kunna stå emot och klara av förändringar redan i barndomen
- integrera suicidpreventivt arbete med andra närliggande områden såsom arbetet med alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar, samsjuklighet samt arbetet med patientsäkerhet.

Tillhandahålla en säker vård och omsorg vid risk för suicid

Det behövs ett ökat fokus på att tillhandahålla en säker vård och omsorg vid risk för suicid. I alla delar inom hälso- och sjukvården finns patienter med risk för suicid. En tredjedel av alla som tar sitt liv har en pågående kontakt med den psykiatriska vården, men betydligt fler har haft kontakt med övrig hälso- och sjukvård samt med verksamheter inom socialtjänsten. Alla delar av hälso- och sjukvården och socialtjänsten behöver därför ha kunskap om suicidalitet, suicidprevention och om hur personer med sårbarhet i form av riskfaktorer för suicid kan bemötas. Likaså är det viktigt att individanpassade medicinska, psykologiska och psykosociala insatser sätts in så tidigt som möjligt vid tecken på psykisk ohälsa, särskilt för riskgrupper. Detta för att förebygga utveckling av, försämring eller återinsjuknande i ett psykiatriskt tillstånd eller annat som kan medföra risk för suicidalitet. Detta gäller särskilt för personer i kris eller med komplexa psykiatriska tillstånd.

Fokus för arbetet bör vara att

- öka lärandet inom ramen för det systematiska kvalitets- och patientsäkerhetsarbetet som är ett viktigt sätt att skapa förutsättningar för att minska suicidhandlingar och en grundläggande del i verksamhetsutvecklingen i hälso- och sjukvård och socialtjänst
- kartlägga och minska risker och brister i vård- och omsorgskedjan för att underlätta för säkra övergångar och främja samarbete mellan aktörer
- systematiskt följa upp suicidförsök eftersom tidigare suicidförsök är den enskilt starkaste riskfaktorn för suicid

– utveckla, utvärdera och i hela landet införa vård- och behandlingsinsatser som är specifikt inriktade på att minska suicidalt beteende, exempelvis säkerhets- eller krisplaner.

Minska åtkomst till metoder och medel för suicid

Det behövs ett ökat fokus på att minska åtkomst till medel och metoder för suicid. Det handlar både om insatser som skapar skyddande miljöer och om insatser som begränsar tillgången till medel och metoder för att genomföra suicidala handlingar. Den fysiska samhällsplaneringen och arbetet med säkerhetsåtgärder i transportsystemet är, vid sidan av andra åtgärder, viktiga i sammanhanget.

Fokus för arbetet bör vara att

– minska åtkomsten till medel och metoder för suicid i riskmiljöer inomhus, t.ex. låsta institutionsmiljöer såsom häkten och förvar), på sjukhus och utomhus, exempelvis genom intrångsskydd och fysiska barriärer vid järnvägar
– minska åtkomsten till andra medel och metoder som används i suicidsyfte, såväl produkter som får köpas, konsumeras och användas under reglerade former såsom förskrivna läkemedel och vapen, samt produkter som är olagliga, såsom narkotika
– utveckla och lyfta fram stödjande och förebyggande innehåll i digitala miljöer, för att minska påverkan av suiciduppmuntrande kommunikation.

Samordna insatser vid akuta suicidala händelser

Det behövs ett ökat fokus på att samordna insatser vid akuta suicidala händelser. Vid akuta suicidala händelser är inte sällan ett stort antal aktörer involverade, såsom SOS Alarm och övriga berörda larmcentraler, polisen, hälso- och sjukvården samt den kommunala räddningstjänsten. Kartläggningar visar att det finns brister i samordningen och samverkan i situationer som kräver deltagande av flera blåljusaktörer. Särskilt tydligt är detta vid t.ex. larm om hotande suicid eller omhändertagande av personer med allvarlig psykisk ohälsa eller samsjuklighet. För att säkerställa ett ändamålsenligt omhändertagande för den enskilde behöver insatserna vid akuta suicidala händelser samordnas och samverkan mellan berörda aktörer förbättras.

Fokus för arbetet bör vara att

– arbeta för att aktörer som involveras vid larm om akuta suicidala händelser har god kompetens, ett gott bemötande och gemensamma arbetssätt, exempelvis larmcentral, polis, ambulanssjukvård, psykiatriska vårdresurser och kommunal räddningstjänst
– verka för att aktörer med särskild kompetens kring suicidalitet, såsom hälso- och sjukvården, i större utsträckning än i dag involveras i omhändertagandet av personer i suicidrisk utanför sjukhus.

Minska stigmatiseringen och öka kunskapen om suicid och suicidalitet

Det behövs ett ökat fokus på att minska stigmatiseringen och öka kunskapen om suicid och suicidalitet. En stor utmaning i det suicidpreventiva

arbetet är att suicid ofta omgärdas av tystnad och rädsla, vilket kan hindra både medmänskligt och professionellt stöd. Det förekommer också stigmatiserande attityder mot personer med psykiatriska tillstånd och suicidalitet, hos allmänheten och professionen, vilket kan förvärra tillståndet och öka risken för suicid. Den drabbade kan dessutom själv börja tro på omgivningens fördomar, så kallad självstigmatisering. För att minska stigmatiseringen och tystnaden runt suicid, behövs kunskapshöjande insatser till allmänheten men också till professionen inom människonära yrkesgrupper, om suicidprevention och om hur personer med sårbarhet i form av riskfaktorer för suicid kan bemötas. Sådana insatser behöver involvera personer med egen erfarenhet av suicidalitet.

Fokus för arbetet bör vara att

- information om suicid och suicidalitet kommuniceras brett till allmänheten, för att medmänniskor ska ha bättre förutsättningar för att kunna stödja eller vägleda personer i kris
- öka kunskapen och kompetensen om riskgrupper, tecken på suicidrisk och bemötande hos de som i sin yrkesutövning kan möta personer med suicidrisk, exempelvis personal inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och skola samt larmoperatörer, poliser, ambulanspersonal och personal i kommunal räddningstjänst
- öka kunskapen om vikten av att framställning och rapportering av suicid sker på ett ansvarsfullt sätt, för att öka allmänhetens kunskaper och minska stigmatiseringen
- ta vara på erfarenhet och kunskap hos patienter, brukare och anhöriga eller andra närstående, exempelvis genom ökat stöd till och samverkan med och mellan civilsamhällets organisationer.

Utveckla stödet till anhöriga och andra närstående vid suicidförsök och till efterlevande efter suicid

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla stödet till anhöriga och andra närstående vid suicidförsök och till efterlevande efter suicid. En förlust genom suicid kan vara särskilt komplex och traumatisk för de efterlevande, och sorgeprocessen försvåras ofta ytterligare av det tabu som finns runt suicid. För de närstående kan förlusten leda till både sämre psykisk och fysisk hälsa men också högre suicidrisk. Efterlevande till personer som avlidit i suicid är en särskilt sårbar grupp som behöver både praktiskt och emotionellt stöd. Efterlevande till personer som avlidit genom suicid är därför en särskilt viktig grupp att uppmärksamma. Många anhöriga och andra närstående till personer som har gjort suicidförsök liksom efterlevande till personer som har avlidit i suicid upplever att deras behov av vård och stöd inte alltid tillgodoses. Insatser för att erbjuda stöd till anhöriga och andra närstående samt till efterlevande bör ses som en viktig del i det suicidpreventiva arbetet. Utveckling av strukturerade arbetssätt för att stödja efterlevande pågår i Sverige men stödet är ojämlikt över landet och en stor del av stödet utgörs fortfarande av civilsamhällets insatser. Det saknas också forskning om förebyggande insatser och effekter av insatser som är specifikt riktade till efterlevande efter suicid.

Fokus för arbetet bör vara att

- öka kunskapen om efterlevande efter suicid och deras behov av stöd, särskilt hos yrkesverksamma som kommer i kontakt med efterlevande men även i samhället i stort
- arbeta för att stöd till anhöriga och andra närstående till personer som har gjort suicidförsök liksom till efterlevande till personer som har avlidit i suicid erbjuds mer systematiskt och mer jämlikt i landet, oavsett om det erbjuds av offentliga aktörer eller civilsamhällets aktörer och oavsett om stödet gäller i det akuta skedet eller långsiktigt
- särskilt beakta behoven bland barn vars förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med har gjort suicidförsök eller plötsligt har avlidit i suicid.

2.4.7 Delmål 7 – Stärkt kunskapsutveckling inom området psykisk hälsa och suicidprevention

Delmål 7: Stärkt kunskapsutveckling inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Detta är särskilt prioriterat:

- Utveckla forskning för kunskapsutveckling inom alla delmål i strategin.
- Verka för en närmare koppling mellan forskning, policy och praktik.
- Förbättra möjligheterna till uppföljning.
- Utveckla digitala verktyg för enskilda personer och samhällsaktörer.
- Utöka det internationella samarbetet och kunskaps- och erfarenhetsutbytet.

Delmålet om en stärkt kunskapsutveckling inom området psykisk hälsa och suicidprevention syftar till att säkerställa ett effektivt och ändamålsenligt arbete för att genom forskning och kunskapsutveckling förbättra insatserna för individ, profession och samhälle. Kunskapsutveckling kan ske på många olika sätt; genom forskning, förmedling och tillämpning av forskning och tekniker samt genom innovationer. Kunskapsutveckling kan också ske genom dialog, erfarenhetsutbyte och samverkan mellan olika aktörer och mellan olika länder. Att använda den unika kunskap och de insikter som personer med erfarenhet av egen psykisk ohälsa eller deras anhöriga och närstående har och att involvera dem i forskning, t.ex. genom medborgarforskning och andra inkluderande arbetssätt, är vid sidan av verksamhetsutveckling och förbättrad uppföljning, en viktig del i kunskapsutvecklingen. Det finns behov av kunskapsutveckling inom samtliga delmål i strategin och en samlad riktning för kunskapsutvecklingen inom psykisk hälsa och suicidprevention. Detta kräver en utvecklad samverkan mellan forsknings-utförare, forskningsfinansiärer och andra samhällsaktörer.

För att uppnå detta delmål bör följande särskilt prioriteras.

Utveckla forskning för kunskapsutveckling inom alla delmål i strategin

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla forskning för kunskapsutveckling inom alla delmål i den nationella strategin. Psykisk hälsa och suicid påverkas av många faktorer på samhällsnivå, i människors omgivning, och individuella faktorer. Därför behöver forskningen ha motsvarande bredd med grundforskning, behovsmotiverad forskning och forskningsbaserad innovation som kompletterar varandra. Det är centralt att stimulera till tvärsektoriell, tvärvetenskaplig och praktiknära forskning med främjande och förebyggande ansats eller behandlande och rehabiliterande ansats där olika vetenskapsområden som exempelvis humaniora, samhällsvetenskap, medicin och hälsa och utbildningsvetenskap integreras. Forskningen inom området psykisk hälsa har stärkts genom olika forskningssatsningar t.ex. det tioåriga nationella forskningsprogram om psykisk hälsa som inrättades 2020 och som drivs av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd. Detta arbete bör fortsatt prioriteras och kan med fördel kopplas till behoven utpekade i denna strategi. Samtidigt behöver flexibilitet för att hantera eventuella nyuppkomna behov av kunskap säkerställas.

Fokus för arbetet bör vara att

- fortsatt stimulera tvärsektoriell, tvärvetenskaplig och praktiknära forskning med en främjande och förebyggande ansats eller en behandlande och rehabiliterande ansats samt stärka kunskaperna om komplexa förändringsprocesser i samverkan mellan olika samhällsaktörer
- skapa samverkan mellan genomförandet av strategin för psykisk hälsa och suicidprevention och det nationella forskningsprogrammet om psykisk hälsa
- fortsatt följa upp och utvärdera forskningsprogrammet om psykisk hälsa för att framtida insatser och investeringar ska komma samhället till nytta
- fortsatt stärka och utveckla forskningsmiljöer som främjar forskningssamarbeten och bidrar till högre utbildning samt stimulera forskning av hög kvalitet med nära anknytning till berörda verksamheter.

Verka för en närmare koppling mellan forskning, policy och praktik

Det behövs ett ökat fokus på att genomföra insatser för en närmare koppling mellan forskning, policy och praktik. För att insatser inom området ska vara evidensbaserade, effektiva och kostnadseffektiva är det av avgörande betydelse att forskningsresultat av högsta kvalitet kan implementeras i de verksamheter som berörs. För att öka värdet, nytta och tillämpning av forskning behöver resultaten spridas inom såväl vetenskapssamhället som till de verksamheter som berörs. Öppen vetenskap bidrar till att trovärdig forskning av hög kvalitet finns tillgänglig för alla i hela samhället och ökar möjligheter till ett stärkt och förbättrat samspel mellan policy, praktik och forskning där vetenskapliga resultat kommer till nytta. Exempelvis finns det behov av ökad öppen tillgång till vetenskapliga publikationer och forskningsdata för att forsknings-resultaten i högre utsträckning ska tillgängliggöras och kunna tillämpas av andra forskare, men också av myndigheter och andra organisationer. Det är ett

gemensamt ansvar för alla aktörer inom forskningssystemet att bidra till ett öppet vetenskapssystem.

Fokus för arbetet bör vara att

- fortsatt utveckla förutsättningar och incitament för att forskning ska integreras i praktiska verksamheter samt ge professioner och beslutsfattare bättre förutsättningar för att uppmärksamma, tolka och implementera forskningsresultat
- fortsatt tillgängliggöra, sprida och kommunicera forskningsresultat för att de ska komma till användning i policyutveckling
- fortsatt tillgängliggöra vetenskaplig information och utveckla gemensamma plattformar för kommunikation om forskning, så att forskningen mer effektivt kan nå ut i samhället
- fortsatt skapa en närmare koppling mellan forskning, policy och praktik genom ökad dialog och nya samarbetsformer mellan myndigheter med uppdrag inom forskning, analys eller sammanställning och spridning av kunskap med syftet att stärka myndigheternas kunskapsproduktion och minska risken för att de ger otydliga eller direkt motsägelsefulla budskap om olika frågor
- fortsatt utveckla implementeringsstödet till berörda aktörer så att kunskapen om effektiva metoder och arbetssätt används i större utsträckning.

Förbättra möjligheterna till uppföljning

Det behövs ett ökat fokus på att förbättra möjligheterna till uppföljning. Tillgängliga, tillförlitliga och heltäckande datakällor är en viktig faktor för att kunna följa utvecklingen av psykisk hälsa och suicid i befolkningen. I nuläget finns flera behov av stärkt uppföljning för att bättre förstå utvecklingen inom området, det gäller t.ex. bristen på tillgängliga datakällor för vissa grupper, data från primärvården i hälsodataregister samt datakällor för att följa vissa delar av socialtjänstens insatser.

Fokus för arbetet bör vara att

- följa upp barns och ungas hälsa, inklusive den psykiska hälsan, på ett mer sammanhållet sätt
- utveckla uppföljningen av den psykiska hälsan hos olika grupper i befolkningen så att den är representativ för befolkningen i Sverige.
- följa och stödja utvecklingen av ett nationellt sammanhållet register för primärvårdens insatser
- verka för förbättrad uppföljning inom socialtjänsten.

Utveckla digitala verktyg för enskilda personer och samhällsaktörer

Det behövs ett ökat fokus på att utveckla digitala verktyg för enskilda personer och samhällsaktörer. Digitala verktyg kan göra det lättare att bibehålla psykiskt välbefinnande och förebygga psykiska besvär, exempelvis genom att stötta personer i egenvård och i arbetet med att stärka skyddsfaktorer såsom sömn, stresshantering och fysisk aktivitet. Många personer med psykisk ohälsa behöver insatser från olika aktörer och digitala verktyg kan öka tillgängligheten till olika insatser och underlätta samordningen. Digitaliseringen har kommit olika långt inom

olika delar av området psykisk hälsa och i olika delar av landet och behöver fortsätta.

Fokus för arbetet bör vara att

- utveckla och använda digitala verktyg som hälsofrämjande och förebyggande insatser, så att de t.ex. kan användas för spridning av information eller ge stöd och vägledning som bidrar till att människor får ökad kontroll i vardagen
- dra nytta av ny digital teknik för att arbeta mer effektivt, t.ex. när det gäller att samverka, nå befintliga eller nya målgrupper eller öka tillgängligheten till samhällstjänster och information oberoende av geografisk plats eller tidpunkt.

Utöka det internationella samarbetet och kunskaps- och erfarenhetsutbytet

Det behövs ett ökat fokus på att utöka det internationella samarbetet och kunskaps- och erfarenhetsutbytet. Psykisk ohälsa har återkommande lyfts som ett prioriterat område av flera internationella organ och länge pekats ut som en av de stora framtidsutmaningarna. Även det suicidpreventiva arbetet lyfts också allt oftare i dessa sammanhang som en angelägen folkhälsofråga. Det behövs ett aktivt engagemang vad gäller kunskaps- och erfarenhetsutbyte internationellt och inom EU. Detta för att öka takten i utvecklingsarbetet och för att både lära och kraftsamla i arbetet inom detta område. Det är t.ex. viktigt med kunskapsspridning och innovation mellan statliga, regionala och lokala aktörer liksom civilsamhället i Sverige och deras motsvarigheter i andra länder. Eftersom många aktörer också har ansvar utifrån olika forskningsområden, sektorsansvar och politikområden finns behov av en större samverkan.

Fokus för arbetet bör vara att

- fortsatt medverka till strategiskt och samordnat arbete, med fokus på kunskaps- och erfarenhetsutbyte, internationellt och inom EU där nationella, regionala och lokala aktörer och civilsamhället har viktiga roller utifrån sina ansvarsområden
- fortsätta och stärka deltagandet i olika initiativ inom området såväl internationellt som inom EU
- tillvarata lärdomar och kunskap inom området från andra länder för att stärka kunskapsutvecklingen i Sverige.

3 Ekonomiskt stöd för strategins genomförande

Budgetdrivande åtgärder med anledning av denna strategi ska tas inom befintliga budgetramar. De medel som regeringen årligen avsätter inom ramen för statsbudgeten, utgiftsområde 9 Hälso- och sjukvård och social omsorg, anslaget 1:8 Bidrag till psykiatri bör under strategiperioden användas för att stödja arbetet mot strategins vision, övergripande mål och delmål. När det gäller eventuella insatser som syftar till att skapa förutsättningar för att uppnå de övergripande målen och delmålen som

framgår av strategin, men som inte ligger inom ändamålet för anslaget 1:8, bör eventuella utgiftsdrivande åtgärder finansieras inom befintliga budgetramar eller genom omprioriteringar i desamma. För de mål och delmål som syftar till att stärka arbetet inom EU och internationellt ska utgiftsdrivande åtgärder avseende EU-budgeten i form av nya initiativ, åtaganden eller ambitionshöjningar finansieras inom befintliga budgetramar eller genom omprioriteringar i den fleråriga budgetramen, i enlighet med gällande förordning om den fleråriga budgetramen (Multiannual Financial Framework, MFF).

4 Förslagets bäring på det nationella suicidpreventiva handlingsprogrammet

I juni 2008 antog riksdagen regeringens proposition En förnyad folkhälsopolitik (prop. 2007/08:110, bet. 2007/08:SoU11, rskr. 2007/08:226). Regeringens proposition innehöll, förutom förslag för att utveckla det folkhälsopolitiska arbetet, en vision för det suicidpreventiva arbetet – att ingen bör hamna i en så utsatt situation att den enda utvägen upplevs vara självmord, samt ett tillhörande nationellt handlingsprogram för suicidprevention som pekar ut nio åtgärdsområden och omfattar insatser på både individnivå och befolkningsnivå.

Av Riksrevisionens granskning av statens suicidpreventiva arbete (RiR 2021:26) framgår bl.a. att statens suicidpreventiva arbete inte varit tillräckligt effektivt. Det beror, enligt Riksrevisionen, bl.a. på att det nationella suicidpreventiva handlingsprogrammet som beslutades 2008 inte innehåller operationaliserade och mätbara mål och indikatorer vilket har bidragit till att arbetet inte går att följa upp eller har kunnat utvecklas på ett effektivt och ändamålsenligt sätt.

Enligt regeringens mening bedöms handlingsprogrammet därför inte till fullo har uppnått sitt syfte. Det är mot den bakgrunden angeläget att utveckla arbetet med konkreta insatser och resultatuppföljning vad gäller det suicidpreventiva arbetet. Därutöver är det också angeläget att utveckla och intensifiera arbetet för att förebygga suicid. Det suicidpreventiva arbetet, såväl i Sverige som internationellt, har utvecklats på flera sätt sedan 2008 när det nuvarande handlingsprogrammet togs fram. Detta föranleder nya angreppssätt och ytterligare krafttag i samhällets arbete för att förebygga suicid. Den nationella vision för arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention som presenteras i denna skrivelse inbegriper visionen för det suicidpreventiva arbetet så som den framgår av propositionen En förnyad folkhälsopolitik. Vidare presenteras i strategin flera övergripande mål, delmål och prioriteringar som syftar till att utveckla det suicidpreventiva arbetet. I denna strategi presenteras även ett särskilt delmål och tillhörande prioriteringar för att förebygga suicid. Dessa övergripande mål, delmål och prioriteringar motsvarar de nio åtgärdsområden som finns i det nuvarande nationella handlings-programmet för suicidprevention. Prioriteringarna har dock utvecklats och anpassats efter dagens kunskapsläge, slutsatser från tidigare rapporter och

utredningar inom området samt behovet av tydliga och mätbara mål för uppföljning av det suicidpreventiva arbetet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag om att det nationella handlingsprogrammet för suicidprevention från 2008 ska avslutas.

Socialdepartementet

Skr. 2024/25:77

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 2024

Närvarande: statsrådet Svantesson, ordförande, och statsråden Ankarberg Johansson, Edholm, Jonson, Strömmer, Forssmed, Tenje, Forssell, Slottner, M Persson, Wykman, Malmer Stenergard, Kullgren, Liljestrand, Brandberg, Bohlin, Carlson, Pourmokhtari, Dousa

Föredragande: statsrådet Forssmed

Regeringen beslutar skrivelse Det handlar om livet – nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention

Länsgemensam strategi för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030

Innehåll

Bakgrund 1

Framtagande, genomförande och uppföljning 1

Vision 3

Syfte 3

Nationellt mål 3

Nationella prioriterade områden 3

Regionala mål 3

Hälsofrämjande och förebyggande insatser och tillgång till tidiga insatser ska bidra till att minska antalet suicidförsök och fullbordade suicid. 3

Medarbetare inom kommunala och regionala verksamheter ska ha adekvat kompetens utifrån sitt uppdrag för att kunna upptäcka, bemöta och behandla människor med suicidrisk. 3

Tillhandahålla en säker vård och omsorg vid risk för suicid. 4

Minska åtkomst till metoder och medel för suicid 4

Läshänvisningar 4

Referenser 5

Bakgrund

Varje dödsfall till följd av suicid är en stor tragedi för den drabbade, dennes anhöriga och hela samhället. Därför ska kommuner, region, civilsamhälle och andra viktiga aktörer i Västerbotten tillsammans arbeta för att minska antalet suicid, förebygga psykisk ohälsa och främja psykiskt välbefinnande.

Basen för det suicidpreventiva arbetet är ett jämlikt och jämställt län där hälsofrämjande och förebyggande arbete prioriteras högt. Detta framgår på både nationell och regional nivå.

På nationell nivå regleras regioners och kommuners ansvar genom lagstiftning. Enligt regeringsformen[1] ska det allmänna verka för goda förutsättningar för hälsa. Enligt hälso- och sjukvårdslagen[2] ska hälso- och sjukvården arbeta för att förebygga ohälsa. Likaså har kommunerna enligt socialtjänstlagen[3] det yttersta ansvaret för att människorna som vistas där får den hjälp och det stöd som de behöver. Den nya socialtjänstlagen[4] som träder i kraft i juli 2025 betonar dessutom att socialtjänsten ska arbeta ännu mer förebyggande samt främja jämställda och jämlika levnadsvillkor.

I den nationella strategin inom området psykisk hälsa och suicidprevention – Det handlar om livet[5], tydliggörs också betydelsen av att fokusera på det hälsofrämjande och förebyggande arbetet kring psykisk hälsa för att förhindra suicid.

På regional nivå finns en avsiktsförklaring för en god, jämlik och jämställd hälsa i Västerbotten[6] som antagits av kommunerna i Västerbotten, Region Västerbotten och Länsstyrelsen i Västerbotten samt Färdplan Nära vård 2030 i Västerbotten[7] som är gemensam för länets kommuner och Region Västerbotten. I färdplanen för Nära vård betonas även ett personcentrerat förhållningssätt i vård och omsorg. Det innebär att utgå från den unika personens förmågor, behov och förutsättningar i alla delar av vård- och omsorgsprocessen.

Denna länsgemensamma strategi för suicidprevention ska förstås som en förlängning av ovanstående lagar och styrdokument och tydliggör inriktningen för det suicidpreventiva arbetet i Västerbotten.

Framtagande, genomförande och uppföljning

Uppdraget att ta fram en länsgemensam suicidpreventiv strategi gavs av den tidigare länssamordningsgruppen. Länssamverkansgruppen är en del av regionens och kommunernas samverkansstruktur och föreliggande strategi återrapporteras till nuvarande länssamverkansgrupp.

Strategin har utarbetats i samarbete mellan tjänstepersoner på Region Västerbottens folkhälsoenhet och alla länets kommuner. Gruppen har bestått av personer med strategiska roller, till exempel folkhälsosamordnare, psykiatrisamordnare och suicidpreventionssamordnare som tillsammans har haft regelbundna träffar och tagit fram innehåll i strategin utifrån kommunernas och regionens behov samt nationella styrdokument.

[1] SFS 1974:152
[2] SFS 2017:30 HSL 3 kap 2 §
[3] SFS 2001:453 SoL 2 kap. 1§.
[4] SOU 2020:47
[5] Skr. 2024/25:77
[6] Länsstyrelsen Västerbotten (2020)
[7] Edström, B., & Lindahl, K. (2023)

En förutsättning för strategins genomförande är att det finns en förankrad implementering och ansvar för uppföljning och utvärdering. Varje aktör har ansvar att implementera och konkretisera strategierna i sina verksamheter och ansvarar för verksamhetsspecifik uppföljning som bör ske årligen. Länssamverkansgruppen i Västerbotten föreslås ha det övergripande ansvaret för årlig uppföljning och utvärdering på aggregerad nivå.

Vision

Ingen i Västerbotten ska behöva hamna i en situation där den enda utvägen upplevs vara suicid.

Syfte

Definiera gemensamma mål för ett långsiktigt suicidpreventivt arbete i Västerbotten. Strategin ska fungera som vägvisare vid samverkan på övergripande nivåer. Den ska också vara vägledande och stödjande i arbetet med lokala styrdokument, där strategins områden konkretiseras och prioriteras utifrån lokala behov och förutsättningar.

Nationellt mål

Suicid och suicidförsök är folkhälsoproblem. Orsakerna bakom både fullbordade suicid och suicidförsök är ofta flera och komplexa. Det kan röra sig om psykisk ohälsa, men även andra faktorer såsom somatisk sjukdom och svåra livssituationer. Delmålet handlar därför inte bara om insatser för en säker vård och omsorg vid risk för suicid utan också om befolkningsinriktade insatser för goda livsvillkor och trygga, säkra miljöer. Det handlar även om att sätta in samordnade insatser för individer som befinner sig i en akut suicidal kris och att ge individer det stöd de behöver. I delmålet ingår också att öka kunskaperna om suicid och suicidalitet och därmed minska stigmatiseringen och att utveckla stödet till dem som förlorat en närstående i suicid.

Den nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention innefattar totalt sju delmål varav delmål 6 handlar om suicidprevention. Delmålet är uppdelat i prioriterade områden enligt nedan:

Nationella prioriterade områden

6.1	Fånga upp personer i svåra livssituationer tidigt för att minska sociala och ekonomiska riskfaktorer kopplade till suicid och suicidförsök.
6.2	Tillhandahålla en säker vård och omsorg vid risk för suicid.
6.3	Minska åtkomst till metoder och medel för suicid.
6.4	Samordna insatser vid akuta suicidala händelser.
6.5	Minska stigmatiseringen och öka kunskapen om suicid och suicidalitet.
6.6	Utveckla stödet till personer som har begått suicidförsök, anhöriga vid suicidförsök och till efterlevande efter suicid.

Regionala mål

För att närma sig visionen förutsätts ett perspektiv där hela samhället förstår sin betydelse i det suicidpreventiva arbetet och att fokus läggs på såväl befolkningsinriktade suicidpreventiva insatser som insatser till riskgrupper och suicidala personer.

Målen för arbetet är att:

Hälsofrämjande och förebyggande insatser och tillgång till tidiga insatser ska bidra till att minska antalet suicidförsök och fullbordade suicid.

Stöd för genomförande: Det hälsofrämjande och förebyggande arbetet är basen för det suicidpreventiva arbetet och riktar sig till hela befolkningen oavsett risk och till specifika riskgrupper. Insatserna ska i möjligaste mån vila på evidens och beprövad erfarenhet.

Nationella prioriterade områden 6.1, 6.5, 6.6

Medarbetare inom kommunala och regionala verksamheter ska ha adekvat kompetens utifrån sitt uppdrag för att kunna upptäcka, bemöta och behandla människor med suicidrisk.

Stöd för genomförande: Bemötande skall präglas av inkludering och respekt. Metoder för

suicidprevention skall i möjligaste mån vila på evidens och beprövad erfarenhet. Ensidigt användande av läkemedel till unga skall undvikas. Adekvat kompetensutbildning skall kontinuerligt erbjudas till personal, gärna i samverkan inom länet.

Nationella prioriterade områden 6.1, 6.2, 6.4, 6.5, 6.6

Tillhandahålla en säker vård och omsorg vid risk för suicid.

Stöd för genomförande: Goda rutiner och vårdkedjor så ingen faller mellan stolarna. Säkerställa lärandet utifrån det systematiska kvalitets- och patientsäkerhetsarbetet för att minska suicidhandlingar. Tillhanda vård- och behandlingsinsatser som är specifikt inriktade på att minska suicidalt beteende.

Nationella prioriterade områden 6.2

Minska åtkomst till metoder och medel för suicid.

Stöd för genomförande: Begränsa tillgången till riskabla medel, verktyg och miljöer (alkohol, serveringstillstånd, droger, skjutvapen, fästen, krokar, rep, linor). Säkerställ en säker läkemedelsförskrivning. Kontakta ansvarig aktör/ägare för väg/bro/miljö när brister uppmärksammas utanför det egna ansvarsområdet. Genomför ”säkerhetsvandringar” för riskbedömningar och åtgärder, gärna i samverkan.

Nationella prioriterade områden 6.3

Läshänvisningar

Nedan finns kunskapskällor om suicidprevention. Se även referenslista.

Folkhälsomyndighetens huvudsida för suicidprevention:
https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/suicidprevention/

RESPI, Rekommendationer för suicidpreventiva insatser. https://respi.se/

Nationella vård- och insatsprogram https://www.vardochinsats.se/

Referenser

Skr. 2024/25:77. *Det handlar om livet – nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention.* Hämtad 2025-01-15: https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/2c7f774f2d2a4da8be28135b2e032b05/underlag-nationell-strategi-psykisk-halsa.pdf

SFS 2017:30. *Hälso- och sjukvårdslag*. Socialdepartementet. Hämtad 2024-05-06: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso–och-sjukvardslag_sfs-2017-30

SFS 1974:152. *Regeringsformen*. Hämtad 2024-05-06: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso-och-sjukvardslag-201730_sfs-2017-30/#K3

SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen.* Hämtad 2024-05-06: https://lagen.nu/2001:453

SOU 2020:47 *Utredningen Hållbar socialtjänst – en ny socialtjänstlag.* Hämtad 2024-05-06 https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/08/sou-202047/

Länsstyrelsen Västerbotten (2020). *Avsiktsförklaring för god, jämlik och jämställd hälsa i Västerbotten*. Diarienummer 706-1337-2019. Hämtad 2024-05-06: https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2b1344c417a75f02ce042dde/1632142944488/Avsiktsf%C3%B6rklaring%20f%C3%B6r%20en%20god%20j%C3%A4mlik%20och%20j%C3%A4mst%C3%A4lld%20h%C3%A4lsa%20i%20V%C3%A4sterbotten.pdf

Edström, B., & Lindahl, K. (2023). Färdplan Nära vård 2030 i Västerbotten. Region Västerbotten. Hämtad 2024-05-06: https://www.regionvasterbotten.se/VLL/Filer/F%C3%A4rdplan%20N%C3%A4ra%20v%C3%A5rd%202030%20i%20V%C3%A4sterbotten_231108.pdf

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

§ 161

Diarienr: KS-2025/00568

Länsgemensam strategi för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anta den länsgemensamma strategin för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030.

Ärendebeskrivning

Förslag till en länsgemensam strategi för suicidprevention är framtagen. Den länsgemensamma strategin har anpassats till den nationella strategin inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Samråd hälsa, vård och omsorg beslutade vid sitt sammanträde den 21 mars 2025 att rekommendera fullmäktigeförsamlingen i region Västerbotten och i länets 15 kommuner att anta den Länsgemensamma strategin för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030. Vidare beslutades att när den länsgemensamma handlingsplanen för suicidprevention och psykisk hälsa är färdigställd, ska den Länsgemensamma strategin för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030, ingå som en del i handlingsplanen. Särskilt beslut fattas om handlingsplanen i sin helhet.

Beslutsunderlag

- Länsgemensam strategi för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030
- Rekommendation till beslut om länsgemensam strategi för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030
- Regeringens skrivelse 2024/25:77 Det handlar om livet – nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Kommunstyrelsen beslutar enligt näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Beslutet ska skickas till
Kommunfullmäktiges protokoll skickas senast 2025-10-31 till:
lanssamverkan@regionvasterbotten.se.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-09-09

§ 258

Diarienr: KS-2025/00568

Länsgemensam strategi för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att anta den länsgemensamma strategin för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030.

Ärendebeskrivning

Förslag till en länsgemensam strategi för suicidprevention är framtagen. Den länsgemensamma strategin har anpassats till den nationella strategin inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Samråd hälsa, vård och omsorg beslutade vid sitt sammanträde den 21 mars 2025 att rekommendera fullmäktigeförsamlingen i region Västerbotten och i länets 15 kommuner att anta den Länsgemensamma strategin för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030. Vidare beslutades att när den länsgemensamma handlingsplanen för suicidprevention och psykisk hälsa är färdigställd, ska den Länsgemensamma strategin för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030, ingå som en del i handlingsplanen. Särskilt beslut fattas om handlingsplanen i sin helhet.

Beslutsunderlag

- Länsgemensam strategi för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030
- Rekommendation till beslut om länsgemensam strategi för suicidprevention i Västerbotten 2025–2030
- Regeringens skrivelse 2024/25:77 Det handlar om livet – nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-09-09

Beslutet ska skickas till

Kommunfullmäktiges protokoll skickas senast 2025-10-31 till:
lanssamverkan@regionvasterbotten.se.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-08-22

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2025/00608

Ändring av vägnamnen Blå vägen, Umeå/Holmsund

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar i enlighet med byggnadsnämndens förslag

att godkänna ändringen av turistvägen Blå vägens utsträckning.

Ärendebeskrivning
I början av 1983 beslutade Stadsfullmäktige att namnsätta vägen som går mellan fd Kamratvallen i Holmsund och uthamnen till Blå vägen. År 1985 inkom en skrivelse från en medborgare att även döpa hela vägsträckan genom Umeå, från Vännäsvägen ända till Holmsund för Blå vägen. Den dåvarande namnberedningen inklusive en utredning från stadsingenjörskontoret för namnberedningens räkning motsatte sig detta förslag, med hänvisning till att vägnamnet Blå vägen då skulle bli adressgivande i både Umeå och Holmsund och en logisk numrering skulle bli svår att åstadkomma med felaktig nummerriktning. De berörda fastighetsägarna sade bestämt nej till namnbytet och hänvisade till att gatunamnen var alltför inkörda i allmänhetens medvetande för att kunna ändras. Namnberedningen ansåg emellertid att den aktuella vägsträckan ur turistsynpunkt kunde skyltas som Blå vägen utan att man för den skull ändrade befintliga gatunamn.

Kommunfullmäktige valde trots detta att besluta, efter kommunstyrelsens arbetsutskotts förslag, att fastställa gatunamnet Blå vägen från korsningen Östra Kyrkogatan/Järnvägsallén till Lövö industriområde i Holmsund. I praktiken verkar denna ändring emellertid aldrig ha genomförts då gatunamnet inte är registrerat och inga adresser finns längs med ovan nämnd sträcka.

Turistvägnamnet Blå vägen sträcker sig från Mo I Rana i Norge till Pudozj/Petrozavodsk i Ryssland. En stor del av namnet delar samma sträckning som Europaväg 12 (E12). I och med Västra länkens tillkomst har E12:ans sträckning ändrats från att gå rakt igenom Umeå tätort till att leda trafiken runt på den södra sidan av staden. Därför föreslås att turistvägnamnet Blå vägen ändras till att följa dagens E12 och att ”gatunamnet ”Blå vägen utgår för den del som går från korsningen Östra Kyrkogatan/Järnvägsallén till Lövö industriområde men att gatunamnet

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00608

Blå vägen som är adressättande förblir oförändrat inne i Holmsund.

Vid kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskotts sammanträde 2025-08-05 återremitterades ärendet till stadsledningskontoret för att inhämta synpunkter från Föreningen Blå vägen.

Föreningen Blå vägens yttrande
Föreningen Blå Vägen anser beslutet okej och utan konsekvenser.
Dock hade vi önskat att dialog fördes med föreningen innan förslaget skickades in till beslut. Nuvarande kansli har arbetat aktivt med föreningens frågor sedan början på 2024 och inte hört något om detta förrän nu.

Beslutsunderlag

Protokollsutdrag, byggnadsnämnden 2025-06-12 § 136
Karta, BN-2025/00184

Beredningsansvariga

Anna Berglund, ortsnamnshandläggare

Beslutet ska skickas till
Lantmäteri, Umeå kommun

Elin Pietroni
stadsdirektör

Tomas Jakobsson
kommunsekreterare

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-08-05

§ 220

Diarienr: KS-2025/00608

Ändring av vägnamnen Blå vägen, Umeå/Holmsund

Beslut

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar

att återremittera ärendet till stadsledningskontoret för att hämta in synpunkter från föreningen Blå vägen.

Ärendebeskrivning

I början av 1983 beslutade Stadsfullmäktige att namnsätta vägen som går mellan fd Kamratvallen i Holmsund och uthamnen till Blå vägen. År 1985 inkom en skrivelse från en medborgare att även döpa hela vägsträckan genom Umeå, från Vännäsvägen ända till Holmsund för Blå vägen. Den dåvarande namnberedningen inklusive en utredning från stadsingenjörskontoret för namnberedningens räkning motsatte sig detta förslag, med hänvisning till att vägnamnet Blå vägen då skulle bli adressgivande i både Umeå och Holmsund och en logisk numrering skulle bli svår att åstadkomma med felaktig nummerriktning. De berörda fastighetsägarna sade bestämt nej till namnbytet och hänvisade till att gatunamnen var alltför inkörda i allmänhetens medvetande för att kunna ändras. Namnberedningen ansåg emellertid att den aktuella vägsträckan ur turistsynpunkt kunde skyltas som Blå vägen utan att man för den skull ändrade befintliga gatunamn.

Kommunfullmäktige valde trots detta att besluta, efter kommunstyrelsens arbetsutskotts förslag, att fastställa gatunamnet Blå vägen från korsningen Östra Kyrkogatan/Järnvägsallén till Lövö industriområde i Holmsund. I praktiken verkar denna ändring emellertid aldrig ha genomförts då gatunamnet inte är registrerat och inga adresser finns längs med ovan nämnd sträcka.

Turistvägnamnet Blå vägen sträcker sig från Mo I Rana i Norge till Pudozj/Petrozavodsk i Ryssland. En stor del av namnet delar samma sträckning som Europaväg 12 (E12). I och med Västra länkens tillkomst har E12:ans sträckning ändrats från att gå rakt igenom Umeå tätort till att leda trafiken runt på den södra sidan av staden. Därför föreslås att turistvägnamnet Blå vägen ändras till att följa dagens E12 och att ”gatunamnet ”Blå vägen utgår för den del som går från korsningen Östra Kyrkogatan/Järnvägsallén till Lövö industriområde men att gatunamnet Blå vägen som är adressättande förblir oförändrat inne i Holmsund.

Förslag till beslut (tjänsteskrivelsen)

Kommunfullmäktige beslutar i enlighet med byggnadsnämndens förslag att godkänna ändringen av turistvägen Blå vägens utsträckning.

Beslutsunderlag

Protokollsutdrag, byggnadsnämnden 2025-06-12 § 136
Karta, BN-2025/00184

Beredningsansvariga

Anna Berglund, ortsnamnshandläggare

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet enas om att återremittera ärendet till stadsledningskontoret för att hämta in synpunkter från föreningen Blå vägen.

Beslutet ska skickas till
Protokollet skickas till Föreningen Blå vägen
Kopia till Lantmäteri, Umeå kommun

Umeå kommun
Byggnadsnämnden

Protokollsutdrag
2025-06-12

§ 136

Diarienr: BN-2025/00184

Ändring av vägnamnen Blå vägen, Umeå/Holmsund

Beslut

1. **Byggnadsnämnden beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsen att godkänna ändringen av turistvägen *Blå vägens* utsträckning.**

2. **Byggnadsnämnden föreslår kommunfullmäktige att fastställa detsamma.**

Ärendebeskrivning

I början av 1983 beslutade Stadsfullmäktige att namnsätta vägen som går mellan fd Kamratvallen i Holmsund och uthamnen till Blå vägen. År 1985 inkom en skrivelse från en medborgare att även döpa hela vägsträckan genom Umeå, från Vännäsvägen ända till Holmsund för Blå vägen. Den dåvarande namnberedningen inklusive en utredning från stadsingenjörskontoret för namnberedningens räkning motsatte sig detta förslag, med hänvisning till att vägnamnet Blå vägen då skulle bli adressgivande i både Umeå och Holmsund och en logisk numrering skulle bli svår att åstadkomma med felaktig nummerriktning. De berörda fastighetsägarna sade bestämt nej till namnbytet och hänvisade till att gatunamnen var alltför inkörda i allmänhetens medvetande för att kunna ändras. Namnberedningen ansåg emellertid att den aktuella vägsträckan ur turistsynpunkt kunde skyltas som Blå vägen utan att man för den skull ändrade befintliga gatunamn.

Kommunfullmäktige valde trots detta att besluta, efter kommunstyrelsens arbetsutskotts förslag, att fastställa gatunamnet Blå vägen från korsningen Östra Kyrkogatan/Järnvägsallén till Lövö industriområde i Holmsund.

I praktiken verkar denna ändring emellertid aldrig ha genomförts då gatunamnet inte är registrerat och inga adresser finns längs med ovan nämnd sträcka.

Turistvägnamnet Blå vägen sträcker sig från Mo I Rana i Norge till Pudozj/Petrozavodsk i Ryssland. En stor del av namnet delar samma sträckning som Europaväg 12 (E12). I och med Västra länkens tillkomst har E12:ans sträckning ändrats från att gå rakt igenom Umeå tätort till att leda trafiken runt på den södra sidan av staden. Därför föreslås att turistvägnamnet Blå vägen ändras till att följa dagens E12 och att ”gatunamnet ”Blå vägen utgår för den del som går från korsningen Östra Kyrkogatan/Järnvägsallén till Lövö industriområde men att gatunamnet Blå vägen som är adressättande förblir oförändrat inne i Holmsund.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse daterad 2025-05-28
Karta

Beredningsansvarig/Föredragande

Anna Berglund, ortnamnshandläggare

Beslutsordning

Ordföranden finner att byggnadsnämnden beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beslutet ska skickas till
Lantmäteri, Umeå kommun
Kommunfullmäktige, Umeå kommun

BN-2025/00184

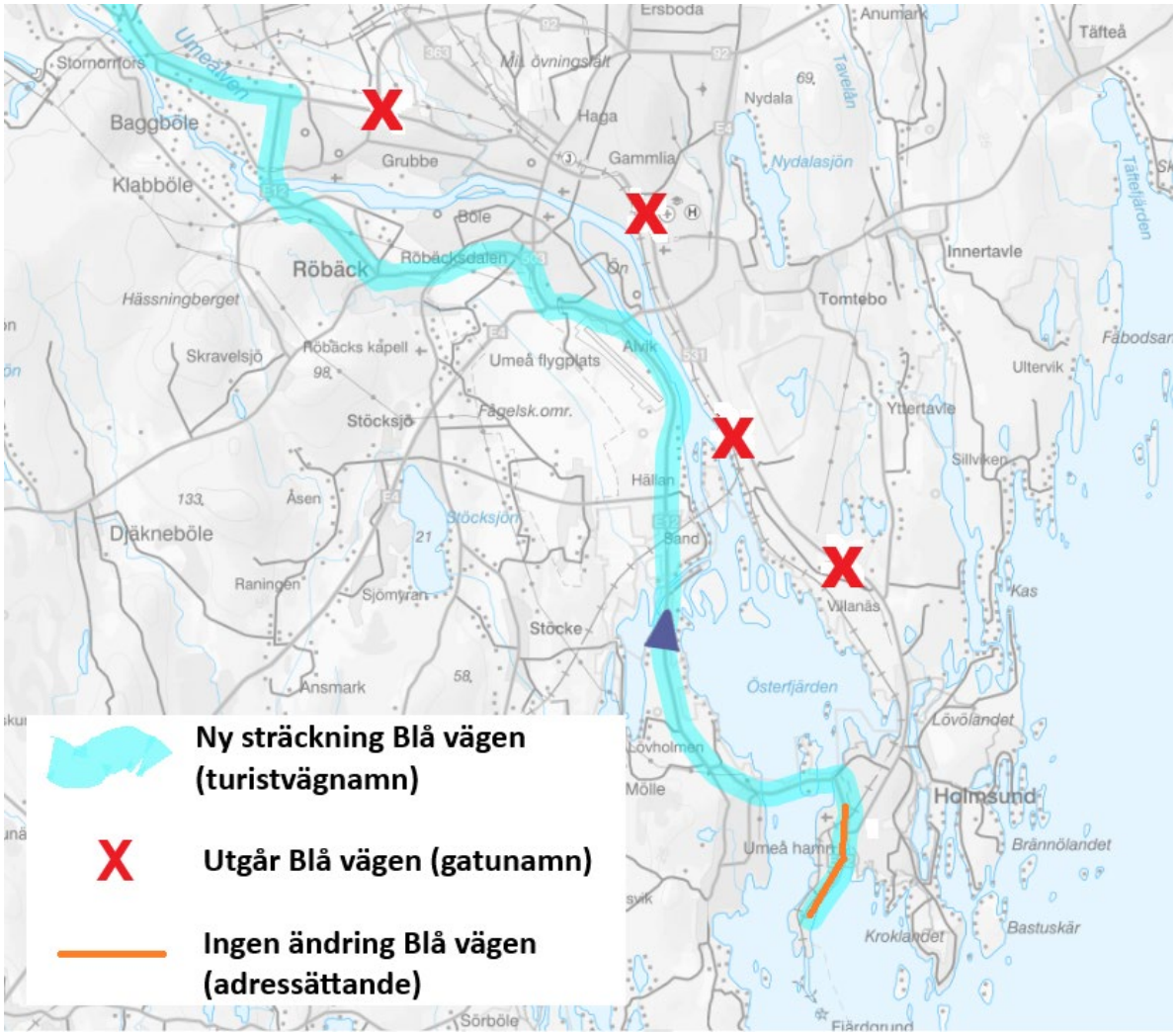

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

§ 162

Diarienr: KS-2025/00608

Ändring av vägnamnen Blå vägen, Umeå/Holmsund

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar i enlighet med byggnadsnämndens förslag

att godkänna ändringen av turistvägen Blå vägens utsträckning.

Ärendebeskrivning

I början av 1983 beslutade Stadsfullmäktige att namnsätta vägen som går mellan fd Kamratvallen i Holmsund och uthamnen till Blå vägen. År 1985 inkom en skrivelse från en medborgare att även döpa hela vägsträckan genom Umeå, från Vännäsvägen ända till Holmsund för Blå vägen. Den dåvarande namnberedningen inklusive en utredning från stadsingenjörskontoret för namnberedningens räkning motsatte sig detta förslag, med hänvisning till att vägnamnet Blå vägen då skulle bli adressgivande i både Umeå och Holmsund och en logisk numrering skulle bli svår att åstadkomma med felaktig nummerriktning. De berörda fastighetsägarna sade bestämt nej till namnbytet och hänvisade till att gatunamnen var alltför inkörda i allmänhetens medvetande för att kunna ändras. Namnberedningen ansåg emellertid att den aktuella vägsträckan ur turistsynpunkt kunde skyltas som Blå vägen utan att man för den skull ändrade befintliga gatunamn.

Kommunfullmäktige valde trots detta att besluta, efter kommunstyrelsens arbetsutskotts förslag, att fastställa gatunamnet Blå vägen från korsningen Östra Kyrkogatan/Järnvägsallén till Lövö industriområde i Holmsund. I praktiken verkar denna ändring emellertid aldrig ha genomförts då gatunamnet inte är registrerat och inga adresser finns längs med ovan nämnd sträcka.

Turistvägnamnet Blå vägen sträcker sig från Mo I Rana i Norge till

Pudozj/Petrozavodsk i Ryssland. En stor del av namnet delar samma sträckning som Europaväg 12 (E12). I och med Västra länkens tillkomst har E12:ans sträckning ändrats från att gå rakt igenom Umeå tätort till att leda trafiken runt på den södra sidan av staden. Därför föreslås att turistvägnamnet Blå vägen ändras till att följa dagens E12 och att ”gatunamnet ”Blå vägen utgår för den del som går från korsningen Östra Kyrkogatan/Järnvägsallén till Lövö industriområde men att gatunamnet Blå vägen som är adressättande förblir oförändrat inne i Holmsund.

Vid kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskotts sammanträde 2025-08-05 återremitterades ärendet till stadsledningskontoret för att inhämta synpunkter från Föreningen Blå vägen.

Föreningen Blå vägens yttrande
Föreningen Blå Vägen anser beslutet okej och utan konsekvenser. Dock hade vi önskat att dialog fördes med föreningen innan förslaget skickades in till beslut. Nuvarande kansli har arbetat aktivt med föreningens frågor sedan början på 2024 och inte hört något om detta förrän nu.

Beslutsunderlag
Protokollsutdrag, byggnadsnämnden 2025-06-12 § 136
Karta, BN-2025/00184

Beredningsansvariga
Anna Berglund, ortsnamnshandläggare

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning
Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Kommunstyrelsens beslutsordning
Kommunstyrelsen beslutar enligt näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Beslutet ska skickas till
Lantmäteri, Umeå kommun

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-09-09

§ 259

Diarienr: KS-2025/00608

Ändring av vägnamnen Blå vägen, Umeå/Holmsund

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar i enlighet med byggnadsnämndens förslag

att godkänna ändringen av turistvägen Blå vägens utsträckning.

Ärendebeskrivning

I början av 1983 beslutade Stadsfullmäktige att namnsätta vägen som går mellan fd Kamratvallen i Holmsund och uthamnen till Blå vägen. År 1985 inkom en skrivelse från en medborgare att även döpa hela vägsträckan genom Umeå, från Vännäsvägen ända till Holmsund för Blå vägen. Den dåvarande namnberedningen inklusive en utredning från stadsingenjörskontoret för namnberedningens räkning motsatte sig detta förslag, med hänvisning till att vägnamnet Blå vägen då skulle bli adressgivande i både Umeå och Holmsund och en logisk numrering skulle bli svår att åstadkomma med felaktig nummerriktning. De berörda fastighetsägarna sade bestämt nej till namnbytet och hänvisade till att gatunamnen var alltför inkörda i allmänhetens medvetande för att kunna ändras. Namnberedningen ansåg emellertid att den aktuella vägsträckan ur turistsynpunkt kunde skyltas som Blå vägen utan att man för den skull ändrade befintliga gatunamn.

Kommunfullmäktige valde trots detta att besluta, efter kommunstyrelsens arbetsutskotts förslag, att fastställa gatunamnet Blå vägen från korsningen Östra Kyrkogatan/Järnvägsallén till Lövö industriområde i Holmsund. I praktiken verkar denna ändring emellertid aldrig ha genomförts då gatunamnet inte är registrerat och inga adresser finns längs med ovan nämnd sträcka.

Turistvägnamnet Blå vägen sträcker sig från Mo I Rana i Norge till

Pudozj/Petrozavodsk i Ryssland. En stor del av namnet delar samma sträckning som Europaväg 12 (E12). I och med Västra länkens tillkomst har E12:ans sträckning ändrats från att gå rakt igenom Umeå tätort till att leda trafiken runt på den södra sidan av staden. Därför föreslås att turistvägnamnet Blå vägen ändras till att följa dagens E12 och att ”gatunamnet ”Blå vägen utgår för den del som går från korsningen Östra Kyrkogatan/Järnvägsallén till Lövö industriområde men att gatunamnet Blå vägen som är adressättande förblir oförändrat inne i Holmsund.

Vid kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskotts sammanträde 2025-08-05 återremitterades ärendet till stadsledningskontoret för att inhämta synpunkter från Föreningen Blå vägen.

Föreningen Blå vägens yttrande
Föreningen Blå Vägen anser beslutet okej och utan konsekvenser. Dock hade vi önskat att dialog fördes med föreningen innan förslaget skickades in till beslut. Nuvarande kansli har arbetat aktivt med föreningens frågor sedan början på 2024 och inte hört något om detta förrän nu.

Beslutsunderlag
Protokollsutdrag, byggnadsnämnden 2025-06-12 § 136
Karta, BN-2025/00184

Beredningsansvariga
Anna Berglund, ortsnamnshandläggare

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning
Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Beslutet ska skickas till
Lantmäteri, Umeå kommun

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-08-27

Kommunstyrelsens
näringslivs- och arbetsutskott

Diarienr: KS-2025/00731

Inbetalning av kapitalinsats till Kommuninvest Ekonomisk förening

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

att kommunstyrelsen bemyndigas besluta om och vidta de åtgärder som krävs för inbetalning av kapitalinsats i Kommuninvest Ekonomisk förening till följd av förändrade krav på kapitalinsats under åren 2025, 2026, 2027 och 2028, upp till ett belopp motsvarande maximalt 1 400 kronor per invånare.

Kommunstyrelsen beslutar

att fastställa belopp för inbetalning av kapitalinsats i Kommuninvest Ekonomisk förening till följd av förändrade krav på kapitalinsats till 2 591 280 kr för år 2025, under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Ärendebeskrivning
Umeå kommun är medlem i Kommuninvest Ekonomisk förening (”Föreningen”). Föreningen är en medlemsorganisation som utifrån en kommunal värdegrund företräder den kommunala sektorn i finansieringsfrågor.

Upplånings- och utlåningsverksamheten bedrivs i det av Föreningen helägda dotterbolaget Kommuninvest i Sverige AB (publ) (”Kommuninvest”). Kommuninvests kreditvärdighet bärs upp av en solidarisk borgen från medlemmarna, vilken bidrar till att göra Kommuninvest till en attraktiv motpart för kvalificerade investerare och finansiella institutioner.

Inbetalning av kapitalinsats
För medlemskap i Föreningen krävs att en medlem bidrar med en kapitalinsats genom en obligatorisk medlemsinsats.
Vid föreningsstämman 2024 beslutades om en fyraårig kapitaliseringsplan för perioden 2025-2028.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00731

År	Kapitalinsats - kommun (kr/invånare)
2025	1 300 kr
2026	1 300 kr
2027	1 400 kr
2028	1 400 kr

En revidering av Standard & Poors modell för att bestämma Kommuninvests rating skedde hösten 2024. Efter revideringen krävs ett lägre eget kapital för Kommuninvest. För att inte riskera överkapitalisering har en sänkning av nivån på kapitalinsatsen beslutats. Nivån sänks från 1 300 kronor per invånare till 1 200 kronor per invånare för kommuner för år 2025.

Under föreningsstämman 2024 beslutades att förändra befolkningsberäkningarna till att göras så de harmoniserar med kapitaliseringsplanen, det vill säga vart fjärde år. För kapitaliseringsplanen 2025-2028 låstes befolkningstalen i enlighet med Statistiska Centralbyråns uppgifter per 2024-11-30.

Medlemmarna ska tillse att deras kapitalinsatser i Föreningen uppgår till ovan angivna belopp.

Inbetalningen påverkar inte årets resultat utan minskar rörelsekapitalet, vilket innebär att kommunens låneskuld ökar med motsvarande belopp.

Beslutsunderlag

Bilaga 1: ”Inbetalningsplan” - Prognostiserad inbetalningsplan för Umeå kommun
Bilaga 2: Protokoll Kommuninvest Föreningsstämma 2024
Bilaga 3: Föreningsstämmohandlingar 2024
Bilaga 4: Protokoll Kommuninvest Föreningsstämma 2025
Bilaga 5: Föreningsstämmohandlingar 2025
Bilaga 6: Inbetalning 2025 medlemsinsats

Beredningsansvariga

Anna Westerlund
Lena Höök Gustafsson
Olof Jansson

Beslutet ska skickas till
Ekonomi

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00731

Förnamn, Efternamn	Lena Gustafsson
Befattning	ekonomidirektör

Bilaga 1 Inbetalningsplan

År	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**
Beslutad medlemsinsats	1 300	1 200	1 300	1 400	1 400
Antal invånare till beräkning	119 613	134 155	134 155	134 155	134 155
90 000 * full medlemsinsats	117 000 000	108 000 000	117 000 000	126 000 000	126 000 000
Invånarantal över					
90 000 * 80% * medlemsinsats	30 797 520	42 388 800	45 921 200	49 453 600	49 453 600
Summa total medlemsinsats	147 797 520	150 388 800	162 921 200	175 453 600	175 453 600
Prognostiserad inbetalning		**2 591 280**	**12 532 400**	**12 532 400**	**0**

ORDINARIE FÖRENINGSSTÄMMA 2024

Plats

Hotell Clarion Sign, Stockholm samt digital uppkoppling.

Stämmans öppnande

§ 1

Styrelsens ordförande Linda Frohm hälsar alla välkomna och förklarar föreningsstämman öppnad. Sekreteraren redovisar hur röstningsförfarandet i den digitala plattformen går till.

Val av ordförande vid stämman

§ 2

Stämman beslutar

att Viktor Lundblad, kommunstyrelsens ordförande, Lerums kommun, väljs till ordförande vid årets stämma.

Upprättande och fastställande av röstlängd

§ 3

Föreligger upprättad förteckning över de vid stämman närvarande medlemmarna. Noteras att ombuden deltar såväl fysiskt som digitalt samt att röstningsförfarandet sker i den digitala plattformen.

Stämman beslutar

att fastställa röstlängden i enlighet med bilaga 21.

Val av justerare

§ 4

Stämman beslutar

att Cecilia Burenby (S), Mjölby kommun och Pär Johnson (L), Lidköpings kommun väljs till justerare tillika rösträknare vid årets stämma.

Kallelse till stämman

§ 5

Stämman förklaras vara sammankallad i behörig ordning.

Godkännande av föredragningslistan

§ 6

Stämman beslutar

att godkänna föredragningslistan, bilaga 22.

Information om Kommuninvests verksamhet, ekonomi och framtidsplaner

§ 7

Kommuninvests verksamhet, ekonomi och framtidsplaner redovisas av ordföranden Linda Frohm, Verkställande direktör Katarina Ljungqvist och CFO Patrick Nimander. Presentationen framgår av bilaga 23.

Stämman beslutar

att till protokollet notera att detta ärende därmed anses föredraget.

Fastställande av stadgar

§8

Föreligger förslag till nya stadgar för Kommuninvest Ekonomisk förening, bilaga 2.

Föreningens sekreterare Rasmus Persson föredrar ärendet.

Stämman beslutar enhälligt

att fastställa nya stadgar för Kommuninvest Ekonomisk förening.

Fastställande av ägardirektiv 2024

§9

Föreligger förslag till ägardirektiv år 2024 för Kommuninvest i Sverige AB, bilaga 3.

Föreningens sekreterare Rasmus Persson föredrar ärendet.

Stämman beslutar

att fastställa ägardirektivet med justerad bilaga för Kommuninvest i Sverige AB samt

att uppdra till föreningens representant att vid den ordinarie årsstämman i Kommuninvest i Sverige AB besluta att det fastställda ägardirektivet ska tillämpas i bolaget.

Plan för Kommuninvests kapitaluppbyggnad med riktlinjer och beslutsordning 2024

§ 10

Föreligger "Plan för Kommuninvests kapitaluppbyggnad" med riktlinjer och beslutsordning, bilaga 4. Sekreteraren föredrar ärendet.

Stämman beslutar

att med godkännande lägga planen för Kommuninvests kapitaluppbyggnad till handlingarna samt

att till protokollet notera att föreningsstämman 2024 fastställt de riktlinjer och beslutsregler som anges i avsnitt 5 i planen.

Årsredovisningen, revisionsberättelsen och granskningsrapporter

§11

Årsredovisningen, revisionsberättelsen och lekmannarevisorernas granskningsrapport för föreningen samt koncernen för år 2023 anmäls, bilaga 5.

Auktoriserad revisor Tobias Lilja, KPMG, redogör för revisorernas arbete med föreliggande årsredovisning samt för revisionsberättelsen.

Lekmannarevisorernas rapport finns på sidan 102 i bilaga 5, lekmannarevisorerna meddelade att de inte har något övrigt att tillägga.

Stämman beslutar

att lägga årsredovisningen, revisionsberättelsen och lekmannarevisorernas granskningsrapport för föreningen samt koncernen till handlingarna.

Fastställelse av resultaträkningen och balansräkningen

§ 12

Stämman beslutar

att fastställa resultaträkningen och balansräkningen för år 2023 för föreningen samt koncernen.

Vinstdisposition

§ 13

Sekreteraren redovisar att förslaget till vinstdisposition i Årsredovisningen (sidan 25 i bilaga 5). Förslaget innebär att föreningen delar ut hela rörelseresultatet som ränta på insatskapital för räkenskapsåret 2023.

Stämman beslutar enhälligt

att fastställa styrelsens förslag till vinstdisposition i föreningen.

Ansvarsfrihet

§ 14

Stämman beslutar

att bevilja styrelsens ledamöter och verkställande direktören ansvarsfrihet för förvaltningen under år 2023, samt

att till protokollet notera att föreningsstyrelsens ledamöter och suppleanter som också är ombud inte röstade vid beslutet om ansvarsfrihet.

§ 15

Fastställande av arvoden till föreningsstyrelsen

Föreligger förslag från Valberedningen i föreningen till arvoden för föreningsstyrelse, lekmannarevisorer och revisor i Kommuninvest Ekonomisk förening, bilaga 6. Ärendet föredras av Valberedningens ordförande Fredrik Larsson.

Som information föreligger även förslag från Valberedningen i föreningens företag till arvoden för styrelse och revisor i Kommuninvest i Sverige AB och Kommuninvest Fastighets AB, bilaga 7.

Stämman beslutar

att arvoden till föreningsstyrelsens ledamöter och suppleanter ska utgå enligt Valberedningens förslag, bilaga 6, samt

att notera att information om föreslagna arvoden i föreningens företag-, lämnats, bilaga 7.

§ 16

Fastställande av arvoden till Valberedningen

Föreligger förslag till arvoden till Valberedningen i föreningen, bilaga 8. Ärendet föredras av styrelsens ordförande Linda Frohm.

Stämman beslutar

att arvoden till Valberedningen i föreningen ska utgå enligt bilaga 8.

§ 17

Fastställande av arvode till revisor

Föreligger förslag till arvoden för revisor, bilaga 6. Ärendet föredras av Valberedningens ordförande Fredrik Larsson.

Stämman beslutar

att arvode till revisor utgår enligt räkning, bilaga 6.

§ 18

Fastställande av arvoden till lekmannarevisorerna

Föreligger förslag till arvoden för lekmannarevisorerna, bilaga 6. Ärendet föredras av Valberedningens ordförande Fredrik Larsson.

Stämman beslutar

att arvoden till lekmannarevisorerna ska utgå enligt bilaga 6

§ 19

Fastställande av arbetsordning för Valberedningen i föreningen

Föreligger förslag till arbetsordning för Valberedningen i Kommuninvest Ekonomisk förening, bilaga 9.

Stämman beslutar

att fastställa arbetsordningen för Valberedningen i föreningen i den lydelse som framgår av bilaga 9.

§ 20

Fastställande av arbetsordning för Valberedningen i föreningens företag

Föreligger förslag till arbetsordning för Valberedningen i Kommuninvest Ekonomisk föreningens företag, bilaga 10.

Stämman beslutar

att fastställa arbetsordningen för Valberedningen i föreningens företag i den lydelse som framgår av bilaga 10, samt

att uppdra åt föreningens representant vid de ordinarie årsstämmorna i Kommuninvest i Sverige AB och Kommuninvest Fastighets AB att besluta att den av föreningsstämman fastställda arbetsordningen för Valberedningen i Kommuninvest Ekonomisk förenings företag ska fastställas.

§ 21

Fastställande av arbetsordning för lekmanna-revisorerna

Föreligger förslag till arbetsordning för lekmannarevisorerna i Kommuninvest Ekonomisk förening, bilaga 11.

Stämman beslutar

att fastställa arbetsordningen för lekmannarevisorerna i Kommuninvest Ekonomisk förening i den lydelse som framgår av bilaga 11.

§ 22

Val av styrelse, ordförande och vice ordförande

Föreligger förslag till styrelse i Kommuninvest Ekonomisk förening. Fredrik Larsson, Valberedningens ordförande, redogör för Valberedningens förslag, bilaga 12.

Stämman beslutar

att för tiden intill slutet av nästa ordinarie föreningsstämma, välja följande styrelse, ordförande och vice ordförande:

Ordinarie ledamöter
Ulla Andersson, (V), Region Gävleborg, omval
Lilly Bäcklund, (S), Lycksele kommun, omval
Britta Flinkfeldt, (S), Arjeplogs kommun, omval
Linda Frohm, (M), Region Norrbotten, omval
Mohamad Hassan, (L), Uppsala kommun, omval
Ewa-May Karlsson, (C), Region Västerbotten, omval
Peter Kärnström (S), Sandvikens kommun, omval
Maria Liljedahl, (SD), Köpings kommun, omval

Hanne Lindqvist, (M), Kalmar kommun, omval
Anna Lipinska, (KD), Värmdö kommun, omval
Niclas Nilsson, (SD), Kristianstads kommun, omval
Teddy Nilsson, (SD), Svalövs kommun, omval
Ulf Olsson, (S), Borås Stad, omval
Jonas Ransgård, (M), Göteborgs Stad, omval
Pierre Sjöström, (S), Staffanstorps kommun, omval

Suppleanter
Hanna Bocander, (M), Danderyds kommun, omval
Adam Johansson (M), Falköpings kommun, nyval
Christina Johansson, (M), Arboga kommun, omval
Hans Lindberg, (S), Umeå kommun, omval
Ann-Marie Johansson, (S), Åre kommun, omval
Andreas Svahn, (S), Region Örebro län, omval
Matilda Wärenfalk, (S), Mörbylånga kommun, omval
Katarina Eiderbrant, (S), Varbergs kommun, omval
Martin Kirchberg, (SD), Torsås kommun, omval
Marianne Sandström, (SD), Överkalix kommun, omval
Louise Skaarnes, (SD), Munkedals kommun, omval
Gusten Mårtensson, (C), Älmhults kommun, nyval
Stefan Moberg, (KD) Årjängs kommun, omval
Lill Jansson, (L), Lerums kommun, omval
Jeanette Wäppling, (V), Gällivare kommun, omval

Ordförande: Linda Frohm, omval
Vice ordförande: Ulf Olsson, omval

att när ordinarie ledamot är förhindrad, ska suppleant tjänstgöra enligt följande turordning:

Vid frånvaro av ordinarie ledamot för	Tjänstgör suppleant i följande ordning
Moderaterna (M)	M, KD, L, SD, C, S, V
Centerpartiet (C)	C, S, V, M, L, KD, SD
Liberalerna (L)	L, M, KD, SD, C, S, V
Kristdemokraterna (KD)	KD, M, L, SD, C, S, V
Socialdemokraterna (S)	S, C, V, L, M, KD, SD
Vänsterpartiet (V)	V, S, C, L, M, KD, SD
Sverigedemokraterna (SD)	SD, M, KD, L, S, C, V
Miljöpartiet (MP)	Har för närvarande inte någon ordinarie ledamot i styrelsen

Om mer än en suppleant från angivet parti är närvarande, tjänstgör de i den ordningsföljd som de upptagits i protokollet från stämman där de valdes.

§ 23

Val av Valberedning i föreningen

Föreligger förslag till Valberedning i föreningen, bilaga 13. Föreningens sekreterare Rasmus Persson redogör för styrelsens förslag.

Stämman beslutar

att intill slutet av nästa ordinarie föreningsstämma, välja följande Valberedning i föreningen samt ordförande och vice ordförande:

Kenneth Carlsson, (L), Färgelanda kommun, omval
Fredrik Larsson, (M), Region Värmland, omval
Irén Lejegren, (S), Region Örebro län, omval
Örjan Mossberg, (V), Växjö kommun, omval
Lars Nyström, (SD), Skurup kommun, omval
Roger Persson, (MP), Gävle kommun, omval
Kerstin Sjöström, (C), Nordmalings kommun, omval
Håkan Stålbert, (KD), Region Örebro län, omval

Ordförande: Fredrik Larsson, omval
Vice ordförande: Irén Lejegren, omval

§24

Val av revisorer

Föreligger förslag till val av revisorer för perioden 2024 till 2028 in enlighet med bilaga 14.

Föreningens sekreterare Rasmus Persson föredrar ärendet.

Stämman beslutar

att intill slutet av ordinarie stämma som hålls år 2028 välja revisionsbolaget EY AB till revisor i föreningen, samt

att uppdra till föreningens ombud att vid årsstämmorna i föreningens bolag rösta för att samma revisionsbolag där utses till revisor för samma period.

§25

Val av lekmannarevisorer

Föreligger förslag till val av lekmannarevisorer för perioden 2024 till 2028 in enlighet med bilaga 15.

Stämman beslutar

att för tiden intill slutet av den ordinarie stämma som hålls år 2028, välja Anki Svensson och Ambjörn Hardenstedt till lekmannarevisorer i Kommuninvest Ekonomisk förening.

Information om val av styrelser i företagen

§26
Som information föreligger förslag från Valberedningen i föreningens företag om val av styrelse i Kommuninvest i Sverige AB och Kommuninvest Fastighets AB bilaga 16.

Val av representanter till stämmor

§ 27
Föreligger förslag om val av representanter till bolagsstämmorna i föreningens företag, bilaga 17.

Stämman beslutar

att utse föreningsstyrelsens ordförande, med föreningsstyrelsens vice ordförande som ersättare till ombud vid den ordinarie årsstämman i Kommuninvest i Sverige AB, som genomförs 2024 samt i förekommande fall vid extra bolagsstämma som genomförs under tiden därefter och fram till slutet av nästa ordinarie föreningsstämma,

att utse kreditmarknadsbolagets styrelseordförande, med föreningsstyrelsens vice ordförande som ersättare till ombud vid den ordinarie årsstämman i Kommuninvest Fastighets AB som genomförs 2024 samt i förekommande fall vid extra bolagsstämma som genomförs under tiden därefter och fram till slutet av nästa ordinarie föreningsstämma samt

att representanterna ska besluta i enlighet med föreningsstämmans instruktioner, i förekommande fall föreningsstyrelsens instruktioner, samt i vad gäller val av styrelser, övriga funktionärer och dess arvodering i enlighet med valberedningens förslag.

Plats för nästa stämma

§ 28
Föreligger förslag om plats för nästa föreningsstämma, bilaga 18.

Stämman beslutar

att genomföra nästa årsstämma den 3 april 2025 på Clarion Sign Hotell i Stockholm

Information om kapitalbehov år 2024

§ 29
Föreligger information om kapitalbehov i Kommuninvestkoncernen 2024, bilaga 19.

Stämman beslutar

att i protokollet notera att information om kapitalbehov i Kommuninvestkoncernen 2024 lämnats enligt bilaga 19.

§ 30

Bemyndigande att genomföra nyemissioner

Föreligger förslag till bemyndigande att under tiden fram till nästa årsstämma genomföra en eller flera nyemissioner, bilaga 20.

Stämman beslutar

att uppdra till föreningens ombud på årsstämman i Kommuninvest i Sverige AB att där besluta enligt följande:

- bemyndiga bolagsstyrelsen att under tiden intill nästa årsstämma genomföra en eller flera nyemissioner som ligger inom det i bolagsordningen för Kommuninvest i Sverige AB angivna maximala aktiekapitalet,

- vid emissionen ska den nuvarande aktieägaren Kommuninvest Ekonomisk förening ha företrädesrätt till de nya aktierna, samt

- de närmare villkoren för emissionerna ska bestämmas av bolagsstyrelsen.

§ 31

Stämmans avslutning

Då inga ytterligare ärenden föreligger tackar ordföranden deltagarna och förklarar stämman avslutad.

Tid: Klockan 16.00-17.15.

Vid protokollet

Rasmus Persson
Sekreterare

Justeras:

Viktor Lundblad
Ordförande

Cecilia Burenby
Justerare

Pär Johnson
Justerare

Bilaga 21

Kommuninvest årsstämma 2024-03-21

RÖSTLÄNGD

Totalt: 138 personer
På plats: 61 personer
På distans: 77 personer

Förnamn	Efternamn	Medlem	Deltagande
Beata	Allen	Aneby kommun	På distans
Christina	Johansson	Arboga kommun	På plats
Jenny	Boquist	Arvika kommun	På distans
Anna	Ahnér	Askersunds kommun	På plats
Margit	H Dyrander	Bodens kommun	På distans
Ilko	Corkovic	Borgholms kommun	På plats
Anders	Ullven	Borlänge kommun	På distans
Andreas	Exner	Borås stad	På distans
Mattias	Rensfeldt	Botkyrka Kommun	På distans
Claes	Sjökvist	Boxholms kommun	På distans
Jenny	Önnevik	Bromölla kommun	På plats
Ola	Nyberg	Burlövs kommun	På distans
Ninni	Markow	Båstads Kommun	På distans
Peter	Johansson	Dals-Eds kommun	På distans
Jan	Hannebo	Enköpings Kommun	På plats
Gunilla	Ternert	Eskilstuna kommun	På plats
Mattias	Larsson	Eslövs kommun	På distans
Åsa-Märta	Sjöström	Fagersta kommun	På plats
Per	Svensson	Falkenbergs kommun	På distans
Adam	Johansson	Falköpings kommun	På distans
Åsa	Nilser	Falu kommun	På distans
Mats	Annerfeldt	Finspångs kommun	På plats
Per	Lawén	Forshaga Kommun	På plats
Kenneth	Carlsson	Färgelanda kommun	På plats
Sven	Anderson	Gnesta kommun	På plats
Malin	Hagström	Grums kommun	På distans
Maria	Toll	Grästorps kommun	På distans
Magnus	Andersson	Hallsbergs kommun	På plats

Kenth	Erngren	Hallstahammars kommun	På distans
Jan	Fritz	Halmstads kommun	På distans
Johan	Westin	Haninge kommun	På plats
Per	Sverkersson	Heby kommun	På distans
Henrik	Juhlin	Huddinge kommun	På plats
Bengt-Åke	Nilsson	Hudiksvalls kommun	På plats
Åke	Bergh	Hultsfred kommun	På distans
Ronny	Löfquist	Hylte kommun	På plats
Catherine	Öhrqvist	Håbo kommun	På distans
Cecilia	Albertsson	Hällefors kommun	På distans
Ola	Regnander	Härjedalens kommun	På distans
Christer	Caesar	Hässleholms kommun	På plats
Djana	Jahic	Höganäs kommun	På plats
Per	Gröön	Högsby Kommun	På distans
Kent	Staaf	Höörs kommun	På distans
Eva	Nilenfjord	Jönköpings kommun	På plats
Susanne	Andersson	Kalix kommun	På distans
Yvonne	Norman	Kalmar kommun	På plats
Torbjörn	Colling	Karlsborgs kommun	På distans
Åsa	Nygren	Karlshamns kommun	På distans
Tony	Ring	Karlskoga kommun	På distans
Helen	Wolf	Karlskrona kommun	På distans
Marcus	Berg	Karlstads kommun	På distans
Carl-Henrik	Nilsson	Kristianstads kommun	På plats
Karin	Johnson	Kumla kommun	På distans
Lisa	Andersson	Kungsbacka kommun	På distans
Anders	Holmensköld	Kungälvs Kommun	På distans
Maria	Liljedahl	Köpings kommun	På plats
Jonas	Hansen	Lekebergs kommun	På plats
Viktor	Lundblad	Lerums kommun	På plats
Lars	Altgård	Lessebo kommun	På distans
Bertil	Jonsson	Lidköpings kommun	På distans
Jörgen	Andersson	Lilla Edets kommun	På plats
Tomas	Klockars	Lindesbergs kommun	På distans
Niklas	Borg	Linköpings kommun	På distans
Kjell	Eriksson	Ljusnarsbergs kommun	På distans
Bert	Larsson	Lomma Kommun	På distans

Lena	Sallkvist	Luleå kommun	På plats
Roland	Sjögren	Lycksele kommun	På distans
Lennart	Gustavsson	Malå kommun	På distans
Joakim	Pohlman	Markaryds kommun	På distans
Cecilia	Burenby	Mjölby kommun	På plats
Merjem	Maslo	Mölndals kommun	På distans
Ulrik	Brandén	Mörbylånga kommun	På plats
Johanna	Odö	Norbergs Kommun	På distans
Tobias	Fagergård	Nybro kommun	På distans
Jan	Öhlin	Nässjö kommun	På distans
Johanna	Sandelin Eriksson	Ockelbo kommun	På plats
Tommy	Augustsson	Osby kommun	På plats
Dag	Bergentoft	Oxelösunds kommun	På plats
Katarina	Heglind	Partille kommun	På distans
Patrik	Ströbeck	Perstorps kommun	På distans
Åsa	Öberg	Piteå kommun	På distans
Jörgen	Norén	Region Dalarna	På plats
Ulrika	Jansson	Region Gotland	På distans
Bengt	Bergqvist	Region Jämtland/Härjedalen	På plats
Jan	Öström	Region Norrbotten	På plats
Emil	Carlsson	Region Sörmland	På plats
Björn	Larsson	Region Uppsala	På distans
Henrik	Samuelsson	Region Värmland	På plats
Ewa-May	Karlsson	Region Västerbotten	På plats
Glenn	Nordlund	Region Västernorrland	På distans
Victoria	Kihlström	Region Västmanland	På distans
Charlotta	Englund	Region Örebro län	På plats
Johan	Sjögren	Ronneby Kommun	På distans
Raili	Nilsson	Salems kommun	På distans
Per-Ola	Grönberg	Sandviken kommun	På plats
Kjell	Holmgren	Sigtuna kommun	På plats
Jeanette	Ovesson	Simrishamn kommun	På distans
Evelina	Fahlesson	Skellefteå kommun	På plats
Henrik	Johansson	Skövde kommun	På plats
Elisabeth	Sjöström	Sollefteå kommun	På distans
Therése	Mancini	Sotenäs kommun	På distans
Pierre	Sjöström	Staffanstorps kommun	På plats

Maria	Renfors	Stenungsunds kommun	På plats
Hans	Jildesten	Storfors kommun	På plats
Lars	Hustoft	Strömstads kommun	På distans
Moisés	Ubeira	Sundbybergs kommun	På plats
Johanna	Olofsson	Surahammars kommun	På plats
Margareta	Högberg	Söderhamns kommun	På plats
Martin	Sjölander	Söderköpings Kommun	På plats
Andreas	Birgersson	Södertälje Kommun	På plats
Ulrika	Gellerstedt	Tanums kommun	På plats
Sara	Sjödal	Tierps kommun	På distans
Per-Martin	Svensson	Tomelilla kommun	På distans
Mikael	Stenquist	Tranås kommun	På distans
Bengt-Eric	Sandström	Trosa kommun	På plats
Magnus	Dahlqvist	Tyresö kommun	På distans
Bengt	Adolfsson	Uddevalla kommun	På distans
Fredrik	Kjos	Upplands-Bro kommun	På distans
Peter	Karlsson	Vadstena kommun	På plats
Gert	Jonsson	Vaggeryds kommun	På distans
Marcus	Kock	Vansbro kommun	På distans
Hanna	Netterberg	Varbergs kommun	På distans
Robert	Skoglund	Vingåkers kommun	På distans
Susanna	Tingbratt	Vårgårda kommun	På distans
Carl	Kangas	Värmdö kommun	På distans
Marcus	Fridlund	Västerviks kommun	På plats
Ann-Charlotte	Järnström	Västra götalandsregionen	På plats
Tomas	Thornell	Växjö kommun	På plats
Martine	Eng	Åre kommun	På plats
Stefan	Moberg	Årjängs Kommun	På plats
Jakob	Willborg	Älmhults kommun	På distans
Marie	Eriksson	Älvdalens kommun	På distans
Henrik	Jonsson	Älvkarleby kommun	På distans
Liss	Böcker	Ängelholm kommun	På distans
Irene	Berg	Öckerö kommun	På plats
Jonas	Andersson	Ödeshögs kommun	På plats
Jan	Zetterqvist	Örebro Kommun	På plats
Robert	Sondell	Örnsköldsviks kommun	På distans

KOMMUNINVEST
Svenska kommuner och regioner i samverkan

2024-03-05

Plan för Kommuninvests kapitaluppbyggnad

med riktlinjer och beslutsordning

Planen har senast fastställts av styrelsen 2024-02-14. Planen redovisades för och godkändes av föreningsstämman 2024-03-21.

Kommuninvest i Sverige AB (publ). Org nr: 556281-4409. Styrelsens säte: Örebro
Kommuninvest Ekonomisk förening. Org nr: 716453-2074. Styrelsens säte: Örebro
Kommuninvest Fastighets AB. Org nr: 556464-5629. Styrelsens säte: Örebro

Postadress: Box 124, 701 42 Örebro • Besöksadress: Fenixhuset, Drottninggatan 2
Tel: 010-47 08 700 • Fax: 019-12 11 98 • E-post: förnamn.efternamn@kommuninvest.se • Internet: www.kommuninvest.se

KOMMUNINVEST
Svenska kommuner och regioner i samverkan

1. Sammanfattning

Detta dokument innehåller styrelsens plan för Kommuninvests kapitaluppbyggnad.

2. Syfte och bakgrund

Efter finanskrisen har Kommuninvest medvetet valt att bygga upp koncernens kapitalbas. Förmågan att klara finansiella störningar har därmed förbättrats. Det har varit en naturlig utveckling för oss och övriga aktörer i sektorn efter finanskrisen.

Kommuninvest har under flera år bedrivit ett omfattande påverkansarbete såväl nationellt som i Europeiska Unionen som har syftat till att få till stånd en reglering som är anpassad till vår roll och vårt uppdrag från den svenska kommunsektorn.

Europeiska Parlamentet, Rådet och Kommissionen beslutade våren 2019 om vilka kapitalkrav som ska ställas på verksamheter som finansierar offentliga investeringar, så kallade offentliga utvecklingskreditinstitut (public development credit institutions). Kommuninvest ingår i denna grupp, vilket innebär att bruttosoliditetskravet på EU-nivå och nationell nivå är anpassat till den verksamhet som Kommuninvest bedriver. Anpassningen sker genom att all utlåning undantas i beräkningen av bruttoexponeringsbeloppet.

Den nationellt ansvariga myndigheten – Finansinspektionen – har utifrån den fastställda EU-lagstiftningen lagt fast ett kapitalkrav på Kommuninvestkoncernen.

Finansinspektionen bedömer att Kommuninvest fortsatt har ett behov av att hålla kapital mot risken för alltför låg bruttosoliditet. Finansinspektionen bedömer att Kommuninvest har ett kapitalbehov motsvarande 1,0 procent i bruttosoliditet.

Dessa riktlinjer syftar till att visa hur föreningsstyrelsen vill verka för att nödvändig kapitaluppbyggnad ska klaras samt om och när styrelsen i vissa fall ska inhämta stämmans godkännande för viss åtgärd i denna process.

Riktlinjerna kompletterar därigenom den yttre ram för kapitaluppbyggnaden som stadgarna utgör och preciserar vilka nivåer på obligatoriskt insatsbelopp som medlemmarna ansvarar för.

3. Förutsättningar

Planen för kapitaluppbyggnaden redovisas i avsnitt 4. Den bygger på följande viktiga~~re~~ förutsättningar.

- Den bruttosoliditetsgrad[1] som ska uppnås är 1,0 procent. Hela Kommuninvestkoncernen och Kommuninvest i Sverige AB ska klara denna nivå från och med 2024-01-01.
- Planen ska av säkerhetsskäl ange hur Kommuninvest kommer att agera om kravet på bruttosoliditet blir högre än 1,0 procent eller om andra regulativa bestämmelser. ställer krav på högre insatskapital.

[1] ”kapitalmått” dividerat med ”institutets totala exponeringsmått”.

KOMMUNINVEST
Svenska kommuner och regioner i samverkan

- De antaganden om framtida tillgångsvärde som beräkningen av bruttosoliditet bygger på, utgår från koncernens och kreditmarknadsbolagets nu gällande kapitalplan och interna kapitalutvärdering.
- Om den faktiska utvecklingen av Kommuninvests utlåning eller andra delar som ska inräknas i koncernens och kreditmarknadsbolaget totala exponeringsmått förändras så att kapitalet i absoluta tal behöver vara större än vad som anges i avsnitt 4, ska den planerade kapitaluppbyggnaden, efter stämmobeslut, revideras i motsvarande grad.

4. Planen

4.1 Kapitalstorlek och tidpunkter

Kommuninvestkoncernen ska ha ett kapitalmål som säkerställer att såväl interna samt lagstadgade kapitalkrav uppfylls samt att tillräckliga tidsmarginaler finns för medlemmarna att besluta om kapitaltillskott till Koncernen.

Kreditmarknadsbolaget ska ha ett kapitalmål som säkerställer att såväl interna samt lagstadgade kapitalkrav uppfylls. Med beaktande av värdena i nu gällande kapitalplan innebär det att det kapital som minst behövs vid utgången av 2023 är 7,2 miljarder kronor.

4.2 Kapitaliseringsperiod

I stadgarna anges att en kapitaliseringsperiod omfattar fyra år, vilket innebär att föreningsstämman vart fjärde år beslutar om nivån på medlemmarnas insatskapital. I stadgarna anges vidare att föreningsstämman beslutar om en Plan för Kommuninvests kapitaluppbyggnad. I Planen ska framgå vilka insatsnivåer som ska gälla under innevarande kapitaliseringsperiod. Utgångspunkten är att stadgarna, i sin nuvarande utformning, gäller för krav på kapitalinsats från nuvarande och nya medlemmar fram till och med utgången av år 2024. Kapitaliseringsplan för 2025-2028 förutsätter en ny beräkning av invånarantal i primärkommunerna och regionerna under 2024 för inbetalning utifrån de nya invånartalen under 2025.

För primärkommuner gäller nivån på insatskapital för åren 2025 - 2028 följande:

År 2025	1300 kr/invånare
År 2026	1300 kr/invånare
År 2027	1400 kr/invånare
År 2028	1400 kr/invånare

För regioner gäller nivån på insatskapital för åren 2025 – 2028 följande (stadgarna anger att regionerna ska betala motsvarande en femtedel av nivån för primärkommunerna):

År 2025	260 kr/invånare
År 2026	260 kr/invånare
År 2027	280 kr/invånare
År 2028	280 kr/invånare

KOMMUNINVEST
Svenska kommuner och regioner i samverkan

4.3 Kapitalsammansättning i föreningen respektive bolaget

Kapitalet i föreningen kan bl.a. bestå av följande delar:

- Medlemsinsatser vid inträde som medlem och därefter inbetalda insatsformer samt insatser som uppkommit genom överföring av vinstmedel till insatserna genom insatsemissioner. Denna del ska utgöra huvuddelen av kapitalet.
- Tidigare överskott som balanserats.

Huvuddelen av kapitalet ska bestå av inbetalda medlemsinsatser och tidigare överskott.

Nuvarande stadgar rörande insatskapitalets storlek tillsammans med beslutad plan för kapitaluppbyggnad är tillräckliga åtgärder rörande kapitalstorleken för att Kommuninvest ska kunna fortsatt bedriva verksamheten utifrån nuvarande uppdrag och med nuvarande affärsmodell.

Kapitalet i kreditmarknadsbolaget kan bl.a. bestå av följande delar:

- Aktiekapital som genom riktade nyemissioner till föreningen ökas med i första hand de medel som inflyter i föreningen som kapitalinsatser från medlemmarna. Aktiekapitaldelen ska utgöra huvuddelen av kapitalet.
- Tidigare överskott som balanserats.
- Andra kapitalinstrument som får räknas som övrigt primärkapital. Tillhandahålls av den ekonomiska föreningen.

4.~~43~~ Om antagandena om utlåning m.m. ändras

Om den faktiska utvecklingen av Kommuninvests utlåning eller andra delar som ska inräknas i institutets totala exponeringsmått förändras så att kapitalet i absoluta tal behöver vara större än vad som anges i avsnitt 4.1, ska den planerade kapitaluppbyggnaden revideras upp i motsvarande grad.

Minskar det totala exponeringsmåttet under de kommande åren, ska den nu planerade nödvändiga kapitalstorleken normalt ändå inte minskas. Styrelsen kan, enligt § 5.2 i stadgarna, beslutat om lägre nivå på den obligatoriska medlemsinsatsen än den nivå som anges i Plan för Kommuninvests kapitaluppbyggnad ett angivet år.

4.4 Om ytterligare former för kapitalisering

Om den ökning av kapitalet som anges i denna plan inte förslår kan följande vägar för anpassning av kapitalets storlek användas:

- Ändring av stadgarna för att ytterligare höja den högsta insatsnivån och ett beslut om att påkalla medlemmarnas inbetalning upp till den nya nivån (se nedan i avsnitt 5.3).
- Reducering av verksamheten för att anpassa tillgångsvolymen till tillgängligt kapital (se nedan i avsnitt 5.3).
- Avveckling av hela verksamheten under ordnade former (se nedan i avsnitt 5.3).

KOMMUNINVEST
Svenska kommuner och regioner i samverkan

5 Riktlinjer och beslutsregler[2]

5.1 Föreningen och kreditmarknadsbolaget

Det är Kommuninvest Ekonomisk förening som ansvarar för att kapitalanskaffningen för uppbyggnaden av kapitalnivån i koncernen och kreditmarknadsbolaget kommer till stånd. De medel som ökar föreningens medlemskapital eller inflyter som kapitalinsatser, används för att förvärva nyemitterade aktier i kreditmarknadsbolaget.

I övrigt regleras kreditmarknadsbolaget genom ägardirektiv som årligen fastställs.

5.2 Uppdrag till föreningsstyrelsen och rapportering till kommande stämmor

Föreningsstyrelsen har ansvaret för att kapitaluppbyggnaden genomförs. Den ska se till att Kommuninvestkoncernen och Kommuninvest i Sverige AB uppfyller den finansiella lagstiftningens minimikrav.

Styrelsen rapporterar i årsredovisningen och i andra former om hur kapitaluppbyggnaden faktiskt framskrider.

Styrelsen upprättar och ajourhåller Plan för Kommuninvests kapitaluppbyggnad. Om styrelsen finner skäl att förändra den plan som beskrivs i avsnitt 4 ovan ska information lämnas vid kommande stämmor och i andra former direkt till medlemmarna då styrelsen finner det lämpligt. Styrelsen ska även rapportera om man, enligt § 5.2 i stadgarna, beslutat om lägre nivå på den obligatoriska medlemsinsatsen än den nivå som anges i Plan för Kommuninvests kapitaluppbyggnad ett angivet år.

5.3 Beslut som ska fattas av stämman

När det gäller kapitaluppbyggnaden ska föreningsstämman (ordinarie och eventuell extrastämma):

- Fatta alla de beslut som ankommer på stämman enligt lagen om ekonomisk förening samt gällande stadgar. Det betyder exempelvis:
  - Fastställa nya stadgar och eventuella ändringar av dessa.
  - Besluta om kapitalinbetalning enligt stadgarnas avsnitt 5.7 ”insats för föreningens regelefterlevnad”.
  - Godkänna Plan för Kommuninvests kapitaluppbyggnad.

- På styrelsens förslag besluta om
  - Kapitalinsatser ska få utges till andra än medlemmarna och de företag som får låna av Kommuninvest, svenska kommuner eller regioner som ännu inte blivit medlemmar samt Sveriges Kommuner och Regioner.
  - Verksamheten långsiktigt ska reduceras eller avvecklas på grund av att föreningen eller koncernen inte kan (eller önskar) klara lagstadgade krav på kapital.

Övriga beslut rörande kapitaluppbyggnaden fattas av föreningens styrelse eller av den/dem som styrelsen uppdragit till att fatta beslut i viss fråga.

[2] Riktlinjer och beslutsregler i avsnitt 5 har fastställts av ordinarie föreningsstämmorna 2015 till 2023.

KOMMUNINVEST

Plats

Hotell Clarion Sign, Stockholm samt digital uppkoppling. Tid
2025-04-03 kl 16.15 – 17.15

§1 Stämmans öppnande

Styrelsens ordförande Linda Frohm hälsar alla välkomna och förklarar föreningsstämman öppnad. Sekreteraren redovisar hur röstningsförfarandet i den digitala plattformen går till.

§2 Val av ordförande vid stämman

Stämman beslutar

att Hanna Svensson (S), Ekerö kommun, väljs till ordförande vid årets stämma.

§3 Upprättande och fastställande av röstlängd

Föreligger upprättad förteckning över de vid stämman närvarande medlemmarna. Noteras att ombuden deltar såväl fysiskt som digitalt samt att röstningsförfarandet sker i den digitala plattformen.

Stämman beslutar

att fastställa röstlängden i enlighet med bilaga 20.

§4 Val av två justerare

Stämman beslutar

att Kristina Edlund, Linköping, (S) och Linn Brandström (M), Töreboda väljs till justerare tillika rösträknare vid stämman 2025.

§5 Kallelse till stämman

Stämman förklaras vara sammankallad i behörig ordning.

§6 Fastställande av dagordning

Stämman beslutar

att godkänna föredragningslistan

KOMMUNINVEST

§7 Information om Kommuninvests verksamhet, ekonomi och framtidsplaner

Kommuninvests verksamhet, ekonomi och framtidsplaner redovisas av ordföranden Linda Frohm, Verkställande direktör Katarina Ljungqvist och CFO Patrick Nimander. Presentationen framgår av bilaga 21.

Stämman beslutar

att till protokollet notera att detta ärende därmed anses föredraget

§8 Fastställande av vision, grundläggande principer samt verksamhetsidé

Föreligger förslag till ny vision, grundläggande principer samt verksamhetsidé för Kommuninvest Ekonomisk förening, bilaga 2.

Föreningens direktör Rasmus Persson föredrar ärendet.

Stämman beslutar

att fastställa vision, grundläggande principer samt verksamhetsidé för Kommuninvest Ekonomisk förening i den lydelse som framgår av bilagan.

§9 Fastställande av ägardirektiv avseende föreningens företag

Föreligger förslag till nytt ägardirektiv för Kommuninvest i Sverige AB, bilaga 3.

Föreningens direktör Rasmus Persson föredrar ärendet.

Stämman beslutar

att fastställa nytt ägardirektiv som framgår av bilagan samt,

att uppdra till föreningens representant att vid den ordinarie årsstämman i Kommuninvest i Sverige AB besluta att det fastställda ägardirektivet ska tillämpas i bolaget

§10 Årsredovisningen, revisionsberättelsen och gransknings-rapporter

Årsredovisningen, revisionsberättelsen och lekmannarevisorernas granskningsrapport för föreningen samt koncernen för år 2024 anmäls, bilaga 4.

Auktoriserad revisor Mona Alfredsson, EY, redogör för revisorernas arbete med föreliggande årsredovisning samt för revisionsberättelsen.

Lekmannarevisorernas rapport finns på sidan 103 i bilaga 4, lekmannarevisorerna meddelade att de inte har något övrigt att tillägga.

Stämman beslutar

att lägga årsredovisningen, revisionsberättelsen och lekmannarevisorernas granskningsrapport för föreningen samt koncernen till handlingarna.

§11 Fastställelse av resultaträkningen och balansräkningen

Stämman beslutar

att fastställa resultaträkningen och balansräkningen för år 2024 för föreningen samt koncernen.

§12 Vinstdisposition

Föreningens direktör redovisar att förslaget till vinstdisposition i Årsredovisningen (sidan 28 i bilaga 4). Förslaget innebär att föreningen delar ut hela rörelseresultatet som ränta på insatskapital för räkenskapsåret 2024.

Stämman beslutar enhälligt

att fastställa styrelsens förslag till vinstdisposition i föreningen.

§13 Ansvarsfrihet

Stämman beslutar

att bevilja styrelsens ledamöter och verkställande direktören ansvarsfrihet för förvaltningen under år 2024, samt

att till protokollet notera att föreningsstyrelsens ledamöter och suppleanter som också är ombud inte röstade vid beslutet om ansvarsfrihet.

§14 Beslut om bolagsordning

Föreligger förslag till reviderad bolagsordning, bilaga 5.

KOMMUNINVEST

Stämman beslutar

att tillstyrka förslaget till ändrad bolagsordning, samt

att uppdra till föreningens ombud vid årsstämman i Kommuninvest i Sverige AB att där fastställa en ny bolagsordning med den lydelse som framgår av förslaget

§15 Fastställande av arvoden till föreningsstyrelsen

Föreligger förslag från Valberedningen i föreningen till arvoden för föreningsstyrelse, lekmannarevisorer och revisor i Kommuninvest Ekonomisk förening, bilaga 6. Ärendet föredras av Valberedningens ordförande Fredrik Larsson.

Som information föreligger förslag från Valberedningen i föreningens företag till arvoden för styrelse och revisor i Kommuninvest i Sverige AB och Kommuninvest Fastighets AB, bilaga 7. Föreningens direktör Rasmus Persson föredrog ärendet.

Stämman beslutar

att arvoden till föreningsstyrelsens ledamöter och suppleanter ska utgå enligt Valberedningens förslag, bilaga 6

att notera att information om föreslagna arvoden i föreningens företag lämnats, bilaga 7.

§16 Fastställande av arvoden för Valberedningen i föreningen

Föreligger förslag till arvoden till Valberedningen i föreningen, bilaga 8. Ärendet föredras av styrelsens ordförande Linda Frohm.

Stämman beslutar

att arvoden till Valberedningen i föreningen ska utgå enligt bilaga 8.

§17 Fastställande av arvoden till revisorerna

Föreligger förslag till arvoden för revisor, bilaga 6. Ärendet föredras av Valberedningens ordförande Fredrik Larsson.

Stämman beslutar

att arvode till revisor utgår enligt räkning, bilaga 6.

KOMMUNINVEST

§18 Fastställande av arvoden till lekmannarevisorerna

Föreligger förslag till arvoden för lekmannarevisorerna, bilaga 6. Ärendet föredras av Valberedningens ordförande Fredrik Larsson.

Stämman beslutar

att arvoden till lekmannarevisorerna ska utgå enligt bilaga 6

§19 Fastställande av arbetsordning för Valberedningen i föreningen

Föreligger förslag till arbetsordning för Valberedningen i Kommuninvest Ekonomisk förening, bilaga 9.

Stämman beslutar

att fastställa arbetsordningen för Valberedningen i föreningen i den lydelse som framgår av bilaga 9.

§20 Fastställande av arbetsordning för Valberedningen i föreningens företag

Föreligger förslag till arbetsordning för Valberedningen i Kommuninvest Ekonomisk föreningens företag, bilaga 10.

Stämman beslutar

att fastställa arbetsordningen för Valberedningen i föreningens företag i den lydelse som framgår av bilaga 10, samt

att uppdra åt föreningens representant vid de ordinarie årsstämmorna i Kommuninvest i Sverige AB och Kommuninvest Fastighets AB att besluta att den av föreningsstämman fastställda arbetsordningen för Valberedningen i Kommuninvest Ekonomisk förenings företag ska fastställas.

§21 Fastställande av arbetsordning för lekmannarevisorerna

Föreligger förslag till arbetsordning för lekmannarevisorerna i Kommuninvest Ekonomisk förening, bilaga 11.

Stämman beslutar

att fastställa arbetsordningen för lekmannarevisorerna i Kommuninvest Ekonomisk förening i den lydelse som framgår av bilaga 11.

§22 Val av styrelse och av styrelsens ordförande och vice ordförande

Föreligger förslag till styrelse i Kommuninvest Ekonomisk förening. Fredrik Larsson, Valberedningens ordförande, redogör för Valberedningens förslag, bilaga 12.

Stämman beslutar

att för tiden intill slutet av nästa ordinarie föreningsstämma, välja följande styrelse, ordförande och vice ordförande:

Ordinarie ledamöter

Ulla Andersson, (V), Region Gävleborg, omval

Lilly Bäcklund, (S), Lycksele kommun, omval

Britta Flinkfeldt, (S), Arjeplogs kommun, omval

Linda Frohm, (M), Region Norrbotten, omval

Mohamad Hassan, (L), Uppsala kommun, omval

Ewa-May Karlsson, (C), Region Västerbotten, omval

Peter Kärnström (S), Sandvikens kommun, omval

Maria Liljedahl, (SD), Köpings kommun, omval

Hanne Lindqvist, (M), Kalmar kommun, omval

Stefan Moberg, (KD) Årjängs kommun, nyval

Niclas Nilsson, (SD), Kristianstads kommun, omval

Teddy Nilsson, (SD), Svalövs kommun, omval

Ulf Olsson, (S), Borås Stad, omval

Jonas Ransgård, (M), Göteborgs Stad, omval

Pierre Sjöström, (S), Staffanstorps kommun, omval

KOMMUNINVEST

Suppleanter

Christina Johansson, (M), Arboga kommun, omval

Adam Johansson (M), Falköpings kommun, omval

Deshira Flankör, (M), Värmdö kommun, nyval

Hans Lindberg, (S), Umeå kommun, omval

Ann-Marie Johansson, (S), Åre kommun, omval

Andreas Svahn, (S), Region Örebro län, omval

Matilda Wärenfalk, (S), Mörbylånga kommun, omval

Katarina Eiderbrant, (S), Varbergs kommun, omval

Martin Kirchberg, (SD), Torsås kommun, omval

Marianne Sandström, (SD), Överkalix kommun, omval

Louise Skaarnes, (SD), Munkedals kommun, omval

Gusten Mårtensson, (C), Älmhults kommun, omval

Susanne Lindholm Henningsson, (KD), Örebro kommun, nyval

Lill Jansson, (L), Lerums kommun, omval

Jeanette Wäppling, (V), Gällivare kommun, omval

Ordförande: Linda Frohm, omval

Vice ordförande: Ulf Olsson, omval

att när ordinarie ledamot är förhindrad, ska suppleant tjänstgöra enligt följande turordning:

Vid frånvaro av ordinarie ledamot för	**Tjänstgör suppleant i följande ordning**
Moderaterna (M)	M, KD, L, SD, C, S, V
Centerpartiet (C)	C, S, V, M, L, KD, SD
Liberalerna (L)	L, M, KD, SD, C, S, V
Kristdemokraterna (KD)	KD, M, L, SD, C, S, V
Socialdemokraterna (S)	S, C, V, L, M, KD, SD

Vänsterpartiet (V)	V, S, C, L, M, KD, SD
Sverigedemokraterna (SD)	SD, M, KD, L, S, C, V
Miljöpartiet (MP)	Har för närvarande inte någon ordinarie ledamot i styrelsen

Om mer än en suppleant från angivet parti är närvarande, tjänstgör de i den ordningsföljd som de upptagits i protokollet från stämman där de valdes.

§23 Val av Valberedning i föreningen och dess ordförande och vice ordförande

Föreligger förslag till Valberedning i föreningen, bilaga 13. Föreningens direktör Rasmus Persson redogör för styrelsens förslag.

Stämman beslutar

att intill slutet av nästa ordinarie föreningsstämma, välja följande Valberedning i föreningen samt ordförande och vice ordförande:

Kenneth Carlsson, (L), Färgelanda kommun, omval

Fredrik Larsson, (M), Region Värmland, omval

Irén Lejegren, (S), Region Örebro län, omval

Örjan Mossberg, (V), Växjö kommun, omval

Lars Nyström, (SD), Skurup kommun, omval

Roger Persson, (MP), Gävle kommun, omval

Kerstin Sjöström, (C), Nordmalings kommun, omval

Hans-Inge Smetana, (KD), Region Västerbotten, nyval

Ordförande: Fredrik Larsson, omval

Vice ordförande: Irén Lejegren, omval

§24 Val av lekmannarevisorer

Föreligger förslag till lekmannarevisor i Kommuninvest ekonomisk förening, bilaga 14.

Stämman beslutar

att för tiden intill slutet av den ordinarie stämma som hålls år 2028, välja följande lekmannarevisor i Kommuninvest ekonomisk Förening:

Erik Andersson, (M), Täby kommun, nyval

§25 Information om val av styrelser i företagen m.m. 2025

Som information föreligger förslag från Valberedningen i föreningens företag om val av styrelse i Kommuninvest i Sverige AB och Kommuninvest Fastighets AB bilaga 15.

Föreningens direktör Rasmus Persson föredrar ärendet.

Stämman beslutar

att i protokollet notera att information om föreslagna val av styrelse lämnats enligt bilaga.

§26 Val av representanter till bolagsstämmorna i Kommuninvest i Sverige AB samt i övriga dotterbolag

Föreligger förslag om val av representanter till bolagsstämmorna i föreningens företag, bilaga 16.

Stämman beslutar

att utse föreningsstyrelsens ordförande, med föreningsstyrelsens vice ordförande som ersättare till ombud vid den ordinarie årsstämman i Kommuninvest i Sverige AB, som genomförs 2025 samt i förekommande fall vid extra bolagsstämma som genomförs under tiden därefter och fram till slutet av nästa ordinarie föreningsstämma,

att utse kreditmarknadsbolagets styrelseordförande, med föreningsstyrelsens vice ordförande som ersättare till ombud vid den ordinarie årsstämman i Kommuninvest fastighets AB som genomförs 2025 samt i förekommande fall vid extra bolagsstämma som genomförs under tiden därefter och fram till slutet av nästa ordinarie föreningsstämma.

att representanterna ska besluta i enlighet med föreningsstämmans instruktioner, i förekommande fall föreningsstyrelsens instruktioner, samt i vad gäller val av styrelser, övriga funktionärer och dess arvodering i enlighet med valberedningens förslag.

att uppdra till representanterna att det fastställda ägardirektivet ska tillämpas i bolaget

§27 Beslut om plats för nästa föreningsstämma

Föreligger förslag om plats för nästa föreningsstämma, bilaga 17.

Stämman beslutar

att genomföra nästa årsstämma den 15 april 2026 på Conventum i Örebro

§28 Information om Kapitalbehov i Kommuninvestkoncernen 2025

Föreligger information om kapitalbehov i Kommuninvestkoncernen 2025, bilaga 18.

Stämman beslutar

att i protokollet notera att information om kapitalbehov i Kommuninvestkoncernen 2025 lämnats enligt bilaga 18.

KOMMUNINVEST

§29 Förslag om bemyndigande att genomföra nyemissioner

Föreligger förslag till bemyndigande att under tiden fram till nästa årsstämma genomföra en eller flera nyemissioner, bilaga 19.

Stämman beslutar

att uppdra till föreningens ombud på årsstämman i Kommuninvest i Sverige AB att där besluta enligt följande:

-bemyndiga bolagsstyrelsen att under tiden intill nästa årsstämma genomföra en eller flera nyemissioner som ligger inom det i bolagsordningen för Kommuninvest i Sverige AB angivna maximala aktiekapitalet,

- vid emissionen ska den nuvarande aktieägaren Kommuninvest Ekonomisk förening ha företrädesrätt till de nya aktierna

- de närmare villkoren för emissionerna ska bestämmas av bolagsstyrelsen, samt

- vid emissionen ska bolagsstyrelsen lämna en redogörelse om bolagets ställning om det inträffat händelser av väsentlig betydelse efter det att årsredovisningen lämnades.

KOMMUNINVEST

§30 Stämman avslutas

Då inga ytterligare ärenden föreligger tackar ordföranden deltagarna och förklarar stämman avslutad.

Vid protokollet

Rasmus Persson

Rasmus Persson
Sekreterare

Justeras:

Hanna Svensson
Ordförande

Kristina Edlund
Justerare

Linn Brandström
Justerare

Kommuninvest årsstämma 2025-04-03

RÖSTLÄNGD

Totalt: 164 personer
På plats: 78 personer
På distans: 86 personer

Förnamn	Efternamn	Medlem	Deltagande
Göran	Adrian	Forshaga kommun	På distans
Christoffer	Akej	Lunds kommun	På distans
Cecilia	Albertsson	Hällefors Kommun	På plats
Beata	Allén	Anbey Kommun	På distans
Lars	Altgård	Lessebo kommun	På distans
Sven	Anderson	Gnesta kommun	På plats
Jonas	Andersson	Ödeshögs kommun	På plats
Jörgen	Andersson	Lilla Edets kommun	På plats
Lisa	Andersson	Kungsbacka kommun	På distans
Mats	Annerfeldt	Finspångs kommun	På plats
Maria	Asplund	Markaryds kommun	På distans
Elin	Axelsson	Lindesbergs kommun	På plats
Fatmir	Azemi	Landskrona stad	På plats
Irene	Berg	Öckerö kommun	På plats
Marcus	Berg	Karlstads Kommun	På plats
Anna	Berg Von Linde	Svalövs Kommun	På distans
Dag	Bergentoft	Oxelösunds kommun	På plats
Åke	Bergh	Hultsfreds kommun	På distans
Lillemor	Berglund Andreasson	Marks kommun	På distans
Annette	Bergstrand	Åtvidabergs kommun	På distans
Laila	Borger	Avesta kommun	På distans
Gabriela	Bosnjakovic	Vara kommun	På distans
Ulrik	Brandén	Mörbylånga kommun	På plats
Linn	Brandström	Töreboda kommun	På plats
Tomas	Brusberg	Habo kommun	På distans
Cecilia	Burenby	Mjölby kommun	På plats
Liss	Böcker	Ängelholms kommun	På distans

Abdullahi	Cadaani	Bollnäs kommun	På plats
Christer	Caesar	Hässleholms kommun	På distans
Emil	Carlsson	Region Sörmland	På plats
Kenneth	Carlsson	Färgelanda kommun	På plats
Magnus	Cato	Norrköpings kommun	På distans
Torbjörn	Colling	Karlsborgs kommun	På plats
Ilko	Corkovic	Borgholms kommun	På plats
Märtha	Dahlberg	Nykvarns kommun	På distans
Caroline	Dieker	Askersunds kommun	På plats
Gunilla	Druve Jansson	Skara kommun	På distans
Kristina	Edlund	Linköpings kommun	På plats
Charlotte	Enges	Sollentuna kommun	På plats
Charlotta	Englund	Region Örebro län	På plats
Kenth	Erngren	Hallstahammars kommun	På distans
Andreas	Exner	Borås Stad	På plats
Evelina	Fahlesson	Skellefteå kommun	På distans
Cecilia	Festin Stenlund	Malå kommun	På distans
Britta	Flinkfeldt	Arjeplogs kommun	På plats
Magnus	Flyckt	Söderhamns kommun	På plats
Gunilla	Forsberg	Bjurholms kommun	På plats
Anna	Frej	Vännäs kommun	På plats
Sandra	Frostensson	Östra Göinge kommun	På distans
Ulrika	Gellerstedt	Tanums kommun	På plats
Boel	Godner	Södertälje kommun	På distans
Urban	Granström	Nyköpings kommun	På plats
Siv	Gunillasson-Sevä	Kiruna Kommun	På distans
Malin	Hagström	Grums kommun	På distans
Jan	Hannebo	Enköpings kommun	På plats
Jonas	Hansen	Lekebergs kommun	På plats
Susanne	Hansson	Strömsunds kommun	På distans
Stefan	Hederdal	Bollebygds kommun	På distans
Katarina	Heglind	Partille kommun	På distans
Kjell	Holmgren	Sigtuna kommun	På plats
Lars	Hustoft	Strömstads kommun	På distans
Alexander	Hägg	Region Gävleborg	På distans
Thomas	Hägg	Åre kommun	På distans

Anders	Härnbro	Strängnäs kommun	På plats
Lars	Härnström	Katrineholms kommun	På distans
Ray	Idermark	Vallentuna kommun	På distans
Tomas	Isaksson	Hofors kommun	På plats
Madelaine	Jakobsson	Nordmalings kommun	På distans
Janne	Jansson	Mariestads kommun	På plats
Max	Jedevall Roseneld	Sundbybergs stad	På plats
Hans	Jildesten	Storfors kommun	På plats
Adam	Johansson	Falköpings kommun	På plats
Anders	Johansson	Kils kommun	På distans
Christina	Johansson	Arboga Kommun	På plats
Henrik	Johansson	Skövde kommun	På plats
Peter	Johansson	Filipstads Kommun	På distans
Runo	Johansson	Tidaholms kommun	På plats
Karin	Johnson	Kumla kommun	På distans
Bertil	Jonsson	Lidköpings kommun	På distans
Gert	Jonsson	Vaggeryds Kommun	På distans
Magnus	Jonsson	Ockelbo kommun	På plats
Henrik	Juhlin	Huddinge kommun	På plats
Jenny	Jänkänpää	Gällivare kommun	På distans
Carl	Kangas	Värmdö kommun	På plats
Johan	Karlsson	Uddevalla Kommun	På distans
Jörn	Karlsson	Nacka kommun	På plats
Peter	Karlsson	Vadstena kommun	På plats
Victoria	Kihlström	Region Västmanland	På distans
Marcus	Kock	Vansbro kommun	På distans
Jonas	Källman	Smedjebackens Kommun	På distans
Ida	Lapell	Karlshamns kommun	På distans
Bert	Larsson	Lomma kommun	På distans
Maria	Liljedahl	Köpings kommun	På plats
Ann-Charlott	Liljeström	Lycksele kommun	På distans
Christer	Lindberg	Haninge kommun	På distans
Simon	Lindgren	Halmstads kommun	På distans
Katarina	Ljunggren	Nässjö kommun	På distans
Angelica	Lundgren Bielinski	Trollhättan Stad	På distans
Kaisa	Lundqvist	Herrljunga kommun	På distans

Ronny	Löfquist	Hylte Kommun	På plats
Sead	Maglic	Bodens kommun	På distans
Therése	Mancini	Sotenäs kommun	På distans
Lotte	Melin	Osby Kommun	På plats
Annelie	Mogensen	Västra Götalandsregionen	På plats
Ann-Charlotte	Munter	Flens kommun	På plats
Hanna	Netterberg	Varbergs kommun	På distans
Åsa	Nilser	Falu kommun	På distans
Bengt-Åke	Nilsson	Hudiksvalls kommun	På distans
Carl Henrik	Nilsson	Kristianstads Kommun	På plats
Lars	Nilsson	Kristinehamns kommun	På distans
Ulf	Nilsson	Västerviks kommun	På plats
Jörgen	Norén	Region Dalarna	På distans
Yvonne	Norman	Kalmar kommun	På plats
Arne	Närström	Salems kommun	På plats
Johanna	Odö	Norbergs kommun	På plats
Johanna	Olofsson	Surahammars kommun	På plats
Johan	Olsson Swanstein	Båstads kommun	På distans
Dan	Orvegren	Olofströms kommun	På distans
Dan	Oskarsson	Vindelns kommun	På distans
Jeanette	Ovesson	Simrishamns kommun	På distans
Maria	Persson	Sandvikens kommun	På plats
Johan	Petersson	Klippans kommun	På distans
Tobias	Pettersson	Värnamo kommun	På plats
Maria	Renfors	Stenungsunds kommun	På distans
Mattias	Rensfeldt	Botkyrka kommun	På plats
Yoomi	Renström	Ovanåkers kommun	På distans
Tony	Ring	Karlskoga kommun	På plats
Christer	Rosenkvist	Region Blekinge	På distans
Ingela	Rönnbäck	Kalix kommun	På distans
Peter	Rönnholm	Region Västerbotten	På distans
Lena	Sallkvist	Luleå kommun	På plats
Henrik	Samuelsson	Region Värmland	På plats
Bengt.Eric	Sandström	Trosa Kommun	På plats
Fabian	Sjöberg	Östhammars kommun	På plats
Sara	Sjödal	Tierps kommun	På distans

Anton	Sjödell	Gislaved kommun	På distans
Johan	Sjögren	Ronneby Kommun	På distans
Claes	Sjökvist	Boxholms kommun	På distans
Andreas	Sjölander	Härnösands kommun	På distans
Martin	Sjölander	Söderköpings kommun	På distans
Mikael	Sjölund	Sollefteå kommun	På plats
Pierre	Sjöström	Staffanstorps kommun	På plats
Åsa-Märta	Sjöström	Fagersta kommun	På plats
Johan	Skeri	Mora kommun	På distans
Robert	Sondell	Örnsköldsviks kommun	På distans
Angelica	Sorio Wiklund	Region Uppsala	På plats
Patrik	Ströbeck	Perstorps kommun	På distans
Johan	Svahnberg	Höörs kommun	På distans
Martin	Svaleryd	Gävle kommun	På plats
Hanna	Svensson	Ekerö kommun	På plats
Per	Svensson	Falkenbergs kommun	På distans
Peter	Söderström	Arvika kommun	På distans
Gunilla	Ternert	Eskilstuna kommun	På plats
Tomas	Thornell	Växjö kommun	På plats
Susanna	Tingbratt	Vårgårda kommun	På plats
Anders	Ullvén	Borlänge Kommun	På distans
Andreas	Unger	Region Gotland	På distans
Nina	Vissing	Ydre kommun	På distans
Mikael	Westin	Eslövs kommun	På distans
Jan	Zetterqvist	Örebro kommun	På plats
Åsa	Öberg	Piteå kommun	På distans
Catherine	Öhrqvist	Håbo kommun	På plats
Jenny	Önnevik	Bromölla kommun	På plats
Jan	Öström	Region Norrbotten	På plats

KOMMUNINVEST

2025-03-17
Bilaga 18

Kommuninvest Ekonomisk förening
Föreningsstämman

Information om Kapitalbehov i Kommuninvestkoncernen 2025

Kapitaliseringsplan 2025-2028

Föreningsstämman 2024 fattade beslut om plan för Kommuninvests kapitaluppbyggnad 2025-2028. Stämman fattade även beslut om att harmonisera beräkningarna av befolkningstalen med kapitaliseringsplanen det vill säga var fjärde år.

För primärkommuner gäller nivån på insatskapital för åren 2025 - 2028 följande:

År 2025	1300 kr/invånare
År 2026	1300 kr/invånare
År 2027	1400 kr/invånare
År 2028	1400 kr/invånare

För regioner gäller nivån på insatskapital för åren 2025 – 2028 följande (stadgarna anger att regionerna ska betala motsvarande en femtedel av nivån för primärkommunerna):

År 2025	260 kr/invånare
År 2026	260 kr/invånare
År 2027	280 kr/invånare
År 2028	280 kr/invånare

Kommuninvest i Sverige AB (publ). Org nr: 556281-4409. Styrelsens säte: Örebro
Kommuninvest Ekonomisk förening. Org nr: 716453-2074. Styrelsens säte: Örebro

Postadress: Box 124, 701 42 Örebro • Besöksadress: Fenixhuset, Drottninggatan 2
Tel: 010-47 08 700 • E-post: förnamn.efternamn@kommuninvest.se • www.kommuninvest.se

KOMMUNINVEST

Bakgrund

Under våren fördes det en diskussion avseende behov av inbetalning utifrån den av kapitaliseringsplanen beslutade insatsen för 2024. En osäkerhetsfaktor har varit ratingföretetaget Standard&Poor's (S&P) modell för att bestämma Kommuninvests rating. Denna har varit under översyn sedan något år tillbaka. S&P kunde i maj 2024 fortfarande inte ge ett svar på när och om deras modell ska ändras. I modellen så krävs bland annat en viss mängd eget kapital för att säkerställa AAA-rating för Kommuninvest. Med anledning av denna osäkerhet var bedömningen att en inbetalning i enlighet med kapitaliseringsplanen behövdes för 2020 till 2024, krävdes under 2024.

I och med beslutet ökades den obligatoriska medlemsinsatsen från 1200 kronor för primärkommuner och 240 kronor för regioner till 1300 kronor för primärkommuner och 260 kr för regioner.

I enlighet med kapitaliseringsplanen 2020-2024 beslutade därför föreningsstyrelsen 2024-06-28 att förvärva aktier i Kommuninvest i Sverige AB upp till 7 250 000 för det nominella beloppet av 100 kronor per aktie.

Nya faktorer

S&P har under hösten reviderat sin modell. Efter revideringen krävs ett lägre eget kapital för Kommuninvest.

Under föreningsstämman 2024 beslutades att förändra befolkningsberäkningarna till att göras så de harmoniserar med kapitaliseringsplanen, det vill säga vart fjärde år. 2025 görs en ny befolkningsberäkning utifrån befolkningstal i november 2024. På grund av ökad befolkning i medlemskommunerna och -regionerna medför en uppräkning av befolkningstalen ett ökat kapital.

Den sammantagna bedömningen utifrån den reviderade modellen från S&P samt en uppräkning av befolkningen hos våra medlemmar är att Kommuninvest i Sverige AB inte har behov av ytterligare kapital under 2025.

Konsekvenserna av en överkapitalisering är att föreningen riskerar att behöva betala mer i ränta på insatskapital än nödvändigt, att medlemmarna riskerar att behöva betala mer insatskapital än nödvändigt samt att räntan på utlåning ökar.

Styrelsens hantering

Styrelsen hanterade ärendet på sitt sammanträde 2024-12-05 och fattade då beslut om

att sänka den obligatoriska insatsen för medlemmarna från 1300 kronor för primärkommuner och 260 kr för regioner till 1200 kronor för primärkommuner och 240 kronor för regioner för 2025

att informera medlemmarna om den förändrade insatsen och dess konsekvenser under medlemssamråden 2025

Medlemssamråd

Informationen om kapitalbehov för 2025 har getts vid medlemssamråden.

Förslag till beslut

Styrelsen föreslår att stämman beslutar

att i protokollet notera att information om kapitalbehov i Kommuninvestkoncernen 2025 har lämnats enligt bilaga.

KOMMUNINVEST EKONOMISK FÖRENING

Linda Frohm	Katarina Ljungqvist
Ordförande	Verkställande direktör

KOMMUNINVEST
Svenska kommuner och regioner i samverkan

Instruktion för inbetalning av obligatorisk medlemsinsats 2025

Föreningsstämman 2024-03-21 beslutade om en fyraårig kapitaliseringsplan (2025-2028). Beslutet innebär att medlemmarna i Kommuninvest Ekonomisk förening under åren 2025-2028 kan behöva betala in ökat insatskapital till föreningen.

Beslutet innebär även att befolkningstalen låses till året innan kapitaliseringsplanen börjar, det vill säga 2024-11-30. Insatskapitalet för 2025 baseras därför på invånartalet enligt Statistiska Centralbyrån per detta datum.

Föreningsstyrelsen för Kommuninvest ekonomisk förening har inför 2025 beslutat att sänka insatskapitalet per invånare enligt nedan. Skälet är att Kommuninvest i Sverige AB riskerar att bli överkapitaliserat. Beloppen för regionerna justeras i enlighet med nuvarande regler som innebär att regionernas insatskapital ska vara en femtedel av kommunernas insatskapital. Det är viktig att inbetalningen av insatskapitalet sker senast vid nedan angivna inbetalningsdag.

Insatskapital för kommuner	Insatskapital för regioner	År
1200 kr/invånare	240 kr/invånare	2025

Inbetalning av obligatorisk medlemsinsats - Umeå kommun

Inbetalning till Bankgiro	5495-1462
Inbetalningsdag	2025-10-10

Obligatorisk medlemsinsats att betala	2 591 280 SEK

*Vänligen ange referensnummer 178374 vid inbetalning. Betalning sker till Kommuninvest i Sverige AB som ombesörjer mottagandet av betalningar på uppdrag av Kommuninvest Ekonomisk förening.

Eventuella frågor kan ställas till finansrådgivare på kundgruppen@kommuninvest.se eller på telefon 010-470 88 20 alternativt Rasmus Persson på rasmus.persson@kommuninvest.se eller telefon 076-13 12 949.

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

§ 163

Diarienr: KS-2025/00731

Inbetalning av kapitalinsats till Kommuninvest Ekonomisk förening

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att kommunstyrelsen bemyndigas besluta om och vidta de åtgärder som krävs för inbetalning av kapitalinsats i Kommuninvest Ekonomisk förening till följd av förändrade krav på kapitalinsats under åren 2025, 2026, 2027 och 2028, upp till ett belopp motsvarande maximalt 1 400 kronor per invånare.

Kommunstyrelsen beslutar

att fastställa belopp för inbetalning av kapitalinsats i Kommuninvest Ekonomisk förening till följd av förändrade krav på kapitalinsats till 2 591 280 kr för år 2025, under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun är medlem i Kommuninvest Ekonomisk förening (”Föreningen”). Föreningen är en medlemsorganisation som utifrån en kommunal värdegrund företräder den kommunala sektorn i finansieringsfrågor.

Upplånings- och utlåningsverksamheten bedrivs i det av Föreningen helägda dotterbolaget Kommuninvest i Sverige AB (publ) (”Kommuninvest”). Kommuninvests kreditvärdighet bärs upp av en solidarisk borgen från medlemmarna, vilken bidrar till att göra Kommuninvest till en attraktiv motpart för kvalificerade investerare och finansiella institutioner.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen 2025-09-16

Inbetalning av kapitalinsats
För medlemskap i Föreningen krävs att en medlem bidrar med en kapitalinsats genom en obligatorisk medlemsinsats.
Vid föreningsstämman 2024 beslutades om en fyraårig kapitaliseringsplan för perioden 2025-2028.

År	Kapitalinsats - kommun (kr/invånare)
2025	1 300 kr
2026	1 300 kr
2027	1 400 kr
2028	1 400 kr

En revidering av Standard & Poors modell för att bestämma Kommuninvests rating skedde hösten 2024. Efter revideringen krävs ett lägre eget kapital för Kommuninvest. För att inte riskera överkapitalisering har en sänkning av nivån på kapitalinsatsen beslutats. Nivån sänks från 1 300 kronor per invånare till 1 200 kronor per invånare för kommuner för år 2025.

Under föreningsstämman 2024 beslutades att förändra befolkningsberäkningarna till att göras så de harmoniserar med kapitaliseringsplanen, det vill säga vart fjärde år. För kapitaliseringsplanen 2025-2028 låstes befolkningstalen i enlighet med Statistiska Centralbyråns uppgifter per 2024-11-30.

Medlemmarna ska tillse att deras kapitalinsatser i Föreningen uppgår till ovan angivna belopp.

Inbetalningen påverkar inte årets resultat utan minskar rörelsekapitalet, vilket innebär att kommunens låneskuld ökar med motsvarande belopp.

Beslutsunderlag

Bilaga 1: ”Inbetalningsplan” - Prognostiserad inbetalningsplan för Umeå kommun
Bilaga 2: Protokoll Kommuninvest Föreningsstämma 2024
Bilaga 3: Föreningsstämmohandlingar 2024
Bilaga 4: Protokoll Kommuninvest Föreningsstämma 2025
Bilaga 5: Föreningsstämmohandlingar 2025

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-09-16

Bilaga 6: Inbetalning 2025 medlemsinsats

Beredningsansvariga

Anna Westerlund
Lena Höök Gustafsson
Olof Jansson

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Kommunstyrelsen beslutar enligt näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Beslutet ska skickas till
Ekonomi

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-09-09

§ 260

Diarienr: KS-2025/00731

Inbetalning av kapitalinsats till Kommuninvest Ekonomisk förening

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

att kommunstyrelsen bemyndigas besluta om och vidta de åtgärder som krävs för inbetalning av kapitalinsats i Kommuninvest Ekonomisk förening till följd av förändrade krav på kapitalinsats under åren 2025, 2026, 2027 och 2028, upp till ett belopp motsvarande maximalt 1 400 kronor per invånare.

Kommunstyrelsen beslutar

att fastställa belopp för inbetalning av kapitalinsats i Kommuninvest Ekonomisk förening till följd av förändrade krav på kapitalinsats till 2 591 280 kr för år 2025, under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun är medlem i Kommuninvest Ekonomisk förening (”Föreningen”). Föreningen är en medlemsorganisation som utifrån en kommunal värdegrund företräder den kommunala sektorn i finansieringsfrågor.

Upplånings- och utlåningsverksamheten bedrivs i det av Föreningen helägda dotterbolaget Kommuninvest i Sverige AB (publ) (”Kommuninvest”). Kommuninvests kreditvärdighet bärs upp av en solidarisk borgen från medlemmarna, vilken bidrar till att göra Kommuninvest till en attraktiv motpart för kvalificerade investerare och finansiella institutioner.

Inbetalning av kapitalinsats
För medlemskap i Föreningen krävs att en medlem bidrar med en kapitalinsats genom en obligatorisk medlemsinsats.
Vid föreningsstämman 2024 beslutades om en fyraårig kapitaliseringsplan för perioden 2025-2028.

År	Kapitalinsats - kommun (kr/invånare)
2025	1 300 kr
2026	1 300 kr
2027	1 400 kr
2028	1 400 kr

En revidering av Standard & Poors modell för att bestämma Kommuninvests rating skedde hösten 2024. Efter revideringen krävs ett lägre eget kapital för Kommuninvest. För att inte riskera överkapitalisering har en sänkning av nivån på kapitalinsatsen beslutats. Nivån sänks från 1 300 kronor per invånare till 1 200 kronor per invånare för kommuner för år 2025.

Under föreningsstämman 2024 beslutades att förändra befolkningsberäkningarna till att göras så de harmoniserar med kapitaliseringsplanen, det vill säga vart fjärde år. För kapitaliseringsplanen 2025-2028 låstes befolkningstalen i enlighet med Statistiska Centralbyråns uppgifter per 2024-11-30.

Medlemmarna ska tillse att deras kapitalinsatser i Föreningen uppgår till ovan angivna belopp.

Inbetalningen påverkar inte årets resultat utan minskar rörelsekapitalet, vilket innebär att kommunens låneskuld ökar med motsvarande belopp.

Beslutsunderlag

Bilaga 1: ”Inbetalningsplan” - Prognostiserad inbetalningsplan för Umeå kommun
Bilaga 2: Protokoll Kommuninvest Föreningsstämma 2024
Bilaga 3: Föreningsstämmohandlingar 2024
Bilaga 4: Protokoll Kommuninvest Föreningsstämma 2025
Bilaga 5: Föreningsstämmohandlingar 2025

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-09-09

Bilaga 6: Inbetalning 2025 medlemsinsats

Beredningsansvariga

Anna Westerlund

Lena Höök Gustafsson

Olof Jansson

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Beslutet ska skickas till

Ekonomi

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-09-19

Kommunfullmäktiges valberedning

Diarienr: KS-2025/00814

Fyllnadsval; ledamot och vice ordförande i kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott, ledamot i fritidsnämnden; Solveig Granberg (C)

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar efter förslag från valberedningen

Att utse Anna-Karin Sjölander (C) till ledamot och vice ordförande i kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott.

Att utse Malin Forss (C) till ledamot i fritidsnämnden.

Att utse Andreas Ekegren Hällgren (C) till ersättare i fritidsnämnden

Ärendebeskrivning
Med anledning av Solveig Granbergs (C) bortgång har kommunfullmäktige att utse ledamot tillika vice ordförande i kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott och ledamot i fritidsnämnden.

Beredningsansvariga
Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till
Malin Forss
Andreas Ekegren Hällgren
Anna-Karin Sjölander
JUSK
Fritidsnämnden
Lön, Troman

Förnamn, Efternamn	Sofia Gustafsson
Befattning	Nämndsekreterare

Umeå kommun
Kommunfullmäktiges valberedning

Protokollsutdrag
2025-09-29

§ 18

Diarienr: KS-2025/00814

Fyllnadsval; ledamot och vice ordförande i kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott, ledamot i fritidsnämnden; Solveig Granberg (C)

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar efter förslag från valberedningen

Att utse Anna-Karin Sjölander (C) till ledamot och vice ordförande i kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott.

Att utse Malin Forss (C) till ledamot i fritidsnämnden.

Att utse Andreas Ekegren Hällgren (C) till ersättare i fritidsnämnden

Ärendebeskrivning

Med anledning av Solveig Granbergs (C) bortgång har kommunfullmäktige att utse ledamot tillika vice ordförande i kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott och ledamot i fritidsnämnden.

Beredningsansvariga

Sofia Gustafsson

Beslutet ska skickas till
Malin Forss
Andreas Ekegren Hällgren
Anna-Karin Sjölander
JUSK
Fritidsnämnden
Lön, Troman

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunfullmäktiges valberedning 2025-09-29

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-09-25
Kommunfullmäktige

Diarienr: KS-2025/00099

Anmälningsärenden 2025-09-25

Motioner

Motion 25/2025: Inför avgiftsfri frukost i skolan; Tobias Holmbom (V). Diarienummer: KS-2025/00758

Motion 26/2025: Utred förutsättningarna att skapa ett karriärcenter; Hanna Lundin Jernberg (L). Diarienummer: KS-2025/00760

Motion 27/2025: Akutboenden för studenter; Hanna Lundin Jernberg (L). Diarienummer: KS-2025/00761

Motion 28/2025: Trygghet och brottsförebyggande i äldreomsorgen, Veronica Kerr (KD). Diarienummer: KS-2025/00796

Motion 29/2025: Språk och kommunikation i äldreomsorgen, Veronica Kerr (KD). Diarienummer: KS-2025/00797

Motion 30/2025: Transparens och kvalitetssäkring i äldreomsorgen, Veronica Kerr (KD). Diarienummer: KS-2025/00798

Motion 31/2025: Attraktiv arbetsplats genom avlastning, Veronica Kerr (KD). Diarienummer: KS-2025/00799

Motion 32/2025: Inrätta ett Äldrekompetenscenter, Veronica Kerr (KD). Diarienummer: KS-2025/00800

Motion 33/2025: Trygg och tillgänglig skola; Veronica Kerr (KD), Anders Sellström (KD), Lucas Nilsson (KD) och Birgitta Nordvall (KD). Diarienummer: KS-2025/00801

Motion 34/2025: Inrätta en kommunövergripande kvalitetsfunktion; Bore Sköld (V). Diarienummer: KS-2025/00802

Motion 35/2025: Testpilot för självkörande taxitjänster i Umeå; Anders Norqvist (L). Diarienummer: KS-2025/00

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00099

Revisionsrapport

Granskning: Granskningsrapport för yttrande/kännedom
Diarienummer: KS-2025/00754

Beslut om efterträdarval i kommunfullmäktige

Ny ersättare: Baland Reza (C)
Avgången ledamot: Solveig Granberg (C)
Diarienummer: KS-2025/00814

Ärenden från jämställdhetsutskottet (JUSK)

Återrapport av aktivitetsplan och budget, T2
Diarienummer: KS-2025/00025

Motion till Umeå kommunfullmäktige, 2025-04-01

Inför avgiftsfri frukost i skolan

Att äta en näringsrik frukost är avgörande för barns och ungas koncentrationsförmåga, inlärning och allmänna välbefinnande. Därför är det särskilt oroväckande att den senaste enkätundersökningen Unga 24 visar att en allt större andel av eleverna i Umeå kommun väljer att hoppa över frukosten innan skolan. Hela 33 procent av flickorna och 25 procent av pojkarna äter inte frukost hemma - siffror som stadigt ökat de senaste tio åren. Det är en skrämmande utveckling, särskilt med tanke på att vi ser växande problem med kriminalitet bland unga samt ett utanförskap som konsekvens av ofullständiga gymnasiebetyg.

De senaste årens ekonomiska kriser med stigande priser på bland annat mat har lett till att många familjer har fått minskade marginaler, vilket har påverkat deras möjlighet att erbjuda sina barn en näringsriktig frukost. Flera skolor i landet har tidigare vittnat om hungrigare elever och en ökad åtgång av skolmat, särskilt på måndagar och fredagar. Detta indikerar att barn får i sig för lite mat hemma under helgerna, vilket i sin tur påverkar deras mående och prestation i skolan. I ett samhälle där barns möjlighet att äta sig mätta påverkas av familjens ekonomi, har skolan ett viktigt kompensatoriskt uppdrag. Ingen elev ska behöva gå hungrig och ingen familj ska behöva oroa sig för om deras barn får tillräckligt med näring för att orka med en skoldag.

Flera kommuner runt om i Sverige har redan infört kostnadsfri skolfrukost och har sett tydliga förbättringar i elevernas skolgång. Hälften av kommunerna i Stockholms län erbjuder nu gratis skolfrukost, någonting som har fallit väl ut. I Botkyrka har både elever och personal noterat att det blivit lättare för eleverna att koncentrera sig och prestera bättre i skolan. Dessa exempel visar att en sådan satsning inte bara är genomförbar, utan också ger konkreta positiva resultat både för elever och skolpersonal. I Umeå kommun har Rädda Barnens ungdomsförbund genom initiativet Frukostklubben tidigare erbjudit gratis frukost till elever på Ersboda och Ålidhem innan skoldagens början, vilket också varit uppskattat och värdefullt. Det finns därigenom både ett konstaterat behov såväl som goda exempel som motiverar ett införande av frukost i skolan.

Vänsterpartiet har tidigare motionerat om att utreda detta. Sedan dess har det gått två år. Umeå kommun har ännu inte gjort någonting trots att problemet med att elever hoppar över frukosten hemma har förvärrats. Nu är det hög tid att göra slag i saken. Vi anser därför att kommunen tar ett nytt tag i frågan och utreder former för en kostnadsfri skolfrukost och planerar för ett införande.

Vänsterpartiet yrkar:

> att kommunfullmäktige ger i uppdrag till tekniska nämnden, för- och grundskolenämnden samt gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden att hitta former för att införa kostnadsfri frukost för elever i kommunens grund- och gymnasieskolor.

Tobias Holmbom
Vänsterpartiet

Utred förutsättningarna att skapa ett karriärcenter

Utmaningen vad gäller kompetensförsörjning är stor i Umeå kommun och resten av Västerbotten. Det som är tänkvärt och som vi ibland glömmer bort är universiteten som motor vad gäller kompetensförsörjning. Till Umeå kommun kommer det varje termin flera tiotusentals studenter från andra regioner i Sverige för att bo och studera. Trots den kompetensbank dessa studenter kan generera till Umeå och resten av regionen så lyckas vi inte behålla studenterna i den utsträckning man kan anses vilja och behöva. Faktorerna är möjligtvis flera; brist på bostäder, studenternas låga förankring i staden Umeå utöver campus och möjligheten till att koppla an till det lokala näringslivet redan under studietiden och göra karriär i kommunen.

Umeå kommun var delaktiga i ett projekt som heter “Studenter möter arbetslivet” som avslutades vid årsskiftet 24/25. I projektets slutrapport nämns det att det anses önskvärt med att det etableras ett karriärcenter i anknytning till universitetet. Detta då både studenter och näringsliv uppger att det är svårt att hitta en och samma plattform för att få kontakt med varandra. Genom ett karriärcentrum menar man att företag och kommuner i regionen skulle få en bättre ingång och studenter få en bättre utgång vilket också skulle generera bättre kompetensförsörjning.

Liberalerna tycker att Umeå kommun bör ta fasta på detta och ta initiativ och samverka med Umeå universitet, Region Västerbotten och företagare i det lokala näringslivet för att utreda förutsättningarna för att etablera ett karriärcenter vid Umeå universitet. Detta är något vi märkt har efterfrågats av näringslivet när vi själva varit ute och gjort studiebesök hos företag. Kompetensförsörjningen till Umeå kommun och resten av regionen anses kunna förbättras genom ett karriärcenter. Därtill har även fler av landets jämförbara kommuner som är universitetsstäder etablerade karriärcenter som drivs i samarbete med regionen och universitetet.

Med anledning av detta yrkar Liberalerna:

Att fullmäktige beslutar att kommunen som initiativtagare börjar utreda förutsättningarna för att skapa ett karriärcenter tillsammans med universitetet, regionen och näringslivet för att få studenter att stanna i kommunen.

Hanna Lundin Jernberg (L)
2025-09-02

MOTION TILL UMEÅ KOMMUNFULLMÄKTIGE

Akutboenden för studenter

Umeå universitet har 2025 antagit ett rekordstort antal studenter, drygt 38 000. Samtidigt är möjligheten för våra nya Umeåbor att hitta ett boende allt annat än enkelt. I Sveriges förenade studentkårers (SFS) bostadsrapport från 2025 rödlistas Umeå som en studieort där studenter har svårt att hitta boende under höstterminen. I rapporten skriver SFS att inför terminsstarten krävs det ofta en kötid på över ett år för att få en bostad. Vidare anordnar studentkårerna akutboenden, men även där är antalet sökande betydligt fler än antalet tillgängliga platser. Rapporten konstaterar att studenter sannolikt tvingas tacka nej till en studieplats på grund av bostadssituationen.

Det är uppenbart att kommunen inte går i takt med universitetets ambitioner. Trots tidigare satsningar finns det inte tillräckligt med bostäder. Inför terminsstarten står många nyantagna utan tryggt boende, vissa överväger att tälta för att påbörja sina utbildningar (P4 Västerbotten, 28/8). I värsta fall leder situationen att drömmar går i kras.

På kort sikt behöver Umeå snabbt öka kapaciteten för studentbostäder genom att erbjuda akut- och korttidsboenden i egen regi eller i samarbete med studentkårernas akutrumsförmedling. Ett konkret grepp är att förvärva Northvolts outnyttjade boendemoduler (eller motsvarande), en boendelösning som redan framgångsrikt implementerats i Uppsala och andra studentstäder med höga hyresgästbetyg. Så kan kommunen på kort tid addera betydande bostadskapacitet för studenter i akut behov.

Vi yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

att utreda möjligheten att ta över de outnyttjade boendemoduler som beställts av Northvolt och göra dem tillgängliga för studenter.

att Umeå i dialog med studentkårernas akutrumsförmedling öka kapaciteten av akut- och korttidsboenden genom inköp av boendemoduler.

att Umeå tillhandahåller markyta för detta ändamål.

Umeå den 2 september 2025

Hanna Lundin Jernberg
Liberalerna

Urban Wikman
Liberalerna

MOTION 2025-09-11

Trygghet och brottsförebyggande i äldreomsorgen

Bakgrund

Britt-Inger Saveman, professor emerita i omvårdnad, beskriver i sin rapport, hur äldre i Umeå utsatts för vanvård, försummelse och till och med grova övergrepp. Ett av de mest uppmärksammade fallen är våldtäkten i hemtjänsten, där det visat sig att kommunen redan tidigare fått signaler om brister men där åtgärder dröjt.

För äldre och deras anhöriga är tryggheten i mötet med hemtjänst och äldreboenden helt avgörande. När kommunen inte har fungerande rutiner för bakgrundskontroller, uppföljning eller ansvarsfördelning riskerar förtroendet för hela äldreomsorgen att raseras.

Kommunen har nyligen infört en åtgärdstrappa och beslutat att alla brott ska polisanmälas. Det är viktiga steg, men det krävs mer för att bygga ett heltäckande skyddsnät. En sådan åtgärd är att regelmässigt fråga om utdrag ur belastningsregistret vid nyrekryteringar – även om kommunen ännu inte kan kräva detta med lagstöd. På nationell nivå har Kristdemokraterna lyft behovet av ett personalregister för vård och omsorg, men Umeå kan redan nu ta initiativ till en lokal lösning.

Motivering

Det får aldrig finnas några tveksamheter kring att äldre i kommunens omsorg är trygga. För att skydda de äldre krävs att kommunen använder alla verktyg som står till buds: förebyggande arbete, tydliga rutiner och system som gör det omöjligt att sopa missförhållanden under mattan.

Genom att införa en rutin där nyanställda alltid ombeds lämna utdrag ur belastningsregistret, följa upp och utvärdera den befintliga åtgärdstrappan, samt utreda möjligheten till ett kommunalt personalregister, stärker Umeå äldreomsorgens trovärdighet och skickar en tydlig signal om att brott aldrig får bagatelliseras.

Förslag till beslut

Kristdemokraterna i Umeå yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

1. Att införa en rutin där alla som söker anställning inom äldreomsorgen ombeds lämna utdrag ur belastningsregistret.

2. Att Brottsförebyggande rådet ska ta fram en särskild strategi för att förebygga och bekämpa brott mot äldre, med särskilt fokus på fysiskt, psykiskt, sexuellt våld samt ekonomisk brottslighet.

3. Att kommunen ska utreda möjligheten att inrätta ett kommunalt personalregister för vård- och omsorgspersonal som ett stöd i rekryteringsprocessen, där relevanta uppgifter om avstängningar och tidigare utredningar hanteras på ett rättssäkert sätt.

MOTION 2025-09-11

Språk och kommunikation i äldreomsorgen

Bakgrund

Britt-Inger Saveman, professor emerita i omvårdnad, pekar i sin rapport, på ett av de största problemen inom äldreomsorgen i Umeå: språkbrister. Personal med otillräckliga kunskaper i svenska har svårt att kommunicera med både kollegor och äldre, vilket leder till missförstånd, risk för fel i vården och en större arbetsbörda för de som redan är utbildade och erfarna.

Språket är grunden för trygghet, säkerhet och värdighet. Äldre måste kunna förstå den som hjälper dem, och personalen måste kunna förstå instruktioner och dokumentation. Samtidigt behöver de som redan arbetar inom omsorgen få stöd och verktyg för att utvecklas, snarare än att känna sig hotade av nya krav.

Motivering

För att höja kvaliteten i äldreomsorgen behöver Umeå kommun fokusera på språket som en nyckelfråga. Ett första steg är att införa språktest vid nyanställning, så att ny personal har tillräckliga kunskaper redan från start. Därefter krävs att erfaren personal ges en aktiv roll i att introducera och handleda nya medarbetare, både språkligt och yrkesmässigt, genom ett systematiskt mentorskap.

Ett tydligt språk är inte bara avgörande för att undvika fel och missförstånd i vården, utan skapar också trygghet för de äldre och stärker arbetsmiljön för personalen. Språksatsningar i kombination med mentorskap gör att fler kan utvecklas i yrket, bidra på ett bättre sätt i arbetslaget och skapa en omsorg som präglas av säkerhet, kvalitet och värdighet.

Förslag till beslut

Kristdemokraterna i Umeå yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

1. Att språktest i svenska införs vid nyanställning inom äldreomsorgen för de yrkesroller som har **direkt ansvar för den äldres omvårdnad och hälsa** (motsvarande SFI D eller grundläggande gymnasiesvenska).

2. Att ett mentorskapssystem inrättas där erfarna undersköterskor eller sjuksköterskor ges tid och ansvar för att handleda nyanställda.

MOTION 2025-09-11

Transparens och kvalitetssäkring i äldreomsorgen

Bakgrund

Britt-Inger Saveman, professor emerita i omvårdnad, beskrev i sin rapport om äldreomsorgen i Umeå, hur allvarliga brister i vård och omsorg har kunnat pågå utan att upptäckas eller åtgärdas. Visselblåsarfunktionen har kollapsat, avvikelser har gömts undan och externa granskningar har saknat genomslag. Detta har allvarligt skadat både de äldres trygghet och personalens förtroende för systemet.

Samtidigt pågår ett internationellt arbete med att ta fram en ny standard för äldreomsorg (ISO/DIS 25557) som omfattar helhetskrav på kvalitet, trygghet och delaktighet. Redan idag kan äldreomsorgen i Umeå certifieras enligt ISO 9001, en internationellt etablerad kvalitetsstandard för ledningssystem. ISO 9001 används av både offentliga och privata aktörer i Sverige och innebär att organisationen granskas återkommande av oberoende aktörer.

En återkommande svaghet i många kommuners visselblåsarfunktioner är att verksamheter där stora avvikelser rapporteras kan komma att utreda sig själva. Detta riskerar att underminera både transparensen och förtroendet för utredningarna, och kan dessutom bidra till en tystnadskultur där problem sopas under mattan istället för att lyftas fram. För att säkerställa trovärdighet, ansvar och en öppen arbetsmiljö krävs därför att oberoende aktörer hanterar utredningar av allvarliga ärenden.

Motivering

Genom att kombinera ISO-certifiering med en stärkt och oberoende visselblåsarfunktion kan vi skapa ett system som både granskar strukturerna uppifrån och fångar upp problem underifrån. På så sätt byggs en kultur av öppenhet och ansvar där kvalitet och trygghet alltid sätts i första rummet.

ISO-certifieringen säkerställer att verksamhetens processer, rutiner och förbättringsarbete håller internationell standard, medan visselblåsarfunktionen gör att personalen tryggt kan rapportera missförhållanden. Tillsammans blir detta ett närmast vattentätt system för kvalitetskontroll och transparens, som stärker förtroendet hos både äldre, anhöriga och personal.

Förslag till beslut

Kristdemokraterna i Umeå yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

1. Att äldreomsorgsförvaltningen i Umeå kommun ska certifieras enligt ISO 9001, och i förlängningen följa utvecklingen av den kommande internationella ISO-standarden för

äldreomsorg (ISO/DIS 25557).

2. Att kommunstyrelsen säkerställer att visselblåsarfunktionen är helt oberoende. Det ska framgå av rutiner hur utredningar dokumenteras och diarieförs, vilket mandat visselblåsargruppen har, hur jäv och intressekonflikter hanteras samt vem som ansvarar för att slutsatser redovisas. Funktionen ska vara integrerad i kvalitetsarbetet och utformas i enlighet med visselblåsarlagens krav.

MOTION 2025-09-11

Attraktiv arbetsplats genom avlastning

Bakgrund

En av äldreomsorgens största utmaningar är att rekrytera och behålla personal. Britt-Inger Saveman, professor emerita i omvårdnad, beskriver i sin rapport, hur utbildade undersköterskor och sjuksköterskor får dra ett allt tyngre lass, eftersom de både bär huvudansvaret för vården och samtidigt måste täcka upp för kollegor som saknar utbildning eller språklig förmåga. Resultatet blir ökad stress, upprepad lång- och korttidsfrånvaro, hög personalomsättning och sämre kvalitet för de äldre.

För att göra äldreomsorgen till en mer attraktiv arbetsplats krävs inte bara fler händer, utan rätt användning av kompetens. Utbildad personal ska få ägna sig åt vård och omsorg, inte fastna i enklare sysslor som kan utföras av andra. Samtidigt behöver vi skapa nya vägar in i äldreomsorgen för personer som i dag står utanför, till exempel unga eller språksvaga.

Motivering

Genom att införa servicepersonal som tar hand om enklare uppgifter frigörs tid för undersköterskor och sjuksköterskor att fokusera på vården. Ett sådant upplägg kan också fungera som en språngbräda för nya grupper. Unga kan lockas in i omsorgen genom att bidra med sociala aktiviteter och enklare arbetsuppgifter, och språksvaga kan få möjlighet att träna svenska i praktiken samtidigt som de bidrar till verksamheten.

Detta stärker både arbetsmiljön för personalen och tryggheten för de äldre, samtidigt som det gör äldreomsorgen mer attraktiv för framtida medarbetare.

Förslag till beslut

Kristdemokraterna i Umeå yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

1. Att vårdnära serviceteam (serviceresurser) införs på samtliga äldreboenden för att avlasta utbildad personal med enklare sysslor, som till exempel måltider, städning och sociala aktiviteter, och att dessa tjänster även kan fungera som en väg in i omsorgen för språksvaga personer.

2. Att införa Ung Omsorg inom äldreomsorgen som en framtidsinvestering som både ökar livskvaliteten för de äldre, gör omsorgen mer attraktiv som arbetsplats och stärker rekryteringen till vård- och omsorgsyrken.

MOTION 2025-09-11

Inrätta ett Äldrekompetenscenter

Bakgrund

Britt-Inger Saveman, professor emerita i omvårdnad, beskriver i sin rapport om äldreomsorgen i Umeå, hur allvarliga brister återkommer trots upprepade satsningar. Ett av hennes förslag är att inrätta en så kallad ”Äldrepluton” – en grupp pensionerade sjuksköterskor och vårdlärare som snabbt kan gå in och stärka kompetensen i verksamheten. Förslaget har fått stor uppmärksamhet och även politiskt stöd.

Vi delar uppfattningen att äldreomsorgen behöver stärkas, men ser risker med att skapa parallella strukturer som får otydliga mandat och riskerar dubbelstyrning. Vår bedömning är att Umeå behöver en långsiktig, systematisk lösning som stärker kvaliteten inifrån.

Motivering

Ett Äldrekompetenscenter skulle kunna ta tillvara engagemanget bakom Äldreplutonen, men samtidigt bli en permanent del av kommunens kvalitetsarbete. Centret kan fungera både som utbildnings- och utvecklingsresurs, där mentorskap och kvalitetssäkring är centralt.

Mentorskapet bör vara strukturerat och långsiktigt. Det ska bygga på att personer inom samma yrkesgrupp men med längre erfarenhet fungerar som stöd för nyanställda och mindre erfarna kollegor. På så sätt får personalen en trygg person att vända sig till i svåra situationer. Mentorskapet kan också bli ett forum för att hantera etiska frågor och dilemman i vardagen – situationer där det inte alltid finns ett givet rätt eller fel, men där erfarenhet och reflektion kan vägleda. På så sätt stärker vi både kompetensen, arbetsglädjen och bidrar till att motverka en osund tystnadskultur. En kultur av öppenhet och lärande kan därigenom utvecklas, vilket i förlängningen gynnar både personalen och de äldre.

Genom att koppla utbildningen till ett tydligt fokus på personcentrerad vård kan Äldrekompetenscentret säkerställa att nya medarbetare och vikarier introduceras på ett sätt som sätter den äldres integritet, delaktighet och behov i centrum. Det skulle också kunna omfatta återkommande utbildning för ordinarie personal, särskilt inom områden som hygien, nutrition, demensvård och munhälsa.

Med en sådan struktur kan vi långsiktigt höja kvaliteten, skapa trygghet för de äldre och ge personalen bättre stöd i sitt arbete.

Förslag till beslut

Kristdemokraterna i Umeå yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

1. Att utreda och inrätta ett Äldrekompetenscenter som en permanent del av äldreomsorgens kvalitets- och utvecklingsarbete.

2. Att Äldrekompetenscentret ska ha två huvuduppgifter: mentorskap för nyanställda samt återkommande kvalitetssäkring inom centrala vårdområden.

3. Att utbildning inom Äldrekompetenscentret ska ha ett tydligt fokus på personcentrerad vård, där varje äldre persons integritet, delaktighet och behov sätts i centrum.

MOTION 2025-08-25

Trygg och tillgänglig skola

Kristdemokraterna anser att varje barn har unika behov och ett unikt värde. Skolan ska vara en trygg plats där varje elev får växa, utvecklas och känna sig sedda. För många barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) är verkligheten en annan: en otrygg skolmiljö, bristande anpassningar och uteblivet stöd. Dessa barn riskerar att hamna utanför både i skolan och senare i livet. Det är ett svek från samhällets sida.

I Umeå kommun uppskattas cirka 10 procent av eleverna ha NPF vilket motsvarar ungefär 1 400 elever. 28 procent av dem når inte gymnasiebehörighet att jämföra med 9 procent bland elever utan NPF-diagnos. I juni 2025 beräknas 40 elever i årskurs 9 med NPF lämna grundskolan i Umeå utan behörighet. Denna utsatthet riskerar att leda till psykisk ohälsa, socialt utanförskap och i värsta fall suicidförsök vilket sker fem gånger oftare i denna elevgrupp.

Föräldranätverk och organisationer som Riksförbundet Attention vittnar om hur barn går under i ett system som saknar struktur, resurser och transparens.

Det behövs ett nytt helhetsgrepp.

Kommunfullmäktige beslutade redan 2021 att möjliggöra organisering av resursskolor och särskilda undervisningsgrupper. Trots det finns 2025 endast 19 resursskoleplatser att söka för årskurs 7 och till dessa har 41 elever sökt. För låg- och mellanstadiet saknas resursskolor helt. Det finns heller ingen tydlig information för vårdnadshavare om var platserna finns, vilka kriterier som gäller eller hur urvalet sker. Det är inte värdigt en kommun som säger sig värna en trygg och jämlik skolgång.

Malmö har genomfört en strategisk satsning där fyra nya resursskolor etableras och där Rönnens resursskola byggs ut till ett kompetensnav. Totalt rör det sig om 320 platser från årskurs 1–9. Beslutet föregicks av en barnkonsekvensanalys och en bred dialog med både skolpersonal och föräldrar. Syftet: att ge barn i behov av särskilt stöd en verklig chans att lyckas i skolan.

Vill inte Umeå kommun att alla barn skall lyckas i skolan?
För Kristdemokraterna är barnens bästa alltid utgångspunkten. Barn med NPF har samma rätt till utbildning som alla andra men det kräver särskilda insatser och då inte bara i ord utan i handling. Familjer ska inte behöva kämpa för att få det stöd som lagen redan ger dem rätt till.

Skolans uppdrag är inte bara att förmedla kunskap utan den ska också rusta våra barn för framtiden. När skolan inte klarar det för barn med NPF är det vårt ansvar att agera. Vi kan inte acceptera att år efter år låta barn misslyckas för att vuxenvärlden inte organiserat skolan rätt.

Umeå behöver fler resursskolor, bättre struktur och verklig tillgänglighet. Det är vad våra barn och deras familjer förtjänar.

Med anledning av ovanstående yrkar vi att kommunfullmäktige beslutar:

1. **Att** kommunfullmäktige ger för- och grundskolenämnden i uppdrag att senast under 2026 presentera en plan för tillräcklig tillgänglighet till resursskolor i grundskolan.

2. **Att** det inrättas ett kommunövergripande kompetenscenter för NPF-stöd och handledning med uppdrag att sprida kunskap och kvalitetssäkra arbetet med tillgängliga lärmiljöer.

3. **Att** tydliga kriterier och öppen information om resursskoleplatser, placeringar och pedagogisk inriktning publiceras och hålls uppdaterade.

4. **Att** en årlig uppföljning sker av antalet barn i behov av särskilt stöd, inklusive resursskoleplacering samt hur behovet tillgodoses.

5. **Att** kommunen tar initiativ till samverkan med andra kommuner och regionen för att ta del av goda exempel och forskning inom området med särskilt fokus på tidiga insatser.

Veronica Kerr, Kristdemokraterna

Anders Sellström, Kristdemokraterna

Lucas Nilsson, Kristdemokraterna

Birgitta Nordvall, Kristdemokraterna

Motion till Umeå kommunfullmäktige, 2025-09-15

Inrätta en kommunövergripande kvalitetsfunktion

Umeå kommun har under senare år fått återkommande kritik för brister i kvalitet och rättssäkerhet inom välfärden. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har vid flera tillfällen utfärdat vitesförelägganden mot kommunen på grund av missförhållanden inom äldreomsorgen och bristande verkställighet av beslut enligt LSS och SOL och frekventa anmälningar enligt Lex Sarah och Lex Maria visar på återkommande avvikelser och brister. Liknande mönster har synts i antalet klagomål, arbetsmiljöanmälningar och i ett stort inflöde av ärenden till kommunens visselblåsarfunktion. När brister inte hanteras snabbt riskerar brukare, patienter, elever och medarbetare att utsättas, samtidigt som kommunen åsamkas både skadat förtroende och ekonomiska kostnader i form av förelägganden och viten.

En del av problemet är att ansvaret för att upptäcka, analysera och åtgärda brister i dag till stor del ligger på respektive nämnd och förvaltning. Det blir på så sätt upp till enskilda chefer och tjänstepersoner att själva bedöma kvaliteten i sitt utförda arbete. Detta innebär en ökad risk för att lojalitetsband, beroendeställningar i chefsleden och tystnadskulturer tillåts etablera sig. Det är uppenbart att befintliga verktyg för genomförande och uppföljning av det systematiska kvalitetsarbetet inte räcker till.

För att stärka kommunens arbete med kvalitet och förebyggande åtgärder föreslår vi därför att Umeå kommun inrättar en kommunövergripande funktion för systematiskt kvalitetsarbete. Funktionen skulle komplettera och stärka nämndernas och förvaltningarnas egna systematiska kvalitetsarbete och inte inskränka på de skyldigheter som följer av lagstiftning, som skollagen eller socialtjänstlagen. Den skulle kunna ta emot och analysera rapporter om avvikelser, klagomål, Lex Sarah, Lex Maria, arbetsmiljöanmälningar samt förelägganden från tillsynsmyndigheter. Informationen skulle behandlas på aggregerad nivå för att identifiera återkommande mönster och vid behov kan fördjupade översyner initieras. En samlad kvalitetsrapport skulle exempelvis ske kvartalsvis till kommunstyrelsen och en gång per år till kommunfullmäktige. Funktionen skulle också kunna vara ett stöd och en resurs för förvaltningarna i att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet, och en samlad kompetens i kvalitetsfrågor.

En möjlig modell är att funktionen organiseras som en enhet under kommunstyrelsen, ledd av en kvalitetschef och med ett tvärprofessionellt team som representerar kompetensområden som socialtjänst, skolrätt, patientsäkerhet, arbetsmiljö, juridik och analys. Funktionen skulle ha möjlighet att ta del av sekretessbelagd information men huvudsakligen arbeta med aggregerade uppgifter. Kommunstyrelsen skulle ges mandat att vid utformningen anpassa organisationen för att säkerställa effektivitet och rättssäkerhet.

Det finns redan idag ett antal instanser på plats för att granska kommunens kvalitet och följsamhet till lagar och regler. Exempel på dessa är tillsynsmyndigheterna Skolinspektionen och IVO, visselblåsarfunktionen och kommunrevisionen. Men ingen av dessa instanser har uppdrag eller kompetenser som möjliggör det för dem att kontinuerligt granska och stödja upp kommunens

kvalitetsarbete. Kommunrevisionen, exempelvis, har till uppdrag att i efterhand granska nämnder och styrelser enligt kommunallagen och ska bedöma laglighet, ändamålsenlighet och intern kontroll, men är inte avsedd att vara en löpande operativ funktion. Revisionen måste också vara oberoende från förvaltningen, och kan därför inte samtidigt agera stödjande kvalitetsfunktion. Om revisionen tog över denna uppgift skulle den riskera att granska sitt eget arbete, vilket strider mot dess grundprinciper. Revisionen saknar dessutom sekretessbrytande åtkomst på det sätt som krävs för att följa avvikelser i realtid och har inte den tvärprofessionella kompetens som krävs för ett löpande förbättringsarbete. Visselblåsarfunktionen är även den ett viktigt verktyg, men den aktiveras bara i särskilda fall där en enskild anställd väljer att slå larm. Sammantaget saknas en kommunövergripande och proaktiv funktion som löpande kan se mönster och risker över förvaltningsgränserna, men som måste ses som ett komplement till kommunrevisionen, nämndernas internkontroll, huvudmännens kvalitetsarbete enligt speciallagstiftning, visselblåsarfunktionen samt tillsynsmyndigheter.

Genom att inrätta en kvalitetsfunktion kan kommunen ta ett viktigt steg i att öka kvaliteten och rättssäkerheten i kommunens verksamheter. Det är även ett led i att agera mer förebyggande istället för reaktivt. På kort sikt kräver funktionen resurser, men på lång sikt är det en investering i ett minskat antal viten, förbättrad arbetsmiljö, snabbare åtgärdade missförhållanden och ett stärkt förtroende för kommunen. Det är ett sätt att förena tillit med kontroll, och att bygga en lärande organisation som kan se sina brister innan de blir avvikelser, mänskligt lidande och skandaler.

Vänsterpartiet yrkar:

att Umeå kommun utreder förutsättningar och former för inrättandet av en kommunövergripande kvalitetsfunktion, och därefter formulerar ett förslag till införande för beslut i kommunfullmäktige.

att som en del av detta förslag utforma ett reglemente och en instruktion för funktionen, inklusive hur funktionens uppdrag kan harmoniseras med lagstiftning samt sekretess- och dataskyddsbestämmelser.

att i utredningen utgå från principen att kvalitetsfunktionen ska utgöra ett komplement till bl.a. kommunrevisionen, nämndernas internkontroll, och visselblåsarfunktionen.

Bore Sköld
Vänsterpartiet

MOTION TILL UMEÅ KOMMUNFULLMÄKTIGE
Testpilot för självkörande taxitjänster i Umeå

Runt om i världen utvecklas framtidens transportlösningar. Ett exempel på detta är självkörande bilar med tillhörande taxitjänster. Umeå har flera goda förutsättningar som gör kommunen väl lämpad för ett pilotprojekt med självkörande taxitjänster, ibland kallat robottaxi.

Trafikverket har redan etableringar i Umeå, vilket skapar en nära koppling till nationell transportforskning och regleringsfrågor.

Stadens struktur med centrum, universitetet, stadsdelar som Ersboda och Umedalen samt närliggande samhällen som Holmsund och Sävar lämpar sig väl för en flexibel transportlösning som komplement till befintlig busstrafik.

Umeå har höga ambitioner vad gäller hållbara transporter. Robottaxi kan bidra till minskat bilberoende, effektivare resmönster och lägre utsläpp.

Norra Sverige erbjuder unika möjligheter att testa självkörande teknik under snö, is och kyla, något som få internationella aktörer idag klarar av. Detta stärker Umeås attraktionskraft som pilotstad.

En etablering av någon av aktörerna i Umeå skulle sätta kommunen på kartan som ett centrum för innovativa transportlösningar. Det skulle gynna både universitetet, näringslivet, boende och pendlare.

Vi yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

att Umeå kommun ska utreda möjligheten att bli testpilot för självkörande taxitjänster och identifiera lämpliga försöksområden inom kommunen.

att Umeå kommun ska initiera samverkan med Trafikverket, Umeå universitet, Region Västerbotten och lokalt näringsliv för att aktivt bjuda in etablerade aktörer och forskningsmiljöer till pilotprojektet.

Umeå den 22 september 2025

Anders Norqvist
Liberalerna

Urban Wikman
Liberalerna

UMEÅ KOMMUN

Kommunrevisorerna informerar

Granskning av fritidshemmet

Granskningens inriktning

Varje kommun ska erbjuda utbildning i fritidshem för elever i kommunens förskoleklass, grundskola och anpassad grundskola. Fritidshemmet kompletterar utbildningen i nämnda skolformer och syftar till att ”stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation”.

Om det föreligger brister i styrningen av fritidshemmet finns det en risk att det får negativa konsekvenser på elevers utveckling mot målen i läroplanen samt negativt påverka förutsättningar att erbjuda en meningsfull fritid och rekreation.

Resultat

Granskningen visar att för- och grundskolenämnden inte har satt upp särskilda mål för fritidshemmet, utan hänvisar till att verksamheten i hög grad är lagreglerad. I nämndens verksamhetsplan framgår dock att, och hur, det lagstadgade (och det kommunala grunduppdraget) ska följas upp.

Såväl de faktiska som de relativa kostnaderna för fritidshemmet är höga. Det uppges främst vara en konsekvens av att andelen elever som är inskrivna i fritidshemmet är högt, men också att personalen i hög grad är behörig för uppdraget. Andelen legitimerad och behörig personal i Umeå kommuns fritidshem ligger över rikets genomsnitt. På fyra av totalt 44 enheter saknas dock helt legitimerad och behörig personal.

De rektorer som intervjuats inom ramen för granskningen bedömer att de överlag har goda förutsättningar att bedriva en god verksamhet. Resurser fördelas till fritidshem i en modell som beaktar elevernas olika förutsättningar och behov. Merparten av de intervjuade menar att rektor har förutsättningar att leda det pedagogiska arbetet i fritidshem och att de också gör det.

Granskningen har visat att budgeterade resurser inte fullt ut används inom den verksamhet som de är avsedda för. Personalkostnader belastar fritidshemmet även om personal arbetar med verksamhet i skolan, såsom särskilt stöd.

Lokalerna är i delar ändamålsenliga. Vid merparten av enheterna har fritidshemmet tillgång till anpassade lokaler, men då elevantalet i många fall är högt motsvarar inte tillgången behoven. Flera enheter har svårt att erbjuda elever en miljö anpassad till rekreation.

Huvudmannen bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete som berör fritidshemmet. Bland annat genomförs en enkät till elever som berör trygghet och inomhusmiljö. Uppföljning, analys och åtgärder till exempel vad gäller resurser samt storlek och sammansättningar av grupper saknas.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att för- och grundskolenämnden genom sin styrning i allt väsentligt säkerställer att fritidshem erbjuds och utformas enligt skollagens och läroplanens krav och beslutade interna riktlinjer.

Rekommendationer

Utifrån våra bedömningar rekommenderar vi för- och grundskolenämnden att:

- följa upp hur fritidspersonals arbete i fritidshem, förskoleklass och grundskola konteras och vidta åtgärder till exempel genom antagande av riktlinje för att säkerställa att kostnader i så hög grad som möjligt konteras på den verksamhet i vilken det faktiska arbetet sker.
- säkerställa att det vid fritidshemmet finns tillgång till lokaler som bland annat ger möjlighet för vila, läsning och umgänge under lugna former.
- stärka det systematiska kvalitetsarbetet, dels vad gäller områden för särskild uppföljning såsom gruppers sammansättning och storlek, dels vad gäller struktur utifrån redovisning, analys, åtgärder att vidta och uppföljning av vidtagna åtgärder.

Azets rapport *”Granskning av fritidshemmet”*. För ytterligare information, kontakta revisionens ordförande Ewa Miller, tel 070-622 03 44

	BUDGET	Utfall T1	Utfall T2	Utfall T3	Utfall helår
Jämställdhet i ordinarie styr- och ledningsstruktur					
1. Säkerställa och följa upp att övergripande frågor har en genusanalys som underlag inför kommunfullmäktige	0 kr				**0 kr**
2. Följa upp nämndernas arbete med det övergripande inriktningsmålet att skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället och sina egna liv	0 kr				**0 kr**
3. Ge inspel och expertstöd för att säkerställa ett jämställdhetsperspektiv i strategiska processer	40 000 kr				**0 kr**
4. Uppdatera strategi för jämställdhetsarbete i linje med ny styrstruktur samt CEMR-deklarationens nya artiklar	30 000 kr				**0 kr**
5. Årlig återrapport till kommunfullmäktige kring utskottets arbete	0 kr				**0 kr**
Ökad kunskap innebär medvetna beslut					**0 kr**
6. Stötta verksamheter för ett hållbart och långsiktigt jämställdhetsarbete med förståelse för könsmaktsordningen och hur den samspelar med andra maktstrukturer	250 000 kr	223 kr			**223 kr**
7. Verka för att minst en ny verksamhet per år initierar alternativt fördjupar jämställdhetsarbete	50 000 kr				**0 kr**
8. Följa och uppmärksamma frågor om arbetets organisering och andra centrala personalfrågor ur ett jämställdhetsperspektiv	0 kr				**0 kr**
9.Genomföra eller samverka i genomförandet av minst två större utåtriktade arrangemang med fokus på aktuella jämställdhetsfrågor	100 000 kr	758 kr			**758 kr**
Innovation och partnerskap gör skillnad					
10. Ansöka om minst ett externt finansierat projekt där jämställdhet är en bärande del	150 000 kr				**0 kr**
11. Utveckla och/eller bibehålla samverkan med relevanta aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå för att stärka arbetet med jämställdhet inom samtliga politikområden	50 000 kr	15 592 kr			**15 592 kr**
12. Positionera och synliggöra Umeå kommuns jämställdhetsarbete internt och externt	70 000 kr	13 200 kr			**13 200 kr**
Systematiskt utmana och ifrågasätta könade maktrelationer i arbetet med hållbar utveckling					
13. Stötta arbetet för klimatneutralitet samt hållbar mobilitet och en jämställd och rättvis omställning	0 kr				**0 kr**
14. Fortsätta arbete med jämställd stadsplanering och metoden Det könade landskapet	20 000 kr				**0 kr**
15. Aktiviteter kopplade till delmål Mäns våld mot kvinnor ska upphöra	90 000 kr	5 525 kr			**5 525 kr**
	850 000 kr	**35 299 kr**	**0 kr**	**0 kr**	**35 299 kr**

JUSK aktivitetsplan 2025, återrapportering T2

Jämställdhet i ordinarie styr- och ledningsstruktur

1. Säkerställa och följa upp att övergripande frågor har en genusanalys som underlag inför kommunfullmäktige

- Två sammanträden under T2. Yttranden på 3 motioner, 3 SOU samt policy för upphandling och inköp

2. Följa upp nämndernas arbete med det övergripande inriktningsmålet att skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället och sina egna liv

- Genomfördes under T1

3. Ge inspel och expertstöd för att säkerställa ett jämställdhetsperspektiv i strategiska processer

- Pågående arbete med Umeås position i relation till arktis
- Deltagande i arbetsgrupp Ålidhemslyftet, bland annat målsättning om fler kvinnor i Ålidhems offentliga rum
- Deltagande i styrgrupp SustainGov-projekt “Med ön som katalysator” (finansiär Vinnova)
- Stöd till arbetet med utformningen av Renmarkstorget
- Deltagande i referensgrupp Upphandlingsbyrån (jämställd upphandling)
- Stöd till Arctic Arts Summit

4. Uppdatera strategi för jämställdhetsarbete i linje med ny styrstruktur samt CEMR-deklarationens nya artiklar

- Remissvar kommer att bearbetas under T3

5. Årlig återrapport till kommunfullmäktige kring utskottets arbete

- Genomförs senare (återrapporteringen för 2024 genomfördes i december 2024)

Ökad kunskap innebär medvetna beslut

6. Stötta verksamheter för ett hållbart och långsiktigt jämställdhetsarbete med förståelse för könsmaktsordningen och hur den samspelar med andra maktstrukturer

- Se T1

7. Verka för att minst en ny verksamhet per år initierar alternativt fördjupar jämställdhetsarbete

- Fokus jämställda skolgårdar i samverkan med Tekniska nämnden
- 12/8: Föreläsning och workshop Sävar skola

8. Följa och uppmärksamma frågor om arbetets organisering och andra centrala personalfrågor ur ett jämställdhetsperspektiv

- Stöd i arbetet med tilläggsuppdrag 2025:7

9. Genomföra eller samverka i genomförandet av minst två större utåtriktade arrangemang med fokus på aktuella jämställdhetsfrågor

- 3/6: Panelsamtal *Creating care-full urban spaces: two perspectives of planning for caring cities*

Innovation och partnerskap gör skillnad

10. Ansöka om minst ett externt finansierat projekt där jämställdhet är en bärande del

- Inlämnad ansökan ” Women who run” tillsammans med forskare från Manchester univ. och XYX -lab, Melbourne.

11. Utveckla och/eller bibehålla samverkan med relevanta aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå för att stärka arbetet med jämställdhet inom samtliga politikområden

- Fortsatt arbete med ICLD-partnerskap med Bogotá och i nätverk för jämställdhet
- Samverkan med kursen Human Computer Interaction (UMU)
- Samverkan med Kvinnojouren inom ramen för ”Under radarn”
- Deltagande Länsdelegationen i Västerbotten 6 maj, utbyte med Länsdelegationen i Norrbotten.
- Samverkan med kurs på Dragonskolan, case Godsbangården
- Föreläsning Ridlärarprogrammet
- 28/8: Föreläsning Länsstyrelsen Västerbotten utbildning i ledningsstyrt jämställdhetsarbete

12. Positionera och synliggöra Umeå kommuns jämställdhetsarbete internt och externt

- 7/5: Könade landskapet med Botkyrka kommun
- 7/5: Könade lanskapet med delegation från Finland
- Inbjuden talare Social affairs forum, Amsterdam
- 12/5 Könade landskapet delegation från Sydafrika, ICLD
- 20/5 Föreläsning SKR kommunikatörsnätverk
- 21/5: Könade landskapet på konferensen Socialpolitik
- Panelsamtal om trygghet jämställdhet Mötesplats Lycksele
- Artikel i DN 16/5: ”Så blev Umeå ’Världens mest feministiska stad’”
- Föreläsning för unga kommunutvecklare Åre kommun
- Föreläsning Kalmar om jämställdhet och funktionsnedsättning (Kalmar kommun, region, Länsstyrelsen)
- Inspelning av intervju om jämställdhet och transporter för EIT Urban Mobility

Systematiskt utmana och ifrågasätta könade maktrelationer i arbetet med hållbar utveckling

13. Stötta arbetet för klimatneutralitet samt hållbar mobilitet och en jämställd och rättvis omställning

- Fortsatt arbete inom ramen för projektet Jämställda och hållbara arbetsresor (fokus Västerslätts verksamhetsområde)
- Genomförande dialog Västerslätt Jämställda hållbara arbetsresor 9/6. 60-tal deltagande på plats.
- Lärandeforum, TNC mobility
- Besök IHBI, lab UMU med samtal om eventuell samverkan och gemensamma projekt

- Inspelning av intervju om jämställdhet och transporter för EIT Urban Mobility - för att användas i utbildning om mobilitet och rättvis omställning

14. Fortsätta arbete med jämställd stadsplanering och metoden Det könade landskapet

- Under året deltagit i arbetet (kontinuerligt i projektgruppen) med Ålidhemslyftet. Koordineras av Gator och parker.

15. Aktiviteter kopplade till det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

- Bry dig-kampanj på bio och i sociala medier under sommaren